

RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Özbağı Abdülhakim ALTUNTOP

www.altuntop.org

RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Copyright © 2015 – Abdülhakim ALTUNTOP

Bu eserin yayın hakkı, Yazarı; **Abdülhakim ALTUNTOP**'a ait olup, Yazarından izin alınmaksızın Metin, Şekil ve Resimleri başkası tarafından Bilgisayar, Piko veya Ofset Baskı sistemleriyle yazılamaz; Fotokopi veya diğer baskı sistemleriyle Teksir edilemez, (çoğaltılamaz).

.PDF Formatı, Bilgisayar, Tablet ve Akıllı telefonlardan rahatlıkla okunabildiğinden başka formatlara dönüştürülemez.

Ancak, Eserde mevcut olan yazıların bir kısmı aslına sadık kalarak, mâna itibâriyle değiştirmeksizin, **Mehaz Göstermek Şartıyla** iktibâs edilebilir ve internet üzerinden paylaşılabilir.

* Bu kitabın hazırlanıp yayınlanmasında **Ticarî Bir Amaç** yoktur.

Baskı Cinsi : **PDF** Formatında E-Kitap

Versiyon No : **6**

Baskı Tarihi : Mayıs 2016

Web : www.altuntop.org

Her tür yorum ve değerlendirmeleriniz için;

E-Mail : altuntopnet@hotmail.com

Biyografi

- * 1964 yılında Kırşehir'in Özbağ Kasabası'nda dünyaya geldi.
- * Kırşehir Lisesi'nden mezun oldu.
- * Vatanî görevini KUZHEY KIBRIS'ta (1986 yılında) tamamladı.
- * Bilgisayarı ilk defa 1987 yılında kullanmaya başladı.
- * 1990 yılında kamu görevlisi olarak iş hayatına başladı.
- * Şiir yazmaya Lise birinci sınıfta başladı. Türk Şairleri Antolojisi'nde bir şiiri yayınlanmış olsa da; Birçok önemli konularda araştırmaya başlayınca Şiir yazmaya fırsat ayıracak vakit bulamadı.
- * Kırşehir Halk Kütüphanesinde, bazı araştırma kitapları okuması sebebiyle; 1990 yılında Kırşehir İl Kültür Müdürlüğü'nün her yıl geleneksel olarak gerçekleştirdiği, "Yılın En Çok Okuyanı Ödülü"ne layık görüldü.
- * "*KIRŞEHİR'DE BİR SELÇUKLU RASATHÂNESİ: CACABEY MEDRESESİ*" İsimli Makalesi AHİ DERGİSİ'nde ve KIRŞEHİR MEMLEKET GAZETESİ'nde yayınlandı.
- * **Halk Bilmeceleri** isimli (.Pdf Formatındaki) E-Kitabı Mart 2015 de İnternet ortamında paylaşılmış ve paylaşılmaya devam etmektedir.
- * "**Ruyet-i Hilal Meselesi**" isimli (.Pdf Formatındaki) E-Kitabı ise, Nisan 2015 de İnternet ortamında paylaşılmaya başlamıştır.
- * Evli ve İki çocuk babasıdır.
- * 2000 Yılında kurduğu İnternet web Sitesinde Çok önemli Bilgileri ziyaretçileri ile paylaşmaya aralıksız olarak devam etmektedir.
- *
- *

İçindekiler

Biyografi	003
Önsöz	006
Takriz	012
Giriş	014
Ay'ın Görünen Hareketi	033
Ay Safhaları Nasıl Oluşur?	034
1. Durum : Yeni Ay Safhası	043
2. Durum : İlk Hilâl Safhası	056
3. Durum : İlk Dördün Safhası	059
4. Durum : İkinci Dördün Safhası	060
5. Durum : Dolunay Safhası	061
6. Durum : Üçüncü Dördün Safhası	063
7. Durum : Son Dördün Safhası	064
8. Durum : Son Hilâl Safhası	065
Ramazan Ayının Başlangıcı Ne İle Tesbit Edilir?	067
Gündüz Görülen Hilâl	076
Hilâlin Değişik Bölgelerde Görülmesi	079
Orucun Başlatılması İçin Hâkimin Hukmü Gerekli midir?	086
Kamerî Ayların Hikmetleri	090
Bir Aydaki Gün Sayısı (Miktarı)	094
Ay Takvimine Göre Yapılması Gereken İbadetler	095
Hilâlin Doğacağı Günü Tesbit Etmek Mümkündür	097

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Hilâli Görenin Şehâdeti Gerekli midir?	104
Med-Cezir (Gel-Git) Olayı	106
Ay'ın Yörünge Hareketi	107
Ay, Işığını Güneş'den Alır	108
Ay Tutulması Nedir ve Nasıl Oluşur?	112
Güneş Tutulması Nedir ve Nasıl Oluşur?	116
Fıkıh ve İlmihâl Kitaplarından Nakiller	118
Yevm-i Şek Günü Nedir?	122
Hilâli Teleskopla Görmek Yeterli midir?	128
Hilâli Uzaydan (Uçaktan) Gözetlemek	140
Hilâl, Aynı Anda Dünya'nın Her Tarafından Görülür mü?... ..	141
İslâm Dini Kolaylık Dinidir	146
Birlik ve Beraberliği Sağlamak	150
Allah'ın İpine Sarılın	161
Çeşitli Teleskoplar	164

EK BİLGİLER :

Dünyamızın Biricik Uydusu Ay da Döner	165
Mehazlar	177

Ö N S Ö Z

* ***Ruyet-i Hilal Meselesi*** adlı eserimizin hazırlanmasını muvaffak eden Allahü Teâlâ'ya hamd ve O'nun Şanlı Peygamberi Muhammed Aleyhisselam ile Eshâb-ı Kirâm (aleyhimurrıdvan)'a salat-ü selâm olsun.

* Ramazan'ın başlangıç ve sonu kameri aylara mahsus olan hilali görmekle tespit edilir. Bu sebeple, Ramazan ayı, kameri takvime göre senenin bütün mevsimlerine rastlar. Çünkü, takvim üç yüz elli beş gündür. **Kamerî yıllar bu şekilde ilerlerken otuz altı senede bir, yeni bir yıl kazanılır.** Ramazan orucu, bu takvime göre bazan yirmi dokuz, bazan ve çok defa otuz gün devam eder.

* Oruç, İslâmın şartlarından biridir. Peygamber efendimiz (Sallâllahu aleyhi ve sellem) buyurdu: «**Allahü Teâlâ buyuruyor ki, her iyiliğe on misli karşılık verilir. Fakat Oruç bana mahsûstur, onun karşılığını ben veririm**». Allahü Teâlâ buyuruyor: «**Kendi arzû ve isteklerine sabredenler [canları istediği hâlde yapmayanlar] hesaba çekilmezler; ecirleri, sevabları hesâbsızdır**», Peygamber efendimiz (Sallâllahu aleyhi ve sellem) buyurdu: «**Sabır imânın yarısıdır. Oruç da sabrın yarısıdır**». Ve yine buyurdu: «**Oruç tutanın ağzının kokusu Allahü Teâlâ'nın indinde, misk kokusundan daha güzeldir**». Allahü Teâlâ buyurur: «**Benim kulum yemekten ve içmekten yalnız benim için el çekti; onun mükâfatını ancak ben veririm**». Peygamber efendimiz buyurdu ki: «**Oruç tutanın uykusu ibâdettir**». Ve yine buyurdu: «**Ramazan ayı gelince. Cennet kapılarını açarlar, Cehennem kapılarını kapatırlar ve şeytanları bağlarlar ve bir ses der ki: Ey iyilik etmek isteyen kimse, senin vaktindir, gel! Ey kötülük yapmak isteyen sana burada yer yoktur**». Faziletinin büyüklüğündedir ki, Allahü Teâlâ bu ibâdeti, hâssaten kendine nisbet ediyor ve: «**Oruç benim içindir, karşılığını ben veririm**», buyuruyor; her ne kadar bütün ibâdetler onun için ise de. Bu, bütün âlem onun mülkü olduğu halde, Kâbeye: «**Benim evim**» buyurmasına benziyor. (Kimyâ-yı Saâdet).

* Ramazan ayında oruç tutmak, müslüman, yetişkin, akıllı, sağlıklı ve yolcu olmayan herkese farzdır. Söz konusu ay, Şaban ve Şevval ayları arasında on iki aydan bilinen, tanınan şu belirli aydır. Bu zamanda oruç için belirlenmiş zaman geceler değil, gündüzlerdir. Oruç gününün sınırı ise, fecrin doğumundan güneşin batımına kadar ki zamandır. Bu süre, oruç için belirlenmiş günün sınırıdır, yoksa gündüz olarak bilinen günün sınırı değildir. Çünkü gündüz, güneşin doğumundan batımına kadarki süredir. (Fütûhât-ı Mekkiye).

* İslam dininin temel esaslarından biri de, Ramazan ayı boyunca oruç tutmaktır. Oruç, ergenlik çağına girmiş her Müslümana farz olan bir bedenî

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

ibadettir. Ramazan orucunun da farziyyet ve faziletine yürekten inanarak tutan kimselerin erişecekleri mükâfatı Peygamber Efendimiz “aleyhissalatu vessalam” şöyle müjdelemektedir: **“Kim, faziletine inanarak ve karşılığını Allah’tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır.”** (Buhari, İman: 28 ve Müslim, Sıyâm: 203)

* Ramazan ayında yapılacak en önemli ibadet –hiç şüphesiz– oruç tutmaktır.

Orucun Arap dilindeki **Lugât karşılığı "savm"** kelimesi olup, bu kelime "bir şeyden uzak durmak, kişinin kendini tutması ve engellemesi" manalarına gelmektedir. **Istilahî olarak** ise, tan yerinin ağarmasından güneşin batma vaktine kadar bilinçli bir şekilde yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durup nefsi dizginlemek anlamına gelir.

* Allah’ın bütün emirlerinde olduğu gibi, oruç ibadetinin de birçok hikmetleri vardır. Orucun farz olmasında; insanî, psikolojik, sosyolojik ve sıhî pek çok faydaları vardır. İnsan oruç sayesinde nefsanî arzularına direnerek iradesini güçlendirir. Böylece insanda kötü alışkanlıklara karşı direnme gücünü artırır. İnsana Allah’ı hatırlatarak sorumluluk duygularını geliştirir; davranışlarını kontrol altına alarak bütün kötülüklerden uzaklaştırır. Oruç tutan, açlığın ne olduğunu bizzat tattığından, fakirlerin sıkıntısını anlar ve onlara yardım elini uzatarak toplumun huzur ve mutluluğuna katkıda bulunur.

* Oruç tutmak insanı sağlıklı olmasına da katkı sağlar. Oruç tutan kişinin yıl boyunca sürekli çalışan sindirim sistemi rahatlar vücut, doku ve organlardaki zehirleri atarak bedeni dinçleştirir.

* Oruç tutan insanlar açlık ve susuzluğun ne olduğunu anlarlar. Bu sayede yoksulların yaşadığı güçlüklerin farkına varırlar. Yoksullara daha çok yardım etmeye özen gösterirler. Böylece oruç tutan insanlar başkalarına yardım etme alışkanlığı kazanmış olur.

* Oruç tutmak sadece Müslümanlara farz kılınan bir ibadet değildir. Ayet-i Kerime’de de ifade edildiği gibi bu ibadet daha önceki peygamberler ve ümmetlere de farz kılınmıştır (Bakara, 2/183). [Geniş bilgi için, **Bakınız.** S. Abdülkadir-i Geylanî, **Günye’tüt Tâlibin** Tercümesi – İlim ve Esrâr Hazinesi, Sh: 291 . vd.]

* "Sizden öncekilere oruç farz kılındığı gibi" ifadesiyle, Hz. Adem'den itibaren daha önceki peygamberlere ve ümmetlere de orucun farz kılındığı belirtiliyor ve hüküm pekiştiriliyor. Aynı zamanda bu ibadete teşvikte bulunuluyor. Bir de bu hitapla karşı karşıya bulunanların gönülleri hoş tutulmak isteniyor. Aslında oruç ibadeti zor bir ibadettir. Zor bir şey, genelleştirilince, bu yükün taşınması da kolaylaşır. Herkes aynı şekilde bunu yerine getirmeye arzu duyar. Ayette yer alan benzetme, orucun esasen farz oluşundadır. Yoksa farz kılınan oruç ibadetinin kemiyetinde değildir. Meselâ Hz. Âdem’e farz kılınan oruç Eyyam-ı bîz denilen her kamerî ayın onikinci, onüçüncü, ondördüncü ve onbeşinci günlerindeydi. Aşure orucu Hz. Mûsa'nın kavmine farz kılınmıştı. Dolayısıyla

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

âyetteki benzetme, her bakımdan eşitliği gerektirmez. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyorlar: "Sizler, Rabbinizi, tıpkı ayın öndördündeki ay gibi, göreceksiniz." Bu hadisteki benzetme, görüleni görülene benzetme olmayıp, görmeyi görmeye benzetmedir. Yani ayın öndördünde ayı gördüğünüz gibi Rabbinizi göreceksiniz demektir. İşte oruçtaki benzetme de böyledir (İsmail Hakkı Bursevî - Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri).

*

* Ayet-i Kerîmedeki **“Sizden öncekilere farz kılındığı gibi...”** (Bakara 2/183) ifadesi şu incelikleri içerir:

Oruç ibâdetine ehemmiyet vermek. Allah Teâlâ onu önceki toplumlara emrettiği gibi, İslâm ümmetine de emretmiştir. Bu, orucun nefisleri ıslah etmedeki tesirini ve sevabının bolluğunu gösterir. İnsanlığın, terbiye ve nizam bakımından bu ibâdete büyük bir ihtiyacı ve tatbikinde hesaba gelmez faydası olduğunu bildirir.

Öncekilerden geri kalmamak için müslümanlar bu ibâdeti iştiaqla yapmaya teşvik etmek. Zira müslümanlar ibâdetlerde yaşıyorlar, özellikle Ehl-i kitaba üstün gelmeyi seviyorlar ve onların *“Biz şariat ehliyiz”* diyerek kendilerine karşı övünmelerini engellemek istiyorlardı.

Belli bir zorluğu olan oruç ibâdetinin sadece bu ümmete yüklendiğini sanıp da muzdarip olmamalarını temin etmek ve orucun, öteden beri uygulanagelen İlâhî bir kanun olduğunu bildirmek. Zira bir zorluk ve sıkıntı genele yayıldığı zaman, ona tahammül etmek kolaylaşır.

Mü'minlerin azimlerini kamçılamak, bu hususta gevşek davranmalarını engellemek, önceki ümmetlerden daha üstün bir gayretle bu ibâdeti îfâ etmelerini sağlamak. (*İbn Âşûr*, et-Tahrir ve't-tenvîr, II, 156-157). (Prof. Dr. Ömer ÇELİK).

* Daha önceki semavî dinlerde de oruç bulunduğu için, Allah Resulü Efendimiz orucu biliyordu ve Medine-i Münevvere'ye hicret etmezden önce, Aşure orucuna da devam ediyordu. Hicretten sonra, ikinci yıl Muharrem'in onunda, çocuklara varıncaya kadar bütün müslümanlara oruç tutturmuş ve aynı yıl Ramazan orucu farz kılınca: *"Aşure günü dileyen oruç tutsun, dileyen terketsin"* buyurmuşlardır. Yani Ramazan orucu ilk defa Hicretin ikinci yılı içerisinde farz kılınmıştır. Farz kılınışı büyük Bedir Harbinden bir ay ve birkaç gün önceye rastlar. Bedir Harbi ise, aynı yıl Ramazan'ın onyedinci Cuma günü vuku bulmuştur. Buna göre Ramazan orucunun farz kılınışı, Şaban ayı içerisinde olmuş olur. Allah Resulü dokuz sene Ramazan ayı orucunu tuttuktan sonra vefat etmiştir. Bu, farz olan Ramazan orucudur. Bunun dışında vacip, sünnet, müstehap, nafile, mekruh ve haram olan oruçlar da vardır.

* Bilindiği üzere beş vakit namaz ile iftar ve imsak vakitleri güneşin doğuş ve batış zamanına göre belirlenir. Dînî gün ve bayramlar ise, Kamerî ay esasına göre tesbit edilir. Kamerî aylar bazı yıllar **30 gün** olabildiği gibi; bazı yıllar ise **29 gün**

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

olabilir. Dolayısı ile Ramazan ayında tutulması Farz olan Oruç da buna göre; **29 gün** olabildiği gibi, **30 gün** de olabilir. Ramazan orucuna Ramazan ayı hilâlinin görülmesiyle başlanır, şevval ayı hilâlinin görülmesi ile de son verilip bayram yapılır. Bu sistemde her ayın ilk günü, hilâlin görülmesi ile başlar. Hilâl her Kamerî ay başında ilk defa aynı yer ve zamanda görülmez. Çünkü Ay, hem Dünya ve hem de Güneş etrafında dönen bir gezegen olup hareketi Güneş gibi periyodik ve sabit değildir. Yeryüzü ise, küre şeklinde olduğundan onun üzerindeki yerler enlem ve boylam açısından farklı durumlar arz eder.

* İslâm'ın temel ibadetlerinden olan oruç ve Hacc'ın tam zamanında yapılabilmesi için hilâlin her ay veya en azından Recep, Şaban, Ramazan, Şevval ve Zilhicce aylarında izlenmesi gerekmektedir. Hilâli izleme, ibadete bir zemin hazırladığı için aynı zamanda bir ibadettir. Cenab-ı Allah'ın (O sayılı günler) Ramazan ayıdır. İnsanlar için bir (rehber ve) hidayet kaynağı olan Kur'an bu ayda indirilmiştir. Öyleyse sizden kim bu ay'a erişirse (bu ay'ın hilâlini görürse) oruç tutsun" (el-Bakara, 2/185) buyurması bu ibadetin başlangıcını belirlemiştir. Dolayısıyla hilâlin rü'yeti ile yani görülmesiyle oruç ibadetine başlanır (Şamil İslam Ansiklopedisi).

* Kur'an-ı Kerim'de Bakara Suresinin **183, 184 ve 185**. Ayetlerinde Ramazan ayında orucun farz kılındığı buyurulmuştur:

* **Bakara, 183**. Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. (Diyanet Meali)

* **Bakara, 184**. (Farz kılınan oruç) sayılı günlerdir. Sizden kim, (o günlerde) hasta veya seferde ise o, (tutamadığı) günler sayısınca başka günlerde (oruç tutar. İhtiyarlığından veya tedavisi mümkün olmayan bir hastalıktan dolayı) oruç tutmaya gücü yetmeyenlere, (her güne karşılık) bir yoksulu (sabah akşam) doyuracak bir fidye vermesi (gerekli)dir. Kim de gönülden gelerek (daha fazla) bir ihsanda bulunursa, bu, onun için daha hayırlıdır. Bununla beraber (zor da olsa, işin önemini) bilerseniz, oruç tutmanız, sizin için daha hayırlıdır. - (Feyzü'l-Furkan Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali).

* **Bakara, 185**. (O sayılı günler) Ramazan ayıdır ki Kur'an; insanlara hidayet (doğru yol) rehberi, doğru yolun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak onda(ki Kadir gecesinde) indirildi. Sizden kim (mazereti olmaksızın) bu ay(ın ilk hilâlin)e erişirse/görürse hemen orucunu tutsun, kim de hasta veya seferde (olup da yer) ise, tutmadığı günler sayısınca (caiz olan) başka günlerde (orucunu kazâ etsin). Allah sizin hakkınızda kolaylık ister, zorluk istemez. Bu da, o sayıyı (kazâ ile) tamamlamanız ve size yol göstermesine karşılık Allah'ın yüceliğini tanımanız içindir. Olur ki (düşünür de) şükredersiniz. - (Feyzü'l-Furkan Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali).

* İslâm'ın beş şartından üçüncüsü, mübarek Ramazan ayında her gün oruç tutmaktır. Oruç, Hicretten onsekiz ay sonra, Şaban ayının onuncu günü, Bedir

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Gazâsı'ndan bir ay evvel farz oldu. Ramazan, yanmak demektir. Çünkü, bu ayda oruç tutan ve tövbe edenlerin günâhları yanar, yok olur. Oruca, "**Savm**" da denir. Savm lügatta "**Oruç tutmak**" demektir. Oruç tutmaya ve orucun başladığı vakte "**imsak**", orucu açmaya da "**iftar**" adı verilir. Oruç tutmak için gece kalkıp yenilen yemeğe de "**sahur**" denir.

* Elmalılı Hamdi YAZIR'ın dediği gibi: "*Dilimizde oruc demek olan "sıyâm, savm", sözlükte nefsi meylettiği şeylerden, isterse bir söz olsun alıkoymak yani kendini tutmaktır. "Ben Rahmân'a bir oruç adadım."* (Meryem, 19/26) âyetinde bu mânâyadır. Mutlak olarak tutmak mânâsına da gelir. "**Tutulan atlar ve tutulmayan atlar**" gibi.

Bu konudaki âyetlerden ve Peygamberimizin öğrettiklerinden anlaşıldığına göre şeriattaki mânâsı ise, nefsin en büyük istekleri olan yeme, içme ve cinsel ilişki gibi bilinen zarurî ihtiyaçlardan, niyet ederek bütün gün kendini tutmaktır" (Hak Dini Kur'ân Dili).

"Oruç tutmayan, sabretmesini bilmez, nefsin normal şekilde kullanma yollarını gözetmez. Hele refah içinde yaşayanlar, hiç oruç tutmazlarsa, bütün hürriyetlerini şehvi arzularına kaptırırlar. Şunun bunun ırzına ve malına tecavüzden kendilerini alamazlar, haram helal seçmezler. Hatta vicdanları da istemeye istemeye, rezaletlere atılırlar. Nihayet nefislerine de zulmederler, kendilerini akıl ve vicdanın, din ve imanın aksine telef ederler" (Hak Dini Kur'ân Dili).

* Oruc, "**Çaresiz sizleri biraz korku ve biraz açlıkla imtihan edeceğiz.**" (Bakara, 2/155) âyetinde işaret buyurulan "**biraz açlık**"tan bir hissedir ki, bu sayede uzun uzadıya ahiret açıklıklarının önüne geçilecek ve büyük sabır müjdelerine erişilecektir.

İnsanlık tarihinde öyle zamanlar olur ki, günlerce açlığa dayanmayı alışkanlık haline getirebilecek bir beden terbiyesinin, hayatın ayrılmaz parçalarından birisi olduğu takdir edilir.

Bu cümleden olarak, büyük savaş devirlerinde böyle bir melekenin gerekli olduğu daima hissedilegelmiştir. Bu bakımdan "**Oruç, ateşten koruyan bir kalkandır.**" (Buhari, Savm. 2). Hadis-i Şerifi ifade buyurulmuştur.

Orucun bu şekilde bedene kuvvet, dayanıklılık nefsin arzularına ölçü bahşeden birtakım ruhî ve bedenî faydaları; hayatın ve insanlığın tadını tattıran ve fakirlerin hallerini hissettiren, sosyal ve ahlâkî yönden güzel menfaatleri bulunmakla beraber bunların hepsi birer fayda olup, vacib (farz) oluşunun sebebi ve hikmeti değildirler. Orucun vacib (farz) oluşunun asıl hikmeti, Allah'ın emrine boyun eğmekle kulluk zevkini tatmak; ruhu, riyâ eserlerinden temizleyerek kuvvet ve ihlası artırmak ve kendini bizzat Allah'ın korumasına teslim etmek için nefisle cihad etmektir. (Hak Dini Kur'ân Dili).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Kamerî ayların başlangıçlarının tespiti meselesi Müslüman toplumların bir çoğunda öteden beri üzerinde en yoğun ve en uzun tartışmaların yapılmakta olduğu konulardan birisidir. Konu değişik boyutlarda tartışılmış, Günümüzde de hilâli tespitte baştaki göze mi yoksa astronominin verilerine mi itibar edileceği meselesi yoğun bir şekilde tartışılmaya devam etmektedir. Kesin bir neticeye varılamadığından, özellikle bayramların farklı günlerde kutlanması kaçınılmaz olmuştur.

* Bu Kitap hazırlanırken faydalandığımız eserlerin durumuna göre, bazı sayfalarda **“Safha - Safhalar”**, bazı sayfalarda ise **“Evre - Evreler”** kelimeleri geçtiği görülecektir. Bu farklı kelimelerinin anlamının aynı olduğunu belirtmek isterim. Bunun sebebi: Dinî eserlerde **“Safha - Safhalar”** kelimeleri tercih edilirken; astronomi ve coğrafya kitaplarında **“Evre - Evreler”** kelimelerinin tercih edilmesinden kaynaklanmaktadır.

* Hicrî ayların başlangıcında; hesaba dayalı olarak tespit edilen ve astronomik olarak Yeni Ayın başlangıcı olan **“Kavuşum”** hâli mi, Yoksa Hadis-i Şeriflerde açıkça ifade edilen **“Rûyet-i Hilâl”** mi esas alınmalıdır? Suallerinin cevaplarını aramaya ve fark ettiğimiz yanlış bilgilerin sebepleri ile tenkidlerini de naklederek doğru bilgilere ulaşmaya çalışacağız.

* Bu eseri hazırlarken birçok yazarların kitap ve makalelerini internet sitelerini incelemiş bulunmaktayız. Birçok konuda hemfikir olduğumuz yazar olduğu gibi, farklı düşündüğümüz yazarlar da elbette mevcuttur. Kitap ve makaleleri incelerken farklı düşündüğümüz konularda birçok yazarları ister istemez tenkid etme gereği duyduk. Tenkidlerimiz yazarların şahsına değil, fikirlerine, iddialarınadır; Hiçbir kimseye Şahsî bir husûmet ve rekûbet asla söz konusu değildir. Bunu öncelikle bilmenizi isterim.

* Kâinatın sahibi olan yüce Allah'ın lütuf ve keremine sığınarak hazırlamış olduğumuz bu naciz eserimiz inşaallah okuyucularımıza ve bütün İslâm Âlemine faydalı olur.

* İnternet sitemizde uzun zamandır yayınlanmakta olan **“Ay da Döner”** isimli makalemizi de E-Kitabın son sayfalarına ilave etdik. Umarız o da Konunun açıklanmasında faydalı olur.

* Bu eser ilk defa E-Kitap olarak Nisan 2015 tarihinde yayınlanmış olup; bir kısım teleffuz hataları düzeltilip, ilaveler yapılarak yayınlanmaya devam etmektedir.

* Bu eserin hazırlandığından bilgisi olup, Takriz metni gönderen; Yöntem Bilim Uzmanı muhterem hocam Mustafa BUĞUÇAM'a teşekkür ederim.

Abdülhakim ALTUNTOP

TAKRİZ

* **“Le-kad Halaknâ-el-insane fî ahsen-i takvim”**.. “vav” yemini ile başlayan “Tîn” süresi TÎN, ZEYTÎN, TUR-U SÎNÎN, BELÎD-İ EMÎN olan dört unsuru belirttikten sonra bu cümle ile başlar: And olsun ki BİZ insanı AHSEN-İ TAKVİM içinde yarattık” Kıvam kökünden ve Kavim anlamında çıkarılan TAKVİM sözcüğünün işaret ettiği nesne, aslında bizim kullandığımız SAATLÎ MARÎF takviminden farklı değil. Çünkü takvim, kavmin ve milletin kıvamından elde edilen vakit metresi ve milletin ve kültürün karakterinden çıkarılan bir zaman düzenlemesi. Bizim karakterimiz ve kültürümüzde TAKVİM adı verdiğimiz yerin ZAMAN DÜZENİ, göğün iki belirtisine ve ayetine göre ayarlanır.. birisi **şems / sol** yani GÜNEŞ. Diğeri **Kamer / Moon** yani AY. Güneş esasına göre düzenlenen zaman tanzimine, kültürel yürüyüşün başlangıcını Hz İsa aleyhisselamın (2015 yıl önceki) doğumuyla ve miladiyle başlattığı için **MİLADÎ Takvim** adı verilir.. Diğeri **Kamer / Moon**, yani AY esasına göre düzenlenen dinî zamanın başlangıcını Hz. Peygamberimizin Mekke’den Medine’ye hicretiyle (1436 yıl önceki) **HİCRÎ Takvim** denir. Ne yazık ki batıda milattan önceki yıllar olduğu halde bizde hicretten önceki yıllar yoktur.. Neden acaba?

Güneşin görünür hareketlerini esas alan miladî takvimde süreler / müddetler bellidir.. Çünkü takvim ve mevsim ilişkisi sabittir.. Haziran ayı daima yaz ortasına rastlar.. Bu takvim dünyanın ekonomik işlerine ve hukuksal ilişkilerine uyar. Oysa Ay hareketlerini esas alan hicrî takvimde takvim ve mevsim ilişkisi değişkendir.. Ramazan ayı daima yaz ortasına değil; bazen kış ortasında Aralık ayına da rastlayabilir. Oysa Güneş esasına dayanan Miladî Takvimde böyle belirsizlik yoktur. Miladî takvimde GENEL başlangıç hep aynı günde yani KIŞIN ortasında Aralık ayının çıkışında ve Ocak ayının girişindedir. Hasadın alınması, borçların vadeleri, sözleşmelerin süreleri, belirli ve düzenli olur.

Miladî takvim, dünya ilişkin ise; Hicrî takvim, dine ve ahirete ilişkin adaletin hikmetini anlamaya ve ibadetin maslahatı gerçekleştirmeye yarar. Çünkü insan yaz ve kış her ayda ve koşulda ibadet ettirmek, örneğin kışın soğukunda namaz kıldırmak veya yazın uzun gününde oruç tutturmak suretiyle ruhun dinamiğini ve nefsin hareketini sağlar ve ibadetin ve dinin monotonluğundan kurtarır. Böylece dini takvimin tahavvüle dinamiği ile dünyevî takvimin sebat ve statîği aslında birbirini tamamlar.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

İşte değerli Araştırmacı kardeşimiz **Özbağı Abdülhakim ALTUNTOP** bu farklılığın nedenleri anlama ve tevhidi gerçekleştirme yolun biz Müslümanları bilgileriyle donatma çabasına girmiş ve Ramazan-i Şerifin başlangıcını tespit etme sorunu ve çözümüyle birlikte aynı zamanda HAKİKÂTİ SAPTAMA esasının da bir örneğini vermiş: Evet her türlü özgün hakikatin mevcudiyeti iki tanıkla (şahitle) sabit hale getirilebilir.

Böyle bir konuya ilişkin eserin takrizini yazmaya yeterli ve yetkili olmadığım halde taleb üzerine kalemimi oynattım. Değerli yazarı uyarıcı çalışmasından dolayı tebrik eder ve konuyu etraflıca incelemeye imkân veren aydınlatıcı bilgiler için teşekkür ederim. Ve bundan sonraki çalışmalarında da başarılar dilerim.

OSMANZİYOĞLU

Namı diğer Mustafa BUĞUÇAM

GİRİŞ

* İlk insan olan Hz. Adem (Aleyhisselam) aynı zamanda ilk peygamberdir. İnsanlığın ilk dini de Hak din'dir. Hz. Adem (Aleyhisselâm)'den Peygamberimiz Hz. Muhammed'e (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem) kadar gelen bütün peygamberler insanlara Allah'ın birliği inancını tebliğ etmişler ve Allah'a nasıl ibadet edileceğini öğretmişlerdir.

Ancak son peygamber Hz. Muhammed'den (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem) önceki peygamberlerin tebliğ ettiği iman esasları ve dinî hükümler zamanla bozulmuş ve insanlar karanlıklar içinde kalmıştı. İnsanlığı düştüğü bu durumdan aydınlığa çıkaracak bir kurtarıcıya ihtiyaç vardı. Bunun üzerine Yüce Allah, son Peygamber Hz. Muhammed (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem) aracılığı ile bütün insanlara son ve en mükemmel din olan İslâm'ı göndermiştir.

Bu gerçek Yüce Allah tarafından Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmiştir: **"Allah katında din, şüpheşiz İslâmdır."** (Al-i İmran Suresi, 19).

İslâm'ın dışındaki dinler, Allah katında makbul değildir. Bunların insanlara bir yararı olmayacaktır. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanmıştır: **"Kim İslâm'dan başka (İlâhî veya beşerî) bir din ararsa (bu istediği din) asla kabul edilmeyecektir. O, ahirette de hüsrana (büyük zarara) uğrayanlardandır."** (Al-i İmran Suresi, 85).

İslâm Dini, Allah tarafından gönderildiği gibi hiçbir değişikliğe uğramadan ve bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. Bundan sonra da bu özelliğini koruyacaktır. İslâm, Allah katında makbul olan tek dindir. Bazı insanlar tarafından ortaya konulan dinler de vardır, ancak bu dinler, batıl ve geçersizdir. Çünkü bunlar, Allah tarafından gönderilmemiş, insanlar tarafından uydurulmuştur.

* **Din:** İnsanları dünyâ ve ahirette râhat, huzûr ve seâdet-i ebediyyeye ya'nî sonsuz seâdete, kavuşturmak için, Allahü teâlâ tarafından peygamberleri vâsıtası ile insanlara ulaştırılan İlahî bir kanundur.

Din, gönüllü ve içten gelen samimî duygularla bağlanma esasına dayanır.

Dinin gâyesi, insanları iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış, güzel ile çirkini bildirmektir, onları dünyada ve ahirette yani iki cihanda mutluluğuna kavuşturmadır.

* **Dinin Gâyesi,** insanlara doğru yolu göstermek, Allah rızasına uygun bir hayatın kurallarını vermek, imtihan için yaratılmış geçici dünya hayatında insanların kulluk imtihanını kazanmalarına ve böylece iki cihanda mutlu olmalarına yardımcı olmaktır.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Allahü Teâlâ'nın bildirdiği her din, **İtikâd** (inanılacak hususlar) ve **amel** (yapılması ve kaçınılması gereken hususlar), olmak üzere iki kısımdır. Yani imân ve ahkâm. Dinin aslı ve temeli olan itikâd her dinde aynıdır. Din ağacın gövdesi, amel ise ağacın dalları, yaprakları gibidir. İman hususunda, Hz. Musa'nın veya Hz. İsa'nın bildirdikleri, Hz. Muhammed'in (Sallâllahu Aleyhi ve Sellem) bildirdiklerinden farklı değildir. Fakat bugün eski dinlerin hepsi bozulmuş, ilâhî hükümler yerine, insan kafasından çıkan düşünceler yer almıştır. İslâm Dini ise, hiç bozulmadan devam etmektedir.

İslâm dini, insanın hem ruhî, hem de maddî refahını temin edecek bir ahlâk getirmiştir. Bu mukaddes din, sadece, fert ile Allah arasında rabita kurmakla kalmayıp, fertlerin birbirlerine, hattâ insanlık camiasına karşı haklarını ve vazifelerini şumullü olarak tanzim eder, hep ileriye gösterir, ileriye ister ve ileridir. İlericiliğin ve dinamizmin mümessilidir. Bu din, insan ruhunu ve bütün insanlığı, saadete kavuşturacak prensiplerden ibarettir. İslâmiyette sınıflaşma yoktur. Herkes aynı haklara, aynı itibarlara sahiptir. Ferdin, muayyen bir topluluğun, hatta yalnız müslümanların değil, bütün insanlığın, hür ve medeni bir hayat seviyesine ulaşmasını emretmekte, bunun için de, sosyal adaleti esas tutmaktadır.

İslâm dini, ırk, milliyet, siyasi inanç, lisân ve tahsil seviyesi ayırd'etmeksizin, her insanın şeref ve itibarına hürmet ettiği için, yabancılar arasında müslümanlık yayılmaktadır.

*

*** İbadet :**

* **Sözlükte** "itâat etmek, boyun eğmek, kulluk etmek, tevazu göstermek", anlamına geldiği gibi; **İstilah** manâda ise, "mükellef insanın nefsinin arzusu hilafına Rabb'ına tazim için yaptığı fiil ve niyete bağlı olarak yapılmasında sevap olan ve Allah'a yakınlık (kurbet) ifade eden şuurlu itâat" anlamına gelir.

* **İtaat:** Sözlükte "boyun eğmek, yumuşak davranmak, birinin isteğine, emir ve yasağına isteyerek uymak; dîn istilâhında ise, Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına isteyerek uymak, yapılmasından dolayı sevap elde edilen her hangi bir ameli yapmak" anlamındadır.

* **"İtaat"**, niyete bağlı olsun olmasın ve kimin için yapıldığı bilinsin bilinmesin, yapılmasında sevap olan fiili yapmaktır.

* Yüce Allah'a karşı gösterilecek saygı, tazim ve hürmet demektir. Buna kısaca kulluk da diyebiliriz. İnsan sadece Allah'ın kulu olduğunu idrak eder, yalnız ona ibadet eder ve yalnız ondan yardım isterse dünya ve ahiret saadetine kavuşur. İbadet, Allah'ın emirlerini yerine getirmek, yasakladığı bütün haramlardan uzaklaşmak manasındadır. Bu, Allahü teâlâ için cihad etmek, namaz kılmak, oruç

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

tutmak yahut kâfirlere benzememek, içkiden, kumardan ve diğer kötülüklerden uzaklaşmak gibi neticeler doğurur.

* İbadetler, **Bedenî, Malî** ve hem **Bedenî** hem de **Malî İbadetler** olmak üzere üç çeşittir.

A- Bedenî İbadetler: beden ile yapılan ibadetler demektir. Namaz kılmak, oruç tutmak vb. ibadetlerdir. Bu tür ibadetlerde başkası vekâlet yoluyla yapamaz. Her mü'minin bizzat kendisinin yerine getirmesi gerekir.

* **Namaz Sırf Bedenî Bir İbâdettir.** Zekât bunun hilâfına olarak sırf malî, hac ise mürekkep, yani hem bedenî hem malîdir. Çünkü onda bedenle amel ve mal sarfı vardır. **Namazda niyâbet yoktur.** (birinin yerine başkası namaz kılamaz). Çünkü bedenî ibâdetten maksad, bedeni yormak, kötülüğü emir eden nefsi kahr etmektir. Bu, başkasının yapmasıyla olmaz. Malî ibâdet böyle değildir. Onda mutlak sûrette niyâbet geçerlidir. Yani ihtiyarî halde olsun ıztırarî ve mecburî halde olsun câizdir. Zira nâibin yapmasıyla zekâtın maksat olan fakiri kayırma ve malı azaltma fiili hâsıl olmaktadır. Hacda da meşakkat mânâsına bakarak âciz halinde malı azaltmak suretiyle niyâbet câizdir. Bedeni yormaya bakarak ihtiyarî halde câiz değildir (İbn-i Abidin).

* Namazda asla niyâbet (bedel) yoktur. Yani onda hacda sahih olduğu gibi bedenle niyâbet, ve oruçda pîr-ı fâniye fidye ile sahih olduğu gibi mal ile niyâbet sahih olmaz. Çünkü fidye, ancak şeriat sahibinin izniyle câiz olur. Burada böyle bir izin yoktur (İbn-i Abidin).

B- Malî İbadetler: Bunlar mal ile yapılan ibadetlerdir. Zekat vermek, fitre ve kurban kesmek gibi. Bu tür ibadetler vekâlet yoluyla yerine getirilebilir. Örneğin zengin olan bir kimse vekâlet yoluyla zekatını verebileceği gibi yine vekalet yoluyla da kurbanını kesebilir.

C- Hem Malî hem de Bedenî İbadetler: Hac vazifesi böyle bir ibadettir. Zengin olduğu halde hacca gidemeyecek derecede sakat, hasta ve çok yaşlı kimseler, kendi yerine bir başkasını bedel olarak hacca gönderebilir.

*

* **Farz İki Çeşittir:**

* **a) Farz-ı Ayın:** Her mükellef olan müslimânın bizzat kendisinin yapması lâzım olan farzdır. İmân etmek, abdest almak, gusl etmek (ya'nî boy abdesti almak), bes vakt namâz kılmak, Ramezân ayında oruc tutmak, zengin olunca zekât vermek ve hacca gitmek, farz-ı ayndır.

* **b) Farz-ı Kifaye:** Bazı mükellef Müslümanlardan bir kaçının veya sâdece birinin yapması ile diğerlerinin sorumluluktan kurtulduğu farzlardır. Bu gibi fiilleri toplumda hiç yapan olmazsa bütün toplum sorumlu ve günahkâr olur. Yapan sevabını alır.

Verilen selâmın cevâbını söylemek, cenâzeyi gasl etmek [ya'nî yıkamak], cenâze namâzı kılmak, Kur'ân-ı Kerîmin temâmını ezberleyip hâfız olmak, cihâd

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

etmek, insanların ihtiyaçları olan sanatları, din ve fen bilgilerini öğrenmek gibi farzlar böyledir.

* Mevlânâ Muhammed Rebhanî'nin **Riyâd'ün Nasîhîn** kitabında ve İmam-ı Muhammed Gazalî'nin **İhya'u Ulumi'd-din** isimli kitabının İlim Bahsinde **Farz-ı Kifâyeler** hakkında geniş bilgi mevcuttur. Okunması tavsiye olunur.

* Hadis-i Şerifde *"Hilâli görünce oruç tutun. Onu görünce iftar edin"* buyrularak Ramazan ayı orucunun hilâlin görülmesiyle başlayacağı yine hilâlin görülmesiyle biteceği açık bir şekilde ifâde olunmaktadır. Buna göre hilâli gözetlemek farzdır. Hadiste ayrıca *"Eğer hava bulutlu olursa onu takdir edin"* buyrulmuştur. Bu da Şâban ya da Ramazan hilâli hava şartları dolayısıyla görülemediğinde, Şâban ya da Ramazan ayından geçen günleri hesâb ederek onu otuza tamamlamayı ifâde emektedir.

* Resul-i Ekrem efendimiz şöyle buyurmaktadır:

"Ayı görmek şartıyla oruç tutun ve onu görmek şartıyla bayram yapın, şayet hava bulutlanırsa Şabanı otuz olarak tamamlayın" ().

Görülüyor ki, gerek ayet-i kerime ve gerekse hadis-i şeriflerin böylesine sarahatından sonra bu meselede içtihadı mesağ olmadığı herkesçe bilinmelidir. Aşağıda görüleceği gibi bu mevzuda fukaha içtihadı kalkışmadan meseleyi olduğu gibi kabul etmişlerdir. Çünkü **"Mevrid-i nasda içtihadı mesağ yoktur"** (**Madde: 14**). Ayrıca ramazanın sabit olması, hilâlin görülmesiyle veya Şaban ayının otuza tamamlanmasıyla olacağına dair de icma vaki olmuştur(). Bu icmaya muhalefet eden - ulema'yı müteahhirinden - bazı âlimler olmuşsa da görüşleri iltifata mazhar olmamıştır. Çünkü icma vaki olan bir meselede artık içtihat yapılamaz (Aylar ve Rü'yet-i Hilâl , Sh : 036).

* Yâni bir mes'ele hakkında âyet veya hadîste kat'î bir beyân varsa, bu o mes'ele hakkında bir nass sayılacağından artık o mes'ele hakkında içtihadı cevaz yoktur. Çünkü ictihad ancak kesin ve sarîh olmayan mes'elelerde şâriin muradını arayıp bulmak için meşru'dur.

Mevrid-i nass: Nassın bulunduğu yer, hakkında nass bulunan konu

Nass: Vahiy ile sabit olan ifade, Kur'an ayetlerine ve hadislerle verilen ortak ad; kanun metni

İctihad: Nassın bulunmadığı bir konuda bir âlimin, araştırmaları sonucu belirttiği görüşü

Mesağ: İzin, ruhsat, cevaz.

Yani: Hakkında nass bulunan bir meselede içtihat yapılamaz; çünkü içtihat zan ifade ettiği için onunla elde edilen hüküm de zanni olur. Nassla sabit olan hüküm ise içtihadın aksine kesinlik ifade eder.

Bazı âlimlerin, hakkında nass bulunan bir konuda farklı içtihatlarında bulunmaları, söz konusu nassın tevil ihtimali taşımasından dolayıdır. "Alışveriş yapanlar, ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler." hadisindeki "ayrılmak" lafzı

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

hakkındaki farklı yorumlardan kaynaklanan farklı içtihatlar gibi.

* Modern bir çağda yaşamamıza rağmen, Belirtilen Hadis-i Şerifi hâlâ anlamakta güçlük çekenler veya işine geldiği gibi anlayanlar olduğu görülmektedir. Oysa Hadis-i Şerif, çok açık ve anlaşılır durumda olup üstü kapalı bir mesaj gözükmemektedir. Ancak dünyanın yuvarlak olması sebebiyle, Hilalin doğuş yer ve vakitlerinin değişiklik olduğundan İslam Alimleri arasında içtihad farkından dolayı olmakta ise de; bu fark İslam alemi içerisinde anlaşmazlığa düşülecek bir mesele değildir. Bu farklar, hilâli görmek suretiyle kamerî aya başlama konusunda mezhep imamı arasındaki farklı içtihatlardan kaynaklanıyor. Hanefî mezhebine göre; dünyanın neresinde olursa olsun, hilâli gördükten sonra kamerî ay başlar. Şafîî mezhebine göre ise; hilâlin dünyanın her hangi bir yerinde görülmesi değil; bizzat kendi coğrafyasında görülmesi esas alınmıştır. Dolayısıyla bu mezhebe göre hilâl başka coğrafyada görülmüş olsa da, bizzat kendi coğrafyasında görülmeden o yer halkı kamerî aya başlamıyor. Bu farklı içtihatları bir ihtilâf olarak görmek de çok yanlış bir iddiadır.

* Hadis-i Şerif'in beyânına göre; Hilâli Dürbün veya Teleskopla gözlemeye mani bir ifade bulunmadığı gibi, Çıplak Gözle (Teleskopsuz) gözlemeye de bir engel gözükmemektedir. Asıl olan da budur. (İleriki sayfalarda bu konu detaylı olarak izah edilecektir).

* İ. Ü. İlahiyat Fak. Öğr. Üyesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Fetva Kurulu eski Başkanı ve Süleymaniye Vakfı Din ve Fıtrat Araştırmaları Merkezi Başkanı **Prof. Dr. Abdülaziz BAYINDIR**, *İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* isimli bir kitabın **Ruyet-i Hilal** Maddesinde, Hilâlin doğuş zamanının hesaplanması ile alakalı olarak, “Günümüzde astronomi ilmi gelişmiş, ayın ve güneşin bütün hareketlerini tesbit etme imkân dahiline girmiştir. Çok İnce hesapları kolaylıkla yapabilen elektronik aletler bu sahada çalışanların işini bir hayli kolaylaştırmıştır. Hilalin görülmesiyle ilgili yaptıkları hesapların doğru çıktığı gözlenmektedir. Bu sebeple birkaç yıllık kameri takvimin önceden yapılması mümkün olmaktadır.” dedikten sonra: “Bununla birlikte kameri ayların başlangıcı olan yeni hilalin tespitinde ilmi hesaplama yönteminin mi, hilali çıplak gözle görmenin mi esas alınması gerektiği öteden beri müslümanlar arasında tartışma konusudur. Bu durum müslümanların kameri ayların başlama ve bitiş tarihleri konusunda görüş ve uygulama ayrılığına sebep olmaktadır.” demektedir. Ancak müslümanlar arasındaki tartışmayı çıkaranlar ile görüş ve uygulama ayrılığına sebep olanlar hakkında bilgi vermemiş.

* **Lütfullah YAVUZ**: “**Teleskopla Ramazan Hilalini Gözlemlemek Sünnete Aykırı mıdır**” isimli makalesinde: Her yıl Diyanet takviminin giriş bölümünde “İçtima ve Rü’yet Konusunda Açıklama” başlığı altında şu cümleler yer alır: “Kameri ayların başlayabilmesi için Hz. Peygamber’in (s.a.s) hadisi mucibince hilalin görülmesi şarttır. Hilalin görülebilecek bir parlaklığa ulaşması

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

için de güneş battığı anda, hilalin ufuk yüksekliğinin, en az beş derece olması gerekmektedir. Bu şartların dışında hilalin görülmesi mümkün değildir.”

“Görüldüğü gibi burada “Hilalin görülmesi şarttır” deniyor, ama aletle görmek, mesela gözlük, dürbün veya teleskopla görmek, bu hadisin içeriğine girip girmediği konusuna yer verilmiyor. Aynı şekilde “Bu şartların dışında hilalin görülmesi mümkün değildir” deniyor. Çıplak gözle görülmesi mi, yoksa gözlük, dürbün veya teleskop kullanılarak da görülmesi mi, mümkün değil, anlaşılmıyor. Araştırdığımızda bundan maksadın çıplak insan gözü kastedildiğini görüyor ve bu durumu yadırgıyoruz.” demektedir.

Başka bir sayfada ise: *“Ne yazık ki, ne Türkiye, ne Suudi Arabistan astronomi uzmanlarının yaptığı hesaplara ve kullandığı teleskop vb. araçlara itibar etmektedir. Bunun sebebi, mezheplerin teşekkülü zamanındaki âlimlerin, kendi devirlerindeki astronomi uzmanlarına itibar etmemeleridir. Hâlbuki zaman değişmiş ve ilim ilerlemiştir... Bu tutumun değişmesi gerekiyor.”* (C. B. Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi) demektedir. Oysa astronomi uzmanlarının yaptığı hesaplara uymadan hazırlanan takvimler ancak gelecek yıla ait değil; geçmiş yıllara ait takvim olur, o da ancak tutulmuş olan oruçlar ile yaşanmış olan vaktin arşivini oluşturur.

* Yalnız Takvime uyarak oruç tutmanın uygun olmayacağı gayet açıktır. Zira takvimler Ay’ın vaktinde gözlenmesiyle değil; hesap ile yapılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Belki birkaç kez gözlenir, daha sonra bu görülen hilâlin zamanı hesaplanır. Aylar sonra, hatta yıllar sonra görülebilecek hilâlin zamanı da tahmin edilir. Ve bu tahminî zaman kaydedilerek takvim oluşturulur. Tahminî vakit çoğu zaman doğru çıksa da, her zaman doğru çıkmayabilir. Hesaplamaların ilmî (bilimsel) olduğunu iddia ederek Ay’ın vaktinde gözlenmesinden vaz geçilemez.

* İslâm bilginleri, astronomi ilminin sonuçlarını inkâr noktasında değildir. Ancak hilalin gözlenmesi, nassla sabit olan bir ameldir. Nitekim Hanefî fukahası bunun vacib olduğunda ittifak etmiştir. İlmin ilerlemiş olması her hangi bir vacibi ortadan kaldırmaz. Kaldı ki; gözle görmenin kalbe vereceği rahatlıkla, takvim yaprağına bakmak arasında büyük bir fark vardır.

Çoğunluğun katıldığı sahih görüşe göre müneccimlerin ve astronomi bilginlerinin bu husustaki sözlerine itibar edilmez. Çünkü hesaplar kesin olsalar da bunları yapanlar hatadan masum değildirler. Nitekim memleketlerin takvimlerinin birbirinden farklı oluşu da bunu göstermektedir. Diğer yandan, hesaplara göre kamerî aylar mutlaka otuz veya yirmi dokuz değildir. Sürekli değişkendir. Bir yıl otuz gün süren bir ay, ertesi yıl yirmi dokuz olabilir (Şamil İslam Ansiklopedisi).

* Prof. Dr. Hamdi DÖNDÜREN (*Delilleriyle İslâm İlmihali*): “Ayın doğuş yerlerinin farklı oluşu konusunda, **hesap ve astronomi uzmanlarının önceden verdiği haberlere dayanılmaz.** Çünkü Allah Elçisi şöyle buyurmuştur: “Ayı görünce oruç tutun, ayı görünce oruç bozun. Eğer hava bulutlu olursa Şâban’ın

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

günlerini otuza tamamlayın.” Bu hadis bütün müslümanlara orucun farz olmasını hilâli görme şartına bağlamıştır. Bu yüzden bir topluluğun veya tanıklığı kabul edilen kimsenin hilâli görmesi yeterli olur.” demektedir.

*

* Cübbeli Ahmet Hoca : << "Hilâli görünce oruç tutun ve onu görünce bayram edin. Eğer üzerinize kapanırsa (hilâl size görülmezse) Şabanı otuz güne tamamlayın. Sonra tutun." (Buharî, Savm 11, No: 1810, 2/674, Müslim, Siyam:3, No: 2514-2517, Sh:441)

Aynı şekilde Ramazan'dan sonra gelen "Şevval" ayı hilâli görülmezse, Ramazan ayı otuza tamamlanır. Çünkü aslolan, aksine delil bulunmadıkça ayın devam etmesidir.

"İnsanların Şaban ayının yirmi dokuzunda güneşin batması vaktinden itibaren hilâli görme çalışmalarını başlatmaları vaciptir.

Eğer hilâli görürlerse oruç tutarlar. Eğer hilâl onlara görülmezse Şaban ayını otuza tamamlarlar. Şaban ayını otuza tamamlayabilmek için bu ayın başlangıcının da tesbit edilmesi gerekir.

Bu itibarla fakihler, "Şaban ayının hilâlini görme çalışmalarının yapılması da vaciptir" demişlerdir.

"Yıldız ilmini (Astronomiyi) bilen adil kişilere, Ramazan başlayıp, başlamadığı hususunda müracaat edilir mi?" meselesine gelince:

Bu hususta Hanefilerin iki görüşü vardır. Çoğunluğa ait olan en sahih görüş bunların bu hususa dair vermiş oldukları haberin kabul edilmemesidir.

Hatta müneccimin kendi hesabıyla amel etmesi bile caiz değildir. Hulasa matematiksel hesaplar kesin ise de, bu hesapları yapanlar hatadan beri (uzak) değildirler.>> (Oruç Risâlesi, Sh: 130 – 131).

* İctihadı, Şafii mezhebine uygun olan, Huccet-ül-İslâm Lakabı ile meşhur **İmam-ı Muhammed Gazalî** hazretleri de bu konuda: *"Ramazânın ilk gününü gözlemek ve beklemektir. Bu da, Ramazân ayının yeniye geçtiğini görmektir. Şâyet ay görülmeyecek şekilde gökyüzü kapalı ise, Şaban ayını otuz gün hesâb eder. "Ay'ı görür" demekle, yeniye geçtiğini bilmiş olması da şart değildir. Bu da âdil bir zâtın şahadetiyle sâbit olur. Fakat ibâdetinde ihtiyat için Şevval ayını bir kişinin görmesiyle sâbit olmaz, iki şahit lâzımdır. Bir kimse güvendiği ve doğruluğuna kanaat getirdiği âdil bir kimseden Ramazân ayını gördüğünü duysa, hâkim şahadetini kabûl etmese bile, orucunu tutar. Herkesin, ibâdetinde kendi kanaatinde olması daha uygundur."*(İhya-u Ulum'id-dîn) demektedir.

* Hadis-i Şerif'lerdeki açık beyânlara ve bu beyânlardan hemen hemen her din görevlisinin bilhassa İlahiyatçıların, Müftülerin haberi olmasına rağmen; ne yazık ki birçok Hadis-i Şerifleri gerçek mânâlarından farklı yorumlayanlar da mevcuttur. Biz bunlardan birkaç tanesini nakledip yorumlayacağız.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Bunlardan biri, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim üyelerinden **Prof. Dr. Mustafa KARATAŞ**'dir.

* İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne ait Bir dergide yazmış olduğu **“Hadisleri Yeniden Anlamak”** isimli makalesinde Ramazan hilâlini gözetmekle ilgili hadisleri incelerken birkaç Hadis-i şerif'i naklettikten sonra:

*“Bu hadislerin şerhlerine bakıldığında, oruca ya da bayrama başlanması için az da olsa hesapla olabileceğini savunanların yanı sıra, çoğunlukla hilalin gözle görülmesi gerektiği, hesaba itibar edilemeyeceği belirtilmektedir. (Bkz. İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, Fethul-Bâri Şerhi Sahîhi'l-Buhârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî) Yaklaşık on dört asırdır Müslümanların Ramazan orucuna başlayıp bitirmeleri hep bu surette olmuş ve bugün de hâlâ birçok ülkede bu yolla olmaktadır. Astronomi hesaplarının fazla gelişmediği dönemlerde hilali görebilmek için Müslümanların, **“bakacak”** adı verilen mevkilere çıkarak hilali gözetlemeleri izah edilebilir.”* demektedir. Elbette buraya kadar bir mesele gözükmemektedir. Ancak daha sonra ise: *“Ancak uzay yolculuklarının başladığı, çeşitli uluslar tarafından gökteki ayın parsellendiği, artık en ince astronomik hesapların kolayca yapılabildiği günümüzde ise, bu durum traji-komik bir imaj çizmektedir.”* demesi şaşılacak bir şeydir. Çünkü Bazı şehirlerde birkaç gözlemci tarafından hilalin gözlenmesi neden traji-komik bir imaj çizmektedir? Yoksa hilalin gözlenmesi bütün Müslümanlar tarafından yapıldığı mı zan edilmiştir? Anlaşılr gibi değil. Bir diğer husus ise; Hadis-i Şeriflere riayet eden Müslümanları küçümsemekte olduğu anlaşılmaktadır.

“Üstelik bugün artık Ay ve Güneşin hatta yıldızların gelecekte olacak hareketleri, ay ve güneş tutulmaları tespit edilebildiği gibi, geçmişe dönük hareketleri de çok rahat hesap edilebilmekte ve bu hesaplamalarda saniyeler bile şaşmamaktadır.” demek suretiyle de hilalin gözetlenmesi yerine hesaplanmasını teşvik edildiği anlaşılmaktadır.

“Bütün bunlara rağmen bugün Müslümanların, Ramazan orucuna başlarken veya Hac ibadetinin günlerini tayin ederken, başka bir ifadeyle kamerî takvimi oluştururken, hâlâ hesabı ve kitabı bir tarafa bırakarak çıplak gözle hilal gözetlemeleri, tamamen söz konusu hadisleri yanlış anlamalarından kaynaklanmaktadır.” Burada ise; söz konusu hadisleri yanlış anlamalarından kaynaklanmakta olduğunu iddia ederek kendisi gibi düşünenleri -daha doğrusu hesaplamanın yeterli olduğunu iddia edenleri- haklı görmektedir.

* Bunlardan biri de Prof. Dr. Faruk BEŞER'dir. Kendisine ait olduğu bilinen web sitesinde: **“... Ancak maksat görülmenin bizzat kendisi değil de onun mümkün olduğu zamandır. Biz de bu zamanı tespit edebiliyorsak artık onu esas alırız ve görülmeye itibar ederiz ancak hilalin bizzat görülmesinin şart olmadığını söyleriz.”**

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

“Bizim takvimlerimizin hazırlanış mantığı budur ve bundan netice olarak bizzat görülmeyi savunanların dediklerinden başka bir sonuç da çıkmaz. Buna rağmen bu iki görüş arasında farklılık ve problem çıkıyorsa bu aslında, asla görülemeyeceği zamanda hilali gördük diyenlerin yanılmalarından ve belki de yalan söylemelerinden kaynaklanmaktadır. Yoksa bu iki görüş de aynı şeyi söylemektedir ve neticede ayrılmaları asla mümkün değildir. Çünkü yeni hilalin, kavuşum anında ve daha önce görülemeyeceği, âkil balığ insanların değil, mümeyyiz çocukların dahi tartışmayacakları kadar açık bir husustur.” diyerek kendi iddialarının haklı olduğunu zan etmektedir. Kendi ifadesine göre – mümeyyiz çocukların dahi tartışmayacakları kadar açık bir husus – olmasına rağmen; Sayın Profösörün çocuklar kadar dahi düşünemediği ve anlayamadığı anlaşılmaktadır.

Bir miktar sonra: “Yeni ayın kavuşumla beraber başlatılmasının hem naslara [Kuran-ı Kerim’e ve Hadis-i Şeriflere] aykırı olmadığını, hem de ilmin gereği olduğunu sanıyoruz ve bunun doğruluğunun da çok açık olduğunu düşünüyoruz...” demektedir.

Sayın Doç. Dr. İsmail KÖKSAL bir makalesinde, Sayın Faruk BEŞER’i tenkid ederken bu mevzûda “Suudi Arabistan gibi bazı ülkeler, ru’yet-i hilâl toplantılarındaki imza ve görüşlerinin rağmına genelde içtima (kavuşum) vaktini veya ondan az sonraki bir zamanı esas almaktadır. Üstelik bu uygulamaları konusunda “Şahitle sabit oldu” gibi beyanlar dışında açık bir görüş ortaya koymamaktadırlar. Mevcut astronomik bilgiler çerçevesinde Ay’ı gözle görme adına onları bu konuda taklit etmek, ilimle bağdaşmadığı gibi, onların konumunu bir şahidin ihbarı şeklinde değerlendirmek de doğru olmasa gerektir.” dedikten sonra, haklı olarak: “Çünkü bilimsel olarak Ay’ın görülmesi imkân dahilinde olmayan bir zamanda Ay’ı görme iddiasına ne kadar güvenilebilir?!” diye sormaktadır (İlahiyat Fakültesi Dergisi – Ru’yet-i Hilal Meselesi).

* Sayın KÖKSAL: “Eğer ayı görme konusunda hesaba itimat edilmezse, günümüzde içtima anını ay başlangıcı kabul etmenin bir dayanağı yoktur. Çünkü içtima anındaki güneş ışınlarının parlaklığı sebebiyle, ay dünyanın hiçbir yerinden görülmemektedir. Hatta onu görebilmek için füze ve uçak gibi aletler ile yükseğe çıkmak ve teleskop kullanmak bile yetmemektedir. Zaten mezkur şekilde bir görme nasların umumundan anlaşılan ve Allah Rasûlü (sav) döneminde itibar edilen “çıplak gözle yeryüzünden ayı görmek” manasına gelmez. Bu durumda ayın görülmüş olmasını varsaymak, cenine doğmuş insan muamelesi yapmak gibi bir şeydir.” (İlahiyat Fakültesi Dergisi – Ru’yet-i Hilal Meselesi). demektedir.

* Dikkat edilirse; içtima (Kavuşum) anındaki Ay’ın dünyanın hiçbir yerinden görülmeyiş sebebini, güneş ışınlarının parlaklığı sebebine bağlamaktadır. Oysa güneş ışınlarının parlaklığı ancak gündüz görülen hilal için etkili olabilir. Ay’ın içtima (Kavuşum) anında güneş, ay ve dünya aynı hizada bulunduklarından Ay’ın

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Güneş ışığını Dünyaya aktarması mümkün değildir. Güneş ve Güneş ışınları Dünyadan görülemez. Ay'ın görülebilmesi için de kavuşumdan kurtulması gerekir.

* **Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN**, Dine göre kavuşum zamanını ve onu takip eden günü, aybaşı olarak kabul etmek mümkün olmadığını şöyle anlatır: “*Rasathanenin kurucusu Fatin Hoca aynı zamanda bir İslâm âlimidir. Bu zat, kamerî aybaşlarını tesbit ederken astronomiyi şer'i ölçülere tâbî kılan prensipler vazetmiş, bu prensipler geliştirilerek bugüne kadar rasathanece uygulanmıştır. Astronomiye göre ay ile güneşin aynı zamanda batmaya başladıkları zamana içtima (kavuşum) zamanı denilmekte ve kamerî ay, bir kavuşumdan diğerine kadar sürüp tamamlanmaktadır. Dine göre kavuşum zamanını ve onu takip eden günü, aybaşı olarak kabul etmek mümkün değildir. Çünkü kavuşum günü ayın görülmesi imkânsızdır. Kavuşumu takip eden günün akşamında da her zaman ay görülmez. Dine göre aybaşı, ayın gözle görülmesinin mümkün hale geldiği akşamı takip eden gündür. İşte Fatin Hoca, kamerî aybaşlarını kavuşuma göre değil, ayın görülebilir hale gelmesine göre ayarlamış, hesaplarını buna göre yapmıştır; yani Hoca'nın koyduğu prensip, hükmî rü'yete uygun bulunmaktadır ve bu durumda, bir engel bulunmadığı takdirde hakikî rü'yet de gerçekleşebilmektedir.*”

*

* **Prof. Dr. Faruk BEŞER**, ise;

“Bizim ayrıca şu hususları da göz önünde bulundurmamız gerekir: Eğer görülme/ru'yet konusunda nasların zahirine tutunarak bunun asıl olduğunu söyleyecek olursak aynı şeyi niçin namaz vakitleri konusunda yapmıyoruz da onlarda takvime bakarak hareket ediyoruz. Kimse de namazlarımızın bu belirleme ile caiz olmadığını, ya da vakitlerinde kılınmadığını söylemiyor. Çünkü namaz vakitlerini de biz sünnetten öğreniyoruz ve sünnette mesela öğlenin vakti Güneş tam tepeden kayınca/zeval olunca başlar, ikindinin vakti, eşyanın gölgesi kendi boyunun bir buçuk katı olunca başlar vb. deniyor, ama biz bunları bir sopa dikip onun gölgesini ölçerek tespiti kalkışmıyoruz. Öyleyse bu dilemma ve tutarsızlık neden?” demektedir.

* **Dr. Seyfi SAY** ise; **Prof. Dr. Faruk BEŞER'i**, şöyle tenkid etmektedir:

“Faruk BEŞER, “... sahur ve iftarı belirlemede de kimse güneşin durumuna bakarak hareket etmemektedir. Oysa orada da aynı sünnet mevcuttur” demektedir. Beşer, suimisalin misal olmayacağını, böylesi bir kıyasın geçerliliğinin bulunmadığını bilmiyor mu? İkincisi, namazlar için de ruyet durumu dikkate alınmakta, salt hesapla hareket edilmemektedir. Mesela, Güneş'in ışığı dünyaya 8 dakika 44 saniyede, yani kabaca 9 dakikada geldiği için, hesap çerçevesinde düşünüldüğünde, birçoğumuz sabah namazını bazen (hesaba göre) Güneş doğduktan sonra kılmış olmaktadır. Ama burada önemli olan ruyet (gözle görmek) olduğu için, Güneş doğmamış kabul edilir. Aynı şekilde, akşam Güneş, hesap çerçevesinde astronomik olarak gerçekte battığında, biz hâlâ onun ışığını görmeye

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

devam ederiz. Fakat hesapla hareket etmez, Güneş'i görürken namaz kılmayız. Aynı durum bayram hilali için de geçerlidir. Hilal, astronomik olarak hesap çerçevesinde görülür hale gelmiş olabilir, fakat pekçok insan, Resulullah'ın s.a.s. uygulaması çerçevesinde, onun çıplak gözle görülmesini ya da görülebilir hale gelmesini beklemektedir."

*** Dr. Faruk BEŞER**, "... Kimse de namazlarımızın bu belirleme ile caiz olmadığını, ya da vakitlerinde kılınmadığını söylemiyor...." derken sanırsınız namaz vakitlerinin Din İşleri Yüksek Kurulu'nun **21 Ocak 1981** tarih ve **6 sayılı** kararı ile (sanırsınız "**çok oruç tutuyoruz**" diyenleri **susturmak gayesiyle**) Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından değiştirildiğinden ve *Asırlardan beri İslâm âlemi takvimlerinde kullanılagelmekte olan ve zamanın âlim ve fakîhleri ile mü'minlerin emîrleri tarafından tasvîp edilmiş bulunan temkin* vakitlerinin kaldırıldığından ve bu uygulamanın yanlış olduğunu **Fazilet Takvimi** ile **Türkiye Takvimi**'nde ikaz edildiğinden bîhaber olsa gerek. Yoksa haberi var da, kaale mi almıyor? Onu da biz bilemeyiz.

Burada sırası gelmişken hatırlatalım:

Asırlardan beri İslâm âlemi takvimlerinde kullanılagelmekte olan ve zamanın âlim ve fakîhleri ile mü'minlerin emîrleri tarafından tasvîp edilmiş bulunan temkin vakitleri 1983 yılından itibaren Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 21.01.1982 gün ve 6 sayılı kararı ile Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından kaldırıldığından böyle farklı iki durum ortaya çıkmıştır.

Bugün ülkemizde, iki çeşit imsakiye dağıtılmaktadır. Bir kısmı, yüz senedir kullanılmakta olup, doğruluğunda en ufak bir şüphe, tereddüt hasıl olmamış namaz vakitleri cetvelini aynen muhafaza eden takvimler; bir kısmı da, 1983'ten sonra, **çok oruç tutuyoruz** diyenleri **susturmak gâyesiyle**, imsak vaktini uzatan takvimlerdir.

1983 yılından önce bütün takvimler aynı idi. Fakat 1983'ten itibaren Diyanet İşleri temkin vakitlerini kaldırdığından, böyle farklı iki durum ortaya çıkmıştır. 1983 tarihinden önceki takvimlerin yanlış olmadığını herkes kabul etmektedir. Bu hususta bir ihtilaf yoktur. Nitekim, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın müftülüklere gönderdiği **30 Mart 1988** tarih ve 234-497 sayılı tamimde şöyle denilmektedir:

"1983 öncesi takvim ile yeni uygulama arasında sadece temkin farkı bulunmaktadır. Buna göre 1983 öncesindeki uygulama yanlış değildir."

Türkiye Gazetesi'nin Takvimi ve Fazilet Takvimi ile diğer bazı Takvimler, doğruluğunda ittifak olan 1983 öncesine göre hazırlanmaktadır. Diyanetin tamiminde bildirdiği gibi, 1983 yılından önceki uygulamaya göre hazırlanan takvimler ile bu takvimlere dayanılarak hazırlanan "**Ramazan imsakiyeleri**" yanlış değil, sadece temkinlidir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Temkin nedir, âlimler, bu temkini niçin koymuştur? Kısaca bunu da izah edelim:

Bir yerin namaz vakitlerinin doğru olarak hesaplanabilmesi için; küresel üçgen formüllerinin ve diğer astronomik formüllerin fıkḥî esaslara tam olarak tatbîki gerekmektedir. Bunun için hesaplamalarda sadece “geometrik değer” sonuçları değil, fıkḥî ölçülere uygun olan “görülen değer” sonuçları esas alınmıştır. Mesela, güneşin doğuş-batışı için 'geometrik doğuş-batış' değil, çıplak gözle gözlenebilen 'görülen doğuş-batış' asıldır. Sadece geometrik değerlerin hesaplanması ile elde edilen değerler -bunların sapmasına sebep olan pek çok unsurdan dolayı- gerçek değerleri karşılayamamaktadır. Bu sebeple namaz vakitlerinin hakiki değerlerini koruyabilmek için İslâm âlimleri bazı zarurî tedbirler almışlardır. Bu tedbirler; geometrik değerlerin yine astronomi otoriteleri tarafından yaygın kabul gören ilmî teoriler, kurallar ve metotlar çerçevesinde düzeltilmesidir. İşte bu hakiki değerleri elde etmek için yapılan düzeltmelere “**Temkin**” adı verilmektedir. *Temkin, daha ihtiyatlı olmak için yapılmış bir düzeltme değil, fıkḥî olarak yapılması zarurî bir düzeltmedir.* Bu düzeltmelerden sonra ortaya çıkan değerler fıkḥî ölçülere uygun hale gelir. Binaenaleyh temkinsiz vakitlerin kullanılması sakıncalıdır.

Bir namaz vakti hesaplanırken, hesabı yapılan şehrin arazisinin yükseklik ve alçaklık, doğu-batı, kuzey-güney, genişlik gibi durumlarının göz önüne alınması gereklidir.

Bilindiği gibi, namazları vaktinde kılmak şarttır. Birkaç dakika önce kılınsa namaz sahih olmaz. Oruç da böyledir. Güneş batmadan önce yiyip içilince, oruç sahih olmaz. Namazları vakit girdikten üç-beş dakika sonra kılmakta hiç mahzur yoktur. Güneş battıktan **5-10 dakika sonra** orucu açmakta da mahzur yoktur. Hatta yıldızlar görülünceye kadar geciktirmek câizdir. Nûr-ül İzâh Şerhinde; "**Bulutlu gecelerde, orucun bozulmasından korunmak için, ihtiyatlı davranarak oruç açmayı biraz geciktirmelidir. Yıldızlar görülmeden önce iftar eden acele etmiş olur**" buyuruluyor.

Bu konuda Diyanet İşleri eski Başkanlarından Ömer Nasuhi BİLMEN'in **Büyük İslâm İlmihâli**'nde ise:

“Oruçlu kimse güneşin batışında şüphe etse, iftar etmesi helâl olmaz. İftar edip de gerçek durum anlaşılmazsa, üzerine kaza lazım gelir. Keffaretin lüzumu hakkında ise, iki rivayet vardır. Fakat güneş batımından evvel iftar etmiş olduğu anlaşılsa, üzerine keffaret de vacip olur.

Güneşin batmış olduğu hakkında kuvvetli bir zannı bulunduğu halde iftar eden kimse hakkında da hüküm böyledir. Güneşin batmasından evvel iftar etmiş olduğu daha sonra anlaşılsın, anlaşılmazsa müsavidir.

Taharrî (araştırma ile) sahur ve iftar etmek caizdir. Şöyle ki, oruç tutacak kimse, başka vasıta bulunmayınca kendi kuvvetli zannına göre sahur yemeği yer ve fecrin doğduğuna kanaat edince oruca başlar, güneşin batışını da araştırarak yine

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

kuvvetli zannına göre orucunu açabilir.

Bununla beraber fecrin doğup doğmadığını iyice kestiremeyen kimse için bir an evvel oruca başlamak ve güneşin battığını kestiremeyen için de hemen orucunu bozmamak ihtiyat gereğidir. ” diye yazmaktadır.

* Araştırmacı-Yazar Mehmed PAKSU da, *İnanç ve İbadet İlmihali* isimli kitabında: “Yanında takvim ve saat gibi vakti bildiren araçlar bulunmayan kimse fecr-i sâdıkın doğup doğmadığı hususunda, diğer bir ifade ile imsak vaktinin girip girmediğinde şüpheye düşerse en doğru olan, hemen yiyip içmeyi terk etmektir. Bununla beraber yiyip içecek olsa orucu yine tamamdır. Fakat imsak vaktinin girmesinden sonra bir şeyler yiyip içtiğini sonradan öğrenen kimsenin o günkü orucu kaza etmesi gerekir.

Güneşin battığından şüphe eden, yanında vakti bildirecek alet ve imkândan da mahrum olan kimsenin yiyip içmemesi lazımdır. Orucunu açsa fakat daha sonra gerçek durumu öğrenemese sadece kaza etmesi gerekir. Ancak güneş batmadan önce orucu açtığı ortaya çıksa bu durumda üzerine kefaret gerekir.

Böyle bir hataya düşmemek için imsak vaktinin girip girmediğini iyice kestiremeyen kimsenin, bir an önce yiyip içmeyi bırakıp oruca başlaması; güneşin batıp batmadığına tam olarak kanaat getiremeyen kimsenin de hemen orucu bozmayıp biraz daha beklemesi en uygun olanıdır. .” diye yazmaktadır.

* **Sabah Namazının Vakti:** Bir mahalde, (Sabâh nemâzının vakti), dört mezhepde de, (şer’î gece)nin sonunda başlar. Ya’nî, (Fecr-i sâdık) denilen beyâzlığın şarkdaki (doğudaki) üfk-ı zâhirî hattının bir noktasında görülmesi ile başlar. Oruc da, bu vaktde başlar. Müneccim başı Ârif beğ diyor ki, (Fecr-i sâdık, beyâzlık üfk üzerinde yayıldığı vakt başladığını ve bu vakt irtifâ’ –18, hattâ –16 derece olduğunu bildiren za’îf kavller de bulunduğu için, sabâh nemâzını, takvîmde yazılı **imsâk vaktinden 15 dakîka sonra** kılmak ihtiyâtlı olur.) Fecr vaktinin irtifâ’ını bulmak için, berrak bir gecede, üfk-ı zâhirî hattına ve sâatimize bakıp, fecr vakti anlaşılır. Bu vakt, muhtelif irtifâ’lar için, hesâb ile bulunan vaktlerden hangisine uyarsa, o vaktin hesâbında kullanılan irtifâ’, fecr irtifâ’ı olur. Şafak irtifâ’ı da böyle bulunur. İslâm âlimleri asrlardan beri, fecr irtifâ’ının –19 derece olduğunu anlamışlar, diğer rakamların doğru olmadığını bildirmişlerdir. Avrupalılar, beyâzlığın yayılmasına **fecr** diyor. **Bu fecrin irtifâ’ı –18 derecedir**, diyorlar. Müslimânların, din işlerinde, hristiyanlara ve mezhebsizlere değil, islâm âlimlerine uyması lâzımdır. Sabâh nemâzının vakti, (Şemsî gece)nin sonunda temâm olur. Ya’nî, güneşin ön [üst] kenârının, o mahaldeki, üfk-ı zâhirî hattından doğduğu görülünceye kadardır (**Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye**).

* Güneş ufuktan doğmadan evvel, güneşin merkezinin ufka **1 derece** yaklaştığı anda sabah namazının vakti biter ve güneş doğar.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Sabâh nemâzını her mevsimde **İsfâr etmek**, ya'nî ortalık aydınlanınca kılmak müstehabdır.

* Sabâh namâzını kılarken, güneş doğmaya başlarsa, bu namâz sahîh olmaz. Sabâh Namâzında, güneş doğmadan önce sola selâm vererek namâzı bitirmiş olmak şarttır.

* **Prof. Dr. Abdülaziz BAYINDIR**, 1986 yılında yazdığı bir makalesinde: *“İmsak ve iftar vakitleri konusunda Diyanet İşleri Başkanlığı'nca tespit edilen namaz vakitleri takvimine göre hareket edilebilir. Ancak imsak vaktinin başlamasından sonra hemen **sabah namazını** kılmamalıdır. Çünkü gerçek tanyeri, takvimde yazılı saatten bir müddet sonra ağarmaya başlamaktadır. İmsak vakti ile birlikte okunmaya başlayan ezana aldanmamalıdır.”* diye güzel bir uyarıda bulunduktan sonra *“Bunlar, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde şahsen yaptığım gözlemlerle elde ettiğim bilgilerdir.”* demektedir. (Altınoluk Dergisi, Mayıs -1986 - S: 3 / Sh: 21) .

* **Öğle Namazının Vakti:** Güneş'in gökyüzünde çıktığı en yüksek noktadan batıya doğru yönelmesiyle başlar.

Öğle vaktinin bitiş zamanı hakkında iki rivayet vardır:

İmamı Azam'a göre, öğle vakti zevalden itibaren her şeyin gölgesi, zevalden önceki sabit gölge uzunluğuna ilaveten kendisinin iki misli olunca kadar devam eder. Bu vakte **asr-ı sani** tabir edilir.

İmamı Muhammed ile Ebu Yusuf'a göre ve diğer üç mezhep imamına göre ise, öğlenin vakti; cismin gölgesi kendisinin bir misli ilave olunca sona erer. Buna da **asr-ı evvel** denir.

O halde bu iki farklı içtihad karşısında **ihtiyatlı olmak** gerekir. Tedbir olarak öğle namazı asr-ı saniye kadar geciktirilmemelidir.

İkinci Namâzının Vakti:

1 - İmâm-ı Ebû Yûsûf ve İmâm-ı Muhammed'e göre, gölge kendisini meydana getiren cisim kadar uzarsa başlar ve güneş kayboluncaya kadar devam eder.

2 - İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe'ye göre ise; gölge kendisini meydana getiren cismin iki misli olunca başlar, güneş kayboluncaya kadar devam eder.

* İkinci vaktine ait bu ihtilaf nedeniyle [sebebiyle] en temkinli davranış, öğle namazını Asr-ı Evvel'den önce, ikinci namazını ise Asr-ı Sani'den sonra kılmaktır. Ancak zorda kalındığında ikinci Asr-ı Sani'den önce kılınabileceği gibi, Asr-ı Evvel'e kadar kılınamamış öğle namazı da kaza edilmeyerek (Asr-ı Sani'ye kadar) kılınabilir. Böyle bir uygulamanın, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi vesellem) *"Ümmetimin ihtilafı rahmettir"* hadisine de uygun olacağına işaret etmek istiyoruz (Abdurrahman ÖZLEM).

* **Akşam Namazının Vakti:** Güneş battıktan sonra başlayıp, güneşin battığı yerde meydana gelen kıvılcık kayboluncaya (Şafâk kararuncaya) kadar olan

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

zamandır.

* **Şafak**, İmam Azam'a göre, akşamleyin ufuktaki kızıllıktan sonra meydana gelen beyazlıktır. İmam Ebû Yusuf ile İmam Muhammed ve diğer üç imama göre ve İmam Azam'dan diğer bir rivayete göre şafak, ufukta meydana gelen kızıllıktır. Bu kızıllık gidince akşam namazının vakti çıkmış olur.

* Hadis-i Şerif'e [Tirmizi, Salât, 114; Müslim, Mevâkit, 6;] göre güneşin batmasıyla başlar. Tepeler vs. engeller nedeniyle batı ufkunun görülememesi durumunda vaktin ne zaman gireceği konusu ise Efendimiz'in (sallallahu aleyhi vesellem) bir hadisinde "doğudaki tepelerin kararması" ifadesiyle açıklığa kavuşturulmuştur. Bu ifadeye göre akşam vaktinin girmesi için, yöredeki en yüksek mevkinden bakıldığında dahi güneşin batmış olması şarttır. Zira güneş batarken ışığı karşı tarafa, yani doğu tarafına yansır. Doğudaki tepelerden ışığın kaybolması ise, civarda güneşin batışının izlenebildiği en yüksek noktadan bakıldığında dahi güneşin tamamının ufkun altına inmesi demektir. Hadiste akşamın son vakti şafağın kaybolması, yani yatsı vaktinin girmesi olarak tanımlanmıştır. Ancak Cebrâil'in (a.s.) namaz vakitlerini öğrettiği her iki günde de akşam namazını tek bir vakitte kıldırması olmasına dayanarak, akşam namazı vaktinin güneşin batmasıyla başlayan dar bir vakit olduğu İmam Maliki tarafından içtihad edilmiştir. "*Akşam namazını yıldızların iç içe görüldüğü zamana kadar tehir etmedikleri müddetçe ümmetim hayır (yahut fitrat) üzerindedir*" hadisi de akşam namazını geciktirmenin her halükarda mekruh olduğunu göstermektedir (Abdurrahman ÖZLEM).

*

*** Yatsı Namazının Vakti:**

Akşam namâzı vaktinin çıkmasından i'tibâren, fecrin ağarmasına kadar devâm eder. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfeye "rahmetullahi aleyh" göre, yatsının vakti, gökdeki beyâzlık kaybolunca başlar. Nitekim ikindi vaktinde böyle geçmişti. Ya'nî iki imâma göre yatsı vakti olduktan sonra, en az yarım sâat dahâ bekleyip yatsıyı kılsa, bütün imâmlara göre kılmış olur. Yatsı namâzını özsüz, şer'î gecenin yarısından sonraya bırakmak mekrûhdur.

Namaz Vakitleri, Fıkıh ve ilmihâl kitaplarında detaylı olarak anlatılmıştır. **Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye** kitabına bakılabilir.

* Bilindiği gibi, Namazın sahîh olması için, hem vaktinde kılmak ve hem de vaktinde kıldığını bilmek, şübhe etmemek lâzımdır ve farzdır.

Birkaç dakika önce kılınan namaz sahih olmaz. Oruç da böyledir. Güneş batmadan önce yiyip içilince, oruç sahih olmaz. Namazları vakit girdikten üç-beş dakika sonra kılmakta hiç mahzur yoktur. Güneş battıktan **5-10 dakika** sonra orucu açmakta da mahzur yoktur. Hatta yıldızlar görülünceye kadar geciktirmek câizdir. Nûr-ül İzâh Şerhinde; "**Bulutlu gecelerde, orucun bozulmasından korunmak için, ihtiyatlı davranarak oruç açmayı biraz geciktirmelidir. Yıldızlar görülmeden önce iftar eden acele etmiş olur**" buyuruluyor.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Hz. Ebu Hureyre (radiyallahu anh) anlatıyor: Resulullah (sav) buyurdular ki: "Bilesiniz, namazın bir ilk vakti bir de son vakti vardır. Öğle vaktinin evveli güneşin tepe noktasından batıya meyil (zeval) anıdır. Son vakti de ikindinin girdiği andır, ikindi vaktinin evveli, vaktinin girdiği andır. Vaktin sonu da güneşin sarardığı andır. Akşam vaktinin evveli, güneşin battığı andır. Vaktin sonu da ufuktaki aydınlığın (şafak) kaybolduğu andır. Yatsı vaktinin evveli, ufuğun kaybolduğu andır. Vaktin sonu da gecenin yarısıdır. Sabah vaktinin evveli fecrin (aydınlığı) doğmasıdır. Vaktin sonu da güneşin doğmasıdır." (**Tirmizi**, Salat 114, (151); **Muslim**, Mevakit 6, (1, 249, 250))

* Peygamber Efendimiz(s.a.v), Allah'ı en çok razı eden amelin vaktin evvelinde kılınan namaz olduğunu müteaddit hadislerinde ifade etmişlerdir:

* Abbâs bin Abdilmuttalib (Radiyalâhü anha)'den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu demiştir:

«Benim ümmetim, yıldızların işti bakine (çoğalıp birbirine karışincaya) kadar akşam namazını geciktirmedikçe fitrat üzerinde olacaktır.»

(Müellifimiz) Ebû Abdullah bin Mâce de demiştir ki: Ben Muhammed bin Yahya'yı şöyle derken dinledim: Bağdat'ta bu hadis hakkında halk birbirine girdi. Bunun üzerine ben ve Ebû Bekir El-A'yan beraberce hadîs râvisi Abbâd bin El Avvâm'ın oğlu El-Avvâm'a gittik. Kendisi bize babasına ait orj inalı çıkardı. Baktık ki bu hadîs onda mevcuttur. Zevâid'de hadisın isnadının sahih olduğu ve Ebû Davud'un bunu Ebû Eyyûb'dan rivayet ettiği bildirilmiştir. (Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi).

* Nemâzı vaktin evvelinde kılmalı, gevseklik yapmamalıdır (**Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye**).

* Ümm-i Ferve "radiyallahü anhâ" haber veriyor. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" hangi amelin efdal olduğu soruldu. (**Amellerin efdali, vaktinin evvelinde kılınan nemâzdır**) buyurdu. Bu hadîs-i serîfi, imâm-ı Ahmed, Tirmüzî ve Ebû Dâvüd "rahime-hümullahü teâlâ" bildirdiler. Namâz, ibâdetlerin en üstünüdür. **Vakti girer girmez** kılınca, dahâ üstün olmaktadır (Namâz Kitâbı).

* Dikkat edilirse burada "**Vakti girer girmez** kılınca.." denilmektedir, "**Vaktin evvelinde..**" demek de aynı anlamdadır. Yani vaktin girmiş olası ve vaktin girdiğine emin olunma zorunluluğu/şartı vardır.

* Namaz vakitleri ile alâkalı diğer husus da bir beldede öğle ezanı eğer saat **12.00 de** okunmuşsa, öğle ezanı saat **12.00 de** okunması gerektiği için değil; *Güneş tam tepeden kaydığı/zeval olduğu* içindir. Bunu bir örnek ile şöyle izah edelim: Camilerde okunan ezanı duymayacak kadar Meskûn mahallin dışına çıktığınızı düşünün, kolunuzda takılı olan ve çok güvendiğiniz saatiniz arızalandığında yahut pili bittiğinde ne yapacaksınız o zaman? Ezanı duymadınız, saatiniz de arızalı; Namazı tehir mi edeceksiniz? Hayır, tehir edilmez. Bir **sopa** dikip onu **Güneş Saati** olarak kullanıp, gölgesini ölçerek namaz vakitleri tespit edilebilir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Bu uygulama yalnız günümüzde değil, asırlardır uygulanmıştır. Nitekim birçok tarihî camilerin avlularında veya duvarlarında mevcut olan **Güneş Saatleri** hâlâ göz kamaştırmaya devam ediyor. Her ne kadar bir kısmı kırılmış olsa bile... Fakat sopa dikip gölgesi ile namaz vaktini tesbit edebileceğini bilemeyen taklitçi biri ise, *etraftan birileri geçse de saatin kaç olduğunu sorsak* diye bocalar, Ya da umutla bekler durur.

Demek istediğimiz şudur: Namaz vakitlerini belirleyen illâ ki –kolumuzdaki veya cebimizdeki– saat olacak diye kural konulmamıştır ve konulamaz da. Mevcut saatler namaz vaktinin belirlenmesinde şart değil, sadece kolaylık sağlayan bir araçtır. Ne yazık ki bunu fark edemeyenler de mevcut olduğunu görüyoruz.

Burada yeri gelmişken ifade edeyim: Maalesef, “Hz. Peygamber’in kolunda saat yoktu. Beş on dakikalık imsâktan ve hatta bir iki dakikalık iftardan inşallah bir sıkıntı olmaz...” gibi fetva vermeye çalışan Din Adamı görünümündeki **Din Tahripcileri**’ne de rastladığımız olmaktadır. Peygamber Efendimiz’in (Sallâllahu Aleyhi ve Sellem) kolunda saat olmadığını bahâne ederek; Oruç ve Namaz vakitlerinde yanlış olabileceğini ima edip, Cehaletle Suçlamaktan başka bir anlamı olamaz.

[**Güneş Saatleri** hakkında TDV. *İslam Ansiklopedisi ile Yeni Rehber Ansiklopedisinden* bilgi alınabileceği gibi; Müstakil olarak yazılmış kitaplar da vardır. Bunlardan Prof. Dr. Fügen TABAK’ın hazırladığı **Anadolu’daki Güneş Saatleri Kataloğu** ile Ahmet Ziya AKBULUT’un Prof. Dr. Atilla Bir, Prof. Dr. Mustafa KAÇAR ve Yük. Müh. Şinasi ACAR ile birlikte hazırladığı **Güneş Saatleri Yapım Kılavuzu** okumaya değer kitaplardır.]

Bu konuda **Lütfullah YAVUZ**, “**Teleskopla Ramazan Hilalini Gözlemlemek Sünnete Aykırı mıdır?**” isimli makalesinde Namaz vakitlerini saat ile belirlendiği hususunda: “Bizce Peygamber efendimiz zamanında saat kullanılmadı diye, günümüzdeki Müslümanlara “Oruca başlama vaktini saate bakarak belirlemeyin, peygamberimiz zamanında olduğu gibi tan yerine bakarak belirleyin” denmesi ne derece sünnete aykırı ise “Teknolojinin verilerinden istifade etmeyip astronomi uzmanlarının kullandığı teleskopa değer vermeyin” demek o derece sünnete aykırıdır. Peygamberimiz (s.a.s) harpte zırh giyerek teknolojiden istifade etmiştir. Teknolojiden istifade etmek nasıl sünnete aykırı olabilir?” diye sorar. (C. B. Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi).

*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* İsmail MUTLU ise bir kitabında : “Yine hilâli görmeden takvime göre Ramazanın vaktini kabul etmediğimizde, sahur vaktini, “**...Tan yerinin beyaz iplik gibi aydınlığı gecenin siyah ipliğinden ayrılıncaya kadar yiyin, için**” âyetine göre tesbit etmemiz gerekecektir. Oysa herkes sahur yemeğini takvimlere ve imsakiyelere göre yemektedir” (Günümüzün Meseleleri ORUÇ ZEKAT). demektedir ki buradan **takvimler ile imsakiyeler** namaz ve oruç ibadetleri için zorunlu imiş gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Oysa zorunlu değil sadece kolaylıktır. Namazın kılınabilmesi için 12 şartlarından birisi olan Vaktinin gelmiş olması da lazımdır. Eğer **Takvim ile imsakiyenin** namaz ve orucun şartı olsa idi; **takvim ile imsakiyenin** olmadığı zaman bu ibadetlerin yerine geritilmesi caiz olmazdı. Abdestsiz ve niyyetsiz namaz kılınamayacağı gibi..

*

* Bizden ise farklı bir soru: “Teknolojiden istifade etmek elbetde sünnete aykırı olamaz, ancak Teknolojiyi de doğru yerde ve doğru zamanda kullanmak daha güzel olmaz mı?”

* “Bilim ve Teknolojiye karşı çıkmak” deyince de Ayın dağlarını, ovalarını, hareketlerini, kraterlerini inceleyen, dünyaya uzaklığını inceleyen bilim adamlarına karşı koymak – müdahale etmek anlamına gelir. Öyle bir müdahale de söz konusu değildir.

* Ramazan ayında oruç tutmak İslâm'ın temel farzlarından biridir. Bu mübarek ayda her gün oruç tutmak –özür halleri ve mazeretleri hariç– her mükellef Müslüman için farz-ı ayn'dır. Bu emrin yerine getirmesi gerekir.

* Yüce Peygamberimiz Hz. Muhammed (Sallâllahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur: «Şanı yüce olan Allah Ramazan orucunu size farz kıldı. Ben de size Ramazanın gece ibâdetini, teravih namazını öğütleyip emrettim. Her kim (orucun Allah'ın emri olduğuna, teravihin de benim sünnetim olduğuna) iman ederek ve mükâfatını alacağına inanarak orucunu tutar, teravih namazlarını kıalarsa günahlarından temizlenmiş, anasından doğduğu günkü gibi pâk olmuş (temizlenmiş) olur.»

* Oruç Allah'ın emridir. Bu sebeple müminlere farz kılınmış ana ibadetlerden olan namaz, zekât ve hac gibi oruç ibadeti de yalnız Allahü Teâlâ için tutulur. Allah'ın bütün emir ve yasakları, insanlar için bir rahmet olduğundan onların bedeni ruhi ahlaki ve içtimai faydaları da pek çoktur.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Ramazan ayında yapılacak en önemli ibadet hiç şüphesiz oruç tutmaktır. Arapça karşılığı savm olan Oruca, **fecr-i sâdık** denilen tanyerindeki beyazlığın ağarması ile başlanır, güneş batıncaya kadar devam eder. Yani Oruç, fecrin ağarmasından, güneş batıncaya kadar, yemeği, içmeği ve cimâ'ı terk etmektir. Bir gün evvel güneş batmasından, oruç günü (**Dahve-i kübrâ**)ya kadar, Ramazan orucuna kalb ile niyet etmek de farzdır. Belli gün olan adak orucunun ve nafile orucun niyet zamanı da böyledir. Her gün ayrı niyet etmek lâzımdır... **Dahve vakti**, oruç müddetinin yarısıdır ki, öğleden bir saat kadar evveldir.

* Orucun başlangıç vakti, fecr-i sadık, yani doğu ufkunda dikey olarak meydana gelen aydınlıktan sonra meydana gelen yatay aydınlığın ortaya çıkmasıdır. Buna **Fecr-i Sanî = İkinci Fecir** de denilir. Güneş batı ufkunda kayboluncaya kadar devam eder. O halde Fecr-i sadık doğduğu andan itibaren bir şey yemek, içmek, cinsî yaklaşımda bulunmak haramdır, kasden bilerek işlendiği takdirde oruç bozulur.

Fecr-i sadık doğması, doğu ufkunda önce hafif fakat yatay biçimde bir aydınlığın belirmesiyle başlar, ufukta iyice yayılmasıyla belirgin hale gelir. Fukaha bu iki durum arasında farklı görüşler ortaya koymuşlardır: Bir kısmına göre, yatay olarak hafif aydınlığın belirmesiyle imsak başlar, o takdirde bir şey yemek, içmek orucu bozar. Bir kısmına göre ise, iyice yayılıp belirgin hale gelmesiyle imsak başlar ve artık bir şey yemek, içmek haram olur (Kaynaklarıyla İslam Fıkıhı).

*
*
*

AYIN GÖRÜNEN HAREKETİ

* Ay'ın görünen hareketinin izlenmesi Güneş'inkine göre çok daha kolaydır. Işığı zayıf olduğu, dolayısıyla yıldızlarla birlikte görülebildiği için Ay'ın, yıldızlara göre gök küresi üzerindeki yeri kolayca saptanabilir. Ay'ın günlük harekete katıldığını, yani doğup battığını hepimiz biliyoruz. Ay'ın bu günlük hareketi bir ay boyunca, her gece bir yıldız göre izlenirse, her gün doğuya doğru **13°** kaydığı görülür. Yani Ay, her gün yıldızlara göre **52 dakika** daha geç doğar. Ancak bu ortalama bir değerdir. Ay'ın doğuya doğru olan bu kayma hareketi mevsimden mevsime değişir. Ay, sonbahar ılımında dolunay evresinde iken, geri kalma süresi arka arkaya bir kaç gece için **20** dakikaya kadar azalır. Ay, tam ilkbahar ılımında iken geri kalma **52** dakikadan fazla olur. Ay'ın bu hareketi, Yer çevresindeki yörünge hareketinin bir sonucudur. Burada, Yer'in Güneş çevresindeki hareketinin de etkisi vardır (Astronomi ve Uzay Bilimleri).

* Ay, Dünya'ya olan uzaklığına göre, yörüngesi üzerinde bazan hızlı bazan yavaş hareket eder. Buna karşılık eksen etrafındaki dönmesi, muntazamdır.

* Ay, Güneş'in tersine, hem gece, hem de gündüz görülebilir. Yani bazan gündüz doğar gece batar, bazan da gece doğar gündüz batar. Ay kendiliğinden ışık veren bir gök cismi olmadığı için, Güneş'ten aldığı ışığı yansıtması sayesinde görülür hale gelir. Bu bakımdan Ay'ın gökyüzünde değişik yerlerde bulunması, onun değişik şekillerde görülmesine sebep olur. Bu değişik şekillere, bilindiği gibi, "**Ay'ın Safhaları**" adı verilir. Bu safhalar, Ay'ın Güneş'e nazaran bulunduğu yere bağlıdır. Gökyüzünde bazan Güneş'e yakın bazan da Güneş'ten uzakta bulunur. Burada bahsedilen uzaklık, iki gök cismini gözlemciye birleştiren doğrular arasındaki açının (**Şekil: 02**), ölçülen değeriyle belirtilir. Gökyüzünde Ay, bize göre, bazan Güneş'in solunda, bazan da sağında görülür. Yani bazan Güneş'in doğu tarafında, bazan da batı tarafında bulunur (Güneş Fiziği – Güneş - Ay Tutulmaları).

*

*

*

AY SAFHALARI NASIL OLUŞUR?

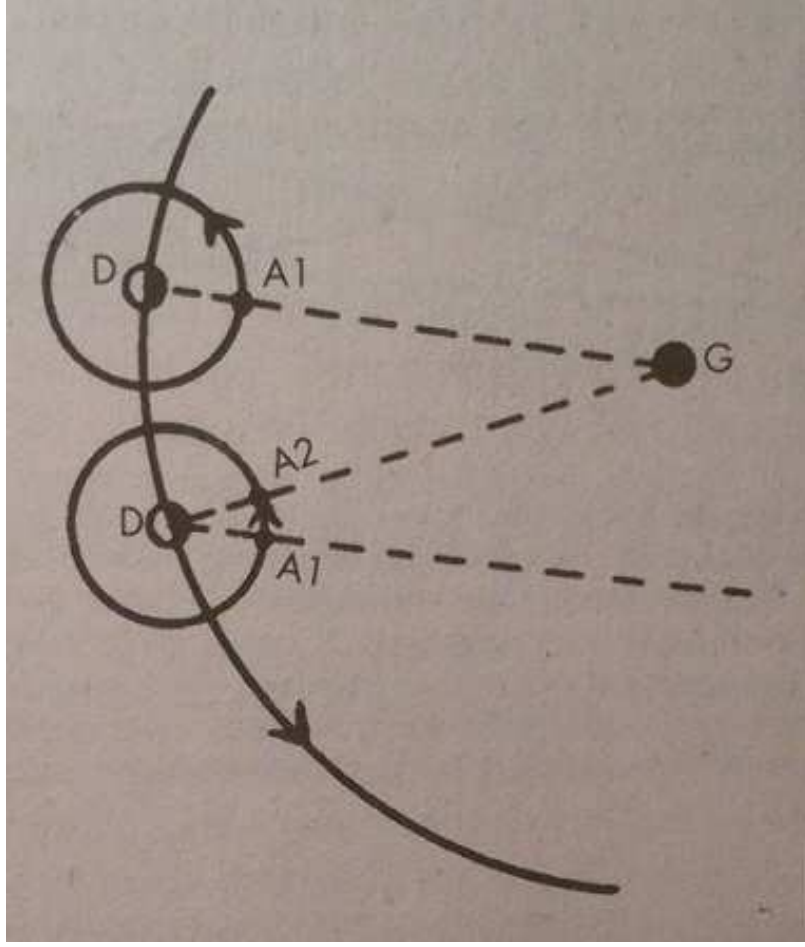
* Yer-Ay ile Yer-Güneş doğrultuları arasındaki açıya, Ay'ın uzanımı (Elongasyonu) denir. Ay'ın yıldızlara göre günde ortalama 13° , Güneş'e göre ise günde 12° lik görünen bir kayma hareketi olur. Böylece Ay'ın uzanımı ve dolayısıyla Ay'ın Güneş tarafından aydınlatılan yüzünün Yer'deki gözlemciye göre durumu ay boyunca sürekli değişir (Genel Astronomi), (Astronomi ve Uzay Bilimleri).

* Bu değişimin sonucu olarak, Ay'ı farklı zamanlarda farklı şekillerde görürüz. Bu şekillere Ay'ın evreleri denir.

*

*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

ŞEKİL : 1 -- Tam yeni aylar arasında geçen zaman. Ay'ın dolanım süresi olan 27,3 günden uzundur. Bu şeklin üst kısmında yer alan gösterimde Ay **A1** konumundayken yenidir. Ama alttakinde tekrar **A1** konumuna geldiğinde (yani Dünya etrafında bir tur attığında) yeni olmaz. Tekrar yeni olabilmesi **A2** konumunda mümkündür. Bunun nedeni o Dünya etrafında dönerken Dünya'nın da Güneş etrafında hareket etmiş olmasıdır.

* Bir yıldız ayı yani Ay'ın Dünya etrafındaki bir turunu tamamlaması sırasında geçen zaman (aslında kütle merkezi etrafında demek daha doğru olur) 27,3 gündür. Ancak yeni aylar arasında geçen süre daha uzundur; çünkü Dünya da Güneş etrafında dönmektedir. Yukarıdaki çizimde Dünya **D**, Ay **A**, Güneş ise **G** harfleriyle ile gösterilmiştir. Çizimin üst kısmında yer alan gösterimde Ay **A1** noktasında yenidir; çünkü Dünya ile Güneş'in tam arasındadır. Çizimin altında yer alan gösterimde de görüldüğü üzere Ay 27,3 gün sonra tekrar **A1** noktasına gelir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Ama bu sefer Güneş ile aynı çizgi üzerinde değildir; çünkü Dünya da yörüngesinde ilerlemiştir. Bu durumda Ay ancak A2 noktasına geldiği zaman yeni olacaktır. Bir kavuşum ayı yani bir yeni ay ile sonraki arasında geçen süre (bir dolunay ile sonraki de diyebilirdik) 27,3 gün değil 29,5 gündür. (Gezegenler Kılavuzu) .

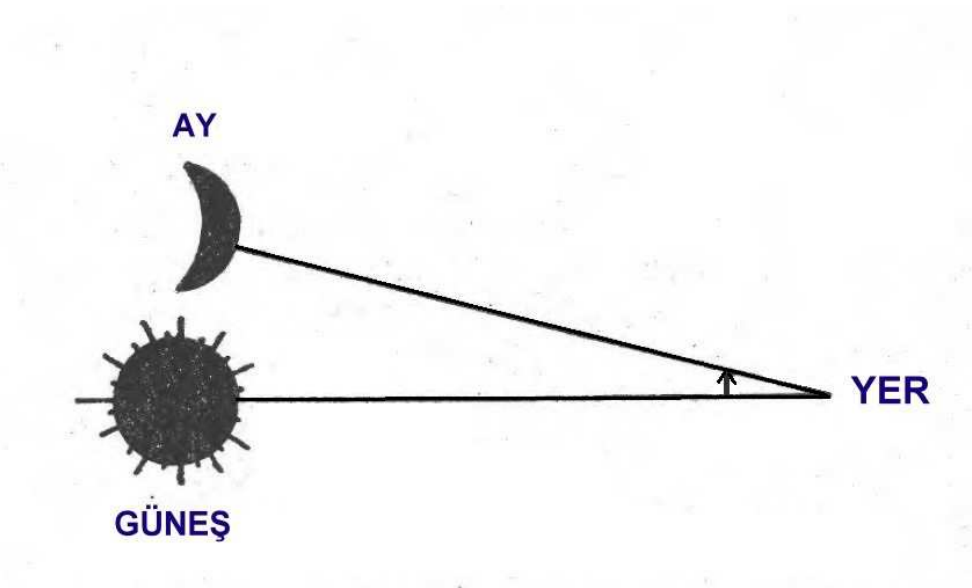
* “Ay’ın Dünya çevresindeki bir dönüşünü tamamlama süresi 27,3 gündür. Ancak, bizim gözlediğimiz süre daha uzundur. Çünkü aynı zamanda, Dünya da Güneş'in çevresinde dönmektedir. Güneş'in görünür konumu değiştiğinden, Ay'ın yeniden aynı evrede olması ancak 29,5 gün sonra gerçekleşir.” (Gökyüzünün Derinliklerinde).

* Ay, geçirdiği dolunay evrelerinin bazıları sırasında Dünya'nın gölgesinin içinden geçer. Bu durumda Ay tutulması yaşanır, yani Ay yüzeyine vuran direkt güneş ışığı kesilir ve Ay, Dünya'nın gölge konisinden çıkana kadar karanlıkta kalır. Dünya'nın atmosferinden geçen güneş ışınları üzerine düştüğünden genellikle tamamen gözden kaybolmaz. Ancak üst atmosferimizdeki koşullara bağlı olarak bazı tutulmalar diğerlerinden daha 'karanlık' gerçekleşir. Söz gelimi Aralık 1992 tutulması, Filipin Adaları'ndaki Pinotubo Yanardağı'nda gerçekleşen patlamalar sonucu atmosfere karışan çok miktarda toz ve kül yüzünden oldukça karanlık olmuştu (Gezegenler Kılavuzu).

* Ay, Güneş'in tersine, hem gece, hem de gündüz görülebilir. Yani bazan gündüz doğar gece batar, bazan da gece doğar gündüz batar. Ay kendiliğinden ışık veren bir gök cismi olmadığı için, Güneş'ten aldığı ışığı yansıtması sayesinde görülür hale gelir (**Bakınız: Ay, Işığını Güneş'den Alır**). Bu bakımdan [ve Ay'ın uzanımı sürekli değiştiğinden] Ay'ın gökyüzünde değişik yerlerde bulunması, onun değişik şekillerde görülmesine sebep olur. Bu değişik şekillere, bilindiği gibi, "**Ay'ın Safhaları**" adı verilir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Bu safhalar, Ay'ın Güneş'e nazaran bulunduğu yere bağlıdır. Gökyüzünde bazan Güneş'e yakın bazan da Güneş'ten uzakta bulunur. Burada bahsedilen uzaklık, iki gök cismini gözlemciye birleştiren doğrular arasındaki açının (**Şekil: 02**), ölçülen değeriyle belirtilir. Gökyüzünde Ay, bize göre, bazan Güneş'in solunda, bazan da sağında görülür. Yani bazan Güneş'in doğu tarafında, bazan da batı tarafında bulunur (Güneş Fiziği – Güneş - Ay Tutulmaları).

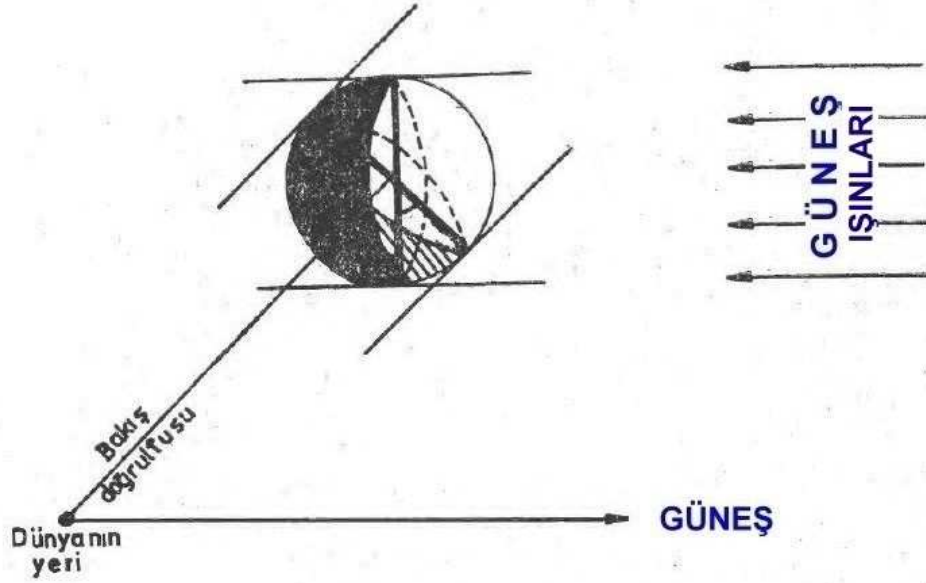

* **ŞEKİL : 02** -- Ay'ın Güneş'ten olan uzaklığını gösteren açı.

* Genel anlamda, Güneş'e olan yön ile başka herhangi bir yön arasındaki açıya "Uzanım (= Elengasyon)" denir. Uzanım küçük olunca Ay, dar bir hilâl) şeklinde görülür. Çünkü Güneş ışığı Ay'a sağ veya sol arkadan gelir (**Şekil: 03**). Böylece aydınlanmış olan kısım arkada kalmış olacağından, aydınlanmış kısmın tamamı görülemez. Sadece sağ ve sol tarafta dar bir hilâl görülebilir. (Güneş Fiziği – Güneş - Ay Tutulmaları).

*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

ŞEKİL : 03 - Güneş ışığı Ay'a arkadan geldiği zaman Ay'ın aydınlık görülen kısmı azdır. Bu kısmın (Tarak) gök küresindeki izdüşümü, dar bir hilal olarak görülür.

* Ay'ın dört safhası arasındaki zaman aralığı birbirine eşit değildir. Mevsimler ve enlem dairelerine göre değişiklik gösterir.

Yeni Ay'ın müteakip iki görünüşü veya iki ictima veya kavuşum (Conjunction) arasında geçen takriben 29.5(29.530) ortalama Güneş günü uzunluğundaki müddet "1 ay" dır. 12 Kamerî (lunar) Ay takrîben 354 gün veya 1 Kamerî yıl olmaktadır. Bu Kamerî yıl ortalama Güneş yılından yaklaşık 11.25 gün daha kısa olduğundan Kamerî ayların yeri Güneş yılı içinde değişir. Bu sebeble Kamerî yılbaşı tropik yıla göre her yıl takrîben 11 gün daha önce olmakta ve her mevsimi dolaşarak takrîben 33.5 tropik yılda bir aynı mevsime gelmektedir (Yeni Rehber Ansiklopedisi).

* Ay, dünya etrafında 12 defa döndüğü zaman bir Kameri sene olur ve 354.367 gün veya 354 gün 8 saat 48 dakika 34.68 saniyedir. Dünya, güneş etrafında 1 defa döndüğü zaman da bir Miladi sene olur ve 365.2422 gündür.

* Kamerî takviminin mevsimlerle hiç bir ilgisinin olmadığını da rahatlıkla söyleyebiliriz.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Astronomik olarak kameri ay, dünya-ay doğrusuyla dünya-güneş doğrusunun aynı hizaya gelmesi, yani aralarındaki düzlemin, ekliptik düzlemine dik açı oluşturmasıyla başlar ve aynı şartın tekrar oluşması ile sona erer. Bu şartın oluştuğu an, ayın *yeniay* (içtima, kavuşum) durumudur. Kavuşum anında, ay tam olarak dünyayla güneş arasına girer ve bu durumda ayın görülmesi imkânsızdır. Kamerî ayın başlangıcına ait fıkî hüküm ise hilalin görülmesidir (ru'yet). Ru'yet ise daima kavuşumdan belli bir süre sonra gerçekleşir. Çünkü ayın kendisi ışık yayan bir cisim değildir ve ancak güneşten gelen ışınları yansıtmaktadır. Kavuşum anında güneş, ay ve dünya aynı hizada bulunduklarından ayın güneş ışığını dünyaya aktarması mümkün değildir. Ay bu noktadan ayrılarak doğuya meyleder ve oluşan açı ile ışınlar dünyaya düşmeye başlar. Hilalin görülebilmesi için, yansıyan ışığın, gökyüzündeki aydınlık seviyesinden daha parlak olması gerekir. Halbuki ay üzerindeki kraterlerin sebep olduğu pürüzlü yüzey, eğik gelen ışınları yutmakta ve böylece ay faz açısı yaklaşık 7° olana dek güneş ışınları dünyaya ulaşmamaktadır. Işık parlaklığının yeterli seviyeye ulaşması ve hilalin (dürbün/teleskopla) görülebilmesi için ise **8–10** derecelik bir açının oluşması gerekir. Çıplak gözle görebilmek için ise **9–11** derecelik bir açı gereklidir. Nem, sis, atmosferin ışığı kırma oranı ve gökyüzü aydınlığı gibi atmosferik olayların etkisi nedeniyle (sebebiyle) kesin bir açı tanımlanamamaktadır. Ayrıca ayın görülebilmesi, havanın açık veya bulutlu olmasına da bağlıdır (Abdurrahman ÖZKAN - Yeni Ümit Dergisi).

* İslâm Dini'nde ibadetlerin Arabî [Kamerî] aylara göre yapılması emredilmiştir. [Kamerî aylarda neyin ölçü alındığını bilmeyenler, haliyle, orucun bazen yazın, bazen baharda, bazen de kışın tutulmasının sebebini ya anlamıyorlar, ya da anlamak istemiyorlar.] Bunun sebeplerinden biri Ramazan ayıdır. Zira Ramazan ayı hicrî Kamerî aylardan olup, miladî seneye göre her yıl, **10–11** gün evvel başlamaktadır. Böylelikle **33 senede** tam bir devir yaparak senenin bütün günlerinde oruç tutulmuş olmaktadır. [Oruç tutulma zamanı] Miladî seneye göre başlasa idi, kuzey yarımkürede yazın oruç tutulurken, aynı anda güney yarımkürede yaşayanlar kışın oruç tutacaklar veya bunun aksi olacaktı (Yeni Rehber Ansiklopedisi).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* İnsanlar tarih boyunca, çok değişik ölçüleri esas alan değişik takvim türleri kullanmışlardır. Genel bir sınıflandırma ile dünyanın güneş etrafındaki dönüş süresini (365 gün 5 saat, 48 dakika, 46 saniye) esas alan takvimler “güneş” (şemsî); ayın dünya etrafındaki dönüşünü (yaklaşık 354 gün) esas alan takvimler de “ay” (kamerî) takvim olarak adlandırılmıştır. (**Diyanet İlmî Dergi, 49/3**)

* Güneş ve ayın hareketleri bütün toplumlar da ay ve yıl hesapları için bir ölçüt olarak kabul edilmiştir. Kamerî takvim, ay ve yıl hesaplarında Ay’ın hareketlerini esas alan takvimdir. İslâm dininin temel ibadetlerinden olan oruç ve hac ibadetlerinin vakitleri, ayın dünya etrafındaki dönüşlerine göre belirlenmiştir. Kur’ân-I Kerim’de şöyle buyurulmaktadır: *"Sana hilalleri soruyorlar. De ki: Onlar, insanlar ve hac için vakit ölçüleridir"* (el-Bakara, 2/ 189).

Kamerî aylar, hilâlin batıda görülmesiyle başlar. Hilâlin tekrar batıda görünmesi bazen yirmi dokuz bazen de otuz gün sürdüğünden, kamerî ayın başlangıcını tesbit etmek ancak onu sürekli izlemekle mümkündür (Şamil İslam Ansiklopedisi).

* Bir çok kitaplarda ve internet sitelerinde, Dini Günlerin 36 sene (yıl) Sonra Aynı Tarihe Geleceği yazılmış ise de; bu süre 36 sene (yıl) değil: hesaplara göre **takrîben 33 sene (yıl)** olduğu, Merhûm **Hüseyin Hilmi IŞIK** (8 Mart 1911 – 26 Ekim 2001) *“Rahmetullahi aleyh”* Hoca Efendi’nin **Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye** Kitabında şöyle anlatılmaktadır: *“Hicrî kamerî sene, mîlâdî seneden 10,875 gün kısadır. Her hicrî sene başı, bir evvelki hicrî sene başının rast geldiği mîlâdî seneden 11 gün evvel başlar. Takrîben 33 senede, bir mîlâdî sene içerisinde, iki hicrî sene başı bulunur. Ya’nî 33,58 hicrî ve 32,58 mîlâdî senede bir, birbirini ta’kîb eden iki hicrî seneden birincisinin başı, Ocak ayının ilk on gününe, ikincisinin başı ise, Aralık ayının son on gününe ve aynı mîlâdî seneye rastlar.”*

* *“Farz olan orucun vakti, Ramazan ayının günleridir. Oruç ay takvimine göre tutulur. Bilindiği gibi kamerî aylar güneş takvimindeki aylara göre on gün önce gelir. Böylece Ramazan orucuna her yıl on gün erken başlandığından Ramazan ayı yaklaşık 33 yılda sıra ile yılın bütün mevsimlerini dolaşmış ve oruç tutacağımız zamanlar da değişmiş olur. Bu durum, müslümanın değişik mevsimlerde oruç tutmasını ve dolayısıyla her mevsimin zorluklarına kendini alıştırmasını ve*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

yoksulların çeşitli mevsim şartlarında çektikleri sıkıntıları anlamasını sağlar.”(Seyfettin YAZICI).

* “Gerçek bir Ay takvimi, güneş takviminden yılda 11-12 gün geride kalır ve yaklaşık 33 yılda bir, yılbaşı güneş yılı içinde aynı konuma geri döner.” (Gök Biliminde Türk İslam Bilginleri).

* Eski takvimler ile yeni takvinleri incelememiz ve hesaplarımıza göre de **takrîben 33 sene** olduğu tesbit edildi.

* Hicrî sene de miladî ve Rumî târihler gibi **12 ay** esâsına dayanır ve Muharrem ay'ı ile başlar, Zilhicce ile sona erer. Bu Ayların adları sırası ile şunlardır: **Muharrem, Safer, Rebiulevvel, Rebiulahir, Cemâzilevvel, Cemâzilâhir, Receb, Şabân, Ramazan, Şevvâl, Zilkâde, Zilhicce.** Hicrî sene, Ay'ın Dünyâ etrafındaki dönüşü esasına dayandığı için milâdî yıldan 10.875 gün daha kısadır. Aylar da bâzen 30 gün çeker. Hicrî senenin kabulünden beri asırlardır. İslâm âleminde **1 Muharrem** sene başı olarak kabul edilmiştir. Hristiyanlığın aslında bulunmayan, fakat sonradan kabul edilen yılbaşı günü, onlara ait özel bir gündür. Eskiden, Müslimanlar 1 Muharremi sene başı kabul eder, bu günde birbirlerini ziyaret eder, tebrikte bulunurlar, hediyeler verirlerdi. O gün Müslimanlar için âdetâ bayram sayılırdı. Ziyaretlerde ve gönderilen tebriklerde yeni yılın, birbirlerine ve bütün insanlara hayırlı olması için duâ ederler, büyükleri, âlimleri evinde ziyaret ederlerdi. Temiz giyinmek ve fakirlere sadaka vermek de dikkat edilen hususlardandı.

* Ramazan ayı bu kameri ayların dokuzuncusudur. Diğer aylara nisbetle amellerin sevabının kat kat verildiği çok kıymetli bir aydır. Oruç da bu bir ayda tutulur.

* Ramazan ayında oruç tutmak, tüm mükellefler için farzdır. Farziyeti Kitâb, Sünnet ve icmâ ile sabit olup, onu inkâr eden kâfir olur (Bakara, 183).

* Bazı eserleri o zamanın şartlarına göre değil de, günümüz şartlarına göre değerlendirip, içerisinde hurafe olduğu birçok kimse tarafından iddia edilen ve Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri (1703 – 1780) tarafından yazılan **Marifetnâme** isimli meşhur bir kitapda şöyle denmektedir:

“Ey aziz! Hey'et ve hesab ehli ittifakla demişlerdir ki, Kamerî sene oniki aydır. Her bir ay, Kamerin Dünya etrafında bir dolanma süresidir. Ayın yeni ay safhasından tekrar aynı safhaya gelinceye kadar geçen zamandır ki, yaklaşık

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

olarak 29,5 gündür. Dinî işlerde (meselâ Ramazan orucuna başlamada) ayın ilk günü, hilâli (yeni Ayı) görmekle olur. Fakat hilâli görmek, değişik yerlere göre, değişik olmaktadır. Onun için hesap ehli, Kamerî ayın başlangıcını Güneş ile Ayın Yere göre aynı tarafta ve bir doğrultuda oldukları muhâk (yeni ay) safhasından itibar etmişlerdir....” (**Marifetnâme**).

* “Kamerî olan şer’î senenin ilk ayı Muharremdir. Kamerî yıl Güneş yılından yaklaşık olarak onbir gün azdır. Meselâ bir sene Muharrem ayı ile Mart ayı başlangıçları aynı günde birleşseler, bir sene sonra Muharrem’in hilâli Martın başlangıcından onbir gün önce görünür. Her sene böylece öne giderek **otuzüç yılda** bir devresini tamamlayıp Mart başı ile Muharrem’in başlangıcı aynı gün olur. Arabî aylar her yıl belli mevsimlere gelmez. Onun için bu aylar belli mevsimlere mensub olmazlar. Muharrem ayından başlayarak bir ay 29, bir ay 30 gün olmak üzere kabul edilir.” (**Marifetnâme**).

TÜBİTAK tarafından aylık olarak yayınlanan Bilim ve Teknik Dergisinin KASIM 1990 Sayısında **Çağın Aşanlar** bölümünde Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri’nin Kısa hayatı, bilime hizmetleri ve eserleri övgü ile anlatılmıştır.

*

*

1. Durum : Yeni Ay Safhası

* Yeni Ay safhası, Ay, yerküre etrafındaki yörüngesi üzerinde hareket ederken Güneş ile Yerküre arasında bulunduğu -yani Ay ile Güneş, Yerküresinin aynı tarafında olarak, üçü bir doğrultuda bulunduğu - zamandır. İşte bu âna, hey'et veya felekiyat denilen ilim dalında, “**ictima**” tabir edilir. Bugünkü modern astronomide ise; ictimanın Türkçe karşılığı olarak, “**kavuşum**” denilmektedir. İngilizcesi de, birleşme manasında **conjunction**'dır. Bu vaziyet astronomik yani hesabî bakımdan kamerî ayın başlangıcıdır.

Bu durumda Ay, conjunction halinde iken, Ay'ın Arz'a (Dünya'ya) bakan tarafı karanlıkta kaldığından –Böylece güneşin ışığını yansıttığı Aydınlık olan yönünün tamamı görülme düzleminin arkasında bulunduğundan– bütün gün ufkumuzun üstünde olmasına rağmen, Yeryüzünün neresinden bakarsak bakalım görülemez. Bu zamana **Muhak** denir. Muhak zamanı sabit değildir. Yirmi sekiz (28) saat ile yetmiş iki (72) saat arasında değişmektedir. İctima' vakti, Muhak zamanının ortası olup, ilmî takvimlerde her ay için yazılıdır. Yerküre de Güneş etrafında hareket ettiği için, iki İctima' vakti arasındaki zaman, 29 gün 13 saat olmaktadır. İctima' vaktinde, Güneş ile Ay, aynı vakitte Nisf-ün Nehâr'dan geçmektedir. İctima' on dört (14) saat geçmeden evvel, yani Yerküre ile Ay'ı Yerküre de Güneşi birleştiren iki yarım doğru arasındaki Beynûnet = Elongation zaviyesi (açısı) **sekiz derece (8°)** den az iken, hilâl hiçbir yerde görülemez.

* A'zamî 18 derece olunca, ay muhakdan kurtulup, güneş batarken, 45 dakîka içinde batı tarafında üfuk hattı üzerinde, yeni ayın hilâli görünür. Fekat, 57 dakîka (İhtilâf-ı manzar)ından dolayı, üfka 5 derece yaklaşıncaya görülemez. Muhakdan kurtulduğu vakt, hangi memleketde güneş batmakda ise, o tûl derecesindeki memleketlerden hilâl görülür. Sonraki sâatlarda veyâ gecede, bunların garbındaki memleketlerde de, güneşin gurûbundan sonra görülebilir. (**Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye**).

* Mir Muhammed Kerim el-Baküvî tarafından Azerî Lehçesi ile yazılan ve *Gerçeğin Doğuşu: Alevî Kur'ân Tefsiri* adı ile Bozok Üniversitesi İlahiyat

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Fakültesi Dekanı **Prof. Dr. Ahmet BEDİR** tarafından Türkçeye çevrilen Keşfu'l-Hakayık an Nüketi'l-Ayâti Ve'd-dekâyık isimli bir kitabında Yunus Suresi, 5. Ayetini Tefsir ederken: “Eski Astronomiciler Ay’ın gökyüzündeki hareketi için yirmi sekiz menzil/durak tespit etmişlerdir. Ayın menzillerinin adları şunlardır. 1- Şeretan (koçun boynuzları), 2- Butayn (koçun karnı), 3- Süreyyâ, 4- Deberan (eldeberan), 5- Hak’a (Orionis), 6- Hen’a (zir ve manyas yıldızları), 7- Zira’ (Arslan pençesi), 8- Nesre (Arslanın burun yarığı), 9- Tarf (Arslanın gözü), 10- Cebhe (Arslanı alını), 11- Zübre (Arslanın yelesi), 12- Sarfe (Hava değişikliği), 13- ‘Avvâ’ (Havlayanlar), 14- Simâk (Simâk/Silahsız simâk), 15- Gafr (Örtü), 16- Zübânâ (Akrebın kısıkcı), 17- İklîl (Taç), 18- Kalp (Akrebın kalbi), 19- Şevle (Akrebın kuyruğu), 20- Neâ’im (Deve kuşları), 21- Belde (Şehir), 22- Sa’dü’z-Zabih (Kurban kesenin saadeti), 23- Sa’dubula’ (Yuranın saadeti), 24- Sa’dü’s-suûd (En yüksek saadet), 25- Sa’dü’l-ahbiye (Çadırlar saadeti), 26- Fer’u’l-evvel (Kovanın ön deliği), 27- Fer’u’s-sani (Kovanın art deliği), 28- Batnü’l-hût (Balığın karnı). Ay, bunların her birinde bir gece kalır.” dedikten sonra: “**Yirmi sekizinci gece geçince ay, bir veya iki gece saklı kalır. Ayın bu haline “muhâk” denir.**” demektedir.

* Ay kavuşum durumunda ise, “... gölgeli kısmı yere doğru olduğundan hiç görünmez. Ancak birkaç gün sonra, ayın doğu kenarı ince bir hilâl şeklinde görülebilir. Ayın bu durumuna **Yeniay Safhası** denir.” (Sezai HAZER)

* “Ay kavuşumda (konjonksiyon), yani Güneş — Ay — Yer aynı doğru üzerinde bulunduğunda biz Ayın karanlık yüzünü görürüz. **Yeniay** denilen bu evreden bir gün sonra, Ay ince bir **hilâl** şeklinde görülür. Bunu izleyen günlerde hilâl hergün biraz daha büyür; bir hafta sonra Ay ile Güneş arasındaki açıklık 90° olur. Ay bu evrede yarım daire olarak görülür, bu ilkdördün evresidir...” (Astronomi Dersleri).

* “Yeni ayda yani Güneş ile konjeksiyon halinde iken (Dünya ile Güneş arasındayken) Ay’ın görünen tarafına ışık vurmaz. Yeni aydan birkaç gece sonra ayın güneş ışığına tabi yarım kısmının kenarı, ince bir hilal şeklinde güneşin batışından kısa bir sonra gözükmeye başlar.”

* “Konjonksiyon safhasında Ay, Güneş’le Arzın arasında bulunur. Ay’ın Arza bakan tarafı karanlıkta kaldığından Ay görülemez. Ay’ın bu safhasına **Yeni Ay Safhası** denir. Ay’ın elongasyonu 90° den küçük olduğu zaman, Ay’ın ancak az bir

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

kısmı görülebilir; bu safhaya **Hilâl Safhası** denir. Hilâl safhasında Ay, Güneş battıktan biraz sonra ufku batısında bulunur” (Genel Astronomi).

* Kavuşum anında Ay, dünyayla [dünya ile] güneş arasına girdiğinden görülmesi imkânsızdır. Zira ayın kendisi ışık yayan bir cisim değildir ve ancak güneşten gelen ışınları yansıtmaktadır. Kavuşum anında güneş, ay ve dünya aynı hizada bulunduklarından ayın güneş ışığını dünyaya aktarması mümkün değildir. Kameri ayın başlangıcına ait fikhî hüküm ise hilalin görülmesidir (ru'yet). Ru'yetin oluşması için ayın kavuşum noktasından belli bir mesafe ayrılması ve böylece oluşan açı ile aydan yansıyan güneş ışınlarının dünyaya düşmeye başlaması gereklidir (Abdurrahman ÖZLEM).

* Büyük müfessirlerden Fahreddin Razi “Rahmetullahi teâlâ aleyh”: (1149-1209) Ayın tarifini mükemmek şekilde şöyle yapmıştır. “Ay, ayın kendi yörüngesinden belli bir noktadan harekete başlayıp, aynı noktaya gelinceye kadar geçen zamandan ibarettir. Ayın başlıca durumu, güneş ile olan konumu olup, güneş karşısındaki en meşhur konumu da arabî hilâl olunca –ki o vakitte ay, yokluktan sonra varlığa, yani yokluk karanlığından varlığa çıkan yeni doğan bir bebeğe benzemektedir– o vakti, Araplar ayın sonu telakki etmişlerdir.” Ancak bu tarif Dünya’nın uydusu olan Ay’ın tarifi değil; Senenin 12 de 1’i (1/12’si) olan Ayın tarifidir.

* **Ansiklopedik Kitaplarda bahsi geçen Yeni Ay’dan maksat, görülebilen Hilâlden bahs edilmediği aşikârdır.** (... takriben dünya ile güneş arasındayken...) denildiğine göre kavuşum zamanından bahs edildiği anlaşıyor. Bu halde hilâlin görülemeyeceği gayet açık olduğu gibi, Zaten görülebileceğini söyleyenlere de rastlamadık.

* **Hüseyin Hilmi IŞIK** “Rahmetullahi aleyh”, Hoca Efendi’nin **Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye** isimli çok kıymetli İlmihâl kitabının bir sayfasında: “*oruc, gökde yeni ayı görmekle farz olur. Peygamberimiz “sallâllahü aleyhi ve sellem”, (Hilâli görünce oruca başlayınız!) buyurdu.*” denilmektedir.

Bir başka sayfasında ise: “**(Merâkıl-felâh)**daki hadîs-i serîfde, **(Ayı görünce oruc tutunuz! Tekrâr görünce, orucu bırakınız!)** buyuruldu. Bu emre göre, Ramezân ayı, hilâlin [yeni ayın] görülmesi ile başlar.” Sözü: “**Hilâl, Yeni Ay demektir.**” anlamında olduğu; Yani: “**Görülebilen ilk hilâl**” den bahs edildiği,

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

fakat kavuşum zamanından (=Muhak Zamanından) bahs edilmediği, açıkça anlaşılmaktadır.

Nitekim aynı kitâbın başka bir sayfasında ise: “Ramezân olmak için Şa’bânın yirmidokuzuncu günü, gurûb vaktinde **hilâli, ya’nî gökde yeni ayı aramak ve ayı görmek**, eğer görülmezse, Şa’bân ayı otuz gün temâm olmak lâzımdır.” denilmektedir ki, bu sözün net bir ifade olmasından dolayı izâh edilmeye lüzûm görülmedi.

* Ercan ÖZYÜREK tarafından hazırlanan Yüksek Lisans Tezinde: “Arabî aylar mâlum olduğu üzere kamerî aylardır. Kamerî ayların sübûtu ise ehille’sidir. Ehille, hilâl’in çoğuludur. Hilal, yeni aydır ki, gurup vaktinde görülen Ayın yay biçimindeki aydınlığıdır.” denilmektedir.

* Seniha Yakut GÜLER tarafından hazırlanan Ortaokullar için hazırlanan Fen bilimleri isimli ders kitabında da “**Yeni Ay:** Ay’ın Güneş hizasından yeni ayrıldığı andır. İncecik görünümü ile Güneş’in batışından kısa bir süre sonra batıda görülür. Ay, Dünya ile Güneş arasında olduğundan dolayı Güneş’e dönük olan parlak yüzü Dünya’dan görülmez.” denilmektedir.

*

* Dr. Naim TATLICI’nın bir kitabında Kur’an-ı Kerim’in Bakara Suresi, 189. Ayeti-i Kerimesi şöyle izah edilir: “Bu çerçevede, Ramazan ayının başlangıç ve bitişi de hilalin görülmesi ile belirlenmektedir. Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: “Ramazan orucunuzu hilali gördüğünüzde tutun. Hilali gördüğünüzde açın. Şayet hava kapalı olursa (Ay’ın tespiline engel olursa) otuza tamamlayınız.” Görmek (rüyet), hakiki rüyet ve hükmî rüyet olmak üzere ikiye ayrılmakta olup, gözle veya cihazla görmeye “hakiki rüyet”; bulut, sis vb. bir engel nedeniyle, önceki ayın otuza tamamlanması ve hilâlin görüldüğünün kabul edilmesine ise “hükmî rüyet” denmektedir. Âlimler, yeni ayın hilalin çıplak gözle görülebilmesiyle başlayacağı kanaatinde birleşmiş, hesaplama ile aybaşı tespitinin dinî bakımdan aynı neticeyi verip vermeyeceği konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Ay, Dünya etrafında belirli bir yörünge üzerinde dolanmakta ve bunu 29,5 günde tamamlamaktadır. Ay, yörünge üzerindeki her dolanımında bir kez Güneş ve Dünya’nın arasına girerek aynı hizada bulunur. Güneş, Ay ve Dünya üçlüsünün

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

aynı doğrultuya geldiği bu duruma içtima/kavuşum (conjunction) denmekte olup, astronomik olarak yeni ayın başlangıcını ifade etmektedir. Kavuşum anında Ay'ın karanlık yüzü dünyaya dönük olduğundan, hilalin dünyanın hiç bir yerinden görülmesi mümkün değildir. Hilalin yeryüzünden görülebilmesi (rüyeti), hilalin kavuşum durumundan çıkıp, görülebilir bir parlaklığa ulaşabilmesi ile mümkün olmakta, bunun için de, Ay'ın kavuşum doğrultusundan en az 8° ayrılması (bu süre 12 ile 16 saat arasında değişmektedir) ve Güneş battığı anda hilalin ufuk yüksekliğinin en az 5° olması gerekmektedir”(Akla Takılanlar Ya da Aklın Takıldıkları).

*

* Prof. Dr. Talat KOÇYİĞİT ile Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU'nun hazırladığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı 1984 baskı tarihli “Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri” isimli bir kitabının (Bakara Suresi, 189. Ayet tefsirinde) de: **“Hilâl, yeni doğmuş ay demektir. İlk doğduğu akşam, ince bir yay parçası halindeyken, her gün biraz daha genişleyerek yay şeklini kaybetmeye ve daire şeklini almaya başlar. 29 veya 30 gün sonra, gurup vakti yine hilâl şeklinde batı ufkunda belirir. Hilâlin bir aylık belirli süre içerisinde değişik şekiller alması ve bir ay sonra yine hilâl şeklinde belirmesi, eskiden beri insanların zaman tayininde kendisinden faydalandıkları başlıca ölçülerden biri olmuştur. Bu ölçüde ne hesaba ve ne de kitaba ihtiyaç vardır. İnsan, ister âlim olsun, ister câhil olsun, hilâli gözetlemek suretiyle bir aylık süreyi tesbit edebilir ve ihtiyaç duyduğu zamanı ayarlayabilir.”** denmektedir.

* **“Yeni Ay Safhası”** denilince bazı astronomi ve coğrafya kitaplarında anlatılan bilgi ile, Tefsir, Fıkıh ve İlmihal kitaplarında anlatılanlar maalesef birbirini tutmuyor. Dolayısı ile okurken neden bahs edildiğini iyi bilmek gerekiyor.

* **“Yeni Ay” denilmesinden Maksat;** Senenin 12 de 1'i (1/12'si) olan Ayın ilk günü olmasından kaynaklanan bir durumdur. Dünya'nın uydusu olan Ay'ın Dünya'dan gözükmesi söz konusu olmadığından uydu olan Ay'dan bahs edilmediği açık olarak bilinmelidir. Uydu olan Ay'ın –daha doğrusu Kamer'in– gözüktüğü ilk güne İlk Hilâl Safhası denilmektedir. Yeni Ay denilince; elbette zaman müddetini ifade eden Ocak – Şubat – Mart misali miladî aylar olduğu gibi, Recep – Şaban – Ramazan misali Arabî aylar anlaşılmalıdır.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Dolayısı ile; Yeni Ay safhasında iken Hilâl görülmediği ve görülmesinin de imkan dışı olduğu için; Oruca başlamanın yanlış olabileceği gayet açık olup, Vehhabîler burada yanılıyor.

* İctima zamanını tesbitte kesinlik vardır, dakika ve saniyesine varıncaya kadar ince bir şekilde bilinebilir; nitekim güneş tutulması hadiseleri de gözle görülebilen "özel ictima" durumlarıdır ki, herkes zamanını önceden bilip, gözleyebilir.

Buna mukabil, yeni-hilâlin görünme yeri ve zamanı konusunda ise kesinlik yoktur; konuda bazı belirsizlikler olduğunu, yani görünmenin ihtimal halinde kaldığı bölgeler bulunduğunu belirtiyorlar. Ayrıca eski ve yeni tarihlerde, dış ülkelerde ve yurdumuzda hesap yanlışlarının vuku bulduğu da bir gerçektir. Bu bakımdan ru'yet-i hilâl esastır ve müneccim, muvakkit ve hesap uzmanının hesabına uymak fıkıh kitaplarımızda muteber sayılmamıştır.

* “Hesap yolu ile ve yıldızlara bakılarak, isabetli olması kuvvetle muhtemel de olsa, oruç tutmak farz olmaz. Çünkü şer'an orucun bağlı bulunduğu şeye dayanmamaktadır.” (Prof. Dr. Vehbe ZUHAYLÎ).

* **Üzülererek İfade edelim ki;** Senelerdir [Başta Suudî Arabistan olmak üzere] bazı ülkelerde, kamerî ayların tesbitinde hakiki ru'yet (Ay'ın görünmesi) yerine, şer'i ölçülere aykırı olarak astronomik başlangıç yani **İctima' Hâli (=Muhak Zamanı)** esas alınıyor ve eğer ictima' gece yarısından önce ise; o gecenin gündüzü ayın birinci günü kabul ediliyor. Şayet ictima' gece yarısından sonra vaki olmuşsa o zaman, âmiyâne tabirle mızrak çuvala sığmayacağı için; bu ülkeler de ay'ı ertesi gün başlatıyorlar ve ister istemez bizimle aynı gün ramazan orucuna başlıyor, aynı gün bayram ediyorlar. Bu sebeple de Suudî Arabistan, Türkiye ve diğer ülkeler ile ortak karar alıp birlik ve beraberlik sağlanmış zan ediliyor. Eğer birlik ve beraberlik sağlanmış olsa bazı seneler için değil, her sene için geçerlilik arz eder. Oysa durum öyle olmadığı açıkça bellidir.

İleriki sayfalarda **Birlik ve Beraberlik** Konusunda açıklama yapılacaktır.

* İşin hakîkati ise Kamerî ayların tesbitinde biz hem hesabı, hem de ru'yeti dikkate aldığımız halde, onlar, sadece hesaba göre hareket ediyorlar, gerçek ru'yeti (hilâlin çıplak gözle görülmesi işini) göz ardı ediyorlar. Aramızdaki ihtilaf ve ortaya çıkan farklılık da haliyle buradan kaynaklanıyor (Halis ECE).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Bazı Arab memleketlerinde rü'yete itibar edildiği söylenmekte ise de, usuller ciddiyyetten uzaktır. Vaktiyle Suudî Arabistan'da hilâli gözetleme heyetinin reisi, **iki gözü âmâ Abdülaziz bin Bâz** idi. **Hilâl, daha doğmadan rü'yetin ilan edildiği** çok olmuştur. Bu sebeple 1978'de Müslüman ülkeler İstanbul'da bir araya gelip, ayların başlangıcında hilâlin dünyanın herhangi bir yerinde görülebilir olması kriterini kabul etmişlerdir.. (Prof. Dr. Ekrem Buğra EKİNCİ – 31.10.2012 – Türkiye Gazetesi)

* **Abdülaziz bin Bâz** (1910-1999) – Suudî Arabistan Müftüsü: Medine İslam Üniversitesi tarafından yayınlanan **“Dünya'nın Sakin, Güneş'in Hareketli Olduğuna ve Gezegenlere Çıkmanın İmkansızlığına Dair Akli ve Hissi Deliller”** isimli bir kitapta, *(Dünya'nın döndüğüne inanan kimse kâfir olur, yaşama ve mülküne malik olma hakkını kaybeder. Onu öldürmek vacibdir. Eğer Dünya dönseydi; ülkeler, dağlar, ağaçlar, nehirler, denizler bir kararda kalmazdı. İnsanlar, batıdaki ülkelerin doğuya, doğudaki ülkelerin batıya kaydığını görürlerdi. Kiblenin yeri değişir, insanlar kibleyi tayin edemezlerdi)* gibi saçma sapan sözlerin sahibidir.

* **İddialara Göre:** Suudî Arabistan'da Kameri Aybaşlarının tespitinde Ümmü-l Kurra Takvimi esas alınmaktadır. Krallığın kurulduğu dönemde, devlet işlerinde standart bir hicri takvimin kullanılması ihtiyacıyla uygulanmaya başlayan Ümmü-l Kurra Takvimi, 32 yıllık olarak hazırlanmış ve aybaşlarının tespitinde İngiliz Kraliyet Rasathanesinin ilan ettiği kavuşum (**İctima'** = **Muhak**) zamanlarına itibar edilmiştir.

* Bu tatbikat üzere hareket edenler, önceleri “Amerikan Almanaklarını esas alıyoruz.” diyorlardı. Şimdilerde ise, “rü'yeti baz aldıklarını” söylüyorlar ki, bu durumda garip bir manzara çıkıyor ortaya.... Güya onlar rü'yeti esas alıyorlarmış, biz ise hesaba göre hareket ediyormuşuz gibi yanlış bir kanaat meydana geliyor. Oysa işin hakikati; kameri ayların tesbitinde biz hem hesabı hem de rü'yeti dikkate aldığımız halde onlar sadece hesaba göre hareket ediyorlar. İhtilaf ve yanlışlık da buradan kaynaklanıyor. Zira bu dinin vâzı olan Allahü Teâlâ **“Güneşi bir ziya Ay'ı bir nur yapan; senelerin sayısı ve (günlerin, ayların, vakitlerin) hesabını bilesiniz diye, Ay'a menziller takdir eden O'dur.”**(Sure: Yûnus. Â: 05) İlâhi beyanıyla, bu hususta bize hesâbın lüzûmunu ve usûlünü haber verirken, bu dinin

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

mübelliği, ins ve cinnin peygamberi, âlemlere rahmet Sevgili Peygamber (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz de: **“Ramazan hilâlini gördüğünüzde oruca başlayınız, şevval hilâlini gördüğünüzde de iftar (BAYRAM) ediniz”**(İbni Mâce. Siyam. 07). Hadis-i Şerifleriyle ölçünün rû'yet olduğunu bildiriyor ve bu ölçüye uyulmasını emrediyor. Bu kriter, ramazan ay'ı ve ramazan bayramı için cari olduğu gibi, diğer aylar için de aynıdır. Meselâ kurban bayramının tesbitinde de zilhicce ayının ictimâ ve rû'yeti esas alınır. Yoksa bazılarının öteden beri yapageldikleri gibi, ru'yeti yani Ay'ın görünmesi emr-i nebevîsini bir kenara bırakarak, sadece ictimâ hadisesini esas alıp, Ay'ın Dünyanın hiçbir noktasında dahi görülmeden-görülemeden arefe veya bayram ilan etmekle olmaz.

İşte bugün, gerek bazı ülkeler ve gerekse ülkemizde bir kısım insanlar tarafından bu emre uyulmaması, Müslümanlar arasında karışıklığa sebep olmaktadır. Onların bu yanlış ölçülerine göre hareket eden insanlar, ramazan-ı şerifin son gününde oruçlu olmaları gerekirken bayram yapıyorlar. O günün bayram olduğuna inandıkları için de tabii ki oruçlarını kaza da etmiyor, borçlu kalıyorlar. Kezâ kurban bayramından önceki günlerde oruç tutmanın faziletine inanan bir kısım Müslümanlar, arefe günü de oruçlu bulundukları halde, o günün bayram olduğu söylenip oruçları bozduruluyor; dolayısıyla nâfile olan oruç, üzerine borç olup ödenmesi icabeder hale geliyor.. (Fazilet Takvimi).

* **Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN**, bu konuda şöyle yazar: *“Uzun çalışmalarından sonra elde edilen birlik, bazı ülkeler tarafından -makul bir gerekçe göstermeden- fiilen ihlâl edilmektedir. Bunlara sorulduğu zaman "biz rû'yete göre hareket ediyoruz" cevabını vermektedirler. "Yukarıda sözü edilen karar da rû'yeti esas almıştır, bundan önce herhangi bir yerde ayın görülmesi mümkün değildir" denildiği zaman, "biz onu bunu bilmeyiz, bizde bir müslüman ayı gördüm diye mahkemeye başvurursa hakim bunu kabul etmek ve aybaşının geldiğine hükmetmek durumundadır, biz de hakimin kararına uyarız" cevabını vermektedir. Öyle anlaşılıyor ki, yönetime dokunmadığı için böyle bir uygulama ve karara uyarak "şeriatî uygulamış görünmek" bu ülkelerin işine gelmektedir.”*

* Birçok dinî kitapları da bulunan Ahmet ŞAHİN Hoca, kendisine ait web sitesinde, başta Arabistan olmak üzere ülkeler arasındaki bu ihtilafı; *“Ülkeler*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

arasında azalarak da olsa devam eden bu ihtilafın temelinde (içtihadî) bir hesap meselesinin varlığı da inkar edilemez. Şöyle ki:

-- Oruca başlamak için ayın güneşle içtimainı mı bakılacak, yoksa içtimadan sonraki gündeki rüyete mi itibar edilecek? Ramazan, hangisine göre başlatılacak? İşte cevabında ittifak edilemeyen soru budur.

-- Bizden bir gün önce oruca başlayanlar, ayın güneşle aynı hizaya geldiği kavuşumu esas alıyorlar, biz ise kavuşumdan sonraki rüyeti esas alıyoruz! Böylece bir gün fark doğmuş oluyor. Diyanet'in bu seneki Ramazan'a ait rüyet tespiti şöyle özetlemek mümkündür.” diye izah ederek Müctehid hatâsı olarak görerek büyük ölçüde hatâ etmektedir. Zira, Rasulullah Efendimiz (Sallâllahu Aleyhi ve Sellem) **Hilâli görerek oruca başlamayı** buyurduğu; hadis kitaplarında olduğu gibi, fıkıh kitaplarında da mevcuttur. Ancak, Ay'ın kavuşum zamanından itibaren oruca başlanacağına dair Hadis-i Şerif görülmediği gibi, Müctehid Alimlerce verilmiş bir fetva da görülmedi.

Bir diğer husus ise; Ay'ın kavuşum zamanına göre İctihâd ederek hüküm veren Ehl-i Sünnet akâidine mensup Müctehid Alim kim ise, biz de merâk ediyoruz(!).

Daha sonra da: “İleride birleşeceğine inandığımız bu içtihad farkını bugün büyütüp de birliğimizi bozucu bir ihtilaf haline getirmeye hiç gerek yoktur. Gittikçe gelişen ilmin gereği gerçekleşecek, geç de olsa hadis-i şerifin emri olan rüyet esas alınarak birlik sağlanacaktır.” diye tavsiyede bulunan Ahmet ŞAHİN Hoca, iki farklı İctihâd arasındaki hatâyı çözecek kadar Müctehidlik mertebesine ulaşmış(!) da bizim mi haberimiz yok?

* Bunun bir benzerini hayranları tarafından “**Şimdiye kadar yazılan Kur’ân Tefsirlerinin hiç biriyle kıyas edilemeyecek derecede harikulâde vasıflara haiz**” olduğu iddia edilen ve Seyyit Kutub’un Tefsir maksadıyla yazmış olduğu **Fi zılâl-il Kur’ân** isimli bir kitapda görmekteyiz.

Maide Sûresinin otuzüçüncü âyet-i kerimesini Fizılâlin gölgesine çekilerek dört mezhebin içtihadlarını bildirdikten sonra, şöyle diyor: «**Biz bu hususta, İmâm-ı Malik’in fikrini tercihe şayan görüyoruz.**» diyor. Mezhepler arasında hakemlik yapıyor. Kendisini her mezhebin üstünde gördüğü anlaşıyor.

Mezhebi olan kimse kendi mezhebinin imâmının içtihadını tercihe şayan görmez. Hep doğru bilir ve amel eder. Başka mezhepteki bir kimse de başka

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

mezhebin imâmının içtihadını tercihe şayan görürse daha önce İmâm-ı Rabbanî (Kuddise Sirruh) hazretlerinin ifadesi ile : **“Mülhid Olur”**.

*** “Fatıhasız Namaz Olmaz”**

*** İmâm-ı Rabbanî Ahmed Farukî** (Kuddise Sirruh) hazretleri buyuruyor ki:

Mâdem ki, nemâzda kırâet farzdır ve hadîsde gelmiştir ki, (Fâtıhasız nemâz yoktur). Bunun için hakîkî kırâeti bırakıp, hükmî kırâete karar vermek, ya’nî kendisi Fâtıha okumayıp, imâmın okuduğu Fâtıha ile yetinmek, bana pek ma’kûl gelmediğinden, hanefî mezhebinde imâm arkasında kırâete dâir, sarîh delîlin bulunmasını arzû ederdim. Ammâ mezhebe ri’âyet sebebiyle, yine Fâtihâ okumazdım ve bu okumamayı riyâzet ve mücâhede kabîlinden sayardım. Nihâyet Allahü teâlâ mezhebe ri’âyet etmenin bereketiyle –ki durup dururken [veyâ dünyevî bir menfe’at için] başka mezhebe geçmek ilhâddır– hanefî mezhebinde imâmın arkasında nemâz kılan cemâ’atin Fâtıha okumamasının hakîkatini bildirdi ve basîret nazarımda, hükmî kırâetin, hakîkî kırâetden dahâ güzel olduğunu gösterdi. Şöyle ki: İmâm ve cemâ’at hep birlikde, münâcât makâmında duruyorlar. Çünkü nemâz kılan Rabbine münâcâtdadır buyurulmuştur ve imâmı bu işde re’îs edinmişlerdir. O hâlde imâm ne okur, ne söylerse, sanki cemâ’atinin dilinden söylemekdedir. Şuna benzer ki, bir gurup insan büyük bir pâdişâhın huzûruna bir iş için çıkarlar ve içlerinden birini re’îs [başkan] seçerler ve hepsinin ağzından onun konuşmasını ve ihtiyâclarını arz etmesini isterler. Re’îsleri ihtiyâclarını arz etmek için konuşurken, onlar da konuşmağa başlarsa, edeb dâiresinin dışına çıkmış olurlar ve pâdişâhın rızâsından dışarı taşarlar ve o huzûrda uygun olmıyan iş yapmış olurlar. Demek ki, bu cemâ’atin seçtikleri re’îsin onların dilinden ihtiyâcları arz etmesindeki hükmî konuşmaları, onların ayrı ayrı konuşmalarından dahâ iyidir. Bunun gibi, imâm okurken, cemâ’atin de okuması, ortalığı karışdırmak, huzûru bozmak olup, edebden uzaktır.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Hanefî mezhebi ile şâfi'î mezhebe arasındaki ihtilâflı mes'elelerin çoğu bu şekilde olup, görünüş ve şekl şâfi'î tarafını tercîh, içi ve hakîkati hanefî mezhebini te'yîd tarafındadır. Bu fakîre bildirildi ki, kelâm ilmindeki ihtilâflarda hak [doğru ve isâbetli görüş] hanefî tarafındadır. Ebû Hanîfe hazretleri Tekvîn sıfatını, hakîkî [sübûtî] sıfatlardan biliyor. Her ne kadar görünüşde Tekvîn [yaratma], Kudret ve İrâdet sıfatlarına rücû' ediyorsa da, ince ve dikkatle ve firâset nûru ile bakılırsa, Tekvînin ayrı bir sıfat olduğu anlaşılır. Diğer ihtilâflı mevzû'lar da buna benzetilebilir. **(Mebde ve Mead, 28. Fıkra).**

* **Muhammed Hadimi** hazretleri buyuruyor ki: (Dindeki dört delil, müctehidler içindir. Bizim için delil, mezhebimizin bildirdiği hükümdür. Çünkü bizler, âyet ve hadisten hüküm çıkaramayız. Mezhebin bir hükmü, âyete, hadise uymuyor gibi görünse de yanlış değildir. Çünkü âyet ve hadis ictihad isteyebilir, başka bir âyet veya hadisle değişmiş olabilir veya bilmediğimiz bir tevili vardır.) **[Berika]**

* İctihad, bir ibadet, yani Allahü teâlânın emri olduğundan, hiçbir müctehid, diğer bir müctehidin ictihadına yanlış diyemez. Çünkü, her müctehide, kendi ictihadı hak ve doğrudur. Beyheki'deki hadis-i şerifte, **(Müctehid âlimlerin farklı ictihadları rahmettir)** buyuruluyor. İmam-ı Şafii hazretleri, imam-ı a'zam hazretlerinden farklı ictihadları olduğu ve Hanefi mezhebinde olmadığı halde, (imam-ı a'zam Ebu Hanife'nin rey ve ictihadını beğenmeyene, Allahü teâlâ lanet etsin!) buyurmuştur. İmam-ı Ebu Yusuf ve imam-ı Muhammed ve diğer imamların, imam-ı a'zama uymayan sözleri, onu beğenmemek, kabul etmemek değildir. Kendi ictihadlarını bildirmektir. Bunu bildirmeye memurdurlar.

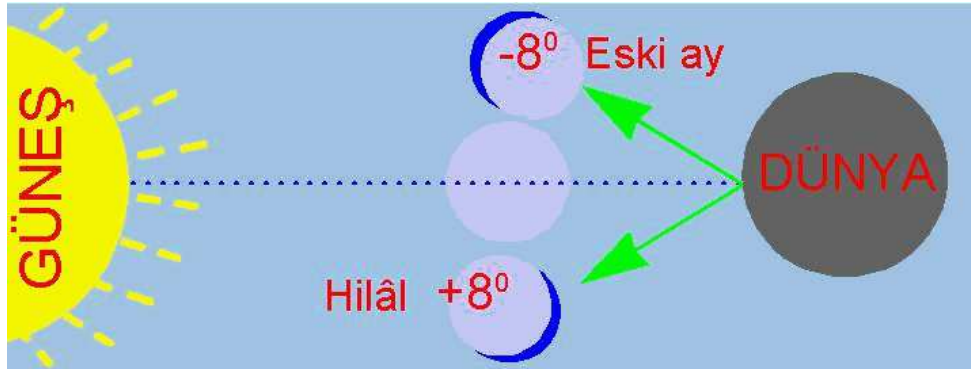
* Böyle farklı ictihadlar da Allahü teâlânın bir rahmetidir. Nitekim bir Hadis-i Şerifte buyuruldu ki: **(Ümmetimin [âlimlerin] ihtilafı [farklı ictihadları] rahmettir.)** [Beyhekî, İ. Münavî, İbni Nasr, Deylemî] .

* İşte bu rahmetten dolayı mezhepler meydana çıkmıştır. (Bu dört hak mezhepten biri doğru diğer üçü yanlıştır) denmez, çünkü bir müctehid, başka müctehidin ictihadının hatalı olduğunu söyleyemez. (Benimki doğru, seninki yanlıştır) diyemez, çünkü **Mecelle'**de *(İctihad, başka ictihadla nakzedilemez yani bozulamaz, geçersiz hâle getirilemez)* buyuruluyor **(Madde: 16)** .

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* **İctihad**, müctehidlerce nasslardan çıkarılan hükümlerdir. **Müctehid**, ictihad ehliyetine haiz büyük âlim demektir. **Örf**, bir şehirdeki insanların dine aykırı olmayan umumi âdetleri demektir. Edille-i şer'iyye denilen dört delilden sonra dine aykırı olmayan örf ve âdetler de delil olur. Ancak, zamanın değişmesiyle örf ve âdete dayanan hükümler değişebilir. Nassa dayanan hükümler zamanla değişmez. İbadetlerde nass ile bildirilmiş olmayan bir hükmü anlamak için umumi âdetler delil olur. Âdetlerin umumi olması için Eshab-ı kiram zamanından kalması, müctehidlerin kullanmış olmaları ve devamlı olmaları gerekir. Sonradan âdet olan şeyler, şer'i delil olmaz. Muamelattaki âdete ait hükümler, nassa muhalif değilse delil olur. Örf ve âdetin nassa aykırı olup olmadığını da ancak fıkıh âlimleri anlar (**Mecelle Şerhi**) .

*

ŞEKİL : 04 . AYIN ELONGASYONU

* Ay, yer küresi etrafında, doğuya doğru hareket ederken, Dünya ile Güneş arasına girip, üçü de aynı hizâyâ gelir. Bu hâle, **İctimâ** (Conjunction-Kavuşma) denir. Ayın, Dünya'ya bakan yüzü Güneş'ten ışık alamayınca, karanlık olur ve görülemez. Görülebilmesi mümkün de değildir.

* Kavuşumda iken Ay'ın karanlık yüzünü görülebildiğini iddia edenlere nasıl ve ne şartlarda görülebileceğini sormak lazım. Çünkü, Ay'ın kendinden aydınlatıcı bir özelliği olmadığından; Dünya'ya bakması onun görülebileceği anlamına gelmez. Ay'ın diğer zamanlar gözükmemesinin sebebi Güneş'ten aldığı ışığı yansıtması sayesinde. (**Bakınız : Ay, Işığı Güneş'den Alır**).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Ayın, dünya çevresinde dönerken güneşle dünya arasında aynı doğrultuda bulunmasına kavuşum (ictimâ) durumu denir. Bu sırada ay güneşle birlikte doğup güneşle birlikte batar ve güneş tarafından aydınlatılan yüzeyi tamamen güneşe, karanlık yüzeyi ise dünyaya dönük olduğu için yeryüzünden görülmez. Ancak ay, her gün bir öncekinden daha geç doğup daha geç battığı için kısa bir süre sonra bu doğrultudan ayrılarak güneşten daha geç batmaya başlar. Böylece güneşle ay arasındaki aç, ayın yüzeyine yansıyan ışığın yeryüzünden görünmesi (rü'yet) için yeterli büyüklüğe ulaşınca ay güneş battıktan sonra batı ufkunda hilâl biçiminde görülmeye başlar. Hilâlin görüldüğü gece önceki aya değil yeni başlayan aya aittir. Çünkü hilâlin batı ufkundaki rü'yetiyle önceki ay biter, yeni ay başlar (TDV. İslam Ansiklopedisi).

* **HİLÂL:** Sözlükte “yüksek sesle haykırmak; ortaya çıkmak, parlamak; sevinmek” anlamlarına gelen hell kökünden türeyen hilâl (çoğulu: **ehille**), ayın kavuşum öncesi ve sonrasında yeryüzünden uçları sivri ince bir yay gibi görünen şeklinin adıdır. Kelime Kur’ân-ı Kerîm’de bir yerde çoğul şekliyle geçer (el-Bakara 2/189). Sözlük anlamına bağlı olarak özellikle kavuşum durumundan sonra ayı ilk defa görenlerin onu haber vermek için sevinçle haykırmaları sebebiyle ayın ilk görülen şekline hilâl denildiği kaydedilmektedir (TDV. İslam Ansiklopedisi).

* Belki de farkında olmadan, bazen büyük hatalar yapılır. Örneğin, **“Bize görünmeyen yüz hep karanlıktır”** demek Çok hatalıdır. Uzak taraf, yakın taraf gibi aydınlık ve karanlık denilebilir.

*

*

*

2. Durum : İlk Hilal Safhası

*

* Yeni Ay'dan [Daha doğrusu **Muhak** Durumundan] birkaç gece sonra, Ay'ın Güneş ışığına tâbi yarım kısmının bir kenarı **C** harfinin ters görünümüne benzeyen ince bir kavs (yay) şeklinde Güneşin batışından kısa bir zaman sonra ufkun batı kısmında gözükmeğe başlar. İlk Hilâl evresinin gözlem süresi kısadır. Bu safhaya **İlk Hilâl Safhası** denir. Hilâl şekli günden güne batıdan doğuya doğru mevkî değiştirerek bir miktar büyür.

* İlk Hilâl Safhasındaki Ay'ın batı kısmı aydınlık, doğu kısmı ise karanlıktır. Yalnız akşamları gözüksüğü için **Akşam Hilâli** de denir. Hilâlin uç kısımları daima Güneşin bulunduğu mevkînin ters yönüne doğrudur.

* Ay'ın İlk Hilâl Safhasına gelebilmesi, Ru'yetin gerçekleşmesi yani hilâl'in görülebilir şekil ve parlaklığa kavuşabilmesi için;

a) Ay'ın ictima halinden, Güneş'e nazaran doğuya doğru yatay olarak 8 derece ayrılması gerekir. Bu süre ise; 12 ila 16 saat arasında değişir.

b) Güneş battıktan sonra yine Ay'ın, düşey olarak ufuktan en az 5 derece yüksekte olması icap eder.

Demek ki, Ay'ın, düşey olarak ufuktan 5 derece yükselmesi ve yatay olarak da Güneş'ten 8 derece doğuya doğru açılmış olması lazımdır.

* Almanya Milli Görüş Teşkilatı **IGMG** [Islamische Gemeinschaft Millî Görüş] Din İstişare Kurulu'nun Ramazan'da oruca başlanması ve sona erdirilmesinde hilalin gözetlenmesi konusundaki basın açıklamasının bir bölümü şöyledir:

Hilal'in görülebilmesi için iki temel şartın gerçekleşmesi zorunludur:

a) İctima (kavuşum)'dan sonra Ay ile Güneş'in açısal uzaklığı **8** dereceden az olmamalıdır. Bilindiği üzere Ru'yet, **7 ile 8** dereceler arasında başlamaktadır. **8** derecenin esas alınmasında, ihtiyat bakımından görüş birliğine varılmıştır.

b) Güneş'in batışı anında Ay'ın ufuktan yüksekliğinin açısal değeri, **5** dereceden az olmamalıdır. Sadece bu esasa göre normal durumlarda Hilal'in çıplak gözle görülebilmesi mümkündür.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Yeni Ay'dan birkaç gece sonra, Ay'ın Güneş ışığına tâbi yarım kısmının bir kenarı C harfinin ters görünümüne benzeyen ince bir kavs(yay)) şeklinde Güneşin batışından kısa bir zaman sonra ufkun batı kısmında gözükmeye başlar. Bu safhaya **İlk Hilâl Safhası** denir. "*Ay'ın insanlara ilk görüldüğü sıradaki hâlidir.*" diye anlamak da mümkündür.

* Bazen bu safhada Dünyadan yansıyan ışık sebebiyle bütün Ay yuvarlağı hafif aydınlık olarak belli belirsiz görülebilir. Güneş ışığı Ay yuvarlağını kapladıkça Hilâl genişler ve bir yarım daire biçimini alarak **İlk Dördün Evresi**'ne (**Safhası**'na) ulaşır.

* "*Ay gökyüzünde sürekli bulunan ve gecedan geceye görüntüsünü değiştiren tek gökcismidir. Güneş her zaman kör edici parlak bir ışık dairesi şeklindedir. Diğer gezegenler ve yıldızlar ise, her zaman birer ışık noktası halindedir. Bazı kuyruklu yıldızlar tuhaf şekillidir ve zaman zaman biçim değiştirirler. Ancak, onlar gece göğünde sürekli değildirler.*

Ay sürekli, gelişen ve kendini yineleyen bir değişikliği geçirir. Bazı özel gecelerde güneş battıktan hemen sonra batı ufkunda pek ince bir hilal şeklinde görünür. Gecedan geceye doğuya kayarak (yer değiştirerek) hilal dolgunlaşır. Bir hafta sonra, ışıktan oluşan bir yarım daire haline gelir ve büyümesini bir hafta daha sürdürerek tam ışık dairesine döner. Sonra küçülmeye başlar. Bir hafta sonra yeniden yarım daire olur. (Ancak, şimdi aydınlık olan taraf, Ay'ın öteki yarım dairesidir.) Ve sonunda, bir hafta daha geçince Ay şafak zamanı doğu ufkunda pek ince bir hilal şekline girer. Ondan sonra, birkaç gece görülmez. Daha sonra yukarıda anlattığımız tüm çevrimi yinelemeye başlar." (Yeryüzü ve Uzay).

* Hilâl şekli günden güne batıdan doğuya doğru mevkî değiştirerek bir miktar büyür. Bir hafta sonra Ay'ın $\frac{1}{4}$ 'ü aydınlanmış olarak gözüktür.

İlk Hilâl Safhasındaki Ay'ın batı kısmı aydınlık, doğu kısmı ise karanlıktır. Yalnız akşamları gözüktüğü için **Akşam Hilâli** de denir. Hilâlin uç kısımları daima Güneşin bulunduğu mevkînin ters yönüne doğrudur.

İlk Hilâl, Güneşin doğusunda bulunduğundan biz onu batı ufuk hattında görürüz.

Ay, Yerküresi etrafında, batıdan doğuya doğru hareketine devam ederken sekiz derece ayrılınca, Güneşin batışından sonra ufuktan beş derece yüksekten iken Hilâl halinde görülebilir. Bu zaman Güneş hangi memlekette batmakta ise yalnız o boylam derecesindeki memleketlerde Hilâl görülebilir. Sonraki vakitlerde ise bunların batısındaki memleketlerde de Güneşin batışından sonra görülmeye devam eder.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* İlk Hilâl Safhası, Hicrî Kamerî takvime göre o ayın ilk gününe rastlar, yani ayın başlangıcıdır. Hilâl'in görüldüğü günü takip eden gün de, Hicrî Kamerî ayın 1'i olmaktadır. Nasıl ki Miladî takvime göre Çarşambayı, Perşembe gününe – Perşembeyi, Cuma gününe bağlayan vakit -gün değişim zamanı- gece yarısı saat 24.00 den itibaren ise; Kamerî gün değişim vakti de **Hilâlin Görülme Vakti** olduğu anlaşılmaktadır.

*

* Ay, Güneş'e göre hergün 52 dakika geç doğar. Yani Güneş'e göre geri kalır. Birkaç gün sonra, Güneş battıktan 50 dakika sonra ufukumuzun üzerinde görülür. Bu durumda, Ay'ın aydınlık yüzünün bir kısmını görebiliriz. Ay'ın bu görünümüne **İlk Hilâl Safhası** denir. Hilâl şekli günden güne büyür.

İlk Hilâl Safhası

3. Durum : İlk Dördün Safhası

* Yeni Ay safhasından takriben 7 gün sonra Ay'ın $\frac{1}{4}$ 'ü Dünyaya ışık yansıtarak yarım daire şeklinde görülür. Bu safhada Ay'ın uzanımı 90° olup, Ay kuadratür durumundadır denir.

Ay, Yeryüzü ve Güneş bir dik açı yapar görünümündedir. Ay, Güneşten 6 saat geri kalmıştır. Güneş batarken, Ay gözlem yerinin meridyeninde bulunur. Uygun atmosferik şartlarda gece yarısına kadar gözüktür..

İlk dördün safhasındaki Ay'ın batı yarısı aydınlık, doğu yarısı ise karanlıktır.

İlk dördün safhası, Hicrî Kamerî takvime göre o ayın 7. veya 8. gününe rastlar.

Ör: Güneş batarken Ay tepe noktasında ise, Ay (**D**) şeklinde görülür. Yeniay evresinden **1** hafta sonra izlenir.

* Yeniay evresinden sonra pozitif yönlü hareketine devam eden Ay yavaş yavaş güneş ışınlarını yere doğru göndermeye başlar. Ay'ın, yeniay evresinden sonraki ilk bir kaç gün içindeki görüntüsü “hilal” olarak adlandırılır. Günler ilerledikçe hilal kalınlaşmaya devam eder ve yeniaydan yaklaşık olarak yedi gün sonra Ay'ın yarısı aydınlık, diğer yarısı ise karanlık olur. Bu evreye “**ilk dördün**” evresi denir.

*** İlk Dördün Safhası**

4. Durum: İkinci Dördün Safhası

* Elongasyon 90° den büyük olduğu zaman Ay'ın görülen alanı gittikçe büyümeye devam eder. Aynı zamanda her akşam yaklaşık 52 dakika geç doğar. Elongasyon 90° ile 180° arasında olduğu zamanki safhaya **İkinci Dördün Safhası** denildiği gibi, **Şişkin Ay Safhası** da denir.

Güneş ile Ay arasındaki uzaklık (elongasyon) 135° olduğu zaman, Hicrî Kamerî takvime göre o ayın 10. veya 11. günüdür.

*

*** Şişkin Ay**

5. Durum : Dolunay Safhası

* İlk dördün safhasından bir hafta sonra (Elongasyon **180°** olunca) Ay karşı kavuşumdadır, denir. Ay'ın aydınlanan ve görünen kısımlarını ayıran daireler birbiri üzerine geldiğinden, Güneşin batışı anlarında, Ay doğu tarafımızdan bir daire şeklinde gözükür. Bu durumda, Ay'ın aydınlanan yarım küresi, Yeryüzünden tam olarak görülür. Güneş batarken Ay, ufkumuzun üzerine bakır renginde doğar.

* Yeni ay'dan 14 gün sonraki görünen durumudur. Ay, Dünya etrafındaki hareketinin yarısını tamamladığında Dünya ve Güneş'le aynı hizada yer alır. Böylece Ay Güneş'ten aldığı ışınları Dünya'nın karanlık yüzeyine yansıttığı için Dünya'nın bu yüzeyinden daire şeklinde parlak görülür. Bu görünümü dolunay durumudur.

Dolunay safhasına **Bedr-i Tam** denir.

Ayın on dördü diye söylediğimiz şey budur. Dolunay'dan sonra parlaklık gittikçe azalır.

* **Bî'z** kelimesi dilimize de girmiş olan **beyaz**dan gelir. Kamerî ayın 13. 14. ve 15. geceleri ayın en parlak, en beyaz olduğu safhadır. Ay akşamdan sabaha kadar gökyüzünden ayrılmaz, dünyayı aydınlatır. Bu sebeple o günlere, ayın en aydınlık geceleri mânasında eyyâm-ı bî'z denmiştir. Daha doğru şekliyle geceleri aydınlık olan günler denmesi gerekirken aydınlık, güne izafe edilerek "**eyyâmu'l-bî'z**" (aydınlık günler) denilmiştir (Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi).

* Ay'ın Dünya'dan tarafının tepsi gibi aydınlık görüldüğü evredir. Bu sırada Ay Güneş'e göre Dünya'nın arka tarafındadır.

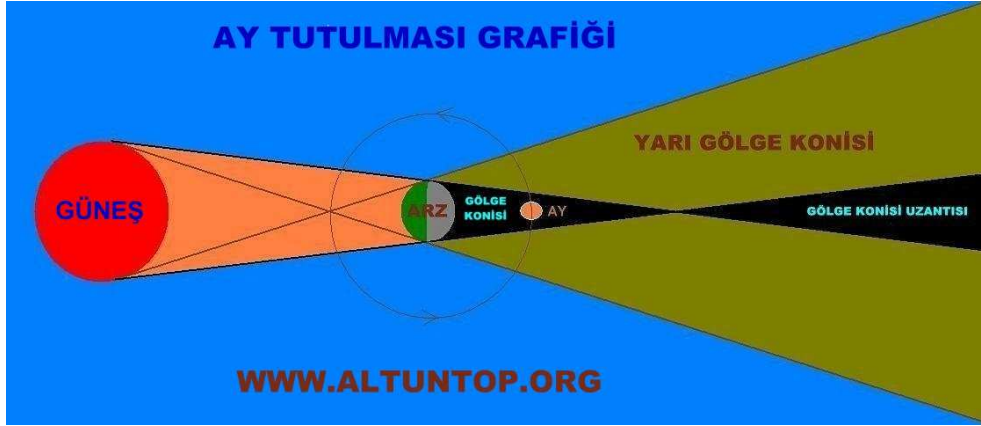
Ay Tutulması dolunay evresinde, Güneş Tutulması Yeniay evresinde (safhasında) olur..

* Ay tutulması güneş tutulmasından daha seyrek oluşmasına rağmen dünyadan geniş bir alanda görünür. Dolayısıyla aramızdan birçoğu bu güne kadar en az bir kez bir ay tutulmasını gözlemiştir.

* İleriki sayfalarda **Ay Tutulması** ile **Güneş Tutulması** hakkında gerekli bilgi verilecektir

*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

ŞEKİL : 05 -- YUKARIDA AY TUTULMASI ŞEKLİ GÖRÜLMEKTEDİR.

* Ay Tutulmalarının olabilmesi için, Ay'ın Güneş'e göre Yer'in diğer tarafında belli bir noktada olması gerekir. Bu nokta, Yer tarafından oluşturulan gölge konisi içinde kalır. Ay, bu gölge içinde birkaç saat kalır ve Ay'a ulaşan güneş ışığının Yer atmosferinden geçerken kırılmasından dolayı kırmızımsı bir renk alır.

*

*** DOLUNAY**

6. Durum: Üçüncü Dördün Safhası

* Dolunay safhasından sonra Ay'ın aydınlanan kısmının batı tarafından eksilmeye başladığı durumdur. Bu durumda, Güneş battıktan bir müddet sonra Ay doğar. Güneş batarken batı tarafında henüz ufkumuzun üzerindedir.

Dolunay safhasından yeni ay safhasına kadar geçen süre içinde kuzey yarım küreden bakılırsa, Ay'ın parlak kısmı sol yarısında ve güney yarım küresinden bakılırsa, sağ yarısındadır.

Elongasyon **180°** ile **270°** arasında olduğu safhadır.

Üçüncü dördün safhasında Elongasyon **235°** olduğu zaman, Hicrî Kamerî takvime göre o ayın 18. veya 19. gününe rastlar.

*

*** Şişkin Ay**

7. Durum : Son Dördün Safhası

* Dolunay safhasından takriben 7 gün sonraki durumdur. Elongasyon 270° olduğu zamanki bu safhaya **Son Dördün Safhası** denir. Ay, Güneşten 18 saat geri kalmıştır. Gece yarısından sonra doğar. Ay'ın aydınlanan ve görünen kısımlarını ayıran daireler, yine birbirine göre dik durum alırlar. Ay, herhangi bir gözlem yerinin meridyeni üzerinde yarım daire şeklinde görülür.

Son dördün safhasındaki Ay'ın doğu yarısı aydınlık, batı yarısı ise karanlıktır. Bu safhadan yaklaşık bir hafta sonra Ay tekrar görülemez olur ve kısa bir süre sonra aynı safhalar tekrar başlar.

Son dördün safhasında Hicrî Kamerî takvime göre o ayın 22 veya 23. gününe rastlar.

Son dördün : Ay'ın sol yarısının aydınlık görüldüğü evredir.

*

* Son Dördün Safhası

8. Durum: Son Hilal Safhası

* Ay'ın son dördün safhasından sonra her geçen gün bize görülemeyen (karanlık) kısmı yavaş yavaş aydınlanarak Yeryüzündeki gözlemciye daha çok görülmeye başlar. Birkaç gün sonra Ay yine Hilâl şeklinde görülür. Yalnız sabahları gözüktüğü için **Sabah Hilâli** de denir.

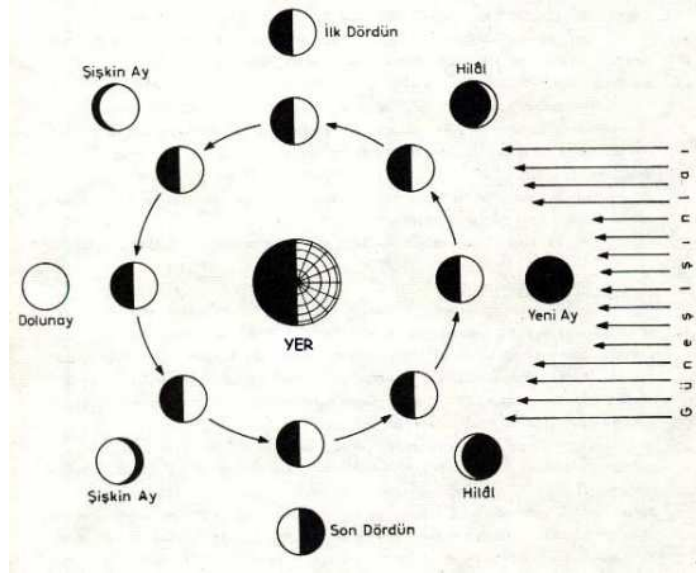
Sabah Hilâlinde, Ay'ın aydınlık kısmı (dış bükeyliği) daima Güneşin bulunduğu tarafa, –doğuya doğru– dönüktür.

Sabah Hilâli, Güneşin doğuşundan biraz önce ufkun doğusunda görülür.

Eski-hilâl, ayın son günlerdeki şeklidir; yani dolunaydan son dördüne (yarım-aya) doğru küçülmeye başlayan ayın, son hafta günden güne daha da incelerek vardığı durumdur. Bu, sabahları güneş doğmadan önce (ve biraz daha sonra) görülebilir. Bu günlerde ay her sabah doğuya doğru açı olarak 12 kadar kaymış bulunur; böylece güneşin ufuktan doğma yerine ve zamanına günden güne yaklaşır, nihayet fi'len yok olur. Ayın bu sıralarda, gündüzün veya gecenin bir saatinde, dünya ve güneşle bir hizaya gelmesi hadisesi vuku bulur ki, buna "kavuşum: ictimâ hali" derler. İctimadan sonra güneş gökyüzünde aydan öne geçer. (Halbuki ictimadan önce ay güneşten önde idi.); ay her gün yine 12 kadar geri kalmaya devam eder ve tabii artık gökyüzünde güneş batmasından sonra, yani akşamleyin görünmeğe başlar. İşte bu devrede ilk görünen ince aya yeni-hilâl denilir. Eski hilâl ile yeni görünen hilâl arasında büyük bir zaman aralığı bulunur (en aşağı bir buçuk gün).

*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* **ŞEKİL: 06 - AY'IN SAFHALARI YUKARIDA GÖRÜLMEKTEDİR.**

* Güneş ışınlarının geliş yönüne göre Ay'ın Yer'den görülen temel 8 Safhasına (evresine) ait geometri verilmiştir.

* **SON HİLAL SAFHASI**

*** Ramazan Ayının Başlangıcı Ne ile Tesbit Edilir?**

* Hicrî Kamerî sene içinde, Hicrî Kamerî aylara ait hilâlin doğacağı vaktleri hesâb etmek, kat'î olarak mümkün olduğu halde, hilâlin çıplak gözle ve Erd sathından (yerden) görülmesi, ancak rasad ile mümkündür. Hicrî kamerî ay başları, yeni ayın hilâlinin, çıplak gözle rasad yapılarak görülmesi ile kesinleşir. Takvimler önceden hâzırlandığı için, takvimlerde bildirilen hicrî ay başları hesâbla bulunur. İbâdetler için, rü'yet-i hilâl ile kesinleşen hicrî kamerî ay başları esâs alınır.

* Hicrî Kamerî Yeni Ayın hilâlinin gözle görülme olayına, Rü'yet-i Hilâl denilmektedir. Binlerce sene geriye doğru yapılan araştırmalar neticesinde, yeni ayın hilâlinin görüleceği vaktin, ya'ni rü'yet-i hilâl ile hicrî kamerî ay başlarının tesbiti hesâb ile mümkün olamamıştır. Rü'yet-i Hilâlin, hem geçmişe ve hem de geleceğe dönük olarak, vaktinin hesâbını yapmak mümkün değildir.

* Semâda, Ramezân-ı şerîf hilâlini aramak, bir ibâdetdir. Görülüyor ki, Ramezân-ı şerîf başlangıcını önceden haber vermek, islâmiyyeti bilmemek alâmetidir. Bunun içindir ki, Hicrî-Kamerî takvimin hesâblara bağlı olarak tesbiti, İslâm âlimlerince câiz olmadığı bildirilmiştir. Bunun için de oruc, hac ve kurban ibâdetlerinin edâsında takvimlere güvenilmez. mutlaka rü'yet-i hilâl şarttır.

* Bedayiu's - Sanayi'de ise aynen şöyle denilmiştir: "Eğer sema açık olursa, (ramazanın sübutu) hilâli görmekle; şayet bulutlu olursa, Şabanı otuz güne tamamlamakla bilinir. Çünkü peygamber efendimiz, *"Hilâli görünce oruç tutun, tekrar görünce de bayram yapın, eğer havanız bulutlanırsa Şabanı otuza ikmâl edin sonra oruç tutun"* buyurmuştur" ().

Ashab-ı tahricden olan Ebu Bekir el-Cessas, **Ahkâmu'l-Kur'an** adlı eserinde: **"Hilâli görürseniz oruç tutun"** hadisi, Cenab-ı Hakk'ın" (Habibim) sana yeni doğan ayları sorarlar, de ki, "O, insanların faydası için bir de hac için vakit ölçüleridir" ayetine uygundur, dedikten sonra Ramazan orucunun farz olması için rü'yet-i hilâli itibar etme hulusundaki ayet ve hadislerin manasında Müslümanların ittifak ettiğini söylemiştir ().

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Hiç hilâli gözetmeden tutulan ramazan orucunun şer'a muhalif olduğu hususu, ictihadda müctehidün fi'l - mesele mertebesini ihraz etmiş olan Şemsü'l - Eimmeti's - Serahsî tarafından aynen şöyle söylenmektedir:

“Eğer şehir halkı hilâli görmeksizin oruç tutsalar, onlardan bir adam da oruç tutmayıp ertesi gün ayı görüp oruç tutsa ve böylece şehir halkı 30, o adam da 29 gün tutmuş olsa o adama (bir gün eksik tutmasından dolayı) hiç bir şey kaza etmesi lazım gelmez. Çünkü şehir halkı hilâli görmeksizin oruç tutmalarında peygamberin “Hilâli görünce oruç tutun tekrar görünce de bayram yapın, eğer havanız bulutlanırsa Şabanı otuz gün olarak ikmâl edin” emri gereğince hata etmişler, Allah Resulünün emrine muhalefette bulunmuşlardır” (Mesbut , C: 3 , Sh: 078'den nakl) -- (Aylar ve Rü'yet-i Hilâl)

*

* Şafii ve Hanbelîlere göre bir hilali yeni ayın başlangıcı saymak için, onun güneş battıktan sonra görülmesi gerekir. Çünkü hilalin yeni aya ait olması, onun içinde görülmesini gerektirir. Bir ay da aynen bir gün gibi akşam vaktinin girmesiyle başlar. Hanefi ve Malikilere ait fıkıh kitaplarında ise ay zevalden önce veya sonra bile görölse ertesi gün oruca başlanır denmektedir. Yeni bilgilere göre ayın öğleden sonra görülmesi, hilalin geçmiş aya ait olduğunu göstermektedir. Zaten Gündüz görülen hilalin bakış yönü de ters cihette olduğundan, yeni aya ait olmadığını, aksine eski aya ait olduğunu gösterir. (**Doç. Dr. İsmail KÖKSAL**).

* Normal şartlarda yeni aya ait ilk hilal, güneş hemen batınca görülür. Fakat bu hilal sadece kendine yakın bölgelerde görülür. (**Doç. Dr. İsmail KÖKSAL**).

*** 189. Âyetin Nûzûl Sebebi, Tefsir-i Kurtubî'de şöyle izah edilmiş:**

“Sana hilâller hakkında soruyorlar..” Burada kastedilen soru yahudilerin sordukları ve kendisi ile Peygamber (s.a)'e itiraz ettikleri bir husustur. Bu münâsebetle Muaz şöyle demişti: *Ey Allah'ın Rasûlü, yahudiler yanımıza geliyor ve hilâllere dair biziere pek çok soru soruyorlar. Hilâl acaba neden önce incecik görünüyor, sonra doğup yuvarlaklaşınca kadar artıp duruyor. Ardından tekrar eksilmeye başlıyor ve nihâyet önceki haline dönüyor?* Bunun üzerine yüce Allah bu âyet-i kerimeyi inzal buyurdu.

Bir diğer görüşe göre bu âyetin nüzul sebebi müslümanlardan bir grubun Peygamber (s.a)'e hilâle dair ve hilâlin iki gecelik süreyle hiç görünmemesinin,

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

güneşin durumundan farklı bir durumda olmasının sebebini sorarlar. Bunu da İbn Abbas, Katade, er-Rabi' ve başkaları söylemiştir (el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an).

*** Hilâller :**

Yüce Allah'ın: “Sana hilâller hakkında soruyorlar” buyruğundaki "hilâller" anlamına gelen: **el-ehille**: Hilâl kelimesinin çoğuludur. Hakikâtte hilâl, tek bir tane olmakla birlikte çoğul yapılması bir ayın hilâli ile bir diğer ayın hilâlinin ayrı olmasından dolayıdır. Bunun çoğul yapılması hilâlin birbirinden farklı birçok durumunun olmasından dolayıdır. Burada "hilâller" ile kastedilen her bir hilâlin ayıdır. Bazen hilâl kelimesiyle ay ifade edilir. Çünkü ay, hilâlin doğması ile birlikte girer. ...

Şöyle açıklama da yapılmıştır: Hilâle ay (şehir) deniliş sebebi, hilalin görüldüğü yere doğru ellerin işarette bulunarak uzatılması (şehir kökünden gelen kelime kullanılır) ve o hilali göstermeye çalışmaları dolayısıyladır.

Ayın son iki günü ile başının İlk iki gününün ayına "**hilâl**" denilir. Ayın başının ilk üç gününe denildiği de söylenmiştir. el-Asmaî der ki: Etrafında ince iplik gibi bir hâle meydana gelinceye kadar aya hilâl adı verilir. Bir başka açıklamaya göre ışığı ile semayı iyice aydınlatıncaya kadar o, hilal diye adlandırılır. Bu aydınlatma ise yedinci gecede olur (el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an).

* Oruç ayı. hilâli (ay) görmekle tesbit edilir. Oruca en az adil bir kimsenin ayı görmesinden veya Şaban ayının 30. gününden hemen sonra başlanır. Ayı görmeksizin, matematik ve astronomik bilgilere itibar edilerek oruç tutulamaz. Çünkü Resulullah (sav). **«Ay'ı gördüğünüz zaman, oruç tutunuz. Ramazan bayramınızı da ayı görerek yapınız. Eğer hava bulutlu olursa ayı göremezsiniz. Şaban ayını 30'a tamamladıktan hemen sonra oruç tutmaya başlayınız»** buyurmuştur. Hilali görmek suretiyle, oruç tutma ve hacc yapma vakti bilinir ve tesbit edilir. Zira Allah (cc). **«Sana yeni doğan ayları sorarlar. Ve ki: O, insanların faidesi için bir de hacc için vakit ölçüleridir»**(Bakara: 189). buyurmuştur. Şu halde itibar edilecek olan, oruc tutmaya başlamak için ayı görmektir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Cumhur'a göre Ramazan ayının başlangıcını tesbit için, adil bir kişinin ayı gördüğüne dair şهادeti kafidir. Zira İbn-i Ömer (ra)'in rivayeti buna işarettir: **«Halkla beraber Ramazan ayı hilalini görmeye çalışıyordum. Ay'ı görerek Resulullah (sav)'a haber verdim. O, oruç tuttu ve halka da oruç tutmalarını emretti»**

Şevval ayı hilâli, ay görülmediği takdirde, Ramazan ayı 30'a tamamlanmak suretiyle tesbit edilir. Tüm fakihlere göre, Şevval ayı hilâlini tesbit için, adil bir şahidin şهادeti kafi değildir. Ancak iki adil şahidin, **«biz Ay'ı gördük»** demeleri lazımdır.

İmam Malik (ra)'e göre ise, Ramazan ayı hilâlini tesbit için iki adil görgü şahidinin **«biz Ay'ı gördük»** şهادetleri lazımdır. Zira ayın iki kişi tarafından görülmesi şهادettir.

Tirmizî, bu hususta şöyle der: **«İlim adamlarının çoğuna göre, Ramazan ayı hilâlinin tesbiti için, adil bir kişinin şهادeti yeterlidir.»**

Ed-Dârül Gudnî (ra) ise; Bir kimse, Hz. Ali'nin (ra) yanına gelerek **«Ramazan ayı hilâlini gördüm»** diye şهادette bulundu. Bunun üzerine oruç tutan ve halka da tutmalarını emreden Hz. Ali (ra) **«Benim için Şaban ayından bir gün oruç tutmak, Ramazan ayından bir gün oruç yemekten daha hayırlıdır»** buyurdu» diye rivayet etmiştir. (Ahkâm Tefsiri).

* **«Âdil bir kimsenin haberi kabul edilir.»** Adalet bir meleke (bir sıfat) dir ki takva ve fazilete götürür. En aşağı mertebesi, büyük günâhları terk etmek; küçük günâhları ısrarla yapmamaktır ki, burada şart olan da budur. Adil şahsın, müslüman, akıl-baliğ olması da lâzımdır. **Bahır.** (İbn-i Abidin - Reddül Muhtar)

* Peygamber Efendimiz, **“Hilâli görmekle orucu tutun, hilâli görmekle iftar (bayram) edin.”** buyurmuştur. Bir kimse, kendisi hilâli gördüğünde veya âdil bir kişi gördüğünü söylediğinde oruca başlar. Eğer İslâm hükümleri geçerli olan ve gecesi aynı geceye rastlayan ülkelerin birinde, şahitlerin şهادetiyle hilâlin görüldüğüne hâkim hüküm vermişse bütün müslümanlara aynı gecenin sabahında oruç tutmaları veya bayram yapmaları farzdır. Böyle değil ise hilâlin görülüşüne göre amel edilir. Sadece fen bilginlerinin hesabı (takvim) kâfi değildir. Mezheplerin ittifakı da bu görüş üzeredir (Cezîrî, I, 448, 451; *Fetâvâ-i Hindiyye*, II,

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

209; Ali el-Kârî (Mirkât), V, 502). (Feyzü'l-Furkan Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali).

* (Şaban ayının yirmi dokuzuncu akşamı hilâli aramak gerekir. Eğer hilâl görülürse oruç tutulur. Hava kapalı olup hilâlin görülmesine imkân bulunmazsa o zaman Şaban ayı otuz gün olarak tamamlanır ve ondan sonra oruca başlanır.) Zira Peygamber Efendimiz (Aleyhi's-salâtü ve's-selâm): «Hilâli gördüğünüzde oruca başlayın. Hilâli gördüğünüzde orucu bırakın. Şayet hava kapalı olup hilâli göremezseniz. Şaban ayını otuz gün olarak tamamlayın- buyurmuştur. Hem de hilâl görülmediği zaman asıl, ayın daha bitmemiş olmasıdır. Bunun için bir delil bulunmadıkça ayın bittiğine hükmedilemez. Delil de ancak hilâlin görülmesidir.

(Şek günü, yani Ramazanda olduğu kesin olarak bilinemeyen Şabanın otuzuncu günü Ramazan diye oruç tutulamaz. Ancak eğer istenirse nafîle olarak tutulabilir.) Zira Peygamber Efendimiz (Aleyhi's-salâtü ve's-selâm) «*Ramazandan olduğu kesin olarak bilinemeyen gün oruç tutulamaz. Meğer nafîle niyetiyle tutulsun*» buyurmuştur (El-Hidaye Tercemesi).

* Şek gününde Ramazan orucu niyetiyle tutmak, mekruhtur. Zira yukarıda geçen hadiste bu oruçtan nehyedildiği gibi, bu orucu tutan kimse, Ehl-i Kitap olan Hıristiyan ve Yahudilerin yaptıkları gibi oruç günlerinin sayısını kendisi arttırmış olur. Bununla beraber şayet o günü Ramazan orucu niyetiyle tutar ve ondan sonra o günün Ramazandan olduğu anlaşılırsa, kendisi için ramazan orucu olur. Çünkü Ramazan ayına yetişmiş ve oruç tutmuştur. Eğer tuttuktan sonra gününü tamamlamadan orucunu bozarsa -Ramazandan olduğunu kesin olarak bilemediği için- kendisine kaza lâzım gelmez. (El-Hidaye Tercemesi).

* **İmam-ı Muhammed Gazalî** de bu konuda : <<Yevm-i şek'de (şübheli gün), yâni Şabanın son günü, Ramazânın birinci günü olup olmadığı şübheli olan günün gecesinde “Yarın Ramazân ise oruçluyum” diye şübheli şekilde niyet ederse bu niyet kâfi değildir. Çünkü hükmünde kat'î değildir. Ancak âdil bir şahide dayanıyorsa, her ne kadar âdil olsa da yine yalan ve doğru ihtimâli olması, kat'î niyetine mâni değildir. Ramazânın son gecesindeki şübhesi de kat'î niyetine mâni olmaz. Veyâ yeraltı evlerinde mahbus olduğu vakit içtihadına istinat etmekteki şekki de niyetine mâni değildir. Şabanın sonunda, Ramazân mıdır? değil midir?

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

diye içinde şübhe var iken, lisânında kat'i olarak Ramazâna niyet etmesi yakîn sayılmaz. Çünkü niyetin mahalli kalb'dir. Onda şübhe ile berâber, yakîn düşünülemez. Meselâ Ramazânın ortasında, bunun aksine olarak, "Yarın Ramazân ise oruçluyum" diyerek dilinde şübhe ifade etmesi, kalbindeki yakîni bozmadığı gibidir. Çünkü o dilde bir şübhedir. Niyetin mahalli olan kalbin ise, o günün Ramazân olduğunda şübhesi yoktur (Hülâsa iş kalbdedir, ifadede değildir). Geceden veyâ akşamdan ertesi günün orucuna niyet eden, imsâke kadar yer içer ve istediğini yapar. Orucuna zarar vermez. Çünkü niyet imsâkten sonrası içindir. İmsâk bitene kadar oruç sahîh olmadığı için niyetin ona tesiri yoktur.>> (İhya-u Ulum'id-dîn) demektedir.

* Şevval ayının hilâli Ramazanın 29. günü akşamı güneş battıktan sonra tesbite çalışılır. Sadece bir kişinin görmesi kâfi olmadığından, ertesi gün bayram yapılmaz. Gören kişi de ihtiyaten ertesi gün oruç tutar. Bununla beraber oruç tutmayacak olursa, kendisine sadece kaza gerekir, keffaret gerekmez.

Bir belde halkı bir kişinin şehadetine dayanarak Ramazan orucunu tutup otuzu tamamladıkları halde Şevval hilâlini göremiyecek olurlarsa, ertesi gün iftar etmeyip oruç tutarlar. Bu, İmam Ebû Hanîfe'nin kavlidir. El-Hasen de bu kavli ihtiyata daha uygun görmüştür. İmam Muhammed'e göre, iftar ederler. Bu görüş ile de amel etmek caizdir. Hattâ Nehrü'l-Faik'de İbn Nüceym bunun daha sahîh olduğunu Gayetü'l-Beyân sahibinden naklen söylüyor.

Bu farklı görüş, hava açık olduğu halde Şevval hilâlini tesbit edemedikleri takdirdedir. Hava kapalı veya sisli olursa, herhalde otuz günü tamamladıktan sonra bayram etmeleri vâcibdir (Kaynaklarıyla İslam Fıkhı).

* Şaban ayının yirmi dokuzunu takip eden gün, **Şüpheli gündür.**

Kapalı havada hilâlin görülememesi halinde bu günün hangi gün, yani (*Şabanın son günü mü, yoksa ramazanın ilk günü mü*) olduğu kestirilemez. Bu günde orucun her türlü mekruhtur. Ancak bu oruca mı, yoksa buna mı niyet edeyim diye herhangi bir tereddüt göstermeksizin nafie niyetiyle tutulan oruç mekruh olmaz. Eğer o günün ramazan günü olduğu anlaşılırsa, tutulan oruç ramazan orucu yerine geçer. Ama (bugün ramazan günüyse oruçlu olayım, değilse olmayayım gibi) oruçlu olmakla olmamak arasında tereddüt gösterilirse oruçlu olunmaz.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Şaban ayının sonunda bir veya iki gün oruç tutmak mekruh olup daha fazlasını tutmak mekruh değildir; Müftü, şüpheli günün başlangıcında (oruca niyet etmeyip) beklemeleri, günün (ramazan ilan olduğu) tesbit edilemeyip niyet etme zamanının geçmesi üzerine de iftar etmeleri (oruç tutmamaları) yönünde halkı (ilan yoluyla) uyarır.

Böyle bir günde müftüler, kadılar ve üst tabakadan insanlar oruç tutarlar. (Çünkü) bunlar, niyetlerinde tereddüde düşmekten ve tuttıkları orucun farz (olan ramazan orucu) olduğunu düşünmekten sakınabilecek insanlardır (Nuru'l-İzah ve Tercümesi) .

* Diyanet İşleri Eski Başkanlarından Ömer Nasuhi BİLMEN'in bu konudaki izahı şöyledir:

* Dinimiz hilâlin muhtelif yerlerde doğuşuna itibar edilmesini veya hesap (takvim) ehlinden sorulmasını emretmemiştir. Hilâlin ilerlemiş fen tekniklerine dayanarak görülmesinin mümkün olup olmadığını araştırmak da icap etmemektedir. Çünkü bu fenni araştırmayı yapmak her yerde, her vakit mümkün olmaz ve dinin gösterdiği kolaylığa da uymaz.

Yine böylece, iki haberciden birinin fenne dayanarak haberini, diğerinin görmeye dayanan haberine tercih etmek de çok kere uygun olamaz. Çünkü her ikisinin de (birinin takvim hesabında, diğerinin de görmesinde) hataya maruz kalması muhtemeldir (Büyük İslam İlmihali).

* Resulullah (S.A.V.) buyurdu: “*Hilali görmekle oruca başlayın, ve onu görmekle iftar edin. Şayet bulut varsa Şabanın sayısını Otuza tamamlayın.*”

* Bunun içindir ki, fakihler müneccim (yıldızlarla hesap eden) hesap (takvim) ehlinin haberlerine itibar etmemişlerdir. Çünkü, Şari' hesap yapmayı değil, Hilali görmeyi esas olarak tayin etmiştir (Sorularla Tevhid ve Akaid).

* Said Nursi, Şualar risalesinin yedinci Şua'sında: “**Otuz Birinci Mektubun On Üçüncü Lem'asında tafsilen (ayrıntılı olarak) ispat edildiği gibi, umumî (genel) meselelerde ispata karşı nefyin (inkâr etmenin) kıymeti yoktur ve kuvveti pek azdır. Meselâ, Ramazan-ı Şerîfin başında hilâli görmek hususunda, iki âmi (sıradan, cahil kimse) şahit hilâli ispat etseler ve binlerle eşraf (ileri gelen büyükler) ve âlimler “Görmedik” deyip nefyetseler (inkâr etseler), onların nefiyleri (inkâr etmeleri) kıymetsiz ve kuvvetsizdir. Çünkü, ispatta birbirine kuvvet verir; birbirinde**

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

tesanüd (dayanışma) ve icmâ (fikir birliği) var. Nefiyde (inkâr etmede) ise, bir olsa bin olsa farkları yoktur; herkes kendi başına kalır, infirâdî (tek başına) olur. Çünkü ispat eden harice bakar ve nefsülemre göre hükmeder.” demektedir. Ancak bir şeyi isbat etmeye çalışan âmi (sıradan, cahil kimse)’nin neyine güvenerek inanılacak, burası anlaşılır gibi değil. Eğer Âmi (: sıradan, cahil kimse)’nin sözüne güvenilirse; Fıkıh kitaplarındaki **Hilali gören kimsenin Adil olması gerektiği** ifadelerinin bir anlamı kalır mı?

* **1654)** -- Abdullah bin Ömer (Radyallâhü anhümâ)'dan rivayet edildiğine göre; Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu, demiştir :

-- **«Ramazan hilâlini gördüğünüz zaman oruç tutunuz ve Şevval hilâlini gördüğünüz zaman iftar ediniz (bayram yapınız.) Eğer bulut (veya toz) hilâli görmenize engel olursa Ramazan hilâli için (otuz günü doldurmayı) takdir ve hesap ediniz. (Ramazan'ı otuz güne doldurarak bayram ediniz.)»** İbn-i Ömer (Radyallâhü anhümâ) (hava bulutlu olduğunda) Ramazan hilâlinden bir gün önce oruç tutardı."

1655)-- Ebû Hüreyre (Radyallâhü anhümâ)'dan rivayet edildiğine göre; Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu, demiştir:

«Ramazan hilâlini gördüğünüz zaman oruç tutunuz ve Şevval hilâlini gördüğünüz zaman iftar ediniz (bayram yapınız.) Eğer hava bulutlu ise otuz gün oruç tutunuz.»"

* Yukarıda belirtilen hadis-i şerifi, Merhum Haydar HATİPOĞLU şöyle şerh (izah) etmiştir:

<<İbn-i Ömer (Radyallâhü anhümâ)'nin hadisini Buhâri, Müslim, Ebû Dâvüd, Mâlik, Ahmed, Dârekutnî, Nesaî ve Dârimi de rivayet etmişlerdir. Ahmed, Dârekutni ve Ebû Dâvüd'un rivayetinde İbn-i Ömer (Radyallâhü anh)'in görüşünü beyan eden şu ilâve vardır: "Şaban ayının yirmidokuz günü dolunca hilâli gözetletirdi. Eğer Ramazan hilâli görülürse mesele kalmaz. Şayet görülmez ve görmeye mâni bulut veya toz yok ise İbn-i Ömer (Radyallâhü anhümâ) ertesi gün oruç tutmazdı. Eğer bulut veya toz hilâli görmeye engel olursa ertesi gün oruç tutardı. Ramazan sonunda İbn-i Ömer (Radyallâhü anhümâ) bu hesabı tutmıyarak halkla birlikte iftar ve bayram ederdi."

Hadisin; **فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا لَهُ** cümlesini, tercemede belirttiğim gibi Fıkıhçıların cumhuru:

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

"Eğer bulut (toz da bulut hükmündedir) hilâli görmenize engel olursa. Ramazan hilâli için (otuz günü doldurmayı) takdir ve hesap ediniz." diye yorumlamışlardır. Yâni Ramazan orucunu otuz güne tamamlayınız. Çünkü Buhârî'nin İbn-i Ömer (Radıyallâhü anhümâ)'den olan bir rivayetinde:

= «Eğer hava bulutlu ise Ramazan orucu süresini otuz güne ikmâl ediniz.» buyurulmuştur. Buhârî, Müslim ve Müellifin rivayet ettikleri **1655 nolu** hadis de bu yorumu te'yid eder. Dârimî'nin İbn-i Abbâs (Radıyallâhü anh)'dan olan rivayetinde de:

= «Eğer bulut hilâli görmeye mâni ise; Ramazan ayını otuz güne ikmâl ediniz.» buyuruluyor.

Ebû Hanife, Onun arkadaşları, Mâlik, Şafii, Evzâi, Sevri ve hadîşçilerin tümü, mezkûr cümleyi bu şekilde yorumlayanlardandır. Yalnız Ahmed bin Hanbel bu cümleyi: "Eğer bulut hilâli görmenize mâni olursa, hilâlin bulutun arkasında olduğunu takdir ve farzediniz. Ayın süresini daraltınız.» şeklinde yorumlayarak, bu yorumun dayanağı olarak hadîs râvisi İbn-i Ömer (Radıyallâhü anhümâ)'nin görüşünü göstermiştir. Çünkü Şâban'ın yirmidokuz günü dolunca, gözlerini kaybetmiş olan İbn-i Ömer (Radıyallâhü anhümâ), adam göndererek hilâli gözetletirdi. Eğer bulut ve toz gibi bir engel bulunmadığı halde hilal görülmezse, ertesi gün oruç tutmazdı. Eğer bulut veya toz bulunsaydı ertesi gün oruç tutardı.

Ahmed'in bu gerekçesi reddedilmiştir. Çünkü râvinin re'yi değil, rivayeti muteberdir. İbn-i Ömer (Radıyallâhü anhümâ)'nin rivayetlerinin birisinde bu cümle: = «**Ramazan hilâli için otuz günü hesaplayınız.**» şeklinde geçmiştir>> (Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi).

*
*
*
*

GÜNDÜZ GÖRÜLEN HİLÂL

*

* Ay, Güneş'in tersine, hem gece, hem de gündüz görülebilir. Yani bazan gündüz doğar gece batar, bazan da gece doğar gündüz batar. Ay kendiliğinden ışık veren bir gök cismi olmadığı için, Güneş'ten aldığı ışığı yansıtması sayesinde görülür hale gelir. Bu bakımdan [ve Ay'ın uzanımı sürekli değiştiğinden] Ay'ın gökyüzünde değişik yerlerde bulunması, onun değişik şekillerde görülmesine sebep olur. Bu değişik şekillere, bilindiği gibi, "**Ay'ın Safhaları**" adı verilir. (Güneş Fiziği – Güneş - Ay Tutulmaları , Sh: 209)

* Hem güneş battıktan sonra daha kolay görüleceği, hem de hesabın netleşeceği düşüncesinden dolayı âlimlerin büyük çoğunluğu hilâlin gündüz değil, güneş battıktan sonra görülmesine itibar edileceğini söylemişlerdir (Diyanet İlmihali , C: 01 , Sh: 392).

* Bilginler, hilâl yatsı vaktinde görünürse, orucun ikinci gün tutulacağında görüş birliğine varmıştır. Gündüzün diğer vakitlerinde görülmesi -yani ilk kez görülmesi- hakkında ise, görüş ayrılığına düşülmüştür. Bilginlerin çoğu, gündüzün ilk vaktinde hilâl görüldüğünde, tıpkı görüş birliğine varılmış konu gibi, bir sonraki gün oruç tutulacağı görüşündedir. Bazı bilginlere göre, hilâl zeval vaktinden önce görüldüğünde önceki geceye; zevalden sonra görülürse, gelecek güne aittir. Ben de bu görüşteyim (Fütûhât-ı Mekkiye, C: 05 , Sh: 049).

*

* Hilâlin, güneşin batmasından sonra görülmesi geçerlidir. Ebû Hanife ve İmam Muhammed'e göre, zeval vaktinden önce veya sonra görülecek hilâl ile o gün ne oruca başlanır, ne de oruçtan çıkılır. Belki bu hilâl bir sonraki geceye ait bulunmuş olur. Ebû Yusuf'a göre ise, zevalden sonra görülecek hilâl sonraki geceye, zevalden önce görülecek hilâl ise önceki geceye ait bulunur. Bu yüzden bununla Ramazan veya bayram belirli hale gelir. Çünkü bir hilâl iki gecelik olmadıkça âdetlere göre zevalden önce görülemez.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Şâfiî, Mâliki ve Hanbelîlere göre, gündüz görülecek hilâle itibâr edilmez. Bu hilâl mutlaka gelecek geceye ait olur. Bu konuda hesap uzmanlarının sözleri de geçerli değildir. Aym her halde geceleyin görülmesi gerekir. (Delilleriyle İslam İlmihali).

* * Şafililerle hanbelilerin buna ilişkin görüşleri ise, gündüz görülen hilâle itibar edilmez. Muteber olan, hilalin gurutandan sonra görülmesidir.” (**Bakınız.** . Dört Mezhebe Göre İslam Fıkıhı).

* Gündüz görülen hilâle itibar edilmez. Çünkü kamerî olan gün, güneş batmasının hemen arkasından görülen hilâlden itibaren başlar (Geniş İslâm İlmihali).

* * Ramazan hilali gurup vakti, güneş battıktan sonra görülür. Bundan dolayı bir yerde hilal zeval vaktinden önce veya sonra gündüz vakti görülecek olsa bununla o gece oruca başlanmadığı gibi, Şevval hilalinin de bu şekilde görülmesiyle bayram yapılmaz. Çünkü bu hilal o gecenin değil de bir sonraki gecenin hilali olarak kabul edilir. (İnanc ve İbadet İlmihali).

* * İmam Savri, İbn Ebi Leyla, Ebu Yusuf ve diğer bazı müçtehitlere göre ise zevvaldan önce görünen hilal bir önceki geceye ait, zevvaldan sonra görünen hilal ise bir sonraki geceye aittir. Bu da gerek ayın başında olsun gerekse sonunda olsun fark etmez. Dayandıkları delil ise Beyhaki'nin İbrahim en-Nehaiye isnad edilen rivayette “Ömer(r.a.) Utbe b. Ferkad'e göndermiş olduğu bir mektup'ta şöyle demiştir. “Siz hilali zevvaldan önce gördü iseniz o bir önceki geceye olup iftar ediniz, şayet zevvalda sonra gördü iseniz o da bir sonraki geceye ait olduğu için oruca devam ediniz. Bazı fukahaya göre gündüz görünen hilâl gelecek geceye aittir; Gerek öğleden önce olsun gerekse öğleden sonra olsun fark etmez. İmsaktan önce görünen hilâl ise bir önceki geceye ait olduğu çoğu müçtehidlerce kabul edilmiştir (Fahrettin ŞEKER - Büyük Şafiî İlmihali).

*

* Gündüz vaktinde görülen ayın hiç bir hükmü yoktur. Bunun için Ramazana nisbet edilirse de imsak gerekmez Şevvale nisbet edilirse orucu bozmak caiz değildir. Şehadeti makbul olmayan bir kimse ayı görürse, her ne kadar şehadeti makbul olmadığından halkın oruç tutması lazım gelmezse de, kendisinin oruç tutması gerekir. (Halil GÜNENÇ - Büyük Şafii İlmihali)

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Hilâli gören kimsenin, parmakla işaret etmesi mekruhtur, Zahirîyye'de de böyledir. Hilâli zevalden önce görmekle oruç tutulmadığı gibi zevalden sonra görmekle de iftar edilmez. O hilâl gelecek geceye aittir. Muhtar olan budur. Hılâsa'da da böyledir. (Fetâvâ-ı Hindiye)

* Ramezâna ve bayrama takvîm ile, hesâb ile başlamak câiz olmadığı (**Fetâvâ-ı Hindiyye**)de de yazılıdır. Şa'bânın otuzuncu gecesini, bir şehirde hilâl görülünce, bütün dünyâda oruca başlamak lâzım olur. Gündüz görülen hilâl gelecek gecenin hilâlidir.

Şa'bân ayının otuzuncu gecesini, güneş gurûb edince [batınca], hilâli aramak ve görünce gidip kâdîya haber vermek, vâcib-i kifâyedir. Takıyyuddîn Muhammed ibni Dakîk diyor ki, (**İctimâ'ı Neyyireyn**)den 1-2 gün geçmeden, hilâl hiç görülemez.

Her asrda, her yerde, Ramezân ayı, hilâli görmekle başlardı. Şimdi, Ramezân ayı, hilâlin doğma zemânını hesâb etmekle başlatılıyor. Ramezânın başlaması, ahkâm-ı islâmiyyeye uygun olmuyor. –(**Türkiye Takvimi**).

*

*

HİLÂLİN DEĞİŞİK BÖLGELERDE GÖRÜLMESİ

* Ayın doğduğu yerlerin bir yahut birden farklı olmasına göre, doğuda ve buda bütün Müslümanların tek bir vakitte oruca başlaması farz olup olmaması konusunda fakihlerin içtihadları ikiye ayrılmaktadır:

Ayın doğuş yerlerinin farklılığına itibar edilmeyip bütün Müslümanların aynı zamanda oruç tutmaları lazımdır. Şafiilere göre, uzak mesafelerde ayın doğuşunun farklılığına göre oruca başlamak ve bayram yapmak mümkündür.

* **Hanefî Mezhebine göre:** “Zevalden önce ve sonraki zamanlarda gündüzün ayın doğuş yerlerinin farklı oluşuna itibar edilmez. Mezhebin kuvvetli olan görüşü budur. Alimlerin çoğu da bu görüşü benimsemişlerdir. Fetva da buna göredir. Batıda bulunan Müslümanların hilâli görmesiyle, iki kişinin şahitlik görevini yüklenmeleri yahut hakimin bu konuda hüküm verdiği ile ilgili şahitlik ederlerse yahut haber yayılırsa doğudaki Müslümanların da oruç tutmaları gerekir. Ancak, falan belde halkının hilali görmüş oldukları haberi verilirse bununla amel edilmez. Çünkü bu kesinliği bulunmayan bir haberdir.” (Prof. Dr. Vehbe ZUHAYLÎ).

* Hanefî fıkıh alimlerinden bazılarına göre, Hilalin ayrı bölgelerde görülmesine itibar olunmaz. Hilalin bir yerde görülmesi halinde, [Doğudan Batıya doğru] diğer bölgelerdeki Müslümanlar da buna uyabilir. Çünkü “*Ramazan hilalini görünce oruç tutunuz*” hadisindeki oruca başlama şartı olan hilalin görülmesi gerçekleşmiş olmaktadır.

* Hanefî fıkıh alimlerinden bazılarına göre de hilalin muhtelif yerlerde doğuşuna itibar edilir.

* Bazı Hanefî fıkıh âlimleri, birbirinden uzak bölgelerde hilalin ayrı zaman ve gecelerde görülebileceğini kabul etmişlerdir. Buna göre, her bölge hilali görme ve ona göre hareket etmede serbesttir. Başka bir bölgede görülen hilalle amel etmeleri şart değildir.

Bu bakımdan batıda hilalin görünmesinden dolayı doğuda bulunan Müslümanlar için de o gün oruç tutmak veya bayram yapmak icap etmez. Bu hususta her belde kendi hilali görmesine göre amel eder, oruç tutar, bayram yapar, kurban keser.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Bununla beraber aralarında yirmi dört fersah (120 km.) den az bir mesafe bulunan iki belde arasında bu ihtilaf mümkün olmaz. Bu sebeple böyle biri birine yakın iki beldeden birinde görülen hilal, diğerince de muteber olur.

Ramazan-ı şerif ve bayram yapılması için astronomi ilmine vakıf, adalet sahibi takvim uzmanlarının sözlerine müracaat edilip edilmeyeceği hususunda fıkıh alimleri arasında iki görüş vardır. En sahih kabul edilen bir görüşe göre, bunların bu husustaki sözleri kabul edilmez. Hatta bir takvim uzmanı için bu konuda yaptığı takvim hesabı ile kendisinin de amel etmesi caiz değildir. Gerçi matematiksel hesaplar kat'i ise de, bu hesapları yapanların hatadan beri olmaları kat'i değildir. Bu yüzdendir ki takvimler arasında daima ihtilaf görülmektedir (Büyük İslam İlmihali).

*** Şafîî Mezhebine Göre ise;**

* Ay hangi gecede ve hangi ülkede doğar ilmen malum olur. Durum böyle olmakla beraber bununla amel edilmez. Zira İslâm dini Ramazanın sübutu için hilalin çıplak gözle görüldüğü takdirde oruç tutmamızı emr ediyor. Subutu için başka yolla hilali takip etmemizi emir etmemiştir. Yalnız bu zamanda mevcut hassas aletlerden istifade etmek mümkündür. Bunlarla önce hilalin hangi gecede ve hangi ülkede ve hangi istikamette doğacağı tesbit edilir bilahare çıplak gözle o ülkede o istikamette hilal aranır ve görülmesi için çalışılır.

Ayın görünmesi, bir şahidin şahadetiyle sabit olur. Tirmizi şöyle rivayet etmiştir: «Bir arâbî Resûlüllah'ın huzurunda, Ay'ı gördüğüne dair şahitlik yaptı. Bunun üzerine Resûlüllah (S.A.V.) halka oruç tutmayı emr etti.»

Şafii mezhebine göre bir ülkede rü'yet-i hilâl sâbit olursa her yandan yüz kırk dört kilometreden az olan yerlere hükmü câridir. Fakat yüz kırk dört kilometre yâni Şafii' lere göre seferi namaz kılınabilecek kadar veya daha fazla uzak olan yerlerde ise, ne oruç tutmak ne de bayram yapmak hususunda o ülkeye tâbi olunmaz. Meselâ: Libya'da veya Tunus'ta hilâl görölse, Türkiye'de mevcut bulunan müslümanlar onlara tâbi olamazlar. Ancak bir ülkede rü'yet-i hilal sâbit olduğundan oranın hâkimi oruç tutmak veya bayram yapmak için hüküm verirse hakimiyeti altında bulunan herkes — Şafii' ler dahil — hâkimin hükmüne uymaya

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

mecburdur. Fakat hâkimiyeti altında olmayan Şafii'ler arada **144 km.** veya daha fazla olursa hükmünü uygulayamazlar. Meselâ: Su'ûdi Arabistan'da rü'yet-i hilâl sâbit olursa ihtilâf-ı metali olduğu ve burada Şâfii'ler oranın hükmü altında yaşamadıklarına göre oruç ye bayram hususunda oraya tâbi olamazlar. Şu mühim hususu belirtmek isterim. İçtihadı mes'eleler için müslümanların birbirine girip münâkaşa yapmaları doğru değildir. Bir mezhepde bir husus caiz olmazsa diğer mezhepde câiz olabilir. Her dört mezhep hakk olduğuna göre ta'assup göstermek yanlıştır. Meselâ: Hanefi mezhebine uygun düşmeyen bir husus, Şâfii mezhebine uygun düşebilir. Binâenaleyh rüyet-i hilâl ve bayram meseleleri için birbirimize düşüp tekfir etmenin ma'nası yoktur.

Adil bir kimsenin şahadetiyle oruç tuttuğumuz zaman, otuz gün dolduğunda ay görülme de bayram yaparız. Bunun için. Şaban ayının yirmi dokuzuncu günü güneş battıktan sonra, ayın araştırılması lazımdır. Görülürse ertesi gün oruç tutulur. Aksi taktirde Şaban otuza tamamlanıp, ertesi gün, ay görülme de oruç tutulur.

Ramazan-ı şerifin yirmi dokuzuncu günü güneş battıktan sonra da bayram ayı araştırılmalıdır. Görülürse bayram yapılır. Aksi takdirde otuz gün tamamlanır ve bayram yapılır.

Ay bir yerde görülürse, **yüz kırk dört (144)** kilometreden az olan yerlere hükmü cari olur. Diğer yerlerin durumu böyle değildir. Ayın görüldüğü yerde bulunan kimse, uçağa binip ayın görülmediği uzak bir yere giderse, yine oruç tutar. Bir kimse bir yerde bayram yaptıktan sonra, bayram yapmamış uzak bir yere giderse orada bulunanlar gibi imsâk eder.

Gündüz vaktinde görülen ayın hiç bir hükmü yoktur. Bunun için Ramazana nisbet edilirse de imsak gerekmez. Şevvale nisbet edilirse orucu bozmak caiz değildir. Şehadeti makbul olmayan bir kimse Ay'ı görürse, her ne kadar şehadeti makbul olmadığından halkın oruç tutması lazım gelmezse de, kendisinin oruç tutması gerekir (Büyük Şafii İlmihali).

* Bir beldede hilal görülünce, bunun hükmü sadece buraya yakın beldeleri bağlar, uzak olanları bağlamaz. Esah görüşe göre bu, ayın doğuş yerlerine göre fark eder. Ayın doğuş yerlerindeki farklılık **yirmi dört fersahtan** daha az mesafede olmaz. (Prof. Dr. Vehbe ZUHAYLÎ).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Şâfiîlere göre ise, uzak mesafelerde ayın doğuşunun farklılığına göre oruca başlamak veya bayram yapmak mümkündür. Şâfiî mezhebinde bir beldede hilâl görülünce, bunun hükmü sadece buraya yakın olan beldeleri bağlar. Onlara göre bu ayın doğuş yerlerine göre fark eder. Bu farklılık yirmi dört fersahtan daha az mesafede olmaz (İslam (Şafii) İlmihali - Fahrettin ŞEKER).

* Şafiîler namaza kıyas yaparak konuya farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Onlara göre güneş hareketlerindeki farklılık namaz vakitlerinin farklılığına sebep olmaktadır. Tıpkı bunun gibi ayın birbirine uzak bölgelerde farklı zamanlarda doğmuş olması da oruçların farklı günlerde başlamasına gerekçe olabilir. (Prof. Dr. Hacı Mehmet GÜNAY).

*

* **El- Fıkh ale'l-Mezahib el-erba'a** kitabının tercemesi olan "Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı" isimli kitabda da yeterli bilgi mevcuttur.

*

* **Şafiilerin Konu İle Delilleri:** Şafiiler ayın doğuş yerlerinin değişik olmasına itibar ederken sünnete, kıyasa ve akla dayanmışlardır.

*

1 - Sünnet: Sünnetten iki hadise dayanmışlardır: Birincisi Küreyb hadisi, ikincisi İbni Ömer hadisidir.

Küreyb hadisi: "Ümmül-Fadl, Küreyb'i Şamda bulunan Muaviye'ye göndermiştir. Küreyb demiştir ki: "Şam'a geldim ve Ümmü'l-Fadl'ın ihtiyaçlarını giderdim. Ben Şam'da iken Ramazan hilali girmişti. Cuma gecesi hilali gördüm.

Sonra ayın sonunda Medine'ye geldim. Abdullah b. Abbas hilalden bahsederek sorular sordu ve: "*hilali ne zaman gördünüz?*" dedi. "Cuma gecesi gördük" dedim. İbni Abbas: "*Sen hilali gördün mü?*" diye sordu. "Evet, gördüm. " dedim. "insanlar da hilali görerek oruç tuttular, Muaviye de oruç tuttu" dedim. İbni Abbas ise: "Fakat biz hilali Cumartesi gecesi gördük, Ramazan'ı otuza tamamlayıncaya veya hilali görünceye kadar oruç tutmaya devam edeceğiz" dedi. Kendisine: "Muaviye'nin orucu ile ve hilali görmesi ile yetinmeyecek miyiz?" dedim. İbni Abbas: "Hayır, Resulullah (a.s) bize böyle emretti" dedi."

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Bu hadis, İbni Abbas'ın Şam halkının hilâli görmesi ile yetinmediğine ve bir belde halkına, başka bir belde halkının hilali görmesi ile amel etmek gerekmediğine delalet etmektedir.

İbni Ömer hadisi: Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur: "Ay yirmi dokuz gündür. Hilali görmedikçe oruç tutmayın, yine hilali görmedikçe oruç bozmayın. Eğer hava bulutlu ise oruç için ayı sayı ile belirleyin. Bu da oruç farzasının hilali görmeye bağlı olduğuna delalet etmektedir. Fakat bundan kastedilen her birinin hilali görmesi değil, bazılarının görmesidir.

2- Kıyas: Şafiiler ayın doğuş yerlerinin farklılığını, güneşi doğuş yerlerinin farklılığına benzetmişlerdir. Güneşin doğmasının farklılığı ile nasıl namaz vakitleri de farklı oluyorsa, ayın doğuş yerlerinin farklı olmasından da Ramazan'ın başlangıç ve bitişlerinin farklı olması gerekir.

3- Akıl: Şariat, orucun farz olmasını Ramazan ayının doğmasına dayandırmıştır. Ramazan ayının başlangıcı ise ülkelerin birbirinden uzaklıklarına göre değişir. Bu durumda da ülkelerin, farklılığına bağlı olarak, oruca başlama günlerinin farklı olması gerekmektedir (Prof. Dr. Vehbe ZUHAYLÎ).

* Yukarıda naklettiğimiz **Küreyb Hadisine** Ahmed DAVUDOĞLU Hocanın izahı şöyledir:

<<Hadîs-i şerif, hilâlin bir yerde subût bulmasıyla hükmün oraya münhasır kalacağına delâlet etmektedir.

Nevevi şöyle diyor: «Ulemâmıza göre sahih olan kavil şudur ki: Hilâlin bir yerde görülmesi bütün insanlara teşmil edilemez. Yalnız mesafe-i sefer olmıyan yakın yerlere mahsûs kalır.

Bazıları, Ay'ın aynı zamanda doğduğu yerlere hüküm şamildir, der. Bazıları da iklim birse hüküm hepsine şamil, değilse şamil olamaz, demiştir.

Bir takımları da: İklîm birse hüküm hepsine şâmil, değilse şâmil olamaz; demişlerdir. Ulemâmızdan bâzıları: Ay'ın bir yerde görünmesi, yeryüzünde yaşıyan bütün müslümanlara âmm ve şâmidir; diyorlar. Bu takdirde İbni Abbâs Hazretlerinin Küreyb (Radiyallahü anh)'nın haberi ile amel etmemesi haber-i vahit olduğu içindir. Çünkü bu bir şahadettir, bir kişinin haberiyle sabit olmaz. Lâkin zahire bakılırsa İbni Abbâs, onu haber-i vâhid olduğu için değil; uzakta bulunanlar hakkında hüküm isbât etmediği için reddetmiştir.»

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Bu mes'ele Hanefîîye imamaları arasında da ihtilaflıdır. Zahiri mezhebe göre bir yerde hilâlin görüldüğü sübût buldumu hüküm bütün insanlara şâmil olur. Binâenaleyh garp'da yaşıyan müslümanların Ay'ı görmesiyle, şarkda yaşıyanlara da Ramazan ve Bayram sabit olur.

Bâzıları: «Bu mes'ele ayın muhtelif zamanlarda doğmasına göre değişir. Çünkü hükme sebep aydır. Hilâl görülmek suretiyle bir kavim hakkında sebebin mevcut ve münrakid olması başkaları hakkında da mün'a-kid olmasını îcâb etmez. Zîrâ ihtilâf-ı matâli' yâni ayın muhtelif zamanlarda doğması nazar-ı itibâra alınır. Nitekim bir kavmin bulunduğu yerde güneş batsa, başkalarının yaşadığı yerde batmasa yalnız güneşin battığı yerlerin halkına akşam namazı farz olur.» demişlerdir.

«Et-Tecrîd» sahibi ile diğer bâzı ulemâ **ihtilâf-ı matâli'i** muteber tutmuşlardır. Küreyb hadîsinin zahiri de onların kavlini te'yid etmektedir. Ancak bâzıları bu hadisdeki işaretin İbni Abbâs ile Hz. Küreyb arasında cereyan eden konuşmaya âit olduğunu söyliylenler vardır. Bu takdirde hadîsde ihtilâf-ı metâli'in nazar-ı itibâra alınacağına delil kalmaz. >> (Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi) .

* Diyanet İlmihali'nde: “Ulaşım ve iletişim imkânlarının son derece yavaş ve yetersiz olduğu dönemlerde, ihtilâf-ı metâliin dikkate alınması anlaşılabilir, izah edilebilir ve savunulabilir bir durum olsa bile iletişim imkânlarının son derece süratli olduğu günümüzde, böyle bir görüşün savunulması imkânsızdır. Kaldı ki, fakihlerin büyük çoğunluğu, ilk dönemlerden beri, ihtilâf-ı metâlie itibar edilmeyeceğini, bir yerde görülen hilâlin diğer yerler için de geçerli olacağını söylemişlerdir. Bu görüş, savunanlarının ve delillerinin güçlülüğü bir yana, bütün müslümanların aynı zamanda oruç tutmaları ve aynı zamanda bayram etmeleri sonucunu doğurduğu ve zahiren de olsa bir birlik sağladığı için bile daha isabetli sayılmaya lâyıktır.” denilmektedir.

* İslamiyet, Bilim, teknoloji, ulaşım ve iletişim imkânlarının son derece yavaş ve yetersiz olduğu dönemlerde yaşayan Müslümanlara hitab ettiği gibi; her türlü imkânların mükemmel olduğu bir dönemde yaşayan Müslümanlara da hitab eder. Günümüzde ihtilâf-ı metâliin dikkate alınması görüşünün savunulmasını imkânsız görmek farklı mezhepleri beğenmemek anlamına gelir. Öte yandan 29 veya 30 gün süren ramazan ayında 2 gün farklı zamanda oruç tutuluyor diye Müslümanlar arasında birlik ve beraberliği sağlamadığını iddia etmek de akıl ve mantık dışıdır.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Çünkü, İlk defa Amerika kıtasında görülecek bir hilâlin Avrupa'daki veya Asya'daki Müslümanlara telefon açıp **“Bayramınız mübarek olsun.”** denilmesi dışında ne gibi beraberlik sağlayabilir? Anlaşılır gibi değil. Bu konuda ileriki sayfalarda geniş bilgi verilecektir.

* Diyanet İlmihali'ndeki hatayı fark etmiş bulunan Dr. Seyfi SAY ise: *“Burada da yazarların, ne söylediklerinin farkında olmadıkları görülüyor: Çünkü, ulaşım ve iletişim imkânlarının son derece yavaş ve yetersiz olduğu dönemlerde, ihtilâf-ı metâliin dikkate alınması değil, bilakis, dikkate alınmaması anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü, ulaşım ve iletişim imkânlarının “son derece yavaş” olduğu bir dönemde, ihtilaf-ı metaliin dikkate alınmaması, yakın mesafeler için söz konusu olacaktır, olmuştur. Günümüzde ise, ulaşım ve iletişim imkânları gelişmiş bulunduğu için, Diyanet'in bu bayramda yaptığı gibi, Güney Afrika'da görülebileceği hesapla anlaşılan hilal nedeniyle Van'daki adam bayram yapmaktadır. Dolayısıyla, asıl günümüzde, ihtilaf-ı metaliin dikkate alınması gerekeceği söylenebilir. Nedeni de şu: Güney Afrika'daki müslümanlar tarafından görülebileceği anlaşılan hilal nedeniyle, hilalin görülmesinin hesap çerçevesinde mümkün görülmediği bir yerde, mesela Van'da, hilal görülmüş gibi hareket edilmesini istiyorsunuz. Halbuki hadîs şöyle: **“Hilâli görmedikçe başlamayınız, hilâli görmedikçe bayram etmeyiniz. Hava bulutlu olur da hilâli göremeyecek olursanız, ayı otuza tamamlayın”** (Buharî, “Savm”, 11) Hanefî alimlerinin, **“İhtilaf-ı metalie itibar etmeye gerek yoktur”** dedikleri zamanda ise, iletişim ve ulaşım imkânlarının gelişmemişliğinden dolayı, çok yakın mesafeler arasındaki ihtilaftan bahsediliyordu.”* diye tenkidde bulunmuştur.

*

*

*

Orucun Başlatılması İçin Hâkimin Hükümü Gerekli midir?

* Ramazan hilâlinin sübûtu ve sübût gereğince halkın oruç tutmasının vâcib olması için hâkimin hüküm vermesi şart değildir. Hâkim herhangi bir yoldan kendi mezhebine göre Ramazan ayının başlamış olduğuna ilişkin hüküm verirse, bazı kimselerin mezhebine muhalif olsa bile, müslüman halkın tümünün oruca başlaması vâcib olur. Zîrâ hâkimin hükmü, mezheb ihtilâflarını ortadan kaldırır. Şâfiîler dışındaki diğer mezhebler bu hükümde ittifak etmişlerdir. (Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi).

* Ramazan hilâlini tesbitte veya tesbit edenin bu konudaki şahadetini işitip şahid olmakta «şahadet» lafzını kullanmak şart olmadığı gibi, hâkimin hükmü de şart değildir. «**Hilâli gördüm...**» demek de kâfidir.

Hilâli gördükten sonra gelip hâkimin huzurunda gördüğüne dair şahadette bulunurken başka biri onun bu şahadetini işitir ve onun dış görünüşü itibariyle âdil olduğunu sanırsa, o takdirde oruç tutması vâcib olur; hâkimin bu konudaki hükmünü beklemesine gerek yoktur.

* **Şafiiler dediler ki:** Hilâlin tesbit edilmesi ve bu tesbit gereğince insanların oruç tutmalarının vâcib olması için, hâkimin hüküm vermesi şarttır. Hüküm verince de, bu hüküm âdil bir tek kişinin tanıklığına dayansa bile, halkın oruç tutması vâcib olur.

* **Hilâli Görenin Bunu Açıklaması,** yani: "Ben beldenin şu yerinden veya dışından baktım, hilâli, ufkun şu tarafında bulutun hemen kenarında veya iki bulutun açık bulunan kısmında şu şekilde gördüm," diye açıklaması gerekir mi, gerekmez mi? Bazı zatlara göre lâzımdır: Fakat sağlam rivayete göre lâzım değildir, böyle açıklama yapılmaksızın da şahadet geçerli olur. Bu şahadeti işitenler için oruca başlamak gerekir.

Ramazan hilâlini gören bir müslüman için hemen o gece şahadette bulunmak lâzımdır. Hatta bu, evinde beklemesi gereken bir kadın bile olsa, kocasının veya efendisinin izin vermesine bakmaksızın çıkıp gördüğü hilâl hakkında şahadet eder; çünkü bu din bakımından vacib olan bir görevdir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Hilâli gören kimse, eğer hâkimi bulunan bir şehirde ise hemen hâkimin huzuruna çıkar ve şahidlikte bulunur. Hâkim de durumu ilân eder. Hâkim bulunmayan bir yerde ise, mescide gidip şahidlikte bulunur. Şahid olan kimse âdil olarak biliniyorsa, onun sözüne dayanarak insanlar oruca başlarlar. (Büyük İslam İlmihali).

* Ramazan hilâlini yalnız başına gören kimsenin bu konudaki şehadeti kabul edilmediği takdirde, kendisinin oruç tutması gerekir. İftar ettiği, yani oruç tutmadığı takdirde kaza etmesi vâcib olur. Keffaret gerekmez. Hattâ kaadı onun şehadetini reddetmeden önce de iftar ederse yine de keffaret gerekmez. Sahih olan da budur. (Kaynaklarıyla İslam Fıkhi).

* Hilali gözleyen ve gördüğünü beyan eden kimsenin, âdil olması şarttır. İmam-ı Merginanî (Hilali gördüğünü söyleyen kimsede) mutlaka adâlet aranır. Zira İslâmi meselelerde, ibadet hususunda fâsıkın haberi makbul değildir. Tahavî'nin "ister âdil olsun, ister âdil olmasın" sözünün tevili mestur olması (âdil mi, değil mi bilinmemesi) halindedir" diyerek, önemli bir konuya işaret eder. Hilali tek başına gördüğünü iddia eden fasık bir kimse "Ulûl-emr" ve "Kadı'ya" müracaat eder. Eğer mü'minlerin velayetine haiz olan bu kimseler hilali gördüğü hususundaki bu beyanını tasdik ederlerse mesele yoktur. Bu durumda bütün mü'minlerin oruca başlaması gerekir. Ancak âdil olan bir kimse hilali gördüğünü ilân ederse, kadı (hakim) tasdik etsin veya etmesin, bunu duyan kimselerin Oruca başlamaları farzdır (Fetavay-ı Hindiyye, I , 197–198). Çünkü Ramazan ayının girdiği, âdil bir kimsenin beyanıyla sabit olmuştur.

Ramazan orucunun başladığını tespit için tek kişinin hilali gördüğüne dair şahitliği, şu hadis-i şeriflere dayanılarak yeterli görülmüştür.

* Âdil ve âkil olan bir Müslüman, ister erkek, ister kadın, ister köle veya câriye olsun, aynı gece ilgili makama başvurup gördüğünü haber vermesi gerekir.

Açıktan günah işleyen bir kimse görececek olursa, o da hâkime başvurup şehadette bulunur; ancak hâkim onun şehadetini ya kabul eder, ya da reddedebilir.

Tabii hilâli gördüğüne dair ilgili makama gelip haber verme durumu şehir ve kasabalara göredir. Hâkimi ve valisi bulunmayan köy ve kabilelerde, hilâli gören âdil ve âkil bir Müslüman, köyün camiine gelip cemaate hilâli gördüğünü ve oruç tutmalarını söyler. Onların da bu haber üzerine oruç tutmaları gerekir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Şahâdeti kabûl edilmeyen bir kimsenin Ramazan ay'ını gördüğüne mahkeme huzûrunda şahadet etmesiyle yahut îtimâd ettiği bir köle veyâ kadından işittiğini haber vermesiyle Ramazan ay'ı isbât edilmiş olmaz. O gün yine yevm-i şekkdir. Ancak o gün nafîle oruca niyet ederse Hanefîiler'e göre mekruh olmaz. İmam Malik'in kavli de budur.

«**Hidâye**» şerhinde şöyle denilmektedir: «Havas hakkında efdal olan, o gün kendisiyle yakınlarının nâfile oruca niyetlenmeleridir. Bu kavil tamam Ebû Yûsuf'dan da rivâyet olunur. Avam takımına gereken zevale yaklaşıncaya kadar beklemektir. O günün Ramazandan olduğu anlaşılırsa o anda oruca niyet ederler. Aksi taktirde oruca niyetlenmezler.

Bir kimse Ramazandan üç gün evvel yahut bütün Şaban ayında oruç tutsa veya âdet edindiği oruç günü yevm-i şekke tesaadûf etse efdal olan o gün nafîle oruca niyet etmesidir. (Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi).

* Şimdi **ADALET** nedir? ve Kime **ADİL** denir? İzahlarını nakledelim:

* **Adalet**, İfrat ve tefrit arasında orta yolu takip etmek; iman edip salih ameller işlemek, farz görevleri yerine getirmek; hak yol üzere dosdoğru olmak, haramlardan ve büyük günahlardan sakınmak, içi, dışı, özü, sözü, işi ve davranışı bir olmak, haklıya hakkını vermek anlamına gelir. Adalet genellikle verilen ile hak edilen arasındaki dengeyi ifade eder.

* Hadis terimi olarak “adalet”; bir râvînin rivâyetinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlardan birisi olup, her türlü gûnahtan ve mürüvvete aykırı durumlardan kaçınması demektir. Mürüvvet, insanî ve örfî meziyetlerdir. Adalet vasfını taşıyan kimseye “**âdil**” veya “**adl**” denir. Bunların çoğulu “udûl” dır. Râvînin adaletli kabul edilebilmesi için; akıllı ve müslüman olması, büyük günah işlememesi, küçük günahlarda ısrar etmemesi, insanî ve örfî meziyetlere aykırı söz ve davranışlardan kaçınması gerekir.

Herhangi bir râvînin adaleti, cerh ve ta'dîl bilginleri veya muhaddislerden birinin tezkiyesiyle bilinir.

*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

*** ADİL :**

01. Adâletli; hakkı gözeterek iş yapan, zulüm ve haksızlık etmeyen. İşi doğru yapan anlamına gelir.

Cennet'te bir derece vardır ki, oraya ancak üç zümre nâil olacaktır (kavuşacaktır). Âdil hükümdâr, akrabâyı ziyâret eden (kimse), sabırlı ve çocuklarına yaptığı harcamaları başlarına kakmayan hâne reisi. (Hadîs-i Şerîf - Deylemî)

Cennet'te öyle bir köşk vardır ki, etrâfı kalelerle ve yeşilliklerle çevrilmiştir, ayrıca beş bin de kapısı vardır. Orada ancak nebî, siddîk, şehîd ve âdil hükümdâr barınır. (Hadîs-i Şerîf - Deylemî)

02. İtikâdı doğru olan, büyük günâh işlemeyen ve küçük günâha devâm etmeyen yâni İslâmiyet'e uymaya çalışan sâlih Müslüman.

Bid'at sâhibleri yâni itikâdda Ehl-i sünnetten ayrılmış olan yetmiş iki fırkanın hepsi, ehl-i kible oldukları, her ibâdeti yaptıkları hâlde, âdil değildir. Çünkü (bunlar), ya mülhid (dinden çıkmış) olarak îmânlarını kaybetmişler, yâhud bid'at sâhibi oldukları için büyük günâha girerek âdil olma vasfını kaybetmişlerdir. (Abdülganî Nablûsî)

Eshâb-ı Kirâmın hepsi, Resûlullah (S.A.V.) efendimizin sohbetinde bulunmuşlar ve O'na yardımcı olmuşlardır. Hepsi âlim ve âdil idi. (Abdülazîz Dehlevî)

* Vehhabîler Ehl-i Sünnet İtikâdında olmadıkları için, âdil olmaları beklenemez; dolayısı ile sözlerine itibar etmek caiz olmaz.

*

*

*

Kamerî Ayların Hikmetleri

* Ayın dünya etrafında döndüğü öteden beriye bilinir. Ay kendi mihveri etrafında yaptığı dönüş ile dünya çevresindeki dönüşünü aynı sürede, yaklaşık 29,5 günde tamamlar. Bu sebeple de ay bize her zaman aynı yüzünü gösterir. Ayın dünya merkezli yörüngesinde yaptığı dönüş hızı ise saatta 3683 km. dir.

Kur'an-ı Kerîm'de; ayın dünya etrafında dönerken bir aylık süre içerisinde uğradığı merhalelere ve onun dünya ile yaptığı aç farklılıkları sebebiyle kazandığı görüntü değişikliklerine temas edilmektedir. Onun bir ay boyunca kazandığı görüntü değişikliklerine hilâl kelimesinin çoğulu olarak Kur'an'da "ehille" denilirken her katettiği belli mesafede bize göre belli bir burcun karşısına gelmesi olayına da "menzil" adı verilmiştir. Ay, uğrak yeri anlamına gelen her menzile geldiğinde, güneşten aldığı ışık sahası değiştiğinden bize de değişik görüntüler vermektedir. Kamerin, bir ay boyunca verdiği bu değişik ve fakat belli menzilde hep belli görüntü vermesi, ay ve sene gibi zaman dilimlerini hesaplama imkânı bahşetmekte ve hatta bizzat bunların oluşmasına yol açmaktadır. Ay bu hareketlerini senede 12 kere tekrarlamaktadır. Güneş de bu süre içerisinde kuzeyde veya güneyde varabildiği en son noktadan başlayarak tekrar aynı noktaya gelinceye kadar, aydan yaklaşık 10 günlük bir fazlalıkla bir yılı tamamlamaktadır. Fakat güneşin ve daha doğrusu dünyanın hareketlerinden ayları ve hatta seneyi hesaplamak herkesin işi olmayıp ancak bir uzmanlık işidir. Bu yolla günlerin sayımını yapmak ise aksine çok kolay bir iştir. Ay herkesin önüne konulmuş bir takvim gibidir. Ne varki bu takvim, duvarımız yerine gökte asılı durmaktadır. Eğer ayın belli menzil ve görüntü değişiklikleri olmasaydı insanlar tarih boyunca zaman kargaşası ve kavgası içine düşerlerdi. Biz sâdece Rabbimize olan ibâdetlerimizi değil aynı zamanda insanlarla ve hatta devletle muamelelerimizi zamana bağlı olarak yaptığımızdan, zaman hayatımızın vazgeçilmez bir ihtiyacı ve en önemli bir unsurudur. Onun için olmalıdır ki Yüce Allah göğe takvimimizi asmayı ihmal etmemiştir. Ayın değişik görüntülerinin ne için olduğu sorularına O'nun verdiği cevap şöyledir:

"Sana yeni doğan aylan soruyorlar. Dekî; onlar insanlar için ve bir de haccın vakit ölçüleridir".

Şüphesiz zamanları yalnız ay değil aynı şekilde güneş de belirleyip ortaya koyar. Özellikle biz müslümanlar bu konuda her ikisine de uymak zorunda bırakılmış ızdır. Daha doğrusu biz her ikisinin de belirlediği zamanlardan faydalanırız. Meselâ namaz ibâdetleri, güneşin yol açtığı **zaman dilimlerine**

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

bağlanmıştır. Oruç ve hac ibâdetlerinde ise hem güneş ve hem de ayın belirlediği zamanlara uymak zorunluluğu vardır. Ramazan orucu kamerin ilk görüntüsüyle başlar, fakat bu ay içerisinde günlük oruçlar güneşe göre tutulur. Hac da böyledir. Ayette dünya müslümanlarına tam zamanında hacda olmaları özellikle tenbihlenmiş gibidir. Çünkü gecikirlerse orada kaza etme imkânları olmaz. Hatta Kur'an ince bir hesaplama Ashab-i Kehf'in mağarada kalış süresini her iki takvime göre verip bu süre içerisinde beliren aradaki farkı da ortaya koymuş bulunmaktadır. İlgili âyette olay şöyle anlatır: *"Onlar mağaralarında üçytiz yıl ey leştiler ve buna dokuz yıl daha kattılar"*. Burada onların mağarada 300 güneş yılı ve 309 ay senesi kaldıkları anlatılmaktadır.

* Yukarıda izah edildiği gibi; Ramazan ayı, Güneş'e göre değil, gökteki Ay'a bağlı olarak senede bir defa gelen ve takriben **33 senede** senenin bütün ay ve mevsimlerini dolaşan, böylece yılda en kısa gün ve en uzun günleri dolaşan bir Oruç ayıdır. Yani Müslümanlar, bu **33 sene** içerisinde en kısa günde oruç tuttıkları gibi, en uzun günde de Oruç tutarlar.

* Oruca başlamak ve bayram etmek Kameri Aylara göredir. Hilalin görünmesi ile oruca başlanır ve yine hilalin görünmesi ile bayram edilir. Bu durumda Orucun başkalarının araya girmesi ile yozlaştırılması diye bir şey ortadan kalkmış oluyor. Böylece hiçbir kuvvet, grup araya birtakım sapkınlıkları sokarak Müslüman'ı bu aydan vazgeçiremez. Allah Resulü **"Hilali görünce Oruca başlayın ve onu görünce son verin, şayet bulut olursa Şabanın sayısını otuza çıkarın."** Buyurarak yine bu ibadeti ve ayı tam olarak sabitlemiştir.

Kameri yıl, güneş yılından on gün kadar daha eksiktir. Bu sebeple güneş yılına göre ramazan her yıl on gün önce gelir ve otuz yıl boyunca yılın her günü Müslümanlar oruçlu olurlar. Yıl içerisinde uzun günler ve kısa günler – sıcak günler ve soğuk günler vardır; böylece yani Kameri yıl sebebi ile bütün bölgelerdeki insanlar orucun miktar ve şiddeti açısından eşit olurlar. Şayet güneş aylarından biri seçilmiş olsaydı, bölgelere göre bazı Müslümanlar sürekli (hayat boyu) uzun günlerde, bazıları da sürekli kısa günlerde veya sürekli sıcak ya da soğuk günlerde oruç tutmuş olacaktı ki bu eşitlik olmayacaktı.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* **Celal YILDIRIM**, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri* isimli bir kitabında **Bakara, 189. Ayeti Tefsir ederken:**

<< Araplar Hz. İbrahim ve Hz. İsmail zamanından beri ay birimi- olarak, Ay'ın Dünya çevresindeki dönüşünü esas almışlardı. Müslümanlar da bu takvim düzenini aynen kullandılar. Çünkü ibâdetlerde hem kolaylık, hem de eşitlik sağlamak Kamerî yıla göre mümkün oluyordu.

Ay, Dünya çevresindeki dönüşünü yirmi yedi buçuk günde tamamladığı halde, Dünya'nın dönüş yönüne doğru döndüğü için hilâlin iki görünmesi arasında geçen zaman 29 gün, 12 saat ve 40 dakika kadar tutmaktadır. Böylece 12 ay, bir güneş yılından 10 gün, 21 saat, 13 saniye eksik gelmektedir. Bu durum 31 yılda bir yıl kaybedilmesine neden (sebepe) olmuşsa da oruç ve hac gibi önemli iki ibâdetin İslâm ülkeleri arasında her dört mevsime, coğrafî yerine ve durumuna göre rastlamasını sağlamış ve böylece sıcak soğuk mevsimlerin Kuzey Yarımküre ile Güney Yarımküre arasında değişik olmasıyla buralarda yaşayan Müslümanlar için ibâdetde de adalet esasını getirmiştir.

Bu hesaba göre 33 ay yılı, 32 güneş yılına eşit oluyordu. O yüzden, İslâm'dan önceki devirde Araplar bazı yılları 13 ay olarak kabul etmek zorunda kaldılar.

Resulullah (A.S.) Efendimiz bir hutbesinde Cahiliye devrinin bu adetin yersiz olduğunu bildirerek, yılın 12 ay olduğunu belirtti. İslâm Büyükleri, başta İkinci Halîfe Hz. Ömer ((Radıyallâhü anh) olmak üzere hicretin 17. yılında Hicrî Takvim esasını getirdiler.

Hicrî Takvimde kullanılan ay adları yukarıda belirtildi.

Kur'ân'ın Tevbe Sûresi, 36. Ayetinde ayların oniki olduğu açık bir şekilde şöyle belirtilmiştir:

«Şüphesiz ayların sayısı, Allah yanında -gökleri ve yeri yarattığı günde(n beri) Allah'ın kitabında (planlandığı üzere)- onikidir.»

Ay, yörünge düzlemine göre 83° 30' eğik bir eksen üzerinde kendi etrafında döner. *Dönüş süresi Ay'ın yer etrafında dolanma süresine tamamen eşittir. Bu sürenin eşitliği nedeniyle ve dünyaya uzaklığının 363.300 km. ile 405.500 km. arasında değişmesi sebebiyle hilâller meydana gelir.* >> demektedir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Hilâller meydana geliş sebebini Ay'ın kendi eksenini etrafında *Dönüş süresi* Ay'ın yer etrafında dolanma süresine tamamen eşit olduğunu yazmaktadır. Burası anlaşılmalı anlaşıldı. Fakat daha sonra “*Bu sürenin eşitliği nedeniyle ve dünyaya uzaklığının 363.300 km. ile 405.500 km. arasında değişmesi sebebiyle*” olduğunu yazması yeterince anlaşılmadı. Çünkü, Ay'ın dünyaya uzaklığının 363.300 km. ile 405.500 km. arasında değişmesinin bir alâkası görülmedi.

* Dinî ibadetler için ayın hareketlerine göre farklı bir takvime ihtiyaç vardır. Bu da güneş ışınlarının ay üzerinden yeryüzüne yansımaları şekliyle oluşan hilalin, dünya etrafındaki dönmesini tamamladığı bir aylık hareketinden oluşmaktadır. Bu konuyu Kandilli Rasathanesi'nin verilerine göre Diyanet İşleri Başkanlığı belirlemektedir. Fakat bu ölçümü, 1973 ve 1979'daki İslam ülkelerinin ittifakla aldığı kararlar çerçevesinde yürütmektedir.

* Yüce Allah buyuruyor: “(Ya Muhammed!) **Sana hilâllerden (ayın hilâl şeklindeki doğuş ve batışından) soruyorlar. De ki: Onlar insanlar ve (özellikle) Hac için vakit birimleridir**” (Bakara – 189).

Ay dünya çevresindeki turuna devam ederken dünyaya bakan yüzüne güneş ışınları farklı bir şekilde yansıdığı için her gece görüntüsü değişir ve turunu tamamlayıp dünya ile güneşin arasına girince dünyadan görünmez.

Bir ya da iki gece sonra ayın dünyaya bakan yüzünün kenarı güneş ışınları ile tekrar incecik hilâl şeklinde görünür, buna hilâl ya da yeni ay denir. Yaklaşık bir hafta içinde ayın dünyaya bakan yüzünün yarısı ve ikinci hafta sonunda tamamı aydınlanır, buna da dolunay denir. Ayın batı ufkunda güneşin batışından az sonra hilâl şeklinde görünmesi ile yeni kamerî ay başlar ve namazın dışında bütün ibâdetler kamerî aylara göre düzenlenir.

*

*

Kamerî Bir Aydaki Gün Sayısı

* Kamerî takvime göre aylardaki gün sayısı 30 ve 29 olarak değişir. Bir 30 bir 29 veya peşpeşe bir-iki defa 30 veya bir-iki defa 29 çeker. Bu durum hesaba dayalı ölçümde yaklaşık olarak 29.5 (29,530.588) gün olarak çıkmaktadır. Bu sebeple Peygamber Efendimiz (sav): “Ay böyle böyle böyledir.” derken ilk ikisinde 10 parmağını göstermiş, üçüncüde de 9 parmağını göstererek bu duruma işaret etmiştir. Bir ay bu kadar olursa bir yıl da **354,367.056 gün** olur. Virgülden sonraki küsürat ise **30 yılda 11** günlük bir fark oluşturmaktadır. Bu sebeple her **30 yılda** kamerî sene **355 gün** çeker.

* Hicrî takvîmlerde bazı aylar 29, bazı aylar ise, 30 gün çekerler. Ancak bu aylarda düzenli ve dönüşümlü bir sıralanma yoktur. Arka arkaya 29 veya 30 gün süren aylar olduğu gibi, bir sene 29 gün süren bir hicrî ay, ertesi sene 30 gün sürebilmektedir.

* Kamerî bir ayın 29 veya 30 gün olmasını garipsenmesi de çok yanlıştır. Çünkü Çok düzenli olduğu iddia edilen Miladî takvîmin ikinci ayı olan Şubat genellikle 28 gün çeker iken, 4 yılda bir 29 gün çeker.

* Oruç, fecr-i sadıktan güneşin batmasına kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiyi terk etmek suretiyle tutulur. Ramazan ayı, 29 veya 30 gündür, Miladî aylarda olduğu gibi 28 veya 31 gün olmaz.

* Buhari’de Ebu Bekre (R.A.)’den Resulullah Efendimizin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir. “İki ay (dahilindeki ibadetler, hükmen tamdır) nakıs olamazlar (sayıca noksan olsalar bile). Bunlar iki bayram ayı olan Ramazan ile Zilhicce ayıdır”(Sahih-i Buhari). Bu hadis-i şerifi neyin murad edildiği hususunda ulemeden bazıları bir kısım tevcihatta bulunmuşlardır. Allame Aynî, “**Umdetu’l - Kari**” de bu tevcihlerden bir kısmını vermiştir. Ez cümle **Müşkilü’l-Asar** sahibi Tahavî’den şunu naklediyor “Hadisin ifadesi umumî olmadığı gibi her sene bu iki ay (Ramazan ayı ile Zilhicce ayı) otuz olur demek değildir. Çünkü bu ayların çok senelerde yirmidokuzar olduklarını görmüşüzdür. Ancak hadisin manası bu iki ayın (Ramazan ile Zilhicce) 29 gün olsalar bile noksan değildirler. Çünkü bunun birisinde oruç tutulur diğerinde hac edilir. Bu her iki ibadet de ahkâm yönünden tamdır, noksan değildir, demektir”). (Yakup ÇİÇEK)

*** Ay Takvimine Göre Yapılması Gereken İbadetler:**

Bayram namazı kılmak, zekat ve fıtır sadakası vermek, Ramazan orucu tutmak, Ramazan bayramını ihya etmek, her ayın 13,14 ve 15. günü ve âşûre günü tutulması müstehab olan oruçları ifâ etmek, Şevval ayından altı gün oruç tutmak, Ramazanı bir veya iki gün öncesinden oruçla karşılamamak, zekatını verebilmek için hayvanların yaşlarını tespit etmek, kamerî takvimi esas alarak belirli günlerde yapılan adakları ifa etmek, hac yapmak, Arafat vakfesinde bulunmak, kurban kesmek, emaresi belirmeyen durumlarda bulûğa ermeyi belirlemek için yaş sınırını tespit etmek, çocuk için akîka kesmek, îlâ ve keffâretleri gerektiren bir durumda süreyi tayin etmek, süt emzirmeyi (radâ) tam yapmak, iddette bir yıl bekleme ve yas tutma (ihdâd).. gibi şer'î ölçü gerektiren süreler, ay takvimini doğrudan veya dolaylı yoldan ilgilendirmektedir.

* İslâm'ın temel ilkelerinden olan hac ve oruç gibi ibâdetler, Arafat'taki vakfe günü, Ramazan ve Kurban bayramları ile başta sevgili Peygamberimizin doğum gecesi olmak üzere Regâib, Mîrac, Berat ve Kadir gibi kutsal geceler hep kamerî aylara göre belirlenir.

* Bu dinin mübelliği, insanların ve cinlerin peygamberi, âlemlere rahmet Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de, **"Ramazan hilâlini gördüğünüzde oruca başlayınız, şevval hilâlini gördüğünüzde de bayram ediniz."** [*İbn Mâce, Sünen, Sıyâm, 7*] hadis-i şerifleriyle öbür ölçünün de ru'yet olduğunu bildiriyor ve bu ölçüye de uyulmasını emrediyor (**Halis ECE**).

Bu kıstaslar/kriterler Ramazan ay'ı ve Ramazan bayramının tesbitinde geçerli olduğu gibi, diğer ayların giriş-çıkışlarının belirlenmesinde de aynen geçerlidir. Meselâ Kurban bayramının tesbitinde Zilhicce ayının ictima ve ru'yeti esas alınır. Yoksa bazılarının öteden beri yapageldikleri gibi, **Rasûlullah Efendimizin (s.a.v.) hilâli görme emrini bir kenara bırakarak, sadece ictima olayını esas alıp Ay'ın, Dünyanın hiçbir noktasında dahi görülmeden-görülemeyen Arafe veya Bayram ilan etmekle olmaz.** Olursa bu, **"Teklîfu mâ lâ yutak"** yani kula, güç yetiremeyeceği bir yükü yüklemek olur ki, caiz değildir. Cenab-ı Hak hiçbir canlıya takatinin üzerinde bir külfet yüklememiştir. Dolayısıyla görülmeyen hilâli görmek gibi bir yükümlülüğü yoktur kulun, olamaz da... Hilâli görmediği halde görmüş gibi davranmak ise, mü'mine yakışır ve kabul edilebilir bir davranış şekli değildir asla. Emre itaat, emredileni emredildiği gibi yapmakla gerçekleşir. Değilse onun adına itaat değil isyan, istikamet değil yan çizmek denir (**Halis ECE**).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

İşte bugün, gerek bazı ülkeler ve gerekse ülkemizdeki bir kısım insanlar tarafından bu esasa/prensibe uyulmaması, Müslümanlar arasında karışıklığa sebep olmaktadır. Onların bu yanlış ölçülerine göre hareket eden mü'minler, oruçlu olmaları gereken günde (Ramazan-ı şerifin son günü) Bayram ediyorlar. O günün Bayram olduğuna inandıkları için de haliyle yedikleri o orucu kaza da etmiyor, borçlu kalıyorlar. Yine bunun gibi, Kurban bayramından önceki günlerde oruç tutmanın faziletine inanan bir kısım Müslümanlar, Arafe günü de oruçlu bulundukları halde, kendilerine o günün Bayram, bayramda ise oruç tutmanın haram olduğu hatırlatılıp oruçları bozduruluyor. Dolayısıyla nafîle olan bu oruç da üzerlerine borç olup kaza etmeleri icap eder hale geliyor. (Halis ECE)

* Kurban bayramının birinci günü, Zil-hicce ayının hilâlini görmekle anlaşılır. Zil-hicce ayının dokuzuncu Arafe günü, hesâbla, takvîmle anlaşılan gün veyâ bundan bir gün sonra olur. Bundan bir gün önce Arafâta çıkanların hacları sahîh olmuyor. Hiçbiri hâcî olamıyor.

Haccın üç farzından biri Arafâtda arefe günü vakfeye durmaktır. Arafâtda vakfeye durmanın evvelki vakti, Zil-hiccenin dokuzuncu günü zevâl vaktinden, ertesi günü, sabâh oluncıya dekdir. [Bir gün önce veyâ bir gün sonra Arafâtda vakfeye durunca, hac bâtıl olur. Vaktinde vakfeye durmayanların hacları sahîh olmuyor.]

Ramezân ve bayram aylarının şâhidlerle meşrû' olarak anlaşılmadığı yerlerde, Zil-hicce ayının birinci günü ve buradan da onuncu günü, ya'nî kurban bayramının birinci günü hesâb edilir. Bayramın birinci günü, bu hesâb ile bulunan gündür. Yâhud, bir gün sonradır. Bir gün evvel olamaz. Çünkü, gökde, ay, doğmadan önce görülemez.

* Ayın içtima ve ru'yeti arasında gün farkı oluştursa, Ramazana başlama ve onu bitirme vakti değişmektedir. Keza hac için vakti değişmez en temel rukûn olan Arafat vakfesinin günü de değişebilmektedir. Bunun en tehlikelisi de Arafat vakfesi zamanından evvel yapılarak haccın iptaline sebep olabilmektedir **(Doç. Dr. İsmail KÖKSAL)**.

Hilâlin Doğacağı Günü Tesbit Etmek Mümkündür

* Hilâlin görüleceği günü değil, doğacağı günü doğru olarak tesbit etmek mümkündür. Nitekim tesbit edilmektedir. Fakat dinimiz, Ramazan orucuna başlamayı ve bayram etmeyi hilâlin doğmasına değil, hilâlin görülmesine bağlamıştır. Hilâl, ya hesapların bildirdiği günde veya bir gün sonra görülür, hesap ile bildirilen günden evvel doğmaz.

Ru'yet anındaki faz açısı (yukarıda bahsedildiği üzere) küçük olduğundan, ayın batışı, güneşin batışından az sonra gerçekleşir. Bu nedenle hilal, güneş battıktan **10–40** dakika sonra batı yönünde ve kısa bir süre zarfında (ay batmadan hemen önce) gözlenebilir. Bunun dışındaki şartlarda, yani gündüz vakti ve doğu tarafında görülen hilal, eski aya aittir (kavuşum öncesi). Hilalin eski aya ait olduğu, uçlarının sağ tarafa (doğuya) dönük olmasından da anlaşılabilir.

* Görüldüğü gibi, kavuşum anı objektif olarak tanımlandığından, günümüzün astronomi ilmiyle dakikası dakikasına hesaplanabilmektedir. Kavuşum anı objektif olarak tanımlanabildiğinden, günümüzün astronomi ilmiyle dakikası dakikasına hesaplanabilmektedir. Ancak kameri ay başlangıcının şer'i kuralı sayılan ru'yet yani hilalin ilk görülmesi anı sübjektif olup, gözlemleyene ve atmosferik şartlara göre değişebilmektedir. Bu nedenle astronomik hesaplama ile ru'yet anını bulmak mümkün olmayıp, imsak/yatsı vakitleri bahsinde de zikredildiği gibi müşahade esastır. Ancak yukarıdaki bilgilerin ışığında denebilir ki; belli şartlar oluşmaksızın hilalin görülmesi mümkün değildir ve astronomi ilmi, en azından hilalin görülmesinin mümkün olabileceği en erken anı söyleyebilir. [Örneğin, **8** derecelik faz açısı oluşmadan ayın teleskopla bile görülmesi imkânsızdır. Faz açısı dışında; ayın batış saati, akşam vaktindeki ay dikey açısı, bulunulan enlem, sıcaklık ve hava basıncı gibi faktörler de ru'yet kriterlerine dahil edilebilir.] Antik çağlardan bugüne değin, hilalin görülebilme kriterleri ile ilgili birçok araştırma yapılmış ve farklı araştırmacılar tarafından değişik şartlar ortaya konmuştur (Abdurrahman ÖZLEM).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* **Hakikat Kitabevi**'nin yayınladığı kıymetli kitaplardan **İslâm Ahlâkı** isimli kitâbın, **Ey Oğul İlmihâli** bölümünün, **Ramazan'ı Şerifin Fazileti** kısmında: “Ramezânın başladığını anlamak için ise, astronomik hesâblara uyulmaz. Çünkü, Ramezân-ı şerîfin başlaması, gökde hilâli görmekle olur. Hadîs-i şerîfde, (Hilâli görünce, oruca başlayınız!) buyuruldu. **Hilâlin doğması, görmekle değil, hesâbla anlaşılır. Hesâbın bildirdiği kesin doğru olur. Fekat, hilâl doğduğu gece görülebileceği gibi, o gece görülemeyip, ikinci gecesi görülebilir.** Ramezânın başlaması, hilâlin doğması ile değil, hilâlin görünmesi ile olacağı emr olundu.) Takvîmler, hilâlin görülmesini değil, doğmasını bildirdikleri için, Ramezân ayının başlaması, takvîmle anlaşılabilir. Takvîm ile veyâ âdil olmıyan kimselerin, ya'nî kâfirlerin, mezhebsizlerin, fâsıkların sözleri ile başlayan Ramezân aylarının ilk ve son günlerinin Ramezân olup olmadıkları şübhelidir. Ya'nî, Ramezân ayı, hakîkî zemânından bir gün evvel başlamış ise, birinci günü tutulan oruc, Şa'bân ayında tutulmuş olur. Bayram da, bir gün evvel yapılmış olacağı için, hakîkî Ramezân ayının, son günü oruc tutulmamış olur. Ramezân ayı, hakîkî Ramezândan bir gün sonra başlamış ise, Ramezânın birinci günü oruc tutulmamış, sonunda da, bayram günü oruc tutulmuş olup, bu oruc sahîh olmaz. Böyle başlatılan Ramezân ayı, hakîkî Ramezân ayının başlamasına uygun da olabileceği gibi, Ramezân olup olmaması, şübheli olmaktadır. Bu şübheli iki günde Ramezân orucu tutmanın tahrîmen mekrûh olduğu ve müslimân memleketinde olup da, ibâdetleri bilmemenin öZR olmadığı İbni Âbidînde yazılıdır. Bunun için, büyük islâm âlimi, ondördüncü asrın müceddidi Seyyid Abdülhakîm Efendi “rahime-hullahü teâlâ”, (Böyle yerlerde bulunan müslimânların bayramdan sonra, dilediği zemân, kazâ niyyeti ile, iki gün dahâ oruc tutmaları lâzımdır) buyurdu. Takvîmlerde bildirilen geceden önceki gecede (**Hilâli gördük**) demek yanlışdır. [Böyle yanlış söze uyararak Arafâta çıkmış olanların hacları sahîh olmaz. Bunlar hâcî olmazlar.]” denmektedir.

* Allahü teala'nın koyduğu nizamda noksanlıklar ve yanlışlıklar yoktur. Güneşin ve Ay'ın hangi saatte doğup batacaklarını çok önceden hesapla bilmek mümkündür. Fakat, hesapla bildirilen vakitlerden evvel doğup batmaları mümkün değildir. Bu sebeple Ramazan-ı Şerif, hesapla bulunan günden önce başlayamaz. Yeni Ay'ın Hilâli hesapla bildirilen zamanda doğar; fakat, bazen doğduğu gün görülmeyebilir. Ramazan Ay'ını tesbit için Hilâli, yani gökte Yeni Ay'ı aramak ve

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Ay'ı görmek, eğer görülemezse, Şa'ban Ay'ını otuz(30) güne tamamlamak lazımdır. Hilâli görmekle Ramazanın başlaması, mümkün değildir.

* Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi buyuruyor ki: (Şa'ban Ay'ının 29 çektiği hesap ile kat'i olarak bilinse, gerçekten de 29 olarak çekse, Ramazanın girişini tesbit gayesiyle Hilâl gözetlense, Hilâl doğduğu halde, hava bulutlu olduğu için görülemezse, Şa'ban otuz gün olarak kabul edilir. Yine bunun gibi, Ramazan Ay'ının 29 çektiği hesap ile kat'i olarak bilinse, hakikatte de 29 olarak çekse, hava bulutlu olduğu için görülemezse, Ramazanı otuz(30) güne tamamlamak dinimizin emridir. Çünkü Hadis-i Şerifte, **(Hilâli görünce, oruç tutunuz, tekrar görünce orucu bırakınız.)** buyuruldu.

Diyanet yetkililerinin bir yazısının özeti şöyle idi: (Dinimiz, rü'yeti yani Hilâlin görülmesi ile oruca başlanacağını emreder. Diyanet olarak, Ramazan Hilâlini gözetledik. Bu güne kadar, rasathanenin yaptığı hesaplara aykırı hiçbir sonuç tesbit edemedik. **Suudi Arabistan'la aramızdaki ayrılığın sebebi, onların rü'yete dayanmaları, yani Hilâli gözetlemeleri ve bizim de hesaplara göre hareket etmemiz** değildir. Bu ülkeler, Hilâli gözetlemekle oruca başlamıyorlar. Ellerindeki Amerika almanaklarına göre hareket ediyorlar. Altı kişilik bir hey'etle Suudi Arabistan'a gittik. **“Gelin, Hilâli birlikte gözetleyelim”** dedik. Rabîta Sekreteri **Saffet Bey, “Biz Amerikan denizcilerinin hesaplarına göre hareket ediyoruz”** dedi. Altı kişilik bir hey'etle **Cebel-i Sefa'** ya çıktık. Dürbün kullanmamıza rağmen Hilâli göremedik. Zaten hesaplara aykırı olarak görmek de mümkün değildi. Akşam olunca, Hilâli görüldüğünü, bayram edilmesi lazım geldiğini ilan ettiler. Milyonlarca müslimanın oruçlarını bozdurdular. Onların bu hareketleri, yalan veya yanlış bir beyana dayandığı muhakkaktır.)

* Sayın Yakup ÇİÇEK ise; Bazı İslâm ülkeleri, bu almanaklardan ayın konjonksiyon denilen içtima tarihlerini tesbit etmekte ve içtimai takip eden günü ayın birinci günü olarak ilân etmekte olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Aslına bakılırsa içtimai takip eden gün hilâli bazan çıplak gözle görmek mümkün olduğu gibi bazan da bu görüş imkan içinde değildir. Arap ülkelerinin birçoğunda bu uygulama şekline göre hazırlanan takvimlerdeki aybaşlarında, hakikaten bazı bölgelerde hilâl görülebilmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz âyet göz önünde bulundurulursa hilâlin görülebildiği gün ayın birinci günü değil, takib eden

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

gün ayın birinci günü itibar edilmesi gerekir. Bizdeki uygulama böyle olduğuna göre, hilâli ilk görebildikleri günü ayın birinci günü kabul eden bu ülkelerle aramızda bazı aylarda, bir günlük fark bu yüzden doğmaktadır.

Farkın başka bir sebebi de, bugüne kadar, Fas'ın sabit bir nokta olarak hesap başlangıcı kabul edilmesidir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, hakikaten bazı aylar hilâlin yurdumuzda bile Fas'tan bir gün önce görülmesi mümkündür. Bazan da Fas'tan bir gün sonra görülebilmektedir. İslâm âlemi ile aramızda geçmişteki farkların bir kısmı bu sebeple ortaya çıkmıştır." (Sahur Vakti ve Rü'yet-i Hilal Meselesi).

* Merhum Mütefekkir Seyyid Ahmed ARVASÎ'nin (1932 - 1988) kıymetli bilgiler içeren bir makalesini nakledelim:

"**Rü'yet-i Hilâl**", ramazan ayını haber veren "*ilk hilâlin*" Batı ufkunda görünmesi ve müminlerce müşahade edilmesi demektir. Bu, şaban ayının bitişini ve ramazan ayının başlayışını haber veren incecik bir hilâldir.

"**Rü'yet-i Hilâl**" için, gökyüzü açıksa ve hilâli görmeye engeller yoksa, mesele kalmaz. Çünkü, hâdiseye, topluluklar "şehadet" edebilir. Hava kapalı ise ve "görüşü" güçleştiren şartlar var ise, akîl, bâliğ ve âdil bir müminin "şehadeti" yeterlidir. Yani, bu şehadetle "Ramazan" başlar.

İslâm Dünyası'nda astronomik hesaplar, rasathaneler, hep bu "rü'yete" (hilâlin görünmesine) yardım edici unsurlardır. Çünkü, dînimizde asıl olan "rü'yet"tir. Bu sebepten olacak, İslâm Dünyası'nda, en eskiden beri, çok sayıda rasathâneler kurulmuş, büyük astronomi âlimleri yetişmiş, Güneş'in, Ay'ın ve yıldızların hareketten inceden inceye hesaplanmış, hatta –Uluğ Bey tarafından– "**Ay'ın Haritası**" çıkarılmıştır.

Evet, bütün bu gelişmelere ve hesablara rağmen, İslâm Dünyası'nda "Rü'yet-i Hilâl", bir "**Farz-ı kifaye**" olarak devam etmiştir ve devam edecektir. Çünkü, İslâm dîninde, "ayn-el yakîn bilgi" (müşahedeye dayanan bilgi), her zaman "İlm-el yakîn bilgiye" (teorik bilgiye) tercih edilmiştir ve edilmelidir. Çağdaş araştırmacılar ve ilim adamları da bu görüştedirler. Gerçekten de "müşahedeye dayanan bilgi, nazarî bilgiden daha üstündür".

İslâm'ın, bu gerçeği, bundan asırlar önce tesbit etmesi ise başlı başına bir mucizedir. Bilindiği üzere, İslâm'da, hakikat karşısında da "itminan" dereceleri

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

vardır. Bunlar, "**İlm-el yakîn**", "**Ayn-el yakîn**" ve "**Hakk-al yakîn**" mertebeleridir.

"**İlm-el yakîn**" mertebesinde itminan, nazarî (teorik)dir. Değerli bir edinme yolu olmakla birlikte, insanın içinde, küçük de olsa bir "ukde" bırakır. Çağdaş ilim ve fikir adamları, nazarî bilgilere ve hesaplara gereken değen vermekle birlikte, "**müşahede**" ve "**tecrübe**" yoluna daha fazla itibar etmektedirler.

"**Ayn-el yakîn**" mertebesinde itmînân daha fazladır. Çünkü, nazarî bilgilere ek olarak bir de "**müşahede**" ve "**rü'yet**", işin içine girmiştir. Böyle bir bilgi içimizdeki "**ukdeyi**" silip atar. Bizi, "**acabalar**"dan kurtarır.

"**Hakk-al yakîn**" mertebesinde bilgi, bilgilerin en üstünüdür. Bu, gerçek bizzat, kendi nefsinde yaşamak ve öğrenmek demektir. Bu, bizzatü tecrübedir.

Bir tasavvuf büyüğü, İslâm'daki bu itmînân derecelerini belirtmek üzere, buyurur: "Ateşin yakıcı olduğunu" 'bilmek' başka şey, 'görmek' başka şey,, 'bizzat yaşamak' başka şeydir".

Şimdi, bazıları çıkıp: "Efendim, rüyet-i hilâle ne gerek var? Şimdi, gelişen tekniklerin ve vasıtaların yardımı ile meseleyi çözmek yeterlidir" diyebiliyor bunlar, İslâm'ın yukarıda açıkladığımız "esprisinden" habersiz kimseler durumuna düşerler. Çünkü, mesele, sadece bir hesap meselesi değil, bir "itmînân" ve "yer ile gök arasındaki ahenk" meselesidir. Yeryüzünün sevincine gökleri de katma iradesini ortaya koyabilmededir. Onun için her müminin. Şaban Ayı'nın son günü, gün batarken, Batı ufkunda "Ramazan hilâlini" aramak iştihak ile semaya yönelmesi gerekir. Bu, bir dinî emirdir. Yerine getirilmeli..." (Türkiye Gazetesi, Hasbihal – 07 Mayıs 1986; Size Sesleniyorum, C: 02 , Sh: 029 – 030).

* Şamil İslam Ansiklopedisi'nin Rü'yet-i Hilal Maddesinde : "*İslâm dini, belli bir zümrenin değil, her sınıf ve milletten insanların dinidir. Hilalin gözle gözetlenmesi havâs-avâm herkesin imkanı dahilinde olan bir husustur. Hesap esas alındığı takdirde ancak bu işten anlayanlar tahkiki bir bilgiye dayanarak hilali tesbit edebilirler. Genel halk tabakası ile bu işten anlamayanlar onları taklit etmek zorunda kalırlar...*" denilmektedir ki, bu da Hilâlin gözetlenmenin Farz-ı Ayn olduğunu ifade eder ve Hilâlin gözetlenme sorumluluğunu her müslümana yüklemek olur ki, Hadis Kitaplarında ve güvenilir fıkıh Kitaplarında böyle bir hüküm görülmedi.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

*

* Diyanet İşleri Başkanlığı, Astronomi uzmanı **Hümeysra Nur İŞLEK** de bir makalesinde: “Gözlem sonuçlarına göre de kamerî ayın başlangıç ve bitimine karar verilmelidir. Peygamber Efendimiz’den bu yana hep böyle yapılagelmiştir. Kamerî aybaşlangıçlarının tespiti hilâli görerek belirlenmesi, hava kapalı olup hilâlin görülmediği durumlarda ise ayın sayısının otuz güne tamamlanması metodu, hicrî I. ve II. asırlarda tek metod olarak kullanılmıştır. Hicri III. asırdan itibaren astronomi alanındaki bilgilerin gelişmeye başlamasıyla kamerî aybaşlangıçlarının tespitinde hesaba itibar edilip edilmeyeceği tartışılmaya başlanmıştır.

Ağırlıklı eğilim, bu konuda hesaba itibar edilmeyeceği şeklinde ortaya çıktı. Bununla birlikte daha tabiîn döneminden itibaren bu hususta hesaba itibar edilebileceğini söyleyen ilim adamları da hep olmuştur. Teoride bu tartışmalar olmakla birlikte uygulamada asırlar boyu kamerî aybaşlangıçlarının hep hilâl gözle görülerek; hava kapalı olduğu durumlarda ise ayın sayısı otuz güne tamamlanarak belirlenmiştir. Ancak öyle bir döneme gelindi ki astronomi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler, kamerî ay başlangıçlarının hesapla tespitini mümkün hale getirmenin ötesinde gözlemleyerek belirlemeden daha emin boyutlara taşıdı. Artık bu durumda hilâlin gözlemlenmesinde hesaptan yararlanmaya aşağı yukarı kimse karşı çıkmamaktadır. Şimdi tartışılan husus, günümüzde kamerî ay başlangıçlarının tespitinde hesapla yeyetinilip yetinilmeyeceği, hatta bunun daha ötesinde, bu tespiti ru’yetin bir tarafa bırakılarak hesapla amelin gerekliliği, hesapla yetinilmesi durumunda ise bu konuda benimsenecek kriterler ve ‘ihtilâf-ı metâli’ meselesidir. Bu konuda çeşitli toplantılar düzenlenmiştir. Osmanlı zamanında da muvakkithaneler ve rasathaneler kurularak burada görevlendirilen müneccim ve müneccimbaşılar hem hesap hem de gözlem ile kamerî ay başlangıçlarını tayin etmişlerdir. Günümüze kadar olan zaman içinde bu yöntem esas alınarak, günün teknolojisine göre geliştirilmiştir. Bu gelişim sonucu, gökyüzünde Ay’ın Güneş’e göre olan konumu saniye saniye hesaplanır hale gelmiştir. Hesaplanan bu değerler de gözlemler ile teyit edilmiştir. Günümüzde bu iki unsur birleştirilerek kamerî ayın başlangıcına karar verilmektedir” demektedir (Din ve Hayat Dergisi – “Kamerî Ay Başlangıçlarının Belirlenmesi).

*

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Hilâlin sübutuna dair astrologlar dakik hesaplarla inceleme yaparlar ve ay başlarını da tesbit ederler. Ancak bu tesbit, Ramazan ve Şevval aylarının sübutu için esas kabul edilemez. Çünkü din, ramazan orucu için, hilâlin gözle görülmüş olmasını şart koşturmuştur. Bu hiç bir zaman değişmeyecek olan bir uygulamadır. Çok kerre riyazi hesaplarla tesbit edilen hilâli, gurup zamanında görmek mümkün olmaz. Halbuki oruç için rü'yet, dinî bakımdan şarttır. Bu şart bulunmadıkça oruç ibadeti de farz olmaz. Bu bakımdan rü'yet esasına göre hareket etmek mecburiyeti doğar. (A. Fikri YAVUZ - Geniş İslâm İlmihali).

*

*

*

*** Hilâli Görenin Şehâdeti Gerekli midir?**

* “Bana İsmet İbnu'l-Fadl rivayet edip (dedi ki), bize Hüseyin el-Cu'fi, Zâide'den, (O) Simâk'tan, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi:”

(Bir defasında) bir bedevi Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelip, "Muhakkak ki ben hilâli gördüm" dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber);

"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve benim, Allah'ın elçisi olduğuma şehadet eder misin?" buyurdu. O, "Evet" dedi. (O zaman Hz. Peygamber);

"Bilal! Halka seslen de yarın oruç tutsunlar" buyurdu (Sünen-i Dârimi, Hadis No: 1699)

* Ramazan hilâlini gören bir müslüman için hemen o gece şehadette bulunmak lâzımdır. Hatta bu, evinde beklemesi gereken bir kadın bile olsa, kocasının veya efendisinin izin vermesine bakmaksızın çıkıp gördüğü hilâl hakkında şehâdet eder; çünkü bu din bakımından vacib olan bir görevdir.

Hilâli gören kimse, eğer hâkimi bulunan bir şehirde ise hemen hâkimin huzuruna çıkar ve şahidlikte bulunur. Hâkim de durumu ilân eder. Hâkim bulunmayan bir yerde ise, mescide gidip şahidlikte bulunur. Şahid olan kimse âdil olarak biliniyorsa, onun sözüne dayanarak insanlar oruca başlarlar (Büyük İslam İlmihali).

* Cumhur'a göre Ramazan ayının başlangıcını tesbit için, adil bir kişinin ayı gördüğüne dair şehadeti kafidir. Zira İbn-i Ömer (ra)'ın rivayeti buna işaretir: **«Halkla beraber Ramazan ayı hilâlini görmeye çalışıyordum. Ay'ı görerek Resulullah (sav)'a haber verdim. O, oruç tuttu ve halka da oruç tutmalarını emretti»**

Şevval ayı hilâli, Ay görülmediği takdirde, Ramazan ayı 30'a tamamlanmak suretiyle tesbit edilir. Tüm fakihlere göre, Şevval ayı hilâlini tesbit için, adil bir şahidin şehadeti kafi değildir. Ancak iki adil şahidin, **«Biz Ay'ı gördük»** demeleri lazımdır.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

İmam Malik (ra)'e göre ise, Ramazan ayı hilâlini tesbit için iki âdil görgü şahidinin «**biz Ay'ı gördük**» şهادetleri lazımdır. Zira Ay'ın iki kişi tarafından görülmesi şهادettir.

Tirmizî. bu hususta şöyle der: «İlim adamlarının çoğuna göre, Ramazan ayı hilâlinin tesbiti için. adil bir kişinin şهادeti yeterlidir.»

Ed-Dârül Kutnî (ra) ise; Bir kimse, Hz. Ali'nin (ra) yanına gelerek «Ramazan ayı hilâlini gördüm» diye şهادette bulundu. Bunun üzerine oruç tutan ve halka da tutmalarını emreden Hz. Ali (ra) «Benim için Şaban ayından bir gün oruç tutmak, Ramazan ayından bir gün oruç yemekten daha hayırlıdır» buyurdu» diye rivayet etmiştir (Ahkâm Tefsiri).

“(Merâkıl-felâh)daki hadîs-i şerîfde, (Ayı görünce oruç tutunuz! Tekrâr görünce, orucu bırakınız!) buyuruldu. Bu emre göre, Ramezân ayı, hilâlin [yeni ayın] görülmesi ile başlar. Hilâli görmeden önce yapılan hesâb ile, takvîm ile başlamanın câiz olmadığını, (İbni Âbidîn) kible bahsinde ve (Eşi'at-ül-leme'ât) ve (Ni'met-i islâm) sâhibleri bildirmişlerdir. Şa'bân ayının otuzuncu gecesi, güneş gurûb edince, hilâli aramak ve görünce gidip kâdîya haber vermek, vâcib-i kifâyedir.” (Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye).

*

*

*

Med-Cezir Olayı

* Bir ay içerisinde büyük med ve cezir, Ay'ın yeni ve Dolunay safhalarında gerçekleşir. Bunun nedeni Ay ve Güneşin çekim kuvvetleri birleşir. $(1+2,2=3,2)$ Bir ay içinde küçük med ve cezir Ay'ın ilk ve son dördün safhalarında gerçekleşir. Bunun nedeni Ay ve güneşin çekim güçlerinin birbirini ters yönde etkilemesidir.

Bir yıl içinde en büyük Med ve Cezir ekinoks tarihlerinde (21 Mart – 23 Eylül) gerçekleşir. Diğer taraftan, sene içinde Dünya'nın Güneş'e ve Ay'ın Dünya'ya en fazla yaklaştıkları devrelerde de gel-git amplitüdü (farkı) artmaktadır. Yörüngesi üzerinde Dünya, Güneş'e en yakın olduğu günberi noktasına geldiği zaman (3 Ocak) Güneş'in çekimi de artar. Ay ise yörüngesi üzerinde her Ay bir defa Dünya'ya en yakın duruma gelmektedir. Bu yaklaşma sırasında çekim kuvveti artacağı için gel-git de şiddetlenir.

Okyanus sularının yükselip alçaldığı gel-git olayı Dünyanın her yerinde aynı oranda gerçekleşmez. Bunun nedeni, Dünyanın her noktasının Aya uzaklığının aynı olmaması ve dolayısıyla Ayın uyguladığı çekimin de farklı olmasıdır. Okyanuslara etki eden bu çekim sonucunda sular bir yöne doğru yükselerek çekilir, Ayın Güneşe ve Dünyaya olan konumlarının değişmesiyle de çekim ortadan kalkar ve böylece suların geri geldiği gel-git alanları oluşur.

Kuşkusuz gel-git olayı, Yüce Rabbimizin kusursuz mucizelerle yarattığı evrendeki sistemlerden yalnızca biridir. Mucizevî gel-git olayındaki hassas dengeler ise bunlarla sınırlı değildir. Ayın çekimi okyanusların yükselmesine sebep olurken, okyanuslar ikinci bir kuvvetle Ayın zıt yönünde Dünyaya doğru da çekilmektedir. Bunlar gerçekleşirken Dünya dönüşüne devam ettiği için her gün iki gel-git olayı gerçekleşir. Gel-Git zamanları Güneş, Ay ve Dünyanın birbirlerine olan konumlarının değişmesiyle her bölgede farklılık göstermektedir. Örneğin gel-git olayı, Kuzey Kaliforniya'da her gün iki kez gerçekleşirken, Meksika Körfezinde bir yükselme ve bir alçalma şeklinde bir kez gerçekleşmektedir.

*

Ay'ın Yörünge Hareketi

* Ay ile Yer aslında bir çift sistem gibi hareket etmektedirler. Bu sistemin merkezi Ay ile Yer 'in merkezini birleştiren doğru üzerindedir, fakat Ay'ın kütlesi Yer'in kütlesine göre çok küçük olduğundan bu merkez Yer kabuğunun içerisinde olmaktadır. Bu harekette Ay'ın Yer etrafında eliptik bir yörüngede dolanması kabulünü getirmektedir.

Ay'ın yörünge hareketi sırasında gök eşleğine uzaklığı (Dikaçıklığı) değişir ve yıldızlara göre daha geç doğma süresi 20 dakikaya kadar inebilir, bazı konumlarda ise 1 saatten fazla olabilir. Ay'ın bu hareketi, Yer çevresindeki yörünge hareketinin bir sonucudur. Burada Yer'in Güneş çevresindeki hareketinin de etkisi vardır.

“Ay'ın hep aynı yüzünü görürüz...”

Ay'ın gözlediğimiz hareketlerinde en ilginç olanı, kendi eksenini etrafında dönmesidir. Kendi eksenini etrafında bir tam dönme süresi Yerküre etrafındaki yörüngesinde bir kez dolanma süresine eşittir (Yörünge dönemi = Yer'den bakıldığında, yörüngesi üzerinde bir yıldız ile ardarda aynı doğrultuya gelmesi için geçen süre=Yıldızlı Ay = 27. 322 gün). Kilitlenmiş Yörünge hareketi denilen bu dönme dolanma sürelerinin eşitliği sonucunda, Yer'den bakıldığında Ay'ın hep aynı yüzü (aynı yarıküresi) görülür. Yörüngelerin elips olması, yörünge üzerinde hız değişimlerinin olması ve çekim etkileri gibi etkenler sonucu Yer'den görülen yüzey tam yarıküre (%50) değil, biraz daha fazla yaklaşık (%59)u kadar olur. Bizim göremediğimiz tarafını ise, sadece uzay araçları ile görüntüleyebilmekteyiz.

* Ay, kendi etrafında dönerken Dünya'nın etrafında ve Dünya ile birlikte Güneş'in etrafında dolar.

* Ay, Gezegenimizin tek doğal uydusudur. Ay'ın eksenini çevresinde bir dönüş süresi ile Dünya çevresinde dolanma süresine eşit olduğundan, Ay'dan bakıldığında Dünya'nın kendi eksenini etrafında dönmesine rağmen, hiç batmadığı görülür.

*

Ay, Işığını Güneşden Alır

§ Kur'ân-ı Kerîm, kâinatın kozmik sisteminde yer alan çeşitli varlıklara dikkat çekmekte, insanın bunlar üzerinde düşünerek ibret almasını, böylece şuurlu olarak Allah'a inanmasını ve İlâhî birer lütuf olan bu nimetlerden faydalanmasını istemektedir. Bu arada yirmi yedi (27) âyette "**Ay**" anlamında **Kamer** kelimesi geçmektedir. Burada önemli olan husus, ilgili âyetlerde güneş "ziya" ve "**sirac**" kelimeleriyle nitelendirilerek Güneşin ışık kaynağı Ay'ın ise sönmüş bir yıldız olduğuna dikkat çekilmiş olmasıdır. Modern bilimin verileriyle tam bir uygunluk arzeden bu husus konuyla ilgili bir kısım âyetlerde şöyle ifade edilmektedir. "**Görmez misiniz, Allah yedi göğü nasıl birbiriyle uyumlu bir şekilde yaratmış, aralarında Ay'a aydınlık verilmiş, Güneşin ışık saçmasını sağlamıştır.**" "**Biz gece ve gündüzü kudretimizin iki işareti kıldık; gecenin işaretini (Ay) sildik, gündüzün işaretini (Güneş) aydınlatıcı kıldık...**" Şüphesiz gecenin simgesi Ay, gündüzünki (ise) Güneştir; "**Gecenin işaretini sildik.**" ifadesinden bir zamanlar Ay'ın da Güneş gibi ışık kaynağı bir yıldız olduğunu anlamak mümkündür. Gerçi ayın ışık kaynağı olmayıp güneşin ışığını yansıttığı ilk çağlardan beri biliniyorsa da onun güneş gibi bir yıldız iken sonradan söndüğüne ilk defa dikkati çeken Kur'ân-ı Kerîm olmuştur.

* Bütün gezegen ve uydular gibi Ay'ı da görebilmemiz, Güneş'ten aldığı ışığı yansıtması ile mümkün olmaktadır. Diğer taraftan Ay'ın uzanımı sürekli değiştiğinden, biz Ay'ı çeşitli zamanlarda değişik şekillerde görürüz; Bu şekillere **Ay'ın Safhaları** denir.

Ay'ın dört safhası arasındaki zaman aralığı birbirine eşit değildir. Mevsimler ve enlem dairelerine göre değişiklik gösterir.

* Ay, Güneş'ten aldığı ışığı yansıtmaktadır ve yer-merkezli yörüngesi üzerinde hareket ettiği sürece, Güneş-Yer-Ay doğrultuları arasındaki açı (=uzanım açısı) sürekli olarak değişmektedir. Bu durum, Ay'ın "*evreleri*" olarak adlandırılan ve aydınlık görünen kısmının boyutlarının dönemli olarak değişmesini sağlayan olguyu ortaya çıkarmaktadır.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

§ Ay'ın evreleri veya fazları, (genel olarak Dünya'daki) bir gözlemcinin gördüğü Ay'ın aydınlık yüzünün, Ay'ın toplam görünür yüzeyine oranını belirtir. Ay kendinden ışık vermez. Güneşten aldığı ışığı yansıtır. Bu yüzden, Ay'ın Dünya ve Güneş'e göre konumuna göre belli bir kısmı aydınlık diğer yüzeyi ise karanlık gözüktür. Hilal, yarımay, dolunay gibi şekillerde görünür ki bunlara **Ay'ın Evreleri (Safhaları)** denir.

§ Ayın, ışığını güneşten aldığını ve onun sâdece bir yansıtıcı olduğunu bugün herkes bilir. Geçmişte ay hakkında çeşitli şeyler söylenmiş olabilir. Kur'an-ı Kerîm'de ayın söndürülmüş olduğuna ve güneşin de gösterici yapıldığına dâir bir âyet bulunmaktadır. Bu da esas ışık kaynağının güneş olduğunun bir ifadesidir. Kur'an âyetlerinde her zaman; ayın nurlu yapıldığı veya nurlandırıcı özelliği dile getirildiği halde güneş için, az önce sözünü ettiğimiz âyette geçtiği gibi ya gösterici (: mubsıra) veya diğer âyetlerde olduğu üzere "ziya" yahut yanıp parlıyan bir lamba (:sirâc) nitelikleri kullanılmıştır. Ayın nurlu özelliğini onun, az önce değindiğimiz söndürülmüş durumuyla uyuşacak biçimde açıklamamız gerekir. Âyetlerde ay için kullanılan nurlu sıfatı tabiatıyla onun parlaklığını ifâde ediyor. Biz, nurlu insan, derken böyle bir parlaklığı dile getirmiş oluruz. Güneş için ise Kur'an'da tek değil değişik sıfatlar kullanılmıştır. Meselâ onun bir ziya olduğu dile getirilmiştir. Gerek dilci müfessir Zemahşerî ve gerek F.Râzî, ziyanın nurdan daha güçlü olduğunu yazarlar. Ay için "nûr" onun parlaklığını anlatıyor. Ziya ise doğrudan ışığın kendisidir. Güneşin Kur'an'da; yanıp parlıyan bir lamba (: sirâc vehhâc) olarak nitelendirilişine gelince bu, onun yakıtını kendi içinden alıp dış yüzeyde onu yaktığını ifâde içindir. Çünkü bir lamba ve bir چراغ yakıtını kendi içinde bulur (Uzay Ayetleri Tefsiri).

§ Güneşin, kamere ve seyyarelere, Fâtır-ı Hakîm'in izniyle verdiği nur ve feyizdir. Şu küllî ve geniş feyiz ve nurdan sonra, kamer, o ziyanın gölgesi hükmünde olan nuru, güneşten küllî bir surette istifade eder, sonra hususî bir tarzda denizlere ve havaya ve parlak toprağa ve bir suret-i cüz'iyede denizin kabarcıklarına ve toprağın şeffaflarına ve havanın zerrelere ifade ve ifâzasıdır (Risale-i Nur Külliyyatı - Sözler).

§ Ay'da atmosfer olmamasının bir nedeni (sebebi) de çekiminin azlığıdır. Dünya atmosferindeki moleküllerle atom sürekli hareket halindedir. Yerçekimi

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

durmadan sıçrayan, hızları saniyede iki kilometreye yaklaşan zerreciklerin uzaya kaçmasını önler(engeller). Ay'ın çekimi az olduğundan, atmosferi çevresinde tutamaz...

* Ay üzerinden Dünya manzarası pek muhteşemdir. Gezegenimiz, Ay'dan mavimsi beyaz bir yarımküre şeklinde görülür. Eğer Ay'ın gece tarafından semâ seyredilirse siyah olan gökte devamlı parlayan yıldızlar ve Dünyadaki bir gözlemciye, atmosferik karışımdan dolayı gizli kalan birçok yıldızlar, rahatlıkla gözlenebilir. Ay'a teleskopla bakılınca, gri olan renginin muhtelif tonlarını görmek mümkündür. Fakat astronotlar Ay yörüngesinde gezerken ve yüzeyine inerken Ay renginin griden kakao kahverengisine kadar değiştiğini söylemektedirler. Yüzeyin bazen hafif bir parlaklık göstermesi Güneş ışığını yansıtmasındandır. Ay, yüzeyine gelen ışınların sadece %7 sini yansıtır ve Güneş sisteminde Merkür ile birlikte en zayıf yansıtıcı sayılır. Ay, sadece Dünyaya yakınlığından dolayı parlak gözükür. Astronomik ifadelerle Dolunayın parlaklık derecesi, yani kadri 12'dir. Güneş ışığının parlaklığı ise yaklaşık olarak 400.000 defa daha çoktur.

§ İslam Âlimlerinin büyüklerinden İmam-ı Gazalî (Kuddise Sirruh) Hazretleri (M. 1058 - M. 1111) Bilim Adamlarının doğru tesbitlerini desdeklemek lazım geldiğini aksi halde dine fayda yerine zarar verdiğini şöyle ifade eder:

" Ay tutulması, yeryüzünün güneş ile ay arasına girmesiyle Ay'ın ışığının yok olmasından ibarettir. Çünkü o ışığı güneşten alır. Yeryüzü küre biçimindedir. Ay dünyanın gölgesine düşünce güneşin ışığı ondan kesilir. Ve şu sözleri gibi: güneş tutulmasının anlamı; ayın kütlesinin bakanla güneş arasına girmesinden ibarettir. Bu, her ikisinin bir dakika içerisinde aynı noktada birleşmelerinden dolayıdır.

Biz bu san'atın iptaline de girişmiyeceğiz, çünkü maksadımızla ilgisi yoktur. Bu konulan iptal etmek için tartışmaya girmenin dinî (vecîbe olduğunu) zanneden kimse, dîne karşı suç işlemiş ve dinin durumunu zayıflatmış olur. Zira bu hususlar hesâbî ve geometrik burhanlara dayanmaktadır ve o konuda şüphe yoktur. Bu konulara muttali olup delillerini araştıranlar, ayın ve güneş tutulmasının vakitlerini, miktarlarını ve (tutulmanın gidip) aydınlanıncaya değin ne kadar kalacağını haber veren kimseye:, «**bu, şeriata aykırıdır**» denirse, o kimse bu konuda şüpheye düşmez, aksine şeriat konusunda şüpheye düşer. Şeriata, (şeriat) yolunun dışında

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

yardım etmek isteyen kimsenin zararı; şeriata (şeriat yoluyla) darbe vurmak isteyen kişinin zararından daha çoktur. Nitekim, «**Akıllı düşman câhil dosttan daha hayırlıdır**» denilmiştir. " (Tehâfüt El-Felâsife).

* İslam Âlimlerinin bir başka büyüğü olan İmam-ı Rabbanî Müceddid-i Elf-i sani Ahmed Farukî (Kuddise Sirruh) ise; Nur Muhammed Tahari için yazmış olduğu bir mektubda, Kamer'in (Ay'ın) saçmakta olduğu ışığını Güneşden alındığını belirtmektedir. Dolayısıyla Tasavvuf ve fıkıh âlimi olan İmam-ı Rabbanî (Kuddise Sirruh) Hazretleri astronomiden bahsetmekte olduğundan, O'nun müsbet ilme karşı olduğunu iddia edenlere bir cevap niteliğindedir.

[İmam-ı Rabbanî'nin Mektûbât isimli kitabı çok kıymetlidir. Üç cild olup, beş yüz yirmi altı mektubunun toplanmasından meydana gelmiştir. Kelâm ve fıkıh bilgilerini, tasavvufun marifetlerini açıklayan uçsuz bir derya gibi eşsiz bir eserdir.]

Güneş, kendi bünyesindeki yanmaların sonucu şiddetli bir ısı ve ışık veren bir yıldızdır. Ay ise; bizzat ışık kaynağı olmayan, ancak Güneşten aldığı ışığı yansıtan ve en azından dış tabakaları sönmüş bulunan bir gök cismidir. Bu iki gök cismi hakkında günümüzde ne biliyorsak, bu bildiklerimizle Kur'an'ın bu konudaki ifadeleri arasında hiçbir çelişki de bulunmamaktadır.

Ay gökyüzünde ince bir hilal şeklinde gözlendiği zaman tamamen karanlık görülmesi icap eden kısmın çok zayıf da olsa bir ışıkla aydınlanmış olduğu sezilir. Kendisi bizzat ışık vermediğine göre bu ışık güneşin yere gönderdiği ve yerin ay üzerine yansıttığı ışıktan başka bir şey değildir...

*

*

Ay Tutulması Nedir ve Nasıl Oluşur?

§ Dünyamızın yörüngesi olan Ay, Dünya etrafındaki bir tam turunu yaklaşık olarak 28 günde (27,7 günde) tamamlar. Ay, Dünya etrafında gerçekleştirdiği bu turlar esnasında zaman zaman, Dünya'nın gölgesinde kalır. Böylesi bir durumda, Güneş'ten gelen ışınları alamadığı ve Dünya'nın gölgesi de Ay'ın üzerine düştüğü için, Ay karanlıkta kalır ve bu duruma “**Ay Tutulması**” denir.

§ Ay, kendi yörüngesinde dolanırken, kimi zaman Dünya'nın gölgesine girer. Buna Ay tutulması denir. Ay tutulması, dolunay zamanında ve Ay'ın düğüm noktalarına yakın olması durumunda meydana gelir. Ay'ın, Dünya'nın gölgesine girmesi ile Güneş'ten aldığı parlaklığı kaybetmesi neticesinde görülür. Güneş, karşı düğüm noktasında veya ona yakın olmalıdır. Bu şartlar altında Dünya'nın gölgesi Ay'a düşer. Bu 42.000.000.000 km uzanan gölge konisi Ay'ın uzaklığından yaklaşık 8800 km geniştir. Ay, saatte 3456 km hareket ettiği için ortalama Ay tutulmasının zamanı yaklaşık 40 dakika ile bir saat arasında değişir. Ay tutulması, yeryüzünün Ay'ın ufuk çizgisinin üzerinde olduğu herhangi bir bölgesinden gözlenebilir. Ay'a karşı olan Dünya yüzeyine çarpan Güneş ışınları Dünya'nın atmosferi tarafından kırıldığı için, Ay tutulmasında Ay, tamamen kaybolmaz. Dünya etrafında kırılan ışıklarda mavi renk yutulduğu ve kırmızı renk yansıtıldığı için, Dünya'nın gölgesi kırmızı renkte görülür. Bu güçsüz ışık kalıntıları görünürlüğü mahallî atmosferik şartlara bağlı olarak Ay'ı tuhaf bir bakır renginde ortaya çıkarır. Bunun sonucunda Ay tutulması olur

* Işık kaynağından çıkan ışık ışınları bir ortamda ilerlerken saydam olmayan cisimler üzerine düşerse bu cisimlerden geçemediklerinden dolayı cisimlerin arka taraflarında karanlık bölgeler oluşur. Oluşan bu karanlık bölgeye **gölge**, bu olaya da **gölge oluşumu** denir.

Cisimlerin gölgeleri şekillerine bağlıdır. Küp, kare gibi cisimlerin gölgeleri kare şeklinde, küre, daire şeklindeki cisimlerin gölgeleri de daire şeklinde olur.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Bir ışık kaynağının önüne saydam olmayan bir engel konduğunda engelin arkasında hiç ışık almayan bölgeye **tam gölge** denir. Tam gölgenin şekli ve büyüklüğü kaynağın önündeki cisme bağlıdır.

Tam gölgenin etrafında ışık kaynağının bazı bölgelerinden ışık düşüp bazı bölgelerinden ışık düşmediği az aydınlanmış bölgelere de **yarı gölge** denir. Işık kaynağının önüne konan engelin arkasında ışık kaynağından çıkan ışınların tamamını alan bölgeye **aydınlanmış bölge** denir.

* Bazen Ay Güneş ile Dünya'nın arasından geçerken öyle bir konuma gelir ki Güneş'ten gelen ışıkların bir bölümünün ya da tümünün Dünya'ya ulaşmasını bir süre için engeller. Bu olaya Güneş tutulması denir. Bazen de Ay Güneş'e göre Dünya'nın arkasında kalır; başka bir deyişle Dünya Güneş ile Ay arasına girer. Bu durumda Ay'ın üzerine Güneş'in ışıkları değil, Dünya'nın gölgesi düşer ve Ay yuvarlağı bir süre için karanlıkta kalır. Buna da Ay tutulması denir. Dünya Güneş'in, Ay da Dünya'nın çevresinde sürekli dolandıklarına göre, Ay ve Güneş tutulmalarının her ay gerçekleşmesi gerekirdi. Ama Ay'ın yörünge düzlemi ile Dünya'nın Güneş çevresindeki yörünge düzlemi arasında 5°'lik bir açı olduğu için bu tutulma olayları ancak belirli koşullarda gerçekleşir.

§ Eğer her 29,5 günde bir **dolunay** gerçekleşiyor ve **Ay tutulması**, sadece **dolunay** evresinde oluşuyor ise, neden her **dolunay** evresinde, bir **Ay tutulması** gerçekleşmiyor. Bunun nedeni, **Dünya** etrafında dolanan **Ay**'ın, yörüngesinin, **Dünya'nın Güneş** etrafındaki yörüngesine (ekliptik) göre, yaklaşık 5 derece eğimli olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun anlamı, **Ay**, çoğu zamanını, **Dünya'nın** yörüngesinin ya altında ya da üstünde geçiriyor olmasıdır.

Güneş etrafında dolanan **Dünya'nın**, **yörünge düzlemi** çok önemlidir. Çünkü **Dünya'nın gölgesi**, bu düzlem üzerinde bulunur. Çoğu zaman **dolunay** evresindeki **Ay**, **Dünya'nın** gölgesinin ya üstünden, ya da altından geçerek, gölgeyi tamamen kaçırr. Dolayısıyla **tutulma**, gerçekleşmez. Fakat yılda, iki ile dört kez **Ay**, **Dünya'nın Penumbra**(yarıgölge) veya **Umbra gölgesinin** (tamgölge), belirli kısmından geçer ve yukarıda anlatılan üç tür **Ay tutulmasından** biri gerçekleşir.

Ay tutulması gerçekleştiğinde Dünya'nın gece tarafında bulunan herkes bu olayı görebilir. Ay tutulmaların %35'ı penumbral türdendir ve teleskopla bile algılanması çok zordur. %30'u ise çıplak gözle görülebilen parçalı tutulmadır. Geriye kalan

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

%35'i ise tam tutulmadır ve gökyüzünde muhteşem bir renk cümbüşüne neden olur.

Tam Ay tutulması esnasında Dünya, Güneş ışınlarının Ay'a ulaşmasını engellemektedir. Bu sırada Ay'da astronotlar olsa, bu olayı bir Güneş Tutulması olarak izlerlerdi (Dünya'nın Güneş'i örtmesi sonucu). Ay bütünüyle Dünya'nın Umbra gölgesinin içindeyken dolaylı yollardan gelen Güneş ışığı Ay'a ulaşarak onun kısmi aydınlanmasını sağlar. Fakat, bu Güneş ışığı önce Dünya'nın atmosferinin derinliklerinden geçerek içerdiği mavi ışığı yitirir (filtrelenir). Böylece arda kalan Güneş ışığının rengi koyu kırmızı veya turuncudur ve saf Güneş ışığından daha sönüktür. Dünya'nın atmosferi ışığın bir kısmını bükerek veya kırarak çok az bir kısmının Ay'a ulaşmasına izin vererek Ay'ın görülmesini olanaklı kılar.

* Ay tutulması, yeryüzünün Ay'ın ufuk çizgisinin üzerinde olduğu herhangi bir bölgesinden gözlenebilir. Ay'a karşı olan Dünya yüzeyine çarpan güneş ışınları Dünya'nın atmosferi tarafından kırıldığı için, **Ay Tutulmasında** Ay tamamen kaybolmaz. Dünya etrafında kırılan ışıklarda mavi renk yutulduğu ve kırmızı renk yansıtıldığı için, Dünya'nın gölgesi kırmızı renkte görülür. Bu güçsüz ışık kalıntıları görünürlüğü mahalli atmosferik şartlara bağlı olarak Ay'ı tuhaf bir bakır rengine ortaya çıkarır.

* Ay tutulmaları renkli görüntüleriyle her zaman görülmeye değer bir manzara oluştururlar. Dünya'nın gölgesi Ay'ı karartmaya başlayınca Ay yüzeyindeki sıcaklık aniden düşer. Ancak bazı özel bölgeler diğer yerlere oranla daha yavaş soğurlar. Bu bölgelere -aldatıcı bir tanımlama ama- kızgın noktalar adı verilir. Büyük kraterlerden Tycho da bu noktalardan biridir.

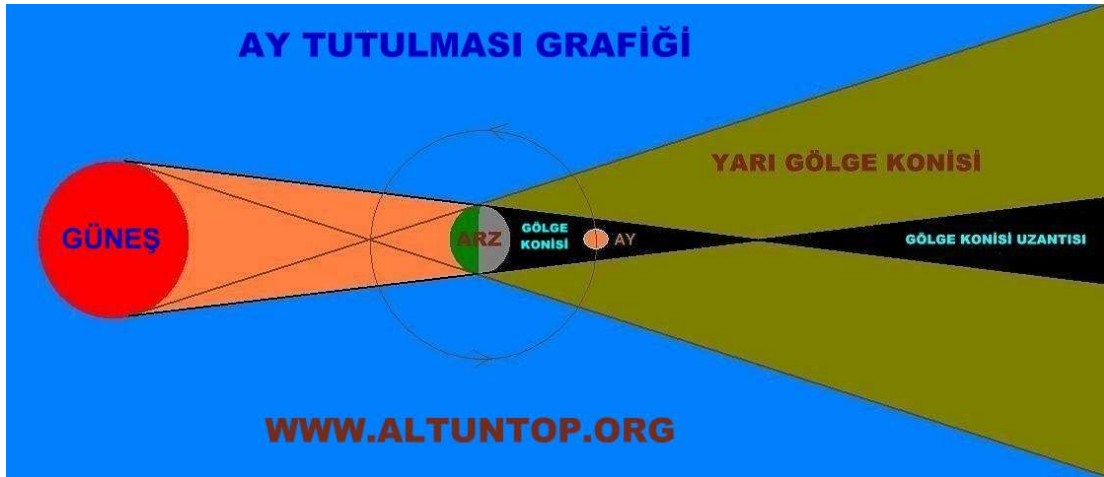
* Ay'ın yarıçapı Dünya'nınki ile mukayese edildiğinde çok küçük olduğundan, Dünya'nın tamamı Güneş ve Ay diskinin dış teğetlerinin oluşturduğu gölge konisinin içine girmez. Bu nedenle bir Güneş tutulması Dünya üzerinde ancak belirli bölgelerden görülebilir. Hâlbuki Ay Tutulması'nda durum böyle değildir. Ay tutulması o anda gece olan yerlerin tümünden gözlenebilir. Ay tutulmalarında Dünya, Ay ile Güneş'in arasına girer ve Dünya'nın gölgesi Ay'ın tamamını perdeleyebilecek kadar büyük olur.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Nokta şeklindeki bir ışık kaynağından her doğrultuda sonsuz ışın yayılır. Işıkların önüne saydam olmayan cisimler konulursa, arkasındaki bir cisme gölge düşer. Bu olay ışıkların doğrular halinde yayılmasının bir sonucudur.

Işık kaynağı büyük olursa; keskin bir gölge ile birlikte yarı gölge de oluşur. Yarı gölgeye, kaynaktan çıkan ışıkların bir bölümü gelir, bir bölümü gelemmez. Güneş ve Ay tutulmaları ışığın doğru yolla yayıldığını gösteren tabîî bir olaydır.

* Ay tutulmalarını çıplak gözle izlemek tamamen güvenlidir. Herhangi bir koruyucu filtreye veya malzemeye ihtiyaç duymadan izlenebilir. Gözlem için teleskoba da ihtiyaç yoktur. Çıplak gözle çok rahat gözlenebilir. Bir dürbün yardımıyla, renk değişimi daha rahat görülecektir.

YUKARIDA **AY TUTULMASI ŞEKİLLERİ** GÖRÜLMEKTEDİR.

* Güneş Tutulması Nedir ve Nasıl Oluşur?

* **Güneş tutulması:** “Ayın yörünge hareketi sırasında Dünya ile Güneş arasına girmesi ve dolayısıyla Ay'ın Güneş'i kısmen ya da tümüyle örtmesi sonucunda gözlemlenen bir olaydır.” diye tarif edilebildiği gibi; “Dünyanın, Güneşin ve Ayın aynı doğruya gelmesi sonucunda Ayın gölgesinin Yeryüzüne düşmesiyle oluşmaktadır. Bu şekilde Ay Güneşle Dünyanın arasına girer ve ışığı keser. Bu şekilde Ayın gölgesinin Dünyaya yansması sonucunda gözlemlenen bir olaydır.” diye de tarif edilebilir.

* Ay Güneş'ten yaklaşık 400 kere daha küçük, fakat bize Güneş'ten 400 kere daha yakın olduğu için gökyüzünde ikisi de yaklaşık olarak aynı büyüklükte gözükürler. Bir Güneş Tutulması, Ay'ın Güneş ile Dünya arasına girmesi ve bazı özel koşulların sağlanması neticesinde meydana gelir. Tutulmanın olabilmesi için, Ay'ın Yeniay safhasında olması ve Yer etrafındaki yörüngesinin düzlemi ile Yer'in Güneş etrafındaki yörünge düzleminin arakesit noktaları doğrultusunun Güneş'in merkezinden geçmesi gerekir. Diğer bir deyişle Güneş Ay ve Dünya aynı doğrultuda olmalıdır.

Bilindiği üzere bir yıl içerisinde 12 ay vardır. Yani Ay, Dünya etrafında yılda 12 kez dolanır. Dolayısıyla, eğer Ay'ın yörünge düzlemi Dünya'nınkiyle çakışık olsaydı, bir yılda 12 kez Güneş tutulması meydana gelebilirdi. Fakat durum böyle değildir. Ay'ın yörünge düzlemi ile Dünya'nınki arasında yaklaşık $5^{\circ} 9'$ lık bir açı vardır. Bu açı nedeniyle Dünya, Ay ve Güneş, Ay'ın Dünya etrafındaki her dolanımında tam olarak aynı doğrultuda bulunmazlar. Böylece her ay bir Güneş tutulması oluşmaz. Nitekim bir yılda en az iki, en çok beş Güneş tutulması meydana gelebilir.

* Ay'ın yarıçapı Dünya'nınki ile mukayese edildiğinde çok küçük olduğundan, Dünya'nın tamamı Güneş ve Ay diskinin dış teğetlerinin oluşturduğu gölge konisinin içine girmez. Bu nedenle **bir Güneş Tutulması Dünya üzerinde ancak belirli bölgelerden görülebilir**. Hâlbuki **Ay Tutulması**'nda durum böyle değildir. Ay tutulması o anda gece olan yerlerin tümünden gözlenebilir. Ay tutulmalarında

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Dünya, Ay ile Güneş'in arasına girer ve Dünya'nın gölgesi Ay'ın tamamını perdeleyebilecek kadar büyük olur.

* Her ne kadar bakarak ayırt edemesek de, gerçekte Ay'ın görünür büyüklüğü biraz değişir. Bunun nedeni, Ay'ın yörüngesinin tam bir daire biçiminde olmamasıdır. Ay'ın Dünya'ya uzaklığı 356 000 km ile 406 000 km arasında değişir. Bir Güneş tutulmasında bu değişim kolayca fark edilir. Ay, Dünya'ya yakın konumda bulunduğu sırada, görünür büyüklüğü, Güneş'inkinden biraz fazladır. Bu durumda bir Güneş tutulması meydana gelirse, tutulma tam olur. Yani, Güneş'in tümü örtülür, yalnızca taç görülür. Tutulma, Ay'ın Dünya'ya uzak olduğu sırada meydana gelirse, Ay, Güneş'in tümünü örtemez. Güneş, Ay tam ortasındayken, halka biçiminde görünür. Buna halkalı Güneş tutulması denir. Halkalı tutulmalarda da halkanın parlaklığından taç katmanını göremeyiz.

Tam Güneş tutulması sırasında, Ay'ın gölgesi, yeryüzünde dar bir şerit boyunca ilerler. Bu şeridin genişliği, en fazla 272 km olabilir. Buna, tam tutulma hattı denir. Ay'ın gölgesi, tam tutulma hattı boyunca, çok büyük bir hızla (saatte yaklaşık 3000 km) ilerler. Eğer, tutulmayı yüksekçe bir yerden izlersek, gölgeyi yaklaşıırken ve uzaklaşıırken görebiliriz. Tutulma hattı dışında kalan bölgelerde tutulma ancak parçalı olarak görülebilir. Güneş tutulmalarında, Ay, Güneş'i bir kenarından örtmeye başlar. Buna "ilk temas" ya da "parçalı tutulmanın başlangıcı" denir. Ay, giderek Güneş'i daha fazla örter ve bir süre sonra Güneş, hilâl biçimini alır. Eğer, bu bir tam tutulmaysa, ikinci temasa çok yaklaşıldığında, ışıkkürenin son ışıkları bize ulaşır. Bu ışık, karanlık diskin kenarında tıpkı bir elmas gibi ışıldar. Bu nedenle, bu parlamaya "elmas halkası" denir. Elmas halkası, tam tutulmanın başlangıcından hemen önce ve bitişinden hemen sonra gözlenebilir (Alp AKOĞLU – Bilim ve Teknik).

*

*

Fıkıh ve İlmihâl Kitaplarından Nakiller

* Kuhistânî şöyle demiştir: «Bazıları kible tâyinini birtakım fizik bilgilerine istinâd ettirmişlerdir. Ancak allâme Buhârî «Keşif» nâmındaki eserinde bizim ulemamız buna itibar etmemişlerdir.» demektedir.

Ben derim ki: Metinlerde yıldızların itibar edilmediğini gösteren bir şey görmedim. Bize kibleyi tâyine vasıta olan yıldızları öğrenmek düşer.

Taâlâ Hazretleri, «**Yıldızları da onlarla yol bulasınız diye halk ettik.**» buyurmuştur. Şu da var ki bütün dünya camilerinin hatta Minâ'nın mihrapları araştırma ile kurulmuştur. Nitekim «**Bahr**»da nakledilmiştir. Şüphesiz ki en kuvvetli delil yıldızlardır. Anlaşıldığına göre yıldızların itibara alınmaması hususundaki hilâf ancak eski mihraplar bulunan yerlerdedir. Zira yukarda arzettiğimiz gibi onlar varken araştırma yapmak câiz değildir. Tâ ki selef-i salihini ve Müslümanların cumhurunu hataya nisbet lâzım gelmesin. Kırdâ, çölde olursa iş değişir. Oralarda yıldızlarla emsalini nazarı itibara almak vacip olsa gerektir. Çünkü gerek ulemamız, gerekse başkaları yıldızların muteber alâmet olduklarını açıklamışlardır. Binaenaleyh namaz vakitleri ile kible hususunda mutemed ulemanın söylediklerine ve bu hususta icad ettikleri irtifa tahtası, usturlap gibi âletlere itimad gerekir. Zira bu âletler her ne kadar yüzde yüz ilim ifâde etmeseler de onlardan anlayanlara galebe-i zan ifâde ederler. Bu hususta galebe-i zan da kâfidir. Buna, «*Ulemamız ramazan ayının girmesi hakkında astronomi âlimlerinin sözlerine itimad edilmeyeceğini açıkça söylemişlerdir.*» diye itiraz edilemez. Çünkü bu sözün esası orucun farziyeti, «**Hilâli görürseniz Oruç tutun!**» Hadîs-i Şerifi ile Hilâlin görülmesine bağlanmıştır. Hilâlin doğması görülmesine bağlı değil, astronomi kaidelerine göredir. Bu kaideler haddi zatında doğru da olsalar ay filan gece doğar da bazen görülür, bazen görülmeyebilir. Şârih Taâlâ Hazretleri orucun farz olmasını, ayın doğmasına değil, görülmesine bağlamıştır. Benim anladığım budur. Allahu a'lem.

«**Aksi halde bilene sorulur.**» Yani o yerde eski mihraplar yoksa oralılardan şâhidliği kabul edilecek kibleyi bilen birine sorar. Soracağı kimse seslendiği vakit

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

işitecek kadar yakında olacaktır. Kibleyi bilmeyen kimseye sormakta bir faide yoktur. Şahidliği kabul edilmeyen kâfir ve fâsık ve çocuk gibi kimselere sorulmaması diyanete aid hususatta doğru söylediğine kalbi kanaat etmedikçe haberine itimad olunmadığı içindir. Kible hususunda âdil bir kimsenin sözü kabul edilir. Nitekim «**Nihâye**»de de böyle denilmiştir. Ama sorulan şahıs oralı değilse kendi reyine göre haber verir. Binaenaleyh ona da itimad edilmez. O yer ahalisinden kimse bulunmazsa namaz kılacak kimse kibleyi araştırır. Aşağıda görüleceği vecihle kapı kapı gezerek soruşturması vacip değildir. Oralı diye kayıtlanmasına bakılırsa soruşturmanın vacip olması şehre mahsustur. Kırdan, çölde vacip değildir. «**Bedâyî**»nin ifâdesi buna muhaliftir. Orada şöyle deniliyor:

«*Şüpheli olmak suretiyle kibleyi tâyinden âciz kalır. Yani karanlık bir gecede çölde bulunur da kibleyi gösteren alâmetleri de bilemezse yanında soracak bir kimse bulunduğu takdirde araştırması câiz değildir. Bilakis sorması icap eder. Zira söylediğimiz vecihle sormak, araştırmaktan daha kuvvetlidir.*»

«**Zahîre**»de çölde kibleyi haber veren kimsenin bilir bir kimse olması şart koşulmuştur.

Fakîh Ebu Bekir'den de şunu nakletmiştir: Ebu Bekir'e kırdan çölde olan kimse kibleyi sorar da iki adam kıblenin şu tarafta olduğunu haber verir. Kendi araştırması neticesi kalbi başka tarafa yatarsa ne bu? yürürsün? diye sorulmuş da, «*O iki kişinin kibleyi bildiklerine kanaat getirirse mutlaka onların kavli ile amel eder. Kanaat getirmezse amel etmez.*» demiştir. (İbn-i Abidin - Reddül Muhtar)

* **TEMBİH:** Ramazan hilâlini gören kimse oruç günlerini tamamladığı vakit, ancak hükümetle beraber bayram yapar. Çünkü Peygamber (s.a.v.), "**Orucunuz, hepinizin oruç tuttuğu gün; bayramınız da hepinizin iftar ettiği gündür.**" buyurmuştur. Bu hadisi Tirmîzi ve başkaları rivayet etmiştir. O gün halk bayram yapmamıştır. Binaenaleyh o kimsenin de iftar etmemesi gerekir. **Nehir.**

«**Reddedilirse mutlak surette oruç tutması vâcib olur...**» Bedâyî'de şöyle deniliyor: «Muhakkık âlimler, o kimseye oruç vâcib olduğu hususunda rivayet olmadığını; yalnız oruç tutacağı hakkında rivayet bulunduğunu söylemişlerdir. Bu da ihtiyatan menduba hamledilmiştir.» Tuhfe'de, «O kimseye oruç vacip olur.» denilmiş; Mebsût'ta dahi ona o günün orucu lâzım geldiği kaydedilmiştir. Anlaşılan ramazan hilali hakkında "Sizden kim o aya yetişirse orucunu tutsun!"(Bakara, 185.)

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

âyeti ile; bayram hilâlinde ise ihtiyatla istidlâl etmişlerdir. Nehir. Bedâyi'nin sözü muteber kitapların çoğuna muhaliftir. Onlar "vâcip" olduğunu açıklamışlardır. **Nuh.**

Ben derim ki: Anlaşılan burada vücup'tan farz mânâsı değil; ıstılah mânâsı kastedilmiştir. Çünkü o günün ramazandan olduğu kesin değildir. Onun için de oruç tutması menduptur denilebilmiş ve tutulmazsa kefâret lâzım gelmemiştir. Kesin olsa idi, o gün herkesin oruç tutması lâzım gelirdi. Şu da var ki, Hasan İbn-i Sirin ve Atâ «O kimse ancak hükümet reisi ile birlikte oruç tutar.» demişlerdir. Nitekim Bahır'da nakledilmiştir.

«**Zira ret şüphesi vardır.**» Bu cümle «**yalnız kaza eder**» cümlesinin illetidir. Yani hâkim o kimsenin sözünü şer'î delille reddedince, bir şüphe meydana gelir. Bu kefâret ise şüphelerle sakıt olur. **Hidâye.**

Şüphesiz ki bu, ramazan hilâlinde kefâretin sukûtuna illettir. Bayram hilâlinde ise illet, o kimseye göre o günün bayram olmasıdır. Nitekim Nehir ve diğer kitaplarda beyan edilmiştir. Şârih'in bundan bahsetmemesi, herhalde âşıkâr olduğu içindir.

«**Fakat şahitliği reddedilmeden iftar ederse...**» İmam-ı Âzam'a göre şahitlik etmeden dahi oruç tutar da bozarsa, kefâret lâzım gelip gelmeyeceğinde müteehhirîn ulema ihtilâf etmişlerdir. Çünkü bu hususta mütekaddimîn ulemadan bir rivayet yoktur. ('Mütekaddimîn'den murad, seleftir ki, İmam-ı Âzam'dan İmam Muhammed'e kadar geçen ulemadır. İmam Muhammed'den Şemsüleimme Hulvânî'ye kadar geçen ulemaya '**halef**'; onlardan sonrakilere '**müteehhirîn**' denilir.)

«Çünkü o kimsenin gördüğünün "**hayal**" olması ihtimali vardır.» Rivayete göre Hz. Ömer (r.a.) hilâli gördüğünü söyleyen şahsa, kaşlarını su ile silmesini emretmiş. Sonra «**Hilâl nerede?**» diye sormuş. Adam, «**Göremez oldum.**» demiş. Bunun üzerine Ömer (r.a.) «**İki kaşının arasına bir kıl dikilmiş; sen onu hilâl sanmışsın!**» demiş, Sirâc. Halebî diyor ki : «**Bu ancak ramazan hilalinde kefâret lâzım gelmediğine illet olabilir. Şevvâl hilâlinde ise kefâret lâzım gelmemesi, yukarıda geçtiği vecihle, o kimseye göre o gün bayram olduğu içindir.**»

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

«Esah kavle göre fâsık bile olsa kefâret vâcib olur.» Çünkü o gün herkesin oruç tuttuğu gündür. Haber veren âdil olsa idi. kefâretin vâcib olacağında hilâl bulunmazdı. Zira şahitliğin kabul edilmemesi, o kimsenin şahitliği ile hüküm caiz olmadığı içindir. Burada böyle bir şey yoktur, "Caiz değil" demek, "helâl değil" mânâsına gelir. Fâsıkın şahitliği ile hüküm vermek ise sahihtir. Velew ki hâkim günâha girsin. (İbn-i Abidin - Reddül Muhtar).

* Risale-i Nur Külliyyatı Müellifi Said Nursi, Mektubat isimli eserinin 26. Mektubunda Şeytanın bir sorusuna cevap olarak: (Evvelâ: Gayet uzak mesafeden bakılsa, en büyük şey, en küçük birşey gibi görünebilir. Bir yıldız, bir mum kadardır denilebilir. Saniyen: Hem tebeî ve sathî bir nazarla bakılsa, gayet muhal birşey mümkün görünebilir.) dedikten sonra; (Bir zaman bir ihtiyar adam Ramazan hilâlini görmek için semâyâ bakmış. Gözüne bir beyaz kıl inmiş. O kılı ay zannetmiş, **“Ayı gördüm”** demiş. İşte, muhaldir ki, hilâl o beyaz kıl olsun. Fakat kasten ve bizzat aya baktığı ve o saçı tebeî ve dolayısıyla ve ikinci derecede görüldüğü için, o muhali mümkün telâkki etmiş.) demiş ve daha sonra da aynı konuya bir başka sayfada tekrar ederek **“Hâlbuki gördüğü hilâl değil, kirpiğinin takavvüs etmiş beyaz bir kılıydı. O kıl nerede, kamer nerede? Harekât-ı zerrat nerede? fâil-i teşkil-i envâ nerede?”** diye sormaktadır. Ancak, her ne hikmetse, bu hadisenin Eshab-ı Kiram zamanında yaşandığını izâh etmeye lüzûm görmemiş.

*

*

*

Yevm-i Şekk Nedir?

* **YEVm-İ ŞEK:** Şâban-ı muazzamın yirmidokuzunda güneş battıktan sonra (Ramazan ayı, hilâli görme ile sâbit olmadığında), Şâbanın tam veya noksan olması ihtimâli, yahut Recebîn son günü bulutlu olduğundan Şâban'ın başlaması Receb'in otuz gün sayılması sebebiyle (Şâbanın otuzuncu günü (Şâban'ın sonuncu veya Ramazan'ın birinci günüdür diye kesin belli olmadığında (**Yevm-i Şekk** [Şüpheli Gün] denir.) Hava açık olsa da bu şüphe gitmez. Çünkü bir başka belde yeni ay görülebilir ve bulunduğu yere hükmü geçer ihtimâli olabilir.

(Eğer) bir kimsenin (bugünü, esasında oruç tutulması iyi olan) pazartesi veya perşembe gibi (günlere rast gelir) yahut Şâban'ın sonunda yevm-i şekten (bir kaç gün önce oruca başlamışsa) havas veya avam bunda (nâfile) ya'nî farz ve vâcib olmayıp Allah rızâsı için (oruç tutabilir. Ama) yevm-i şekte oruç tutmak isteyen kimse de (bunlardan) ya'nî oruç tuttuğu günlerden birine rastlamazsa yâhut birkaç gün önceden başlayıp oruçlu (değil ise, ancak havastan olursa, ya'nî niyyetin nasıl olacağını bilenlerden ise, oruca niyyetlerinde (nâfile olduğunu kat'ederek tutar, Avam, ihtiyat olarak, öğleye kadar) niyyetsiz durup (orucu bozan bir şey yapmaz) ve bir taraftan ayın görünme haberini (beklerler. Bir taraftan hilâlin görüldüğü haberi gelip) yevm-i şekkin, ya'nî şüpheli günün Ramazan olduğu (sâbit olursa) henüz orucu bozan bir şey yapmıyanlar da oruca (niyyet ederler). Bu şekilde (o gün) Ramazan orucu (kaçırılmış olmaz. Eğer hilâlin görünme haberi gelmezse avam (öğleden sonra) niyyetin vakti geçtiğinden, niyyetsiz yemek ve içmekten el çekmeleri bir fayda vermiyeceğinden (yerler). İftar etmelerinde, ya'nî yemelerinde kerâhet olmadığında icma / ya'nî söz birliği vardır.

Yevm-i Şekk denen (bugünde), geçen Ramazandan "kalmış, yahut nâfile niyyetle başlanıp bozulmuş olan orucu (kazâ ve) yemin ve sâire için (kefâret ve adak) olarak üzerine farz ve vâcib olan (oruçlarını tutmak mekruhdur ve) bunun orucunu (nîyyette) belirtmede (tereddüt edip, bugün Ramazan ise (Ramazan orucu olsun). Ramazan (değil ise diğer vâcib oruçlardan [Farz veya vâcîb] olsun demek, (yahut), bugün Ramazan ise, orucum Ramazan orucu, değilse (nâfile olsun demek

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

de mekruhdur [ya'nî tahrîmen mekruhdur]. Yevm-i şekkin Ramazan) günlerinden (olduğu sâbit olsa), yevm-i şekte (bu niyyetler), ya'nî nâfile, kaza, kefâret veya adak diye belirtilen veya bunlardan biriyle, Ramazandan olması aralarında tereddüd (ile tutulan oruç, Ramazan) orucundan (vâki olur). Niyyetlerin Ramazan orucu diye denmesi gerekmez. (Zîra) şer'an oruç için ta'yin olunmuş olan (Ramazan-ı şerîfin orucunu) edâ üzere olan kimse, niyyet ederken, Ramazandan olduğunu belirtmek lâzım değildir. Ancak ramazanda (her gün) oruca (ayrı ayrı niyyet etmek lâzımdır). Bu niyyetlerde orucun kendisine niyyet bulunduğundan nâfile, vâcib veya başka bir şey deyip vâfietmesinde hatâ etmesi zarar vermez. Ama orucun kendinde, niyyette tereddüt edip, yarın Ramazan ise, oruca niyyet ettim, değilse oruçlu olmayayım dese, orucum aslında tereddüd ile, azminde cezm bulunmadığından, şübheli günün Ramazandan olduğu, açıklansa da, bu şekilde yevm-i şekteki orucu sahih olmaz. Nitekim, yarın yemek bulursam yerim, bulamazsam oruçlu olmuş olayım diye yemeden içmeden geçirdiği yevm-i şekkin Ramazandan olduğu anlaşılrsa, oruçlu olmayıp, kazâsı lâzım olur (Dürr-i Yekta Şerhi).

* “Şübheli günde oruç ile iftar arasında niyet bakımından tereddüt eden, yani Ramazan ise oruçlu, değilse oruçsuz olmak üzere niyetlenen kimse oruca kesin karar vermediği için oruçlu değildir. Bundan dolayı şübheli günün Ramazan olduğu kesinlik kazanır ve o kimse niyeti şer'î gündüzün ortası sayılan kuşluk vaktinden önce kesin bir şekilde yenilememiş olursa onu kaza etmesi gerekir.” (Mehmed Zihni Efendi).

* *Fethu'l-bârî'de*, İbn Abdülberr'in şu değerlendirmesi yer almaktadır: Bu sened, onların nezdinde hakkında ihtilâf etmedikleri bir senedir. Mâlikî mezhebinden el-Cevherî onlara muhâlif kalmış ve haber mevkûftur demiştir. Buna cevâb olarak haber, lafzan mevkûftur, fakat hükmen merfûdur denilmiştir (İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IV, 102). Hadîs şek günü oruç tutulamayacağına açık bir delîldir, fakat bundan sonraki hadîste yer aldığı üzere bugünde oruç tutmak âdeti olan kimse olursa bu müstesnâdır.

Ebû Hüreyre (r.a.)'in nakline göre Resûlullâh (s.a.v.), şöyle buyurmuştur: “*Herhangi biriniz Ramazân'dan bir veya iki gün önce oruç tutmasın. Ancak o gün oruç tutmak gibi âdeti olan bir kimse bulunursa o, bugün oruç tutabilir.*” Hadîsi Buhârî (“Savm”, 14) rivâyet etmiştir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Bu hadîs âdet hâline getirilenler hâriç olmak üzere Ramazân'dan bir veya iki gün önce oruç tutmanın yasak olduğunu açıkça göstermektedir. Âdet genel olup, her ayda o günlerde oruç tutma âdeti ile Şa'bân ayının başından o güne kadar yani ayın sonuna kadar oruç tutmayı âdet hâline getirmeyi kapsayacak kadar geneldir. *ed-Dürrü 'l-muhtâr*'da şöyle denir: Şek günü, bir kimsenin oruç tutmayı âdet hâline getirdiği ana rastlasa veya Şa'bân ayının sonundan üç gün ve daha fazla oruç tutuyor olsa böyle bir kimsenin nâfileye niyet etmesi ulemânın ittifâkı ile daha efdaldır. Zîrâ Hz. Peygamber (s.a.v.) “Ramazân'dan bir veya iki gün önce oruç tutmayınız” buyurmuştur “Haskefî, *ed-Dürrü'l-muhtâr*, II, 141 - Reddü'l-muhtâr'la birlikte” -- (Hadislerle Hanefî Fıkıhı).

* **Bir Müslümanın Yol Haritası** İsimli İlmihal kitabında: “Şek günü, Şaban ayının otuzuna denk gelen gündür. Bugünün oruçlu olarak geçirilmesini Rasûlullah (aleyhissalatu vesselâm) yasaklamıştır.” dedikten sonra: “Bunda şu hikmetler gözetilmiş olabilir: Müslümanların **Ramazan ayına zinde bir şekilde girmeleri**, ibadetlerin başlangıç ve bitiş zamanlarını iyice araştırma ve buna göre hareket etmeleri, bunun bir âdet haline gelerek, Ramazanın başlangıcının değişmesi ihtimali vb. Bu mevzuda şu rivayetleri görmekteyiz. Ammar b. Yasir şöyle rivayet etmektedir: “Kim şek gününde oruç tutarsa Ebu'l Kasım'a (Peygamber Efendimiz'e) karşı gelmiş olur.” Diğer bir rivayette de Efendimiz şöyle buyurmaktadır: “Sizden herhangi biriniz Ramazan'dan bir veya iki gün önce oruç tutmasın. Ancak eskiden beri tutageldiği bir oruç varsa tutsun.” İkinci hadisten, eğer bir kişinin eskiden beri tuttuğu bir oruç varsa ve bu şek gününe denk gelmişse bunda herhangi bir mahzurun olmadığı anlaşılmaktadır.” denilmekte ise de **Müslümanların Ramazan ayına zinde bir şekilde girmeleri** için değildir. Eğer öyle olsa genellikle **Ramazan** ayından evvel **Recep** ve **Şaban** aylarında Oruç tutmak da yasak edilirdi. Yasak edilmediği, hatta çok faziletli olduğu Hadis-i Şeriflerde açıkça görülmektedir:

(Haram aylarda bir gün oruç tutup bir gün yemek çok faziletlidir.) [Ebu Davud].

(Receb ayında Allahü teâlâyâ çok istiğfar edin; çünkü Allahü teâlânın, Receb ayının her vaktinde Cehennemden azat ettiği kulları vardır. Ayrıca

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Cennette öyle köşkler vardır ki, ancak Receb ayında oruç tutanlar girer.)

[Deylemî]

(Ramazandan sonra en faziletli oruç, Şaban ayında tutulan oruçtur.)

[Tirmizî]

* Şekk gününde oruç tutulmaz. Ancak tatavvuan (nafile niyetiyle) olur. Şekk günü, Şaban ayının son günüdür ki Ramazan'ın birinci günü olması ihtimâli vardır. Tatavvu'dan başkasının mekruh olmasına sebep: Sünen sahihlerinin İbn Abbâs (R.A.) dan rivayet ettiği hadîs-i şerîfdir. Resûlullah (S.A.V.): «*Ramazan ayını öncesinden bir gün veya iki gün oruç tutarak karşılamayınız. Ancak sizden birinin başka bir maksadla oruç tutmuş olması müstesna*» buyurmuştur.

* Şekk gününde, havas oruçlu olur. Yâni: Müftî ve kâdî gibi ileri gelenler ihtiyat yolunu tutarak şekk gününde oruçlu olurlar. Yasağı işlemiş olmak suçundan uzak olması için, havâsdan olmayanlar da zevalden sonra iftar ederler.

«Eğer yarınki gün Ramazan ise ben oruçluyum, Ramazan değil ise oruçlu değilim.» diye niyet eden kimsenin orucu, oruç olmaz. Çünkü azimde kesinlik bulunmadığı için niyet de bulunmamış olur. Yine, «Eğer yiyecek bulamazsam oruçlu olurum, bulursam iftar ederim,» diye niyet ederse oruç olmaz.

Şekk gününde, «Eğer yarınki gün Ramazan'dan ise ben oruçluyum, e&er Ramazan'dan değil ise başka vâcib olsun» diye niyyet ederse bu. farz niyeti ile başka vâcib niyeti gibi, iki mekruh iş arasında tereddüd olduğu için, mekrûhdur.

Ya da, «Yarınki gün Ramazan ise ben oruçluyum, eğer değil ise nafile olsun», derse mekruh olur. Mekruh olmasının sebebi; bunu diyenin bir bakıma' farza niyet etmiş durumda olmasıdır. Eğer o günün Ramazan olduğu belli olursa, mutlak niyet bulunduğu için, Ramazandan sayılır. Eğer Ramazan olduğu belli olmazsa, vâcib ve nafilede, yine nafileden sayılmış olur.

Fakat birinci meselede o, diğer vâcibde mütereddid olduğu için, ondan (diğer vâcibden) sayılmaz. Mutlak niyet kalır, nafileden sayılır. (Gürer ve Dürer Tercümesi).

* İkinci meselede ise, zikredilen gibi, mutlak niyetin bulunmasından ve kaza ile mazmun (borçlu, hükümlü) olmadığı halde nafileye kasden başlamak olmayıp bilâkis zimmetinden vacibi düşürmek maksadıyla başlamak olduğundan o, nafileden sayılır. (Gürer ve Dürer Tercümesi).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Hanefî'lere göre; şekk günü Şaban ayının son günü olup, havanın bulutlu olması sebebiyle, Şaban'ın son günü mü, yoksa Ramazan'ın ilk günü mü olduğu kestirilemiyen gündür.

Eimrae-i selâse'ye göre; şekk günü Şaban ayının otuzuncu günüdür ve hilâlin görülmemesi sebebiyle Şaban ayından mı, yoksa Ramazan ayından mı olduğu bilinemeyen gündür.

Şâfiîlere göre; şekle gününde oruç tutmak; bazan mekruh, bazan mendub, bazan da bâtıl olur. Meselâ, o gün Ramazan ayındandır diye oruç tutulursa, kerâhet-i tahrîmi-ye ile mekrûhdur. Farzla vâcib arasında tereddüd ederek niyetlenilir ve oruç tutulursa, kerâhet-i tenzihiyye ile mekrûhdur. Şekk günü, oruç tutmak, âdet edinilen günlere rastlarsa mendubdur. Oruç tutmakla tutmamak arasında mütereddid olunduğu halde tutulursa, bâtıldır.

Yine Şâfiîlere göre; şayet şekk gününden önceki gece halk arasında hilâlin görüldüğü haberi yayılmış fakat isbât edilememişse, o gün oruç tutmak haramdır. Hilâlin görüldüğü haberi halk arasında yayılmamışla, o gün kafi olarak Şaban ayındandır. Ancak, âdil bir kişinin, o günün Ramazandan olduğuna dair şehâdeti, onu kat'i şekilde Ramazandan kılar.

Mâlikîlere göre; şekk günümle nafîle olarak oruç tutulur veya o gün, oruç tutmak âdet edinilen günlere rastlarsa oruçlu olmak mendub olur. Şekk gününün Ramazandan olduğu anlatamazsa, niyet edilen oruç sahih olur. O günün Ramazandan olduğu anlaşılırsa, tutulan oruç kaza edilir. O gün için oruca ihtiyaten niyet edilirse, mekruh olur.

Hanbelîlere göre; şekk gününde nafîle oruca niyet etmek mekrûhdur. Ancak o gün, oruç tutulan günlere rastlar veya ondan önce bir iki gün oruç tutulmuş ise mekruh değildir. Sonradan, şekk gününün Ramazan ayından olduğu anlaşılırsa, tutulan oruç Ramazan orucu yerine geçmez. Bir gün kaza etmek icâbeder.

Şekk günü hakkında Ashâb-ı Kiram da ihtilâf etmişlerdir. Bir kısmı, o gün oruç tutmanın caiz; olduğunu kabul etmişler, bir kısmı da o gün oruç tutmayı Peygamber (S.A.V.) Efendimize isyan etmek saymışlardır. (Gürer ve Dürer Tercümesi, dipnutu).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Yevm-i Şekk konusunda **Şir'atu'l İslâm Şerhi** kitabında da geniş bilgi mevcuttur. Kitabın **Ahmed Faruk MEYAN** (= Süleyman KUKU) Tercümesini tavsiye ederiz..

* Hadîs âlimlerinin büyüklerinden ve Şafiî mezhebinde meşhûr fıkıh âlimi İbn-i Hacer El Askalânî (M. 1372 – M.1449) tarafından hazırlanmış ve Ahmed DAVUDOĞLU Hoca tarafından da terceme edilmiş olan **“Büluğ'ül-Meram Tercümesi ve Şerhi”** isimli Kitabın ikinci cildinde de geniş bilgi mevcuttur.

* Yevm-i şekk orucunun keyfiyetini bilen herkes havastan sayılır. Bilmeyen ise avâmdandır. Burada muteber olan niyet, o gün oruç tutmak âdeti olmayan kimsenin kesin olarak nâfileye niyetlenmesidir. ...

Niyetlenen kimse "bu gün ramazandansa, tuttuğum oruç ramazandan olsun" diye bir şey düşünmeyecektir. Bunu Ehîzade söylemiştir. Niyetin aslında tereddüt ederek **"yarın ramazandan ise oruçluyum; değilse oruçsuzum"** diyen kimse, kesin söylemediği için oruçlu değildir. Nasıl ki "yiyecek bulamazsam oruçluyum; bulursam oruçsuzum" diyen de oruçlu değildir. Fakat orucun vasfında tereddüt ederek; "yarınki gün ramazandansa ramazan orucuna; değilse başka bir vacibe niyet ettim" derse, kerahet-i tenzîhiyye ile oruçlu olur. Keza **"Yarın ramazandansa ramazan orucuna, değilse, nâfile oruca niyet ettim"** derse mekruh olur. Çünkü iki mekruh arasında yahut bir mekruhla bir mübah arasında tereddüt etmiştir. Eğer yarının ramazandan olduğu anlaşılırsa, tuttuğu oruç ramazandan olur; ramazandan olmadığı anlaşılırsa, her iki surette (yani gerek vâcibe, gerekse nâfileye niyetlensin) orucu nâfile olur. Kaza ile ödenmez. Zira kasten nâfileye niyetlenmemiştir. Yevm-i şekte günün yarısına kadar bekleyen kimsenin, unutarak niyetten önce yemesi ile niyetten sonra yemesi hükümde birdir. Sahih olan budur. **Vehbâniyye Şerhi.** (İbn-i Abidin - Reddül Muhtar).

*

*

Hilâli Teleskopla Görmek Yeterli midir?

* Diyanet İlmihali'nde şöyle denilmektedir:

* “Asıl tartışma astronomi ilminin verilerine göre hareket edilip edilmeyeceği noktasında toplanmaktadır. Bu konuda, astronomi ilminin verilerine itibar edilmeyeceğini savunanların argümanları oldukça zayıf görünmektedir.

Bir kere, Peygamberimiz "Hilâli görünce oruç tutun..." dediğine göre, aslolan hilâlin görülmesidir; görmenin nasıl olduğu değil. **Hadiste geçen rü'yet kelimesinin “baş gözüyle görmek” anlamına geldiğini iddia etmek ise bir zorlamadır;** çünkü o kelimenin klasik Arapça'da anlamak, bilmek gibi anlamları vardır. Öte yandan, astronomik verilere itibar edilmeyişi, Peygamberimiz'in yukarıda geçen "Biz ümmî bir toplumuz, hesap, okuma yazma bilmeyiz" sözüne dayandırılıyorsa, bu takdirde, müslümanlar ne kadar cahil kalırlarsa o kadar iyi müslüman olurlar gibi bir anlam çıkarılması kaçınılmaz olur. Esasen Peygamberimiz'in bu sözü, o toplumun bilgi ve tecrübe birikiminin ince hesaplar yapmaya yetmeyeceğini, fakat bu işin özünde hesap meselesi olduğunu da göstermiş olmaktadır.”

* Birçok kitapları bulunan Araştırmacı-Yazar Mehmed PAKSU da “Peygamberin Ramazanı” isimli bir kitabında:

“Hilâli görmede mutlaka çıplak gözle görülecek demek bir **zorlamadır**, inandırıcı bir davranış değildir. Önemli olan güneş batar batmaz hilâlin akşam saatlerinde görülmesidir. **Zaten ilk gün hilâl çok ince olacağı için herkesin açık ve net olarak görmesi mümkün değildir.**” demek suretiyle Diyanet İlmihalindeki bilgileri desdeklemekte olduğu görüldü.

* **Baş gözüyle görmenin bir zorlama olduğunu** bir ilmihal kitabında yazabilmek Peygamber Efendimizin biz ümmetini zora koşturduğunu imâ etmek, açıkça değilse de dolaylı olarak suçlamaktır.

Dikkat edilirse, **hilâl çok ince olacağını ve herkesin açık ve net olarak görmesi mümkün olmadığını** söylemektedir. **Hilâl çok ince olduğu** elbetde doğru fakat **herkesin açık ve net olarak görmesini** emreden / isteyen yahut talep eden olmadı ki.

* “Hilâl'i bir beldede yaşayan bütün insanların görmesi şart değildir. Ramazan hilâlini **iki âdil** hattâ esah kavle göre **bir âdil** kimsenin görmesi bütün müslümanlar

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

için kâfidir. 'Bayram hilâli için' mutlaka iki âdil kimsenin şahadeti lâzımdır. Bu hususda bütün ulemâ müttefiktir.”

* Mehmed PAKSU isimli yazar, aynı kitabında:

“Bugün yıllar sonra tutulacak olan ayın ve güneşin durumunu astronomi nasıl haber veriyor ve saniyesi saniyesine aynen çıkıyorsa, hilâli görme meselesinde de teleskopla görülen Ramazan hilaline itibar etmek en isabetli olanıdır.” dedikten hemen sonra: “**Ama bu durum hiçbir zaman çıplak gözle hilâli gözetlemeye engel olmadığı gibi, hilâli gözetlemeyi terk etme anlamını da taşımaz**” demektedir. Madem ki, hilâli teleskopla takip etmek çıplak gözle gözetlemeye engel olmadığı gibi hilâli gözetlemeyi terk etme anlamını da taşıyor o zaman hilali neden çıplak gözle gözetlemeyi teşvik etmekten kaçınıyorsunuz?

* Peygamberimiz’in “Biz ümmî bir toplumuz, hesap, okuma yazma bilmeyiz” Hadis-i Şerif’i Hadis kitaplarında ve bir kısım Tefsir kitaplarında mevcuttur. Elbette biliyoruz ancak «...**yazı ve hesap bilmeyiz...**» cümlesi ümmî olduklarının beyânı ise de az da olsa içlerinde, okur yazar ve hesap bilenler vardı. Aksi halde Kur’an-ı Kerim’in Eshab-ı Kirâm (Radıyallâhü anh) içerisindeki kâtip sahabeler tarafından yazıldığını kabûl etmemek olur.

* Bahsi geçen Hadis-i Şerif’i Abdullah İMAMOĞLU Hoca bir makalesinde, şu şekilde izah etmekte (açıklamakta) ve yanılanları uygun bir şekilde tenkid etmektedir:

“Kardeşlerimizin “astronomik hesaplamalara itibar edilir” söylemlerine destek buldukları ve meseleye istidlal ettikleri hadis şudur:

Biz ümmî bir ümmetiz; yazma ve hesaplama bilmeyiz, ay şu kadar ve şu kadardır.” (Sahih-i Buharî)

* Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in hadisinin mefhumundan yola çıkarak İslâm Ümmeti’nin ümmî olduğunu ve bundan dolayı da okuma yazma-kitabet ve hesap bilmediğini, bu yüzden de ayın hesaplamasını yapamadıklarını beyan etmektedir. Kısacası bu hadisin mefhum olarak şöyle bir manayı barındırdığı doğrudur. Nedir o; “Bizler bugün ümmî bir ümmet olmaktan çıktık yani okuma yazma bilen dolayısıyla hesap yapabilen bir Ümmet olabildiysek ayın hangi ay olduğunun belirlenmesinde hesaba itibar edebiliriz.” Mefhum olarak bu mana anlaşılabilir. Yani hesap yapabiliyorsak o zaman ayı astronomik hesaplamalarla tayin edebiliriz... Dedğim gibi bu, mefhum olarak doğrudur. Lakin hadisin mefhumuyla amel edilebilir mi? Hadisin mefhumundan hareketle oruç ve

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

bayramların tayini için hilâlin görülmesi yerine astronomik hesaplama itibar edilebilir mi?

Kardeşlerimiz zımnen şunu demek istiyorlar; “bizler bugün okuma-yazma biliyor ve hesap yapabiliyorsak o zaman oruçların ve bayramların başlangıcını astrolojik yöntemlerle belirleyebiliriz.” Tabii ki tartışmaya ve ihtilafa kaynaklık eden hadisi ve hadisin mefhumuyla amel edilip edilemeyeceği konusunun izahı elzem olmuştur.

Usulü Fıkıh'ta kaide şöyledir; “Eğer ki bir nassın mefhumuyla amel etmeyi ihmal eden başka bir nass mevcutsa o mefhumla amel edilemez.” Konunun daha iyi anlaşılması adına başka bir örnek vermek istiyorum.

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin.” (İsra 31)

Ayetin mefhumundan hareketle haram olan fakirlik korkusuyla öldürmektir, şayet zenginlikten dolayı öldürürse helal olur denilemez! Bilakis öldürme, ister fakirlikten isterse zenginlikten dolayı olsun her iki durumda da haramdır. Yani ayetin mefhumuyla amel etmeyi başka bir nass ihmal etmiştir. Şu ayette olduğu gibi:

“*Kim bir mü'mini kasten öldürürse onun cezası, cehennemdir.*” (Nisa, 93)

Bu yüzden bu mefhum, ihmal edilir. Dolayısıyla haram olan fakirlik korkusuyla öldürmektir, şayet zenginlikten dolayı öldürürse helal olur denilemez! Bilakis öldürme, ister fakirlikten isterse zenginlikten dolayı olsun her iki durumda da haramdır.

Nasıl ki Nisa Suresi'ndeki ayeti kerime İsra Suresi'ndeki ayetin mefhumuyla amel etmeyi ihmal ettiyse,

“***Eğer size hava kapalı olursa sayıyı otuza tamamlayınız.***” (Buhari) hadisi de hesap yapmanın olabilirliğine hamledilen hadisin mefhumuyla amel etmeyi ihmâl etmiştir. Zaten hadis hiçbir kayıt koşmadan şer'î hükmü beyân etmiştir. Ki o havanın kapalı olması halinde otuza tamamlanmasıdır.

Makalemin başında söylediklerimin faydalı olacağına inanarak tekrar etmek istiyorum. Oruç ibadeti bütün yönleriyle birlikte şer'î meseledir. Hepimizce de malumdur ki şer'î hükümler kapsamında olan konularda akla ve aklın ürettiği argümanlara yer yoktur (Köklü Değişim Dergisi).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* “*Hadis-i şerifte Ramazan hilâlini görüp oruç tutmak, Şevvâl hilâlini görüp bayram yapmak ve hilâlin görülmesi mümkün olmadığı zaman Şabanın günlerini sayıp otuza tamamlamak ile emrolunduğumuzdan, Şaban ayının sonunda Ramazan’ın hilâlini ve Ramazan sonunda Şevval’in hilâlini görmeye gayret etmek kifaye olarak vaciptir ki bu farz-ı kifaye demektir.*

Ramazan hilâlini görmek mümkün olursa ne âlâ; mümkün olmaz ise Şaban ayının günleri otuza tamamlanıp ertesi gün Ramazan orucu tutulur.” Şevval ayı da böyledir, hilâl görüldüğü zaman bayram yapılır. Görülmesi mümkün olmaz ise Ramazan otuz tutulur (Mehmed Zihni Efendi).

* Bir başka Ayet-i Kerime meâlinde ise: “*Rabbin, «Kendinden başkasına kulluk etmeyin. Ana ve babaya iyi muamele edin» diye hükmetti. Eğer onlardan biri veya her ikisi senin nezdinde ihtiyarlığa ererlerse onlara «Öf» (bile) deme. Onları azarlama. Onlara çok güzel (ve tatlı) söz söyle.” (İsra, 23). buyurulurken; sadece mefhumunu dikkate alanlar için, bu Ayet-i Kerime’den “Onlara (Ana ve babaya) iyilik maksadı ile sert davranın, gerekirse dövün.” anlamını çıkarmaları gayet doğal bir durum olsa gerek.*

Allah Teala’nın “*anne ve babaya, “Öf” bile demeyin*” buyurması, Yani onları incitecek en küçük söz ve hareketten bile kaçınmayı buyurmasıdır. Ayet-i Kerimedeki **Öf** sözcüğü, rahatsızlığı ifâde eden en küçük ve hafif bir tâbirdir.

* Bu Ayet-i Kerime, Kadı Beydavî Tefsirinde şöyle tefsir edilmiştir:

* <<“**Rabbin kesin olarak şunları emretti: Ancak kendisine ibadet edin.**” Çünkü, ibadet tazimin en ileri şeklidir. Böyle bir tazime ancak ve ancak sonsuz azamet ve nimet sahibi olan Zat layıktır.

Ayet, üstte ondokuzuncu ayette bildirilen ahiret çalışmasının bir tafsili gibidir.

“Ve anne - babaya iyilik yapın.”

Çünkü anne baba, kişinin vücut bulmasına ve yaşamasına zahiri sebeptirler.

“**Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa...“Senin yanında”** ifadesinden murat, “Senin himayende, senin tekeffülün altında” manasıdır.

“**Sakın onlara “öf” bile deme.**” Onlardan meydana gelebilecek nahoş bir şey olduğunda sızlanma, onlara bakmaktan şikâyetçi olma.

Onlara “**öf**” demek bile yasak olunca, tarîk-ı evlâ ile diğer eziyetlerin men edildiği anlaşılır.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Bundan dolayıdır ki Hz. Peygamber (asm) Hz. Huzeyfe'yi, müşrikler safında olan babasını öldürmekten men etti.

“Ve onları azarlama.”

Ayet, önce onlara güzel muamelede bulunmayı emretmişti. Bununla da onlara eziyet verecek şeylerden yasakladı.

Hoşuna gitmeyen bir şey olduğunda, kaba davranıp onları azarlama.

“Ve onlara güzel söz söyle.” Onlara **“of”** demek, azarlamak yerine; incitici yanı hiç olmayan hoş, güzel şeyler söyle.>> (Muhtasar Beydavi Tefsiri)

* Bakara suresindeki, (...**Beyaz iplik siyah iplikten ayırt edilinceye kadar yiyip için...**) mealindeki 187. âyetindeki iplikler, gündüzün beyazlığı ile gecenin siyahlığıdır. Âyet-i kerimenin anlamı, (**Gündüzün aydınlığı ile gecenin karanlığı, iplik gibi birbirinden ayrılınca kadar yiyip için**) demektir.

* Maalesef bir çok kimse tarafından günümüzde bile cehaletin esaretinden kurtulamayanlar arasında yanlış anlaşılan ve bilhassa da bir kısım ard niyyetli hâlâ yanlış anlatılan ayet-i kerimeler arasındadır.

* Oysa Ayet-i kerime de bahsi geçen **Beyaz ve siyah iplik** dikiş nakışda kullanılan ince iplik olmadığı gibi; Gemilerde kullanılan **kalın halat** da değildir.

* “Tan yerinde ufukta ilk önce meydana gelen aydınlık ile ona paralel olarak uzayıp giden gece karanlığı beyaz ve siyah iki ipliğe benzetilmiştir.

Bir rivâyete göre, bu âyet ilk nâzil olduğunda **“mine’l-fecri”** kelimesi yoktu. **Fecir**, bilindiği gibi tan yeri demektir. Ayeti duyanlar, beyaz ve siyah ıkı ipliği yanyana koyup bunları birbirinden ayırt edinceye kadar yemeye devam ettiler, işte bu yanlış anlamayı gidermek için **“mine’l-fecri”** kelimesi nâzil oldu. Bu rivâyet sahih kabul edildiği takdirde, her hâlde bu hâdis, Ramazan ayı girmeden önce vukû bulmuş olmalıdır. Ve beyânın, ihtiyaç zamanına değin ertelenmesi câizdir” (Ebussuud Tefsiri).

* “... Yeme, içme ve cinsi münasebet gibi bu meşrû fiillerin yapılma zamanı, akşam namazı vaktinin girmesiyle başlayıp, sabahleyin şafak söküne, tan yeri **beyaz bir iplik** gibi ağarınca kadar devam etmektedir. Buna **“feci-i sâdık”** denilmektedir. **“Fecirde beyaz ipliğin siyah iplikten ayrılması”** ifadesi, bu mânâyı tasvirî bir üslupla açıklamaktadır. Orucun vakti ise, fecr-i sâdıkla başlayan imsakten akşam namazı vakti girinceye kadardır. Bu vakit içinde

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

şartlarına riayet ederek oruç tutulmalıdır.” (Prof. Dr. Ömer ÇELİK)

* “Ayeti kerimede geçen beyaz iplikten murat: Gündüzün beyazlığından ufukta ilk zuhur eden (meydana gelen) dir ki, ince olarak uzanan bir iplik gibidir. Sonra yayılır ve dağılır. Siyah iplikten murat ise, gündüzün beyazlığıyla beraber gecenin karanlığından uzanandır. Zira fecri sadık zuhur ettiği zaman, ufukta enine uzanan bir iplik gibidir. Şüphesiz fecri sadıkla beraber, gecenin karanlığından bir kısım kalır; şöyle ki, gecenin karanlığından kalan kısmın, fecirden zuhur eden aydınlığa birleşen tarafı, sanki beyaz ipliğin yanındaki siyah iplik gibidir. Çünkü sabahın nuru yani fecri sadığın parlaklığı gece karanlıklarının aralarından yarılr ve açılır. Binaenaleyh gündüzün beyazlığından ilk zuhur eden aydınlık, beyaz ipliğe; gece karanlığından uzanan da siyah ipliğe benzetilmiştir” (Ruhu’l Furkan).

* Elbette edebiyattan-edepten mahrum olan, mecâzdan, kinâyeden anlamayan birilerinden de, başka türlü anlayış beklenemez.

* **27 (467)** -- Buhari, Ebu Davud ve Tirmizi'nin bir rivayetinde de şöyle gelmiştir: "Ashab-ı Muhammed (a.s.)'in (başlangıçta) durumu şöyleydi: Bir kimse oruçlu iken, iftar vakti gelince, iftarını açmadan uyuyacak olsa, artık o gece yemediği gibi ertesi günü de yiyemez, o günün akşamına kadar beklerdi. Kays İbnu Sırma el-Ensari (ra) oruçlu olduğu bir günde iftar vakti girince hanımına gelerek yiyecek birşey olup olmadığını sordu. Kadın: "Hayır, yok!" ancak bekle, sana yiyecek arıyayım" dedi. Kays, gün boyu çalışan birisiydi, beklerken uyuyakaldı. Hanımı gelince baktı ki uyuyor: "Eyvah mahrum kaldın, yiyemiyeceksin" diye eseflendi. Ertesi gün, öğleye doğru Kays (ra) açlıktan baygın düştü. Durumu Resulullah (sav)'a anlattılar. Bunun üzerine şu ayet nazil oldu: "*Oruç tuttuğunuz günlerin gecesini kadınlarınıza yaklaşmanız size helal kılındı*" (Bakara, 187). Buna Müslümanlar fevkalade sevindiler. Arkadan, "*Tanyerinde beyaz iplik, siyah iplikten sizce ayırd edilinceye kadar yiyin için..*" ayeti nazil oldu." Ayetin nüzülüne sebep olan zatın ismi Ebu Davud'da Sırma İbnu Kays (ra)'dır. Nesai'de ise rivayet şöyledir: "Ashab'tan biri akşam yemeğinden önce uyursa, artık o gece ve ertesi gün güneş batıncaya kadar bir şey yiyip içmesi ona helal olmazdı. Bu durum şu ayet nazil oluncaya kadar devam etti: "*Tan yerinde beyaz iplik siyah iplikten, sizce ayırd edilinceye kadar yiyin, için.*" Ravi der ki: "Bu ayet, Kays İbnu Amr hakkında nâzil olmuştur." (Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Sehl Ibnu Sa'd (radiyallahu anh) anlatıyor: "**Beyaz iplik siyah iplikten, sizce ayrılıncaya kadar yiye için**" ayeti indiği zaman "**tan yerinde**" kelimeleri henüz nâzil olmamıştı. Bir kısım insanlar, oruç tutacakları zaman ayaklarına siyah ve beyaz (iplik) bağlar, bunlar görülünceye kadar yiyip içmeye devam ederlerdi. Bunun üzerine Cenab-ı Hakk "**Tan yerinde**" kelimelerini inzal buyurdu. O zaman herkes anladı ki burada beyaz ve siyah ipliklerden maksad gündüz ve gece imiş." (Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi).

* "Oruç (günlerinin) gecesinde eşlerinize cinsî ilişki kurmanız size helal kılındı. (Haramdan korunmak ve sükunete kavuşmak için) onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbise (durumunda)sınız. Allah (onlara yaklaşmamakla) nefislerinizin arzularına karşı zâfiyet göstereceğinizi bildi de tevbelerinizi kabul edip sizi bağışladı. Artık bundan böyle, (oruç gecelerinde de) onlara yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazdığı (takdir ettiği) şey (nesl)i isteyin. **Beyaz iplik siyah iplikten** (fecrin aydınlığı, gecenin karanlığından) **seçilinceye** (tan yeri ağarınca) **kadar yiye için**; sonra da orucu akşam oluncaya (iftar vaktine) kadar tamamlayın. Fakat mescidlerde i'tikâfa çekilmiş iken kadınlarınıza yaklaşmayın. Bu (hükümler) Allah'ın (yasak) sınırlarıdır; sakın sınırlara yaklaşmayın! Allah, sakınıp korunsunlar diye âyetlerini insanlara böyle açıklar." (Feyzü'l-Furkan Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali).

* Bakara Suresinin, 187. Ayet-i kerimesinin bir kısmı Ömer Nasuhi BİLMEN'in Tefsirinde şöyle izah edilir:

".....(ve sizler için fecrin beyaz ipliği) gecenin (siyah ipliğinden tebeyyün edinceye kadar) sabahleyin şafak söküp tan yeri iplik gibi ağarınca kadar = Sabahın bir beyaz hattı ziyaîsi zuhur edip imsak vakti oluncaya değin (yiyiniz ve içiniz) mübâşeretle [cinsel ilişkide] bulununuz, bunlar size helâldir. (Sonra) bu fecri sadıktan itibaren (orucu ertesi geceye kadar tam tutunuz.) Bu müddet zarfında yemekten, içmekten, mukarenetten [cinsel ilişkiden] sakınıınız. (Ve siz mescitlerde mutekif [itikafta] bulundukça refikalarınızla [eşlerinize] mücameette [cinsel ilişkide] bulunmayınız.) Bu halde bu mukarenet caiz değildir, itikâfa mânidir. (Bu) hükümler (Allah Tealânın hudududur.) Bunlara tecavüz etmek caiz değildir. (Sakın onlara yaklaşmayınız) onlara tecavüz sayılacak, tecavüze sebebiyet verecek şeylere temayül göstermeyiniz. (İşte Allah Teâlâ âyetlerini) dinî delilleri,

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

(böylece açıkça insanlara beyan buyurur.) Onları ikaz eder ve aydınlatır. (Ta ki onlar sakınlalar) Cenab-ı Hakkın emirlerine, yasaklarına muhalefeten sakınırlar.” (Kur’ân-ı Kerîm’in Meâli Âlisi ve Tefsiri.)

* Bakara Suresinin, 187. Ayet-i kerimesi Elmalılı Hamdi YAZIR’ın Tefsirinde ise şöyle izah edilir:

* **MÜBÂŞERET:** Beşere, beşereye gelmek, yani çıplak deri, deriye dokunmaktır. Bu münasebetle cinsî ilişkide mübâşeret denir ki burada maksadın bu olduğu üzerinde ittifak edilmiştir. Bu "**Mübâşeret ediniz, yaklaşınız!**" emrinin, "yiyiniz" gibi ibâha (mübahlık bildirmek) üzerinde de ittifak edilmiştir. Yani, "*Mübâşerette bulununuz.*" demek, "*Cinsî münasebette bulunabilirsiniz, yasak değildir.*" demektir. Bunun arkasında "**Allah 'ın sizin için yazdığı nesli isteyin.**" ifadesi, şunu gösteriyor ki birleşmeden maksat çocuk olmalı, yalnızca şehvî arzuyu tatmin peşine düşülmemelidir. Çünkü şehvetin yaratılmasının ve nikahın meşru kılınmasının hikmeti, üreme ve cinsin devamıdır. Sadece şehveti tatmin değildir. Bu "**isteyin**" emrinin, azli yasaklamak olduğu da söylenmiş ise de, "ibtîğâ" fiilinin mef'ulü olan مَا açık olmadığından kesin değildir. Ancak hadislerden de anlaşıldığı üzere mekruh olduğuna işaretten de uzak kalamaz.

Kısaca oruç gecesini, o şekilde cinsî münasebette bulunun, ve yiyin, için ta siyah iplikten beyaz iplik size seçilinceye kadar bunlar helal ve mübahtır. Fakat yanlış anlamayınız, hangi beyaz iplik bilir misiniz? Fecirden olan, fecr-i sadıktan bir parça bulunan beyaz iplik. Yani sabahleyin şafak söküne, tan yeri iplik gibi ağarınca kadar, bütün gece bunlara izin vardır. İmsak vakti, sabahın bu beyaz ipliğin ortaya çıkacağı andır. Burada حَتَّى kelimesinin sonrası, öncesine; ıstılahî tabiri ile gaye mugayyâda dahil olmadığı için, beyaz iplik seçildiği zaman imsakın da başlamış bulunması farzdır. Şüpheli olursa yememek müstehabdır. Yenirse kaza lazım gelmez. Çünkü seçilip ortaya çıkmak kesin bilgi demektir.

Bu "fecirden ibaret" kaydının, sonradan nazil olduğu rivayet edilmiştir. Şöyle ki: Bundan önce bazı kimseler biri beyaz, biri siyah iki iplik alır; bunlar birbirinden seçilinceye kadar imsak yapmazlarmış. Bu hadise üzerine "fecirden ibaret" açıklaması nazil olarak, kastedilen mânâ açıklanmış; beyaz iplik hakikat olmayıp, bilinen bir mecaz olan fecrin başlangıcı olduğu ve şer'î günün buradan başladığı

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

anlaşılmıştır (Hak Dini Kur'ân Dili).

* "**Şafak vakti günün ağarması gecenin karanlığından ayırt edilinceye kadar yiyin, için,**" Bu vakit, sabahleyin doğu tarafında tan zamanından itibaren uzun bir çizgi (hat) halinde enine doğru genişleyerek yayılan vakittir. Uzayıp giden gece karanlığı demektir. Her iki vaktin de beyaz ve siyah ipliğe benzetilmeleri, her ikisinin de uzayıp gitmesi sebebiyledir (Nesefi Tefsiri).

* **İmsâk**ın başlama zamanını anlatan bu âyette geçen **siyah iplik**le **beyaz iplik** tâbirlerinde, "**istiâre**" dediğimiz edebî üslup vardır. Yani bunlar, gerçekten de ipliğin kendisi değil, **fecr-i kâziple fecr-i sâdık**ın birbirinden ayrılıp seçilebilmesidir.

Beyaz ve siyah ipliğin görünmesinden maksat, gündüzün aydınlığı ile gecenin karanlığının birbirinden ayrılmasıdır.

* Dr. İhsan ŞENOCAK Hoca **Ümmî ve Cahil** Arasındaki Farkı web sitesinde güzel bir şekilde şöyle izah etmiş:

"İlme ulaşmanın farklı usulleri vardır. İnsanların çoğu ilmi okuma ve yazma, bir kısmı da dinleme, görme, his ve tecrübe gibi yollarla elde eder. Bu yüzden her okuryazar alim, he ümmî de cahil değildir. Okuryazar birinin cahil olması gibi alimin de ümmî olması mümkündür. Nitekim ümmî olduğu halde dinleme yoluyla çok sayıda kitap ezberleyen pek çok sayıda ümmî alim vardır.

Ümmî, okuryazarın; Âlim de câhilin karşıtıdır. Binâenaleyh ümmî, cahil demek değildir. Nitekim ümmî olan Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Mekke toplumunun yabancısı olduğu geçmişte yaşayan ümmetlerden, ahiretten, haşirden, neşirden haber vermiş; bunu yaparken de hiçbir insanın minneti altında kalmamış, hiçbir mektepte hiçbir hocadan ders almamıştır. Ümmîlik onun zihnini her tür kirli bilgiden korumuştur."

* Yunus EMRE ne güzel söylemiş değil mi?

İlim ilim bilmektir İlim kendin bilmektir Sen kendini bilmezsin Ya nice okumaktır?	Okudum bildim deme Çok taat kıldım deme Eğer Hak bilmez isen Abes yere gelmektir
Okumaktan murat ne Kişi Hak'kı bilmektir Çün okudun bilmezsin Ha bir kuru ekmektir	Dört kitabın mânâsı Bellidir bir elifte Sen elifi bilmezsin Bu nice okumaktır?

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Yunus Emre'nin ümmî (okuyup yazması olmayan) olup olmadığı, ilim tahsil edip etmediği, medrese eğitimi alıp almadığı konuları her ne kadar –mezarının nerede olduğu gibi– tartışmalı olsa da; Birçok araştırmacılar Yunus Emre'nin ümmî olduğu ve okuma yazma bilmediği görüşündedir. Ancak Divan'ında hem ümmî olduğunu hem de dinî ilimleri okuduğunu gösteren örnekler de yok değildir.

* Yunus Emre ve onu takip eden pek çok mutasavvıf-şair, yaşadıkları çağın kültürünü şifahen almışlar ve tecrübe edip yaşamışlardır. Yunus'un bilgisi, İlahî aşka ve ahlaka dayalı, manevi yolculuk tecrübesi yaşanarak elde edilmiş, vehbî ve kalbî bir bilgidir. Yunus, herhangi bir medrese eğitiminden geçmiş olsa bile o, bilgiye tasavvufi anlamlar yükleyerek almıştır (Dr. Kaplan ÜSTÜNER).

* Burada Ümmî kelimesinin anlamını cehaletten farkını tamamlayıp asıl konumuza dönelim.

* Teleskop ve dürbün hilâlin çıplak gözle görmesini kolaylaştırır. Önce rahat görebilmek için bu aletlerle hilâl aranır, bulunursa çıplak gözle de bakılır. Görülürse ertesi günün, ayın ilki olduğu anlaşılır. Hesap işi de böyle faydalıdır. Hilâlin semada ne kadar kalacağı, hangi dakikalarda, dünyanın nerelerinden görüleceğini gösterir. Hesabın, teleskobun faydası inkâr edilemez. Yoksa hesaba göre bayram ilan edilmez.

* “Meselenin özü şudur: İslâm bilginleri, astronomi ilminin sonuçlarını inkâr noktasında değildir. Ancak hilalin gözlenmesi, nassla sabit olan bir ameldir. Nitekim Hanefî fukahası bunun vacib olduğunda ittifak etmiştir. İlmin ilerlemiş olması her hangi bir vacibi ortadan kaldırmaz. Kaldı ki; gözle görmenin kalbe vereceği rahatlıkla, takvim yaprağına bakmak arasında büyük bir fark vardır” (Sorularla İslamiyet web sitesi).

* Merhûm Ahmed DAVUDOĞLU Hoca (1912 – 1983), Bahsi geçen Hadis-i Şerif'i naklettikten sonra; Şerh ederken: “... **Buradaki hesaptan murâd:** Yıldızların hareketini hesâb etmektir. **Araplar** bu hususta pek az şeyler biliyorlardı. Onun için de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ümmetinden güçlüğü kaldırmak için hükmü gözle görmeye talik etmiştir.

«Hava bulutlanırsa gün sayısını otuz olarak tamamlayın.» buyurması: Hükmün asla hesaba taallûk etmediğini gösterir. Çünkü hesaba taallûk etse: «Hava bulutlu olursa ne yapmak lâzım geldiğini hesap bilenlere sorun.» derdi.” demektedir..

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Hadis-i Şerifler'in beyânına göre; Hilâli Dürbün veya Teleskopla gözlemeye mani bir ifade bulunmadığı gibi, Çıplak Gözle (Teleskopsuz) gözlemeye de bir engel yoktur. Asıl olan da budur.

* Teleskop tanıtımı ile alakalı *Gökyüzünün Derinliklerinde* isimli bir kitapta Gözlem hazırlığı ve uyulması gerekli bilgiler şöyle anlatılmaktadır: “Gözlenecek cisimleri belirlerken gözlem yerinizin durumunu (ışık kirliliği, hava durumu çevredeki engeller) göz önünde bulundurun, örneğin kent merkezindeki evinizin balkonundan ya da bir parktan gözlem yapmayı planlıyorsanız, derin gökyüzü cisimlerinden çoğunu göremezsiniz...”

Gözlem yapacağınız yere hava kararmadan önce gitmek size hazırlanmak için zaman kazandırır. Eğer kullanacaksanız teleskobunuzu, dürbününüzü, haritalarınızı ve diğer gözlem araçlarınızı hava kararmadan gözleme hazır hale getirin. Yanınızda sönük kırmızı ışık veren bir fener bulundurun. Gözlemler sırasında asla güçlü, beyaz ışık veren fener kullanmayın, çünkü gözün yeniden karanlığa alışması 15 dakikayı bulur. Bu da büyük zaman kaybıdır. Kırmızı ışık gözünüzü daha az alır” (*Gökyüzünün Derinliklerinde*).

* Gözlem saati de önemli olabilir. Yanlış aydınlatma yaparak ışık kirliliğine neden olan bazı tesisler, ışıklarını gece belli saatte kapar. (Son zamanlarda, özellikle büyük alışveriş merkezleri gösteri amacıyla, projektörlerini gökyüzüne çevirerek aşırı kirlilik yaratıyor.) Bu nedenle, gecenin geç saatlerini beklemek yararlı olabilir.

Temiz bir gökyüzünde gözlem yapmak için gözlem gecesi seçimi de önemli. Hava kirliliği gökcisimlerinden gelen ışığı engellediği gibi, kent ışıklarının etkisiyle atmosferin parlamasına da neden olur. Rüzgarlı günlerde kentin üzerindeki kirli hava uzaklaşacağından, gökyüzü rüzgarsız günlere göre daha temiz olur. (*Gökyüzünün Derinliklerinde*).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Bu bilgilere göre, Rasat (Gözlem) yeri ve zamanı çok iyi seçilmeli, Etrafta sokak lambaları gibi şehir ışıklarının Yansımasına (refleksiyon'a) elgel olmak maksadıyla uzak ve yüksek bir Tepe seçilmelidir. Aksi halde havanın bulutlu veya sisli olması dışında sokak lambalarının ışıkları da Yansıma sebebiyle Hilâlin görülmesine engel olabilir. Gözlem zamanı olarak da birkaç gün sadece Hilâlin görülebileceği tahmin edilen gün ile yetinilmemeli görevli rasad ekibinin daimî işi olmalı, Miladî ve Hicrî takvimin tespit edilmesinde İslam Alemine hizmet etmelidir.

*

*

Hilâli Uzaydan (Uçaktan) Gözetlemek?

* Hilâli gözetlemek farz-ı ayn değil ise de; farz-ı kifayedir. Aynı mânâda vacib-i kifaye de denmiştir. Bazı müslümanlar gözetleyince diğerlerinden sakıt olur. Bir başka deyişle; güvenilir müslümanların yapmaları ile diğer insanlardan gözetleme yükümlülüğü düşer.

* Esas olan hilâli yeryüzünden çıplak gözle gözetlemektir. Havanın bulutlu olduğunu bahane ederek, Uçaktan veya yapay uydulardan gözetleyerek hilâli gördüğünü iddia etmek; Din ile, -Allah'ın ve Peygamber'in (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem) Sünnet-i Seniyyesi ile- alay etmek olur.

O zaman da cehâlet ile mücâdele eden Peygamberlere müdâhele eden Nemrutlardan, Firavunlardan, Ebû Cehillerden ne fark olur?

*

*

Hilâl, Aynı Anda Dünya'nın Her Tarafından Görülür mü?

* **Abdülaziz BAYINDIR** : “Kameri aylar, güneşin batmasından sonra, hilalin, batı ufkunda görülmesiyle birlikte başlar. Bu esnada hilal çok ince olup, kısa bir süre sonra batıp kaybolur. Hem güneş ışınlarının bulunması hem de hilalin çok ince olması sebebiyle ilk günün hilalini görmek çok dikkat ve tecrübeyi gerektirir. Ufkun tozlu, sisli veya bulutlu olması halinde hilal görülmez” (İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi).

* **Abdülaziz BAYINDIR**, İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi isimli bir kitabın **Ruyet-i Hilal** Maddesinde: “*Dünyanın yuvarlak olması sebebiyle hilalin bir yerde görünüp diğer bir yerde görülmemesi mümkündür. Buna "İhtilâf-ı Metali"* denir. Bu durumda müslümanların farklı zamanlarda oruca başlayıp bayram ettikleri görülür. Fakihler bir yerde görülen hilalden dolayı diğer yerlerde bulunan müslümanların da Ramazan orucuna başlamalarının farz olup olmadığı hususunda farklı görüşler ortaya koymuşlardır.” dedikten sonra: “**Çünkü ihtilâf-ı metâli'in dikkate alınıp alınmayacağı konusunda Hz. Peygamber'in bir açıklaması yoktur.**” demektedir. Peygamber Efendimizin (sav) bir Hadis-i Şerifinde :“*Hilâli görünce oruç tutun. Onu görünce iftar edin*” demiş olması neden yeterli görülüyor anlaşılır gibi değil.

* **İhtilâf-ı Metâli'**. Gece ve gündüz dünyanın her yerinde aynı saatte başlamadığı gibi hilâl de dünyanın her yerinde aynı anda görülmez. Çünkü kamerî aylar için başlangıç sayılan hilâl, kavuşum durumunun ardından güneşin batışından sonra batı ufkunda görülür. Güneş dünyanın her yerinde aynı saatte batmadığı için hilâlin görülebilme zamanı da ilk görüldüğü yerden itibaren batıya doğru ilerleyerek değişir. Hilâlin dünyanın değişik yerlerinde değişik saatlerde görülmesi olayına “**ihtilâf-ı metâli**” denilmektedir (TDV. İslam Ansiklopedisi).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* “Yapılan İlmî incelemelere göre İslâm ülkelerinin yeryüzündeki konumları itibari ile ihtilâf-ı metâlî’ (ufukların farklılığı) ancak (en fazla) bir gün (=24 saat) olabilmektedir. **(Daha açık bir ifade ile, mezkur ülkelerde hilâl ancak bir gün farkla görülebilir.)** Buna göre en batıdaki ülke olan Fas ile en doğudaki ülkenin oruca başlama tarihleri ancak bir gün fark edebilir” (Dr. Ali TOKSARI).

* Bir gün (=24 saat) den sonra görülen hilal ise; aynı günün hilali olması mümkün olmadığından, ancak bir sonraki günün hilali olabilir.

* Ay’ın dünya çevresinde dönerken güneşle dünya arasında aynı doğrultuda bulunmasına "**kavuşum**" (**içtima**) **durumu** denir. Bu sırada ay güneşle birlikte doğup güneşle birlikte batar ve güneş tarafından aydınlatılan yüzeyi tamamen güneşe, karanlık yüzeyi ise dünyaya dönük olduğu için yeryüzünden görülmez. Ancak ay, her gün bir öncekinden daha geç doğup daha geç battığı için kısa bir süre sonra bu doğrultudan ayrılarak güneşten daha geç batmaya başlar. Böylece güneşle ay arasındaki açı, ayın yüzeyine yansıyan ışığın yeryüzünden görünmesi (rü'yet) için yeterli büyüklüğe ulaşınca ay güneş battıktan sonra batı ufkunda hilal biçiminde görülmeye başlar.

* İlk dördün evresinde, Güneş battığı anda, Ay gözlem yerinin meridyeninde bulunur. Dolunayın ise hemen hemen tam Güneş batışı sırasında doğduğu görülür.

* Sonraki saatlerde ve gecede, bunların batısındaki memleketlerde de, Güneş battıktan sonra görülebilir.

* Hilalin görülmesiyle kamerî ay başladığına göre belli bir yerdeki görmenin o çevre dışındaki yerler için de geçerli sayılıp sayılmayacağı konusunda ilk dönemlerden itibaren farklı görüşler ileri sürülmüştür. İhtilaf-ı metaliye itibar edilmesi gerektiğini savunanlar görüşlerine delil olarak imsak, iftar ve namaz vakitlerinin tesbitinde her yerin kendi fecir, şafak, zeval, tulû' ve gurup olaylarının ölçü alınması gibi kamerî ayların başlangıcı için de her beldenin kendi rü'yetinin esas alınması gerektiğini belirtmişlerdir. İhtilaf-ı metaliye itibar edilmeyeceği görüşünde olan fakihlerin çoğunluğu ise, "**Hilali görünce oruca başlayın, onu görünce bayram edin**" mealindeki hadiste oruca başlama ve bayram yapma mutlak şekilde rü'yete bağlanmış olup her belde veya toplumun ayrı ayrı rü'yetlerinin şart kılınmadığını, bu sebeple herhangi bir yerde hilalin görülmesinin sadece o çevredeki Müslümanları değil bütün Müslümanları bağlayacağını ifade etmişlerdir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Tevhid dini olan İslâm'da müslümanların sevinç ve kederlerini paylaşmalarının ve mümkün olan her konuda birliği sağlayıp ayrılıktan sakınmalarının önemi inkâr edilemez. İhtilâf-ı metâlia itibar edilmesi durumunda ise değişik ülke ve bölgelerde aynı gün oruca başlanması veya bayram yapılması mümkün değildir. **Bu konuda birliğin sağlanmasına çoğunluğun görüşü daha uygundur.** Ancak bu ictihada göre de zaman zaman bazı problemler söz konusu olabilmektedir. Çünkü herhangi bir yerde hilâl görüldüğünde dünyanın her yerinde vakit ve saat aynı değildir. Eğer hilâl ilk defa doğuda görülürse aynı gün içinde batıya doğru hemen her yerde oruca başlanması veya bayram yapılması mümkün ise de rü'yetin batıda bir yerde gerçekleşmesi durumunda doğudaki bazı ülkelerde gün değişmiş ve imsak vakti geçmiş olabilir. Nitekim ihtilâf-ı metâlia itibar edilmeyeceğini belirten fakihler, bu prensibi hiçbir kayda bağlamadıkları halde son yıllarda çeşitli İslâm ülkelerinde konuyla ilgili olarak yapılan ilmî toplantılarda, kamerî ayların ancak rü'yetin sübûtu ile başlayacağı ve rü'yet sabit olduğu esnada imsak vakti geçmiş olan yerlerde o gün artık oruç tutulmayacağı düşüncesiyle bu prensibe, "hilâlin görüldüğü yerin gecesine iştirak eden bölgelerde" kaydının eklendiği görülmektedir. Ancak bu durum, kamerî ayların başlaması için mutlaka hakiki rü'yetin (hilâlin gözle görülmesinin) aranması durumunda vârittir. Hesapla belirlenecek hükmî rü'yete itibar edilmesi halinde hilâlin ne zaman ve nerede görülebileceği önceden bilineceğine göre, "Gündüz zevalden önce görülen hilâl önceki gece görülmüş hükmündedir" diyen ve aralarında İmam Ebû Yûsuf'un da bulunduğu fakihlerin ictihadları dikkate alınarak hilâlin görülebileceği hesapla belirlenen günün bu gibi yerlerde de yeni kamerî ayın ilk günü sayılması ve böylece bütün müslümanların aynı gün oruca başlamaları ve bayram yapmaları bazı nâdir haller dışında mümkün olabilmektedir (TDV. İslam Ansiklopedisi).

* Ay'ın doğuşunun farklı olduğu ülkelerde, her ülke kendi bulunduğu coğrafi durumuna göre Ay'ı görmekle oruç tutar, yine onu görmekle bayram eder mi? Bu hususta mezhep imamlarının görüş ve ictihadları farklıdır :

Cumhur'a göre, metali'a itibar edilmez. Bir belde hilâl görüldüğü takdirde diğer beldelerin ona uyması vâcib olur. Çünkü Resûlullah (A.S.) Efendimiz bu hususu genel anlamda belirterek şöyle buyurmuştur:

«Ay'ı görmekle oruç tutun ve yine onu görmekle iftar edin.»

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

İmam Ebû Hanîfe de aynı görüştedir. İmam Şafî'ye göre, muhtar olan, metali'a itibar etmektir. Daha önce görene uymaları vâcib değildir. İmam Şafî bu konuda şunu delil olarak göstermiştir.

*** 8. (3123)- Küreyb (rahimehullah) anlatıyor:**

"Ben Şam'da iken ramazan hilali beklenmişti. Hilali bir cum'a günü ben de gördüm. Sonra ayın sonunda Medîne'ye geldim. İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ): "Hilali ne zaman görmüştünüz?" diye sordu. Ben "Cum'a günü!" dedim. İbnu Abbâs tekrar: "Sen de hilali gördün mü?" dedi. Ben: "Evet, hem ben, hem de halk gördü ve herkes oruç tuttu. Hz. Muâviye (radıyallahu anh) de oruç tuttu!" dedim. İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ): "Ama biz hilâli cumartesi gecesi gördük. Öyleyse otuza tamamlayıncaya veya hilali görünceye kadar tutmalıyız!" dedi. Ben: "Hz. Muâviye'nin görmesiyle ve onun orucuyla iktifa etmiyor musun?" dedim. Cevaben: "Hayır! Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bize böyle emretti" dedi." (Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi).

*** AÇIKLAMA :**

1- Görüldüğü üzere, bir iş için Şam'a giden Küreyb, orada ramazan ayına girmiş ve herkesle birlikte hilali cum'a günü görerek oruca başlamıştır. Medine'ye döndüğü zaman ramazan devam etmektedir ve burada oruca bir gün sonra başlanmıştır.

Şam'da bir gün önce başlanmış olan ramazan meselesinde İbnu Abbâs, Şam'a uymaya taraftar olmayıp, "hilali görünceye kadar"; görülmemesi halinde "ramazanı otuza tamamlayıncaya kadar" oruca devam kararı veriyor. "Şam'a niye uymuyorsun?" diye vâki olan suâle: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) (bu çeşit durumlarda, kendi rü'yetimize uymamızı) böyle amel etmemizi emretti!" şeklinde cevap veriyor.

2- Bu hadis, "Ramazanı başlatma ve sona erdirmede her belde kendi rü'yetine tâbidir, bir başka beldenin rü'yeti onu bağlamaz" diyen âlimlerin dayanağı olmuştur. İbnu Abbâs, Kâsım İbnu Muhammed, Sâlim İbnu Abdillâh İbni Ömer, İkrime, İshâk İbnu Râhûye bu hadisin zahiriyle hükmederek "Her beldenin rü'yeti kendine hastır" demişlerdir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Ancak cumhur denen büyük ekseriyet: "Beldelerden birinde daha önceden hilalin görülüp oruca başlandığına dair haber geldiği takdirde, oraya uyulur, önceden yenen oruç da kaza edilir" hükmüne varmıştır. Ebu Hanîfe ve ashabı, İmam Mâlik, Şâfi'î, Ahmed İbnu Hanbel bu görüştedirler.

3- "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bize böyle emretti" sözü ile İbnu Abbâs'ın: "Resûlullah bize, iftar hakkında bir kişinin şehâdetini kabul etmemiz emretti" demek istediği muhtemel olduğu gibi: "...beldemiz ehlinin rü'yetine itimad etmemizi, başka beldelerin rü'yetine itibar etmememizi emretti" demiş olması da muhtemeldir. İhtimal, istidlali bozacağı için, bunlardan biriyle cezmetmeyip kesin hükme gitmek mümkün olmaz. Bu sebeple, bu mevzuda Resûlullah'tan rivayet edilen ve 3116 numarada kaydedilen Buhârî hadisidir: "Hilâli görmedikçe oruca başlamayın, tekrar hilâl görmedikçe de oruca son vermeyin. Bulut görmenize mâni olursa sayıyı otuza tamamlayın." (Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi).

*

*

İSLÂM DİNİ KOLAYLIK DİNİDİR

* **Bakara , 185.** (O sayılı günler) Ramazan ayıdır ki Kur'an; insanlara hidayet (doğru yol) rehberi, doğru yolun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak onda(ki Kadir gecesinde) indirildi. Sizden kim (mazereti olmaksızın) bu ay(ın ilk hilâlin)e erişirse/görürse hemen orucunu tutsun, kim de hasta veya seferde (olup da yer) ise, tutmadığı günler sayısınca (caiz olan) başka günlerde (orucunu kazâ etsin). **Allah sizin hakkınızda kolaylık ister, zorluk istemez. Bu da, o sayıyı (kazâ ile) tamamlamanız ve size yol göstermesine karşılık Allah'ın yüceliğini tanımanız içindir.** Olur ki (düşünür de) şükredersiniz. (Feyzü'l-Furkan Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali).

* İslâm, şer'i bir mahzur bulunmadığı [Reformculuk yapılmadığı] takdirde kolaylığı emreder ve ibâdetle de daima kolay olanını tavsiye eder. Ramazanın sübutu hilâli görmek, hava kapalı olduğu takdirde Şaban'ı otuza tamamlamakla gerçekleşir. Bu, dinde bir kolaylıktır.

Nitekim İbn Ömer (R.A.) diyor ki :

«Şaban'ın sonunda halk hilâli görmeye çalıştı. Ben de onların arasında bulunuyordum. Hilâli gördüm ve gelip Peygamber (A.S.) Efendimize haber verdim. Benim bu şahadetimi kabul ederek Müslümanlara oruç tutmalarını emretti.» (Kaynaklarıyla İslam Fıkıhı).

* İzzet Derveze, Bakara suresinin 185. Ayetini Tefsir ederken Allah'ın müslümanlara kolaylık dilediğinden ve zorluk dilemediğinden şöyle bahs etmektedir:

*“Şu anda incelemekte olduğumuz ayette de konumuza ışık tutacak son derece önemli bir mesaj verilmektedir: **Allah müslümanlara kolaylık diliyor, onlara zorluk dilemiyor...**” Allah'ın onlardan istediği oruç tutmakla yükümlü oldukları ayı tamamlamaları, Allah'ı zikretmeleri ve O'na ibadet etmeleridir. Bu onların doğruluğa, hayra ve salaha erişmelerini sağlayacaktır.”*(Et Tefsirül Hadis - Nüzul Sırasına Göre Kuran Tefsiri).

* Evet, **dinimiz kolaylık dinidir**; fakat bu herşeyi dilediğimiz gibi kolayımıza geldiği şekliyle yapabiliriz anlamına gelmez. Unutmayalım ki kolaylığın sonu yoktur. Müsade edilen kolaylık ile, talep edilen kolaylık arasında çok fark vardır.

* **(Dinde zorluk yoktur, kolaylık vardır)** demek, **(Dinimizin verdiği ruhsatlardan faydalanın)** demektir. Yoksa, (Herkes hoşuna giden şeyleri yapsın, hoşlanmadığı şeyleri yapmasın, ibadetleri keyfine göre değiştirsin, erkek kadın elbisesi giysin, kadın erkek elbisesi giysin) demek değildir. Dinde ufak bir değişiklik yapmaya hiç kimsenin yetkisi yoktur.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* **İslam kolaylık dinidir**, ama **işine nasıl gelirse öyle yap dini** değildir. Kuralsız da değildir. O kurallar çerçevesinde kolaylık sağlar. İslam bir dindir ve diğer dinler gibi kuralları tartışılmaz. Ya kabul edip Müslüman olursunuz, ya da kabul etmediğiniz için Müslüman olmazsınız; fakat “*ben bu kuralı şöyle yapayım*” diyemezsiniz. Derseniz o zaman da ya Mezhepsiz ya da Mülhid olursunuz. Bunun başka bir izahı yoktur. Dikkat edilir ise; yapılması gerektiğine rağmen, gaflet ve tenbellik sebebiyle yapılamayan ibadetlerden bahs etmiyoruz. İbadetlerin beğenilmemesinden ve değiştirilmesinden bahs ediyoruz.

* Dinde güçlük yok demek, (Size güç gelen ibadetleri yapmayın veya bu ibadetleri istediğiniz gibi değiştirin) demek değildir. Dinimizin izin verdiği ruhsatlardan istifade edilir. Camiye kadar gelen kimse yere de oturabilir. Secde edemiyorsa, ayaklarını kibleye doğru uzatarak ima ile namazını kılar. Yahut sandalyeye oturup ayaklarını başka bir sandalyenin üstüne koyabilir.

* **Sual:** Dinde zorluk yokken, Peygamber de, **(Kolaylaştırın, güçleştirmeyin, müjdeleyin, nefret ettirmeyin)** derken, ne diye, hep zorluk çıkarılıyor ki? ...

CEVAP: **(Kolaylaştırın)** sözü, *dinî kurallara aykırı olmadan, ruhsatlardan, izinlerden faydalanın* demektir. Yoksa dinî kural tanımayın demek değildir. **(Dinde zorluk yok, kolaylık var)** gibi sözleri art niyetli kimseler, silah olarak kullanıyorlar. Bu sözün doğrusu, **(Allahü teâlânın bütün emirlerini yapmak kolaydır, zor bir şey emretmedi. Dini kuralların dışına çıkmadan, bazı emirlerde ruhsatlardan istifade edilir)** demektir. Yoksa, **(Kendimize güç gelen şeyleri, Allah affeder. Herkes kolayına geleni yapmalıdır. O, hepsini kabul eder)** demek değildir. Sizin dedikleriniz kolaylık değil, bir kısmı dini hükümleri kabul etmemek, bir kısmı da dini değiştirmek olur. Her ibadetin vaktinde yapılması gerekir. İbadet yani kulluk, emredileni, emredildiği şekilde, emredildiği yer ve zamanda ve emredildiği kadar yapmaktır. Aklımıza uygun geleni veya bize kolay geleni yapmak yahut emirleri değiştirmek, kulluk değil; sahibine isyan etmek, Onun emirlerini beğenmemek olur.

* Kur'an-ı Kerim'de mealen buyuruluyor ki: **(Allahü teâlâ, dinde size hiçbir zorluk yükledi.)** [Hac, 78] .

Bu, size güç gelen ibadetleri yapmayın, onları istediğiniz gibi değiştirin demek değildir. Allahü teâlânın kullarına olan ihsanları ve teklifleri herkese eşit değildir. Mesela, bazı müminlere zenginlik verir, ona hac yapmasını emreder. Bazılarına da fakirlik verip, ona hac yapmasını emretmez. Kimine güç, kuvvet ve sıhhat verip, oruç tutmasını emreder. Sağlığı müsait olmayanların da sonra tutmalarına izin verir. Kimine nisap miktarı mal ihsan edip, zekat vermelerini ve fakir olan akrabalarının nafakalarına yardım etmelerini emreder. Kimine de fakirlik verip, zekat almaya müstahak kılar. Kimine çok ihsan eder. Onlar da nimete şükredip,

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

şükredenler derecesine kavuşurlar. Kimine de, az ihsan eder. Onlar da sabrederler, sabredenler derecesine ulaşırlar. Hadis-i Şerifte buyuruldu ki:

(Allahü teâlâ, hiç kimseye gücünden fazlasını emretmez.) [Nesai]

İnsan, gücü nispetinde ibadet etmeli, ruhsatlardan da yeri gelince istifade etmeli, zorluk çıkarmamalı, hiç kimseyi dinden soğutmamalıdır.

Hadis-i şerifte buyuruldu ki: **(Kolaylaştırın, güçleştirmeyin, müjdeleyin, sevdiren, nefret ettirmeyin! Birbirinizle iyi geçinin, ihtilafa düşmeyin!)** (Buharî) .

* Günümüzde tefrite gidip, (Dinde kolaylık var) diyerek dini bozanlar çoktur. Reformcuların kitapları böyle yanlışlıklarla doludur. Şimdi birkaç misal verelim.

Ayaklardaki mestin üstüne mesh edilir diye tırnaklara oje sürüp üstüne mesh caiz olmaz. Yahut naylon çoraplara mesh kolaylık ise de, dinin emri değişmiş olur, ibadet sahih olmaz.

Âyet-i Kerime’de de meâlen **(Dinlerini oyuncak ve eğlence edinenleri bırak!)** buyuruldu. (Enam, 70).

İmam-ı Rabbanî Ahmed Farukî hazretleri buyuruyor ki:

Ra’d sûresinin onikinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Bir millet, kendi işlerini bozmazsa, Allahü teâlâ da, onlara olan ni’metlerini değiştirmez!)** buyuruldu. Ne kadar çok şaşılır ki, tarîkatçılar yaptıkları değişiklikleri, reformları, bu yolu düzeltmek, olgunlaştırmak sanıyorlar. *Noksânlarını temâmlıyoruz* diyorlar. Bilmiyorlar ki, temâmlamak ve olgunlaştırmak, her câhilin yapacağı iş değildir. Birşey eklemek, her ahmağa yakışacak şey değildir. Fârisî beyt tercemesi:

Kıldan ince ma’nâlar var, kulağını eyle yakın!

Her kürsîde nutk çeken, birşey bilir sanma sakın!

Sünnetlerin nûrunu, bid’atlerin zulmetleri ile örttüler. Resûlullahın milletinin parlaklığını “alâ masdarihessalâtü vesselâmü vettehıyye” yeni yeni işlerin kirleri ile söndürdüler. Dahâ da çok şaşılır ki, birçokları, bu yenilikleri, bu reformları, güzel görüyorlar. Bid’atlere **(Hasene)** adını takıyorlar. Bu bid’atlerle, dîni yükseltiyoruz, islâmiyyetin noksânlarını temâmlıyoruz diyorlar. Herkesin bu bid’atleri yapmasını körüklüyorlar. Allahü teâlâ bunları doğru yola getsin! Bilmiyorlar ki, din bu bid’atlerden önce kâmil olmuşdu. Allahü teâlânın ni’meti temâm olmuşdu. Allahü teâlâ, bu dinden râzı olmuşdu. Mâide Sûresinin üçüncü [3.] âyetinde meâlen, **(Bugün dîninizi sizin için ikmâl eyledim. Üzerinize olan ni’metimi temâmladım ve size din olarak islâmiyyeti vermekle râzı oldum)** buyuruldu. Dînin olgunlaşmasını, bu bid’atlerden, bu reformlardan beklemek, bu âyet-i kerîmeye inanmamak olur. Fârisî beyt tercemesi:

Az söyledim, dikkat etdim kalbini kırmamağa,

Bilirim üzülsün, yoksa sözüm çokdur sana!

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

İctihâd derecesinde olan yüksek âlimler, dînin hükmlerini açığa çıkarmışlardır. Dinden olmıyan şeyleri meydâna çıkarmış değillerdir. Görülüyor ki, ictihâd yolu ile bildirilen hükmler, sonradan meydâna çıkarılmamışlardır. Dinden olan, dînin temeli olan şeylerdir. Çünkü, din bilgilerinin temelleri dördtür. Dördüncüsü, kıyâs ya'nî ictihâddır (Mektubat Tercemesi , C: 1 , M: 260).

*

* **Edille-i Şeriyye [dîn bilgilerinde, müctehid imamlara delil] dördtür:** Bunlar, Kur'an-ı Kerim, Sünnet [hadis-i şerifler], İcma-ı Ümmet ve Kıyas-ı Fukaha'dır. Sünnet, icma ve kıyas, Kur'an-ı Kerimde bulunmayan şeyleri eklemek değildir. Bunlar, Kur'an-ı kerimin içinde kapalı olarak bulunan bilgileri meydana çıkarmaktadır. Müctehid, bir işin nasıl yapılacağını, Kur'an-ı kerimde açık olarak bulamazsa, Hadis-i şeriflere bakar. Bunlarda da açıkça bulamazsa, bu iş için, İcma var ise, öyle yapılmasını bildirir. İcma sözbirliği demektir. Yani, bu işi Eshab-ı kiramın hepsinin aynı suretle yapması veya söylemesi demektir. Eshab-ı kiramdan sonra gelen tabiinin de icmaı delildir, senettir. Günümüzdeki dinde reformcuların ve din cahillerinin ittifak ettikleri sözlere, icma denmez.

* **İmam-ı Rabbanî Ahmed Farukî** hazretleri, (İctihad ve kıyas bid'at değildir. Nassların manasını ortaya koyarlar. Bu manalara başka bir şey eklemezler) buyuruyor (Mektûbât Tercemesi, C: 1, M: 186).

*

*

BİRLİK ve BERABERLİĞİ SAĞLAMAK

** İnsan, fıtratı gereği daima mutluluğu aramaktadır. Kişinin aradığı mutluluğa kavuşabilmesi ve onu huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi için toplum hayatına ihtiyacı vardır. Toplu yaşamaktan başka alternatifi olmayan insanın huzuru ve mutluluğu da, toplumun huzur ve mutluluğuna bağlıdır. İnsan, karşılaştığı sıkıntıları, içinde yaşadığı toplumun bireyleri ile paylaşma ihtiyacını hisseder. Çünkü, insan karşı karşıya kaldığı bazı problemleri, kişisel imkan ve gayretiyle her zaman aşması mümkün olmayabilir. İşte bu noktada, bir çok değişik mesleklerden ve farklı yetenek sahibi kimselerden teşekkül etmiş olan birlik ve dayanışma içerisindeki bir toplum büyük önem arz etmektedir. Farklı görüş ve özelliklere sahip, çeşitli bireylerden oluşan toplum fertlerinden hiç birinin üslendiği görev, diğerine kıyasla küçümsenemez. Toplumda âlim-cahil, zengin-fakir bütün kesimleriyle tam bir birlik-beraberlik oluştuğunda birlikte yaşamamanın bir anlamı olabilir (Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı, **Seyid Ali TOPAL - Güncel Vaazlar Web Sitesi**).*

** **Diyanet İşleri Başkanlığı Web Sitesinde:** “Ramazan ayı ve dini bayramların başlangıç tarihleriyle ilgili İslam ülkelerindeki farklılığa son vermek amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından düzenlenen “Uluslararası Ruy’et-i Hilal Konferansı” Hazırlık Toplantısı değerlendirme oturumunun ardından sonuç bildirgesinin yayınlanmasıyla sona erdi.*

Değerlendirme oturumuna başkanlık eden Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, Ru’yet konusunun Müslümanların ortak sorunlarından biri olduğunu ifade ederek “İbadetlerimizi birlik ve beraberlik içinde yapabilmenin yollarını arıyoruz. Bu konuyu güç ve iktidar konusu, sen ben konusu, bir ülke konusu haline getirmemeliyiz. İslam kardeşliği İslam’ın meselelerini hassasiyetle ele almanın en temel prensiplerinden biri bu olmalıdır. Hiçbir ülke bütün Müslümanların ortak sorunu olan bu konuyu kendi siyasetini İslam dünyasındaki öncülüğünün vesilesi ittihaz edilmemelidir. Bu prensip çok önemlidir” diye konuştu.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Bütün Müslümanların ortak meselesi bu sorunu çözmenin Müslümanların üzerinde farzı kifaye olduğunu kaydeden Diyanet İşleri Başkanı Görmez, kasım ya da aralık ayında yapılacak büyük kongrenin öncesinde İslam dünyasının görüşlerini birleştirmesi için bir komisyon belirleneceğini ve bu komisyonun çalışmalara bir an evvel başlayacağını dile getirdi.” denilmektedir.

*** Üç aylık olarak yayınlanmakta olan Diyanet İlmi Dergisi’nin 2013 yılında yayınlanan bir sayısında ise;**

“Bilindiği gibi, astronomi ilminin ilerlemesine ve teknik imkânların son derece gelişmiş olmasına rağmen, günümüz Müslüman toplumlarda kamerî ayların ilk günlerini tespit konusunda bir birlik sağlanamamakta ve bu cümleden olarak bazı yıllar ramazan orucuna farklı günlerde başlanmakta, daha da üzücü olanı bayram günleri bazen üç farklı günde kutlanmaktadır. Bu durum da, Müslümanlar arasında ortak yaşanması arzu edilen bayram sevincine hâlel getirmektedir. Bunun temelinde hilâlin; kamerî ayın başlangıcının tespitinde farklı kriterlerin ölçü alınması yatmaktadır. Hangi gerekçeden kaynaklanırsa kaynaklansın, özellikle günümüzde bu konuda bir birlik sağlanamamış olması, Müslümanlar arasında en azından bir mahcubiyet sebebidir. Bu durumun bazen müminler arasında din kardeşliğini zedeleyici boyuta varan tartışmalara neden olması ise ayrı bir üzüntü kaynağıdır.” denilmektedir.

*** Diyanet İşleri Başkanlığı Web Sitesinde “1978 Yılında İstanbul'da Yapılan Kamerî Aybaşları Tespit (Ru'yet-i Hilal) Konferansı Kararları”** bildirilirken de:

*** Bu konferans daha önce aynı maksatla akdedilen konferanslar dizisinden biri olarak toplanmış ve çalışmalarını, Kualalumpur (Malezya) Konferansı ile Kuveyt Evkaf Bakanları Konferansından elde edilen sonuçları tamamlayıcı ve olgunlaştırıcı bir istikamette sürdürmüştür.**

*** Katılan delegeler, sundukları tebliğlerde Müslümanların Ramazan başları ve sonları ile dini günlerde ve bayramlarda birbirlerinden farklı görünümlere sahip olmalarının ortaya çıkardığı esef verici durumu ele almışlardır.**

*** Konferans üyeleri, dinin kabul etmeyeceği bu durumu bir çözüme kavuşturmanın gereği üzerinde birleşmişlerdir. Çünkü Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim'in "Bu sizin ümmetiniz, tek bir ümmettir." ayetinde ifadesini bulan yek**

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

vücut bir ümmettir. Dini konularda ihtilafa düşmeleri caiz değildir. Allah-u Teala, **"Allah'ın dinine topluca sarılınız, ayrılığa düşmeyiniz."** ayetiyle birlik ve beraberliği emretmiştir.

Konferansa katılan ilim adamları arasından "Din Komisyonu" ve "Astronomi Komisyonu" olmak üzere iki ayrı komisyon teşkil edilmiştir. Bunlardan her biri kendi ihtisası dâhilindeki konularda sunulmuş tebliğleri etüt etmiştir. Detaylara inilerek enine boyuna yapılan tartışmalardan sonra konferans, son oturumunda oy birliği ile aşağıdaki kararları almıştır:

* **Madde: 4** . Hilal'in Ru'yet edilebilmesi için belli bir yer şart değildir. Yeryüzünün herhangi bir bölgesinde Hilal'in Ru'yet'i mümkün olursa, buna istinaden ayın başladığına hükmetmek doğru olur. İslam dünyasının birlik ve beraberliğini sağlamak için Ru'yet'in ilanı, müteakip maddede işaret edilen Müşterek Hicri Takvim'in tespitleri uyarınca Mekke-i Mükەرreme'de tesis edilecek olan rasathane tarafından yapılmalıdır.

* *"Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'de güneş, ay ve yıldızların belli ölçüler dâhilinde hareket ettiklerini, kâinatın tamamına bir nizamın hâkim bulunduğunu ve bu nizama bir değişikliğin ârız olmadığını haber vermektedir. Astronomi ile meşgul olanlar, hassas âletlerle donatılmış rasathanelerde bu hareketleri hesap ederler. Hilâlin hesapla tesbiti müslümanlar arasında birliği sağlar. Böylece müslümanlar aynı günde oruca başlama ve aynı günde bayram yapma imkânına kavuşmuş olurlar. Hesaba itibar edilmesini savunan âlimler, bu delillere ek olarak, orucun da namaz gibi bir ibâdet olduğunu, namaz vakitlerini tesbit ederken nasıl hesaba itibar ediliyorsa, oruç konusunda da hesaba itibar edilmesi gerektiğini söylerler."* (Ahmed KALKAN).

* *"Günümüzde astronomi ilmi oldukça gelişmiş, ayın ve güneşin hareketlerinin hassas bir şekilde tesbiti mümkün hale gelmiştir. Artık ince astronomik hesaplar sayesinde, gelecek birkaç yıllık namaz vakitlerini gösteren takvimler bile hazırlanabilmektedir."* dedikten sonra:

Astronomik hesap, ayın çıplak gözle görülebilir olmasını esas aldığına göre, en doğrusu bu esasa göre hazırlanan takvimlere göre hareket etmeyi tavsiye etmektedir, daha sonra ise:

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

“Bu konuda dünya müslümanları arasında devletler düzeyinde bir görüş birliğine varılıp, her yıl müslümanların lâhûtî bir atmosfere girmeye hazırlandıkları ramazan ayında onları tereddüte düşüren ve ibadet şevklerini kıran rü'yet-i hilâl tartışmasına bir son verilmesi günümüz müslümanlarının ortak dileğidir. Bu suretle, hiç değilse oruç ve bayram münasebetiyle bir birlik ve beraberlik içinde olunmuş, ideolojik söylemler için istismar edilen bir konu olmasının önüne geçilmiş, İslâm ülkelerinin anlamsız bir rekabet ve gruplaşma içine girmesi de önlenmiş olur” (Diyanet İlmihali).

* İzzet Derveze, Bakara suresinin 185. Ayetini Tefsir ederken Birlik ve Beraberliğe de değinmekte olduğu görülmektedir:

“... Sağlam bilimsel verilere dayanan astronomik hesaplar ya da rasathaneler de teleskopla yapılan gözlemler sonucu hilâlin tesbit edilmesine dayanarak Ramazan orucuna başlamanın ve bayram yapmanın bir sakıncası yoktur. Böyle bir yaklaşım, müslümanların özden çok şekle önem vermeleri sonucu **her yıl yaşadıkları karışıklığa son verir ve bütün İslam ülkeleri birlikte oruca başlar, birlikte bayram eder.** Gerçekten astronomi bilimi dikkat ve tesbit bakımından büyük gelişmeler kaydetmiştir. **Telsiz, telefon gibi kitle iletişim araçları, bir göz açıp kapama anı gibi kısa bir sürede ülkelerin birbirleriyle iletişim kurmalarını mümkün kılmıştır.** Daha önce bunların hiç biri yoktu. Kur'an'ın direktiflerinden ve ilkelerinden, müslümanların çıkarına olan, hayatlarını kolaylaştırıcı olan, zorluk ve engel çıkarmayan araç ve gereçlerin rahatlıkla kullanılabilecekleri anlaşılmaktadır.” (Et Tefsirül Hadis - Nüzul Sırasına Göre Kuran Tefsiri).

* Birlik ve beraberliği teşvik edici yazıları görünce göze ve kulağa çok hoş gözüktüğü gibi, yüreğimize de su serpmiş gözüktüğü zan ediliyor. Ancak, esas durum hiç de öyle değildir. Madalyonun diğer yüzü gibi, başka türlü söylüyor. Bunların Maksudının **üzüm yemekten ziyade bağcıyı dövmek** olduğunu da söylemek mümkündür.

*** Bu mevzuyu şöyle izah edebiliriz:**

* Toplum içerisinde yardımlaşmayı gerektirecek konularda birlik ve beraberliğini sağlamak, elbette ihtiyaç ve zarurî olabilir. Birlik ve beraberliğe ihtiyaç *illâ yurt genelinde olabilir* diye bir kural ve kâide yoktur ve olamaz da; iller arasında olabildiği gibi birkaç hânelik köy ya da mahallede bile gerekebilir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Birlik ve beraberliği gerektirecek husus illâ ki bayramlar olacak diye de bir kâide olamaz. Yok “...illâ bayramlar olacak.” demek isteniyorsa; farz olmadığına rağmen, Muharrem Orucunu fazla önemseyip, farz olan ramazan orucunu görmezlikten gelenleri ikaz ve ikna etmek gerekmiyor mu?

Yardımlaşmayı gerektiren düğün ve cenazeler olabildiği gibi; konuşacak bir kişi bile olsa, dinleyenlerin fazla olması tercih edilen toplantılar da olabilir. Bununla ilgili “*Bilgiler paylaştıkça çoğalır, Dertler paylaştıkça azalır.*” diye meşhur veciz sözlerimiz bile vardır.

* Birlik ve beraberliğin fazla olması bahanesi ile, 100 kişilik toplantı salonuna 1000 kişi, 1000 kişilik bir salona da 10.000 kişi katılması beklenirse; ister istemez ortaya garip olduğu kadar komik bir durum çıkar.

* Birlik ve beraberliği sağlamak gayesiyle, ekonomik sıkıntısı olan kişi ya da topluma maddi yardım yapılabilir.

* Her hangi bir sebeple üzüntüsü olan kişi ya da toplumun üzüntüsü paylaşılp, bizzat ziyaret edilebilir. Mümkün değil ise, her türlü iletişim araçları ile sözlü veya yazılı mesaj gönderilebilir. Bunlar elbetde tercih ve tavsiye edilir.

* Birlik ve beraberliği sağlamak veya İbadeti daha güzel hâle getirebilmek bahanesi ile İbadetlerde değişiklik yapılamaz, aksi halde: **(Allah bu ibâdeti noksan emretmiş; Peygamber de yanlış anlatmış, doğrusu da böyle olur)** anlamına gelir ki; bu da zaten Dini kabul etmek değil, Tahrîb etmektir.

* Birlik ve beraberliği sağlamak gâyesiyle, **Ruyet-i Hilâl** konusunda iş birliğine yeltenenler, Ehl-i Sünnet İtikadı içerisindeki dört hak mezhebe mensup Müslümanların Namaz ibadetindeki farklı amelleri konusunda ne diyecekler? Dört Hak Mezhebi birleştirme (**Telfik**) girişimleri var mı? Ya da Dört Hak Mezhebin farklı ibadetleri, Müslümanlar arasında -düşmanlık gibi- bir ayrılığa mı sebep oluyor?

* Yani bir başka deyişle; dürüst olanları tenzih ederiz, fakat dalâlete düşmüş bir kısım Müftüler, İlahiyat Fakültelerinin öğretim üyeleri ile İmam ve Hatibler hakkı bâtil olarak gösterip, bâtilleri hak olarak gösterdiği zaman; milletin sapıtması dalâlete düşmesi kaçınılmaz olur.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Resulullah,: (Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacak. Bunlardan yetmiş ikisi, doğru yoldan saparak, Cehenneme gidecek. Bir fırkası, benim ve Eshabımın izinde, doğru yolda kalacaktır) (İbn Mâce, Fiten, 17). buyurdu. Doğru yolda kalan bu fırkaya **Ehl-i Sünnet** denildi.

* Nitekim Müslümanların **yetmişüç** Fırkaya ayrılması ve **yetmişiki** Fırkanın dalaletde olması, sıradan-basit bir sebeplerle değildir. Eshab-ı kiram zamanında, Müslüman olduğunu iddia eden **Abdullah bin Sebe** adını alan Yemenli bir Yahudi, Müslümanlar arasına ilk olarak fitne soktu. Bozuk bir çağır açtı. Resulullah'ın Eshabını kötülemeye kalkıştı. Yehûdînin meydâna çıkardığı bu bozuk yola (Râfizîlik) denildi. Sonraları, nice din düşmanları, Müslüman adı alarak, hatta din adamı şekline bürünerek, bozuk, sapık yollar meydana çıkardı. Milyonlarca müslümanın doğru yoldan ayrılmasına sebep oldular. [Ahmet Cevdet Paşa'nın Kısas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefâ ve İmam-ı Rabbanî Ahmed Farukî (Kuddise Sirruh) hazretleri'nin **Eshâb-ı Kirâm** kitabı ile **Mektûbât**'ında (C: 2 / M: 36) geniş bilgi vardır].

* İbn-i Teymiyye'nin kitaplarını okuyarak, onun sapık fikirlerinin savunucusu ve yayıcısı olan **Muhammed bin Abdülvehhab Necdî** [D: M.1699 (H.1111) – Ö: M.1791 (H.1206)] tarafından kurulan **Vehhabîlik** de dalalet fırkasından bir başkasıdır. Suudî Arabistan başta olmak üzere; Mısır, Hindistan, Afrika, Türkiye ve diğer bazı İslâm ülkelerinde taraftarları vardır. [**İngiliz Casusunun İtirafı** kitabında, Vehhabiliğin kuruluşu uzun anlatılmaktadır. Vehhabiliğin tarihi ve inançları hakkında Eyüb Sabri Paşa'nın **Tarih-i Vehhâbiyan** isimli kitabı tavsiye edilir. Mevlana Muhammed Fadlurresul tarafından hazırlanan **Vesîkalarla Vehhâbiliğin İç Yüzü**, Muhammed Sıddık Hekim'in hazırladığı **Fırka-ı Naciye'nin Hükümleri Fitne** ile Doç. Dr. Mehmet Ali BÜYÜKKARA'nın hazırladığı **İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vehhabilik** kitaplarında da geniş bilgi vardır.].

* Bir hadis-i şerif tercümesi şöyledir: (**Hidâyete kavuşan hiçbir topluluk, hakkı bâtul, bâtulı hak göstermeye çalışmadıkça, dalâlete düşmez, yani sapıtmaz.**) [Sünen-i Tirmizi].

* Dinde noksanlık görüp, bazı hükümleri değiştirmeye, yeni hükümler koymaya çalışanlara **Ehl-i Bid'at** denildiği gibi **Dinde Reformcu** da denir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Sünnet-i Seniyye'yi bir tarafa bırakıp sonradan uydurulmuş hurafeler ve bid'atler **DİN** diye uygulanamaz. Uygulayanların da akibetleri pek vahîmdir.

* Bid'at çıkaran kimse, Allah'ın, Resulullah'ın ve Resulullah'ın vârisleri olan Âlimlerin bildirdiği hükümleri beğenmeyip yeni hükümler koymaya, bizzat dinin sahibi olmaya çalışır. Yâni Allah adına, Resulü adına hareket eder, hatta onları beğenmeyip kendi görüşünü **DİN** gibi ortaya koymaya çalışır.

* Cuma Namazı da Cemâatle kılınması **farz** olan yani birlik ve beraberlikle yapılabilen, bir ibadettir. Diğer taraftan beş vakit kılınan namazlar da Cemâatle kılınması farz olmasa bile; Peygamber Efendimiz (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem)'in tavsiye ettiği bir ibadettir. İster evde aile içerisinde olsun; ister, Câmide halk içerisinde olsun; Cemâatle kılınması Sünnet-i Seniyyedir.

* Bir diğer husus da, **Namaz Vakitleri** ile alâkalıdır.

* İbâdetlerin kabul olması için, doğru vakitlerinde yapılması şarttır. “*Birkaç dakikanın ne önemi vardır? Bir şey olmaz.*” denilemez. Namazları Birkaç dakika önce kılınsa namaz sahih olmaz. Oruç da böyledir. Güneş batmadan önce yiyip içilince, oruç sahih olmaz. Sahih olmayan bir ibadet kabul olmaz.

* Burada anlatılmak istenen orucun tutulma süresinin miktârı (azlığı ya da çokluğu) meselesi değildir, orucun vaktinin (imsâk ile iftâr arasındaki zamanın) tamamının oruçlu olunması mecburiyetidir. Oruca imsâk vaktinden önce başlanabilir. Fakat imsâk vaktinin başlaması ile yiyip içmeye devam etmekle ve iftâr vaktinin başlamadan yiyip içmeye başlamakla kişi ancak kendisini kandırır. Zira, tutulduğu zan edilen oruç tutulmamış olduğundan borç ödenmemiştir.

Elbette doğru olan vakitlere uyularak oruçlarımızı tutmamız ve namazlarımızı kılmamız lâzımdır. Çünkü, doğru olduğunda hiç tereddüde yer olmayan vakitlerden evvel kılınan namaz sahih olmaz, hem de büyük günâh olur. Nitekim, İbni Nüceym Zeyn-ül-Âbidîn, (**Kebâir ve Segâir**) kitâbında buyuruyor ki, (Farz namazları [yanlış vakitleri veren takvîmlere uyarak] **vakti girmeden önce kılmak ve vakti çıkdıktan sonra kılmak** büyük günâhdır.).

* “Kısa bir zaman evvel olsa dâhî, namazı vakti gelmeden kılmağa kalkışmak ve böylelikle namazın şartlarına riâyet etmemek o namazın aslından bozulmasına sebep olmaktır. Böyle hareket etmek ise Allah'ın koyduğu sınırın aşmaktır. Bilerek bunu yapmak ise büyük günâhtır. İbni Mâce hazretleri şu hadîsi nakleder:

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

– Ümmetim için en korktuğum şey, namazı vaktinden sonraya bırakmaları veyâ vakit gelmeden evvel kılmalarıdır.

Bu hadîs-i şerifi Buhârî «Târih»inde, Beyhakî «Şuâb-ı îmân»'ında Hz. Enes (R. A.)'dan rivâyet etmişlerdir” (Ahmed Ziyaud-din).

* Namâz Vakitlerinin RUYET-İ HİLÂL (Hilâlin Gözetlenmesi ve Görülmesi) ile bir alakası yoktur. Güneş etrafında dönmekte olan Dünyanın, kendi eksenini etrafında günlük hareketi/dönmesi ile alakalıdır.

* RUYET-İ HİLÂL'in de Namâz Vakitleri ile bir alâkası yoktur. Bu da Dünyanın uydusu olan Ay (KAMER)'ın Güneş'ten aldığı ışığı yansıtması sayesinde Dünya'dan görülür hâle gelmesi ile alakalıdır.

* Bilindiği gibi, Türkiye'nin Toprakları $36^{\circ} - 42^{\circ}$ Kuzey Paralelleri ve $26^{\circ} - 45^{\circ}$ Doğu Meridyenleri arasında yer alır. Doğusu ile batısı arasında takrîben **76 dakikalık yerel zaman farkı** vardır.

* Buna göre; Güneş, doğuda bulunan vilayetlerimizde, batıda bulunan vilayetlerimiz orasındaki zaman farkı sebebiyle takrîben **76 dakika** erken doğup, erken bataabilmektedir.

* Buna göre de, 01 Ocak 2015 Tarihinde Perşembe günü; Güneş, Van'da, Saat: **06.17** de; Ankara'da, Saat: **07.03** de; İzmir'de ise, Saat: **07.22** de, yani farklı şehirlerde farklı zamanlarda doğmuştur. Bu farklılığın belde ve şehirlerin bulunduğu varsayılan meridyenlerden kaynaklandığını lise öğrencileri yanısıra ortaokul öğrencileri dahi bilmekte, hesaplamasını bile yapabilmektedirler.

* **Dr. Seyfi SAY'ın “Aynı Gün Bayram İşgüzarlığı Ya Da Takıntısı”** isimli makâlesinde İslâm dünyasının Ru'yet-i Hilâl konusunda birlik ve beraberliğini sağlamak istenmesi konusunda güzel tesbitlerde bulunulmuştur. Bir kaç paragrafı nakledeyim:

“Mahmut TOPTAŞ hoca, Milli Gazete'nin 18 Şubat 2013 tarihli sayısında yer alan yazısında önemli bir hususa işaret ediyordu:

“Dünya yuvarlak olarak döndüğü sürece, ülkenin birinde güneş doğarken öbüründe güneş battığı sürece dünya Müslümanlarını aynı anda sahur yaptırıp aynı anda iftar yaptırmak mümkün olmadığından, birinde bayram sabahı kılınırken öbüründe akşam namazı kılındığı sürece Bayram namazı birliği de yapılamaz.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

*Peki de aynı dinin insanları neden ayrı ayrı bayram yaparlar sorusuyla bizim ayrılığımızı körükleyenler **29 gün beraber olduğumuzu** unutanlardır.”*

* Dört mezhep imamından üçünün ve Hanefi fakihlerinden bir çoğunun kabul ettiği, Hazret-i Osman döneminde uygulanan İhtilafı metalı konusu yani her bölge kendisi hilali görerek oruca başlar ve bayramını yapar görüşü ve uygulaması hem tabiata hem şeriata uygundur.” (Dr. Seyfi SAY).

* Söz konusu rüyet-i hilal toplantıları, aslında, yeni bir içtihat yaparak insanları devletler eliyle bu içtihadı uygulamaya zorlamak anlamına geliyor. Ancak, bu içtihat çabası, geçmiş ulemânın (dört mezhep âlimlerinin) yaptıklarının aksine, şer’î delillerden hareketle bir sonuca varma gayreti olmaktan uzak. Bunlarınki, önce hükmü verip, sonra buna kılıf aramaktan ibâret. Şer’î delilin içerdiği illetten (sebepten) değil, hikmetten (sonuçtan) hareketle hüküm koymaya çalışıyorlar. Ancak, bunların aradığı hikmet de, gerçekte hikmet fakirliğinden başka birşey sayılmaz. Onlara göre, bayramı aynı tarihe getirme arayışının ardındaki hikmet, müslümanların birliği.. Pratikte hiçbir faydası olmayan lüzûmsuz ve gerçekleşmesi imkânsız bir birlik..

Gerçekleşmesi imkânsız, çünkü bunlarınki, gerçek bir birlik değil, söylemsel bir birlik anlamına geliyor. Kâğıt üstünde, rakamda birlik.. Hem de, kamerî takvime değil, güneş takvimine göre.. Çünkü, müslüman toplumlar farklı günde bayram yaptıklarında, bu, güneş takvimine göre olan bir farklılıktır. Aslında onların hepsi de, mesela Ramazan bayramını Şevval ayının birinci günü kutlamaktadırlar. Çünkü, **“Bugün, bayramın birinci günüdür”** demek, **“Şevval ayının birinci günüdür”** demek anlamına gelir (Dr. Seyfi SAY).

* Ancak, bayram birliğini kafaya takmış olanlar, kamerî takvim birliğini yeterli görmüyorlar, Türkiye gibi ülkeler artık güneş takvimini benimsedikleri için, illa da bayram güneş takvimine göre de aynı günde yapılsın istiyorlar. Ancak, güneş takvimine göre bayram birliğini sözde sağladığınızda, gerçekte yine insanları farklı zamanlarda, hatta farklı günlerde bayram yapmaya zorlamış olursunuz. Çünkü, mesela Tokyo ile İstanbul arasında yedi saatlik bir fark vardır. İstanbul ile New York arasındaki saat farkı da yine yedidir. Tokyo ile New York arasındaki saat farkı ise, 10’dur (ya da 14). Dolayısıyla, diyelim ki bu sene Ramazan bayramı dünya genelinde 8 Ağustos Perşembe günü, sözde birlik halinde kutlandı.. O gün,

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

yani 8 Ağustos'ta sabah Tokyo'da bayram namazı kılınırken, New York'ta gün henüz 7 Ağustos Çarşamba günü akşam vakti olacaktır. An, aynı an; fakat günler, tarihler farklı.. O nedenle, bütün dünya müslümanları 8 Ağustos Perşembe gününü bayramın birinci günü kabul etseler bile, Tokyo'nun 8 Ağustos'u ile New York'ununki birleştiremeyecekleri için, bayram yine farklı zamanlarda/anlarda kutlanacaktır. Tokyo'da ayın 8'i iken, New York'lular 7'sinde olacaklardır. Bayram, sözde aynı günde kutlanmış olacaktır, gerçekte ise farklı günlerde, farklı zamanlarda.. Yani birlik, söylemsel ya da itibarî olacaktır.. Gerçek bir birlik olmayacaktır ve mümkün değildir. **Sebebi basit:** Toptaş hocanın dediği gibi, Güneş'in her yerde aynı anda doğmasını sağlayamayız. Eğer Allahu Teala Dünya'yı yuvarlak değil de dümdüz yaratmış olsaydı, Güneş'i de belirli saatlerde yanıp sönen bize göre sabit bir lamba gibi halk etmiş bulunsaydı (ki kıyametle ilgili haberlerden, ahirette buna benzer bir durumla karşılaşacağımız anlaşılıyor), işte o zaman dünya genelinde bayram birliği mümkün olurdu. (Burada bir başka sorun da şu: Mevcut haritalar, üç boyutlu dünyayı iki boyutlu tasvir etmekte ve bu iki boyutlu tasvir çerçevesinde Güneş takvimine göre yeni güne, en önce, haritanın en doğusundaki Japonya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde girilmektedir. Şayet bunun yerine iki boyutlu haritamızda Amerika en doğuda, Asya ortada, Avrupa da en batıda yer alsaydı, günü Amerika'dan başlatacaktık. Yani Güneş takvimine göre yeni günün, mesela 8 Ağustos 2013'ün dünyadaki başlama yeri, insanların "takdir" ettikleri, varsaydıkları birşeydir, doğal değildir. Böyle olunca, ayların, mesela ağustos ayının başlangıcı da "yer" bakımından itibarî olmaktadır, doğal değildir. Güneş yılında 12 ayın bulunması, kamerî yıldaki 12 ayın bu takvime uyarlanması sonucudur, kamerî yıldaki 12 ay ise, doğaldır, Ay'ın Dünya etrafındaki bir tam dönüşü ile ölçülür. Kamerî yıl ile güneş yılının örtüşmemesi ve böylece kamerî yılın güneş yılına göre değişmesi sonucu, ramazan ayı kısa ve uzun günler arasında dönüp durmaktadır. Oruç bazen güney yarımküredekiler için, bazen de kuzey yarımküredekiler için kısa ya da uzun günlere denk gelmektedir. Öte yandan, kamerî takvime göre yeni günün başlangıcı doğal bir olaya, Güneş'in batış anına dayanır, güneş takviminde ise, saat 24.00 olarak takdir edilmiştir.)

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Nasıl güneş takvimine göre doğudan batıya doğru her ülkenin yeni günü farklı anlarda başlıyorsa, mesela Tokyo’da ayın 7’siyken, Türkiye’de 6’sı olabiliyorsa, hilalin görünmesine bağlı olarak farklı ülkelerin yeni kamerî ayı, güneş takvimine göre farklı günlerde başlayabilir. Burada tutup kamerî günleri dünya genelinde güneş takvimindeki günlere motamot oturtmaya ya da denk getirmeye çalışmamak gerekir. Kamerî takvim, güneş takvimine indirgenemez. Bu bir yana, güneş takvimi çerçevesinde ABD’nin bir günü, diyelim ki 8 Ağustos, Hindistan’ın 8 Ağustosuna zaman ya da an bakımından tam karşılık gelmez, arada saat, yani zaman farkı vardır. (Tokyo’nun Eylül ayına girdiği ilk günün ilk saatlerinde Orta Doğu, Avrupa ve Amerika, Ağustos’un son gününü yaşamaya devam eder. Böylece, mesela Hindistan ile ABD’nin ayları da, başlangıç ve bitiş itibariyle, an ya da zaman düzeyinde birbirleriyle örtüşmezler. Farklı anlarda başlar ve biterler. Yani, “gün” ve “ay” birliğini dünya genelinde “an” düzeyinde sağlamak mümkün değildir. Dünya genelindeki gün ve ay birliği, gerçek değil, itibarî bir birliktir.) (Dr. Seyfi SAY).

* **Şimdi Merâkımdan Soruyorum:** Namaz ibadetinde de birlik ve beraberliğin sağlanmasını artırabilmek için bir vilayetin bütün beldelerdeki camilerini kapatıp merkezdeki büyük bir Câmide toplamayı düşünülse, ne kadar başarı sağlanabilir? Velez ki, bu imkâna da sahip olundu; Birlik ve beraberliğin sağlandığından ne kadar emin olunabilir? Ancak Müslümanların ibâdethânelerinin çokluğundan yakınan/rahatsız olan ateistlerin, Müslümanlar arasına fitne sokmak isteyen Münafıkların ve bilhassa dahilî ve haricî İslâm Düşmanlarının ekmeğine yağ sürülmüş olunur.

* Bu *yerel zaman farklılığı*, Hak Mezhebler arasında bile ayrımcılığa (düşmanlığa) sebep olmaz iken; Müslümanlar arasında birlik ve beraberliğin sağlanmadığını iddia etmek ne kadar doğru olabilir?

*

ALLAH'IN İPİNE SARILMAK

*** 27-30 Kasım 1978 Tarihli İstanbul'da Yapılan Kameri Aybaşıları Tespit (Ru'yet-i Hilal) Konferansı Kararları** nakledilirken:

“Katılan delegeler, sundukları tebliğlerde Müslümanların Ramazan başları ve sonları ile dini günlerde ve bayramlarda birbirlerinden farklı görünümlere sahip olmalarının ortaya çıkardığı esef verici durumu ele almışlardır.” Denildikten sonra: “Konferans üyeleri, dinin kabul etmeyeceği bu durumu bir çözüme kavuşturmanın gereği üzerinde birleşmişlerdir. Çünkü Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim'in "Bu sizin ümmetiniz, tek bir ümmettir." ayetinde ifadesini bulan yek vücut bir ümmettir. Dini konularda ihtilafa düşmeleri caiz değildir. Allah-u Teala, "Allah'ın dinine topluca sarılınız, ayrılığa düşmeyiniz." ayetiyle birlik ve beraberliği emretmiştir.” denilmektedir.

* Ayet-i Kerimede geçen **Hablullah** (= Allah'ın ipi) kelimesini bir çok tefsir alimi (Kur'ân-ı Kerim) anlamında tefsir ettiği doğrudur. Ancak aynı alimler (Kur'ân-ı Kerim) den (**İslam topluluğu**) gibi başka anlamlara gelebileceğini de ifade etmişler, konuyu detaylı olarak ayrı ayrı izah etmişlerdir.

* Örnek olarak birkaç tanesini nakledelim:

* **Hablullah** (Allah'ın ipi), Allah Teâlâ'ya kavuşma sebebi olan delil ve vasıta demektir ki, Kur'ân, Allah'ın emrini yerine getirme ve cemaat, ihlas, İslâm, Allah'a söz verme, Allah'ın emri diye rivayetlerle tefsir edilmiştir ve hepsi birbirine yakındır. Bu âyetin cemaat ve ictimaiyyet (toplum bilim, sosyoloji) ile emir olduğunda kuşku yoktur. Bununla beraber burada cemaat, hablullah (Allah ipin)ın aynı değil, ona yapışmanın ürünüdür. Ebu Said el-Hudrî hazretlerinden rivayet edildiği üzere Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "Gökten yeryüzüne indirilmiş olan hablullah (Allah'ın ipi), Allah'ın kitabıdır." Korkunç bir yolun kenarına çekilmiş olan bir ip veya bir kuyuya düşmüş olanları çıkarmak için uzatılmış bir ip ve ona gereğince iyice tutunmuş bir toplum düşününüz. İşte bu tasavvurdan meydana gelen hey'et-i ictimaiyye (sosyal kurul) Kur'ân etrafında devamlı yükselen bir İslâm cemaatinin misalini teşkil edecektir. (Hak Dini Kur'ân Dili).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* **Al-i İmran, 103.** = Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı sarılın ve sakın ayrılığa düşmeyin. Allah'ın, üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani siz, birbirinize düşman idiniz, Allah, kalblerinizi birbirine ısındırıp kaynaştırdı da onun nimetiyle kardeşler oldunuz. Siz, bir ateş çukurunun kenarında idiniz, Allah sizi oradan kurtardı. İşte Allah, âyetlerini size böyle açıklıyor ki hidayete eresiniz.'

Ey iman edenler, hep birlikte, Allahın size, sımsıkı sarılmayı emrettiği didine, kelamına yapışın. Allahın dini hususunda sakın ayrılığa düşmeyin. Ona itaatte birleşin ve kaynaşın. Allah'ın, üzerinizde olan lütfunu ve nimetini hatırlayın. Bir zaman sizler, cahiliye döneminde, birbirinizi öldüren düşmanlardınız. Allah, İslam dini sayesinde kalblerinizi birbirine ısındırıp kaynaştırdı da onun İslam dini nimetiyle samimi kardeşler oldunuz. Artık aranızda kin ve çekemezlik kalmadı. Daha önce sizler, bir ateş çukurunun kenarında bulunuyordunuz. İman etmeniz suretiyle Allah sizi oradan kurtardı. Allah size ayetlerini işte böyle açıklar ki doğru yolu bulmuş olsanız ve hak yolundan sapmayınız.

Âyette zikredilen "**Allahın ipi**"nden maksat, Abdullah b. Mes'ud ve Şa'biye göre, **İslam topluluğudur**. Katade, Süddi, Mücahid, Ata, Abdullah b. Mes'ud ve Ebu Said el-Hudriden nakledilen diğer bir görüşe göre burada zikredilen "Allahın ipi"nden maksat, Kur'an-ı Kerim ve onda bulunan emirlerdir. Bu hususta Zeyd B. Erkanı, Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Aziz ve Celil olan Allahın kitabı, onun gökten yeryüzüne doğru uzanan ipidir. Kim ona uyacak olursa doğru yolda olur. Kim de onu terkedecek olursa sapıklığa düşmüş olur. "

Ebu Âliye ve ibn-i Zeyde göre ise burada zikredilen "Allahın ipi"nden maksat, Allahı samimi bir şekilde birlemektir.

Âyet-i kerimede, Müminlere, ayrılığa düşmemeleri emredilmektedir. Bu hususta Katade şöyle demiştir: "Allah, sizlerin ayrılığa düşmenizi çirkin görmüş, sizi ondan sakındırmış ve size onu yasaklamıştır. Buna mukabil Allah sizin dinleyip itaat etmenizi, birbirinizle kaynaşmanızı ve bir cemaat olmanızı istemektedir. Sizler de gücünüz yettiği kadar kendiniz için» Allahın razı olduğu durumu seçin. Kuvvet ancak Allaha aittir.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Enes b. Mâlik te Resulullahın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Şüphesiz ki İsrailoğulları yetmiş bir fırkaya ayrılmışlardır. Ümmetim ise yetmiş iki fırkaya ayrılacaktır. Onların hepsi cehennem ateşinde olacak sadece bir fırkası olmayacaktır. O da cemaat halinde olan fırkadır." (Taberi Tefsiri).

*

* Bu konuda İmam-ı Kurtubî'nin el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an isimli tefsirinde ve Ruhu'l-Furkan Tefsiri'nde geniş bilgi mevcuttur.

*

*

ÇEŞİTLİ TELESKOPLAR

MERCEKLİ TELESKOP	AYNALI TELESKOP
 	

EK BİLGİLER

DÜNYAMIZIN BİRİCİK UYDUSU AY DA DÖNER

* Gök cisimleri evrende hareket halindedirler. Bu hareketler de son derece kontrollüdür ve tüm cisimler hesaplanmış bir yörüngede seyrederekler. Kur'ân'da, Güneş ve Ay ile ilgili bazı ayetler şunlardır: **"Güneş ve Ay'ın hareketleri bir hesaba göredir."** (Rahman Suresi, 5) Yine Güneş ve Ay'ın konu edildiği bir ayette **"Ne Güneşin Ay'a erişip-yetişmesi gerekir, ne de gecenin gündüzün önüne geçmesi. Her biri bir yörüngede yüzüp gitmektedir"** (Yasin Suresi, 40) denilmiştir. Aynı manadaki bir başka ayet de şöyledir:

"Geceyi, gündüzü, Güneşi ve Ay'ı yaratan O'dur; her biri bir yörüngede yüzüp gitmektedirler." (Enbiya Suresi, 33)

Günümüzde kabul gören teoriye göre, evrendeki büyük ve kütleli cisimler, kendilerinden ufak cisimlere karşı bir çekim kuvveti uygularlar. Bu şekilde, örneğin ay, kendisinden daha ağır kütlesi olan dünyanın etrafında bir yörünge çizmektedir. Dünya ve Güneş Sistemi'ndeki diğer gezegenler ise Güneş'in etrafında bir yörüngede hareket ederler. Güneş Sistemi'nin de yörüngesinde bulunduğu daha büyük bir sistem mevcuttur. Bu detayların can alıcı noktası ise şudur: Tüm uzaydaki yıldızlar, gezegenler ve diğer cisimler bu hareketleri esnasında kontrolsüz bir harekette bulunmazlar, birbirlerinin yörüngelerini kesmezler, birbirleriyle çarpışmazlar.

* Tarihin çok uzun bir döneminde insanlar Dünya'yı sabit, Güneş'i ise Dünya'nın etrafında dönüyor zannettiler. Sonra Kopernik, Kepler, Galileo ile başlayan süreçte ise insanlar Güneş'in sabit bir şekilde ortada durduğunu, Dünya'nın ise sabit bir Güneş'in etrafında döndüğünü zannettiler. Bilimde devrim sayılan bu keşif çok önemliydi ama Güneş'in bu modelde sabit, durgun sayılması yanlış bir kanaatti.

Daha sonra ise gelişmiş teleskopların sayesinde ve kozmoloji biliminin oluşturduğu birikimle Güneş'in de hareket ettiği, Dünya'nın hareket eden bir Güneş'in etrafında döndüğü anlaşıldı. Oysa Güneş'in bu hareketi Kuran'da 1400 yıl önceden açıklanmıştır. Gerek Güneş'in Dünya etrafında kısır döngü yaptığı ve gerekse Güneş'in hareketsiz bir şekilde durduğu fikrine karşın Yasin Sûresi'nin 38. Âyeti, Güneş'in bir hedefe doğru akıp gittiğini söyleyerek doğru modeli ortaya koymuştur. Böylece Kuran birçok konuyu olduğu gibi Güneş'in hareketini de doğru şekilde açıklayan bilinen ilk kaynaktır. (Hakkı YILMAZ).

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

"Güneş de, kendisi için (tesbit edilmiş) olan bir karar yerine doğru akıp gitmektedir. Bu üstün ve güçlü olan, bilenin takdiridir." (Yasin Suresi, 38)

Kur'ân'da bildirilen bu gerçekler, çağımızdaki astronomik gözlemlerle anlaşılmıştır. Astronomi uzmanlarının hesaplarına göre Güneş, **Solar Apex** adı verilen bir yörünge boyunca Vega Yıldızı doğrultusunda saatte 720 bin km.'lik muazzam bir hızla hareket etmektedir. Bu, kabaca bir hesaplama, Güneş'in günde 17 milyon 280 bin km. yol katettiğini gösterir. Güneş'le birlikte onun çekim sistemi içindeki tüm gezegenler ve uyduları da aynı mesafeyi katederler. Ayrıca, evrendeki tüm yıldızlar da buna benzer planlı bir harekete sahiptirler.

* Tabiidir ki, güneşimizin bizi uzayda yapa yalnız bırakacağı düşünülemez! Güneşin bu hareketine, çekim gücü nedeniyle Sisteme dahil tüm gezegenler gibi üzerinde yaşadığımız yaşlı ve yorgun dünyamız da iştirak etmekte; böylece Güneş Sistemi belli bir doğrultu boyunca, hiç şaşmadan, şaşırmadan yoluna devam etmektedir. Ne güneşin aya yetişip onu geçmesi ve ne de ayın yörüngesinden fırlayıp güneşi sollaması mümkündür. Her biri kendi yörüngelerinde hareketlerine devam etmektedirler.

Öyleyse şu sonuç artık kaçınılmaz bir biçimde karşımızdadır. Madem ki, güneş kendi yörüngesinde her saniye hareket halindedir ve madem ki, dünya güneş etrafında dolanmaktadır ve madem ki dünya da güneşe bağlı ve bağımlı olarak Samanyolu Galaksisinin dönüşü ile hareketsini sürdürmektedir ve benzer bir hareketle Vega'ya doğru yönelmiştir. O halde dünyamız, uzayda geçtiği bir noktadan bir daha geçmemek üzere programlanmıştır (Fiz.Y.Muh. Taşkın TUNA).

* Dünya bir yandan kendi çevresi [ekseni] etrafında öte yandan Güneş onu beraberinde alıp götürmektedir. Üzerinde sakın sakın gezip dolaştığımız ve oturduğumuz şu dünyanın eğer biz bütün bu hızlı hareketlerini olduğu gibi hissetseydik herhalde baş dönmesinden yerimizden kalkamazdık. (Uzay Âyetleri Tefsiri).

[Solar Apex Konusunda web sitemizde açıklayıcı bilgi mevcuttur.]

Tüm bu gök cisimleri çok ince hesaplarla saptanmış yörüngelere sahiptir. Ve milyonlarca yıldır her biri kendi yörüngesinde diğerleriyle kusursuz bir uyum ve düzen içinde akıp gitmektedir.

Tüm evrenin bu şekilde yörüngelerle donatılmış olduğu, yine Kur'ân'da şöyle haber verilmiştir:

"Özen içinde yollar ve yörüngelerle donatılmış' göğe andolsun." (Zariyat Suresi,7)

Evrende yaklaşık 200 milyar galaksi mevcuttur ve her galakside ortalama 200 milyar yıldız bulunur. Bu yıldızların pek çoğunun gezegenleri, bu gezegenlerin de uyduları vardır. Tüm bu gök cisimleri çok ince hesaplarla saptanmış yörüngelere sahiptir. Ve milyonlarca yıldır her biri kendi yörüngesinde diğerleriyle kusursuz bir

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

uyum ve düzen içinde akıp gitmektedir. Bunların dışında pek çok kuyruklu yıldız da kendisi için tespit edilmiş yörüngede yüzüp gider.

.....

Elbette, Kur'ân'ın indirildiği dönemde insanlık, günümüzdeki gibi uzayı milyonlarca kilometre uzaklıklara dek gözlemleyecek teleskoplara, gelişmiş gözlem teknolojilerine, modern fizik ve astronomi bilgilerine sahip değildi. Dolayısıyla uzayın, ayette bildirildiği gibi, "özen içinde yollar ve yörüngelerle donatılmış" olduğunu, o dönemde bilimsel olarak tespit edebilmek imkansızdı. Ancak o çağda indirilmiş olan Kur'ân-ı Kerim'de bu gerçek bizlere açıkça haber verilmiştir; çünkü Kur'ân, Allah'ın sözüdür.

Ay'ın tek ısı kaynağı Güneşdir, dolayısıyla atmosferden yoksun olmasaydı ortalama sıcaklığı Yeryüzününkiyle aynı olacaktı. En yüksek ve en düşük, sıcaklıklar arasındaki fark çok yüksektir. Güneşin hemen altındaki Ay'ın tropikal bölgesinde yüzey sıcaklığı +130 °C dir; ancak, yüzey gün batımına doğru hızla soğur ve gece yarısıyla Güneşin doğması arasında -173 °C ye düşer. Bu yüzden Ay'ın tropikal bölgesindeki günlük sıcaklık değişimi, 300 °C yi geçer; suyun günlük kaynama sıcaklığının çok yukarılarından sıvı havanın sıcaklığına kadar değişiklikler gösterir. Ancak bu alt ve üst sınırlar, yalnızca tropikal bölge ve uzaya açık yüzey için geçerlidir. Ay yüzeyindeki maddelerin yalıtıcı özelliklerinden ötürü günlük sıcaklık ya da soğuk dalgaları, yarım metreden daha aşağısını etkilemez; Bu derinliklerde radyo spektrumu içinde kalan ısı yayılımı gün boyunca sabit kalır ve – 30 °C dolayında bir ortalama sıcaklığa denktir.

Yapılan ölçümler, Ay üzerinde güneş tam meridyende bulunduğu zaman sıcaklığın 100 °C nin üzerinde olduğunu göstermiştir. Güneş ışığı olmayan yerlerde ise, sıcaklık -170 °C den itibaren artmaya başlar, on beşinci gün yani güneş tam meridyende bulunduğu sıralarda sıcaklık 100 °C ye varır ve bu tarihten itibaren yavaş yavaş azalarak nihayet Güneşin battığı 29,5 gün sonra tekrar, -170 °C ye iner.

Kameri ay ve yıllara göre ifa edilen ibadetlerde ayın hareketleri gözlenmektedir. İslamiyet'te her yıl, 12 kameri aydan oluşur. Her ay ise, hilalin ilk görülmesiyle başlar ve hilal ilk görüldüğünde sona erer. Bir kameri ay 29 veya 30 gün sürer. Ancak arka arkaya birkaç kez 29 gün veya 30 gün sürmesi mümkündür. Peki ayın hareketleri nasıldır ve kameri ay hesaplanabilir mi?

Ay, dünya çevresinde (ve kendi çevresinde !) saat istikametinin aksi yönde döner ve bir turunu 27.321661 günde tamamlar (**yıldız ayı=sidereal month**). Her iki süre eşit olduğundan, ayın hep aynı yüzü dünyaya bakmaktadır. Ancak dünya bu esnada güneş etrafında döndüğü için ay da dünya ile beraber güneşin etrafında dönmüş olur. Ayın görülmesi güneş ışınlarına bağlı olduğundan, bizim anladığımız şekliyle "bir kameri ay", güneşten bakıldığında ayın dünya etrafında dönme süresidir (**kavuşum ayı=synodical month**). Ayın dünya etrafındaki dönüş yönü ile

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

dünyanın güneş etrafındaki dönüş yönü aynı olduğundan (saat istikametinin aksi yönü) bir kameri ay, ayın dünya etrafındaki dönüş süresinden daha uzundur. Aradaki fark da yine dünyanın güneş etrafında kat ettiği açıyla doğru orantılıdır:

Ay yörüngesinin elips şeklinde oluşu; yörünge hızında değişimlere neden olur. Bu nedenle bir ay gerçekte, 28.9 ila 30.1 gün arasında değişebilir. (Muhammad Zuhdi'nin, Prof. M.H. Elnaby'nin çalışmalarına dayanarak hazırladığı ve ışık hızının hesabına dayanan sunusunda, yıldız ayı ve kavuşum ayı tanımlarını canlandırmalı olarak görebilirsiniz.).

Bilindiği üzere bir yıl içerisinde Ay Dünya etrafında 12 kez dolanır. Dolayısıyla eğer Ay'ın yörünge düzlemi Dünya'ninkiyile çakışık olsaydı bir yılda 12 kez Güneş tutulması meydana gelebilirdi. Fakat durum böyle değildir. Ay'ın ve Dünya'nın yörüngeleri arasında 5°'lik bir Açık vardır. Yörüngelerdeki bu konum nedeniyle Güneş Ay ve Dünya'nın aynı çizgi üzerinde olmaları çok sık karşılaşılan bir durum değildir. Böylece her ay bir Güneş tutulması oluşması engellenmiş olur. Nitekim bir yılda en az iki en çok beş Güneş tutulması meydana gelebilir. Bu tutulmaların da az bir bölümü Tam Güneş Tutulması'dır. Ayrıca Tam Güneş Tutulması Dünya üzerinde tam gölgenin düştüğü çok dar bir bölgeden izlenebilir. Bu da Tam Güneş Tutulması'nın belli bir bölgeden görülme sıklığını çok azaltır.

Ay'ın iki gerçek hareketi vardır. Birincisi, Ay'ın arz etrafındaki dolanımıdır. Newton Kanunu gereğince, tıpkı arzın ve diğer gezegenlerin Güneş etrafındaki hareketi gibi, Ay da Arz etrafında gerçek bir harekette bulunur. Güneşin ve diğer gezegenlerin pertürbasyonları ihmal edilirse, Ay odaklarının birinde Azın bulunduğu bir elips üzerinde hareket eder. Bununla beraber bu elips çembere çok yakındır.

.....

Ay'ın ikinci gerçek hareketi, eksen etrafındaki hareketi yani rotasyondur. Gözlemler, Ay'ın hep aynı yüzünü gördüğümüzü gösteriyor. Buradan Ay'ın rotasyon periyodu ile yörünge periyodunun eşit olduğu anlaşıyor. Bu özellik, Ay'ın açısal rotasyon hızının eşit olduğu şeklinde de ifade edilebilir.

Ay, kendi eksen etrafında her içtima ayında bir kere döner. Dönme müddeti, dünya etrafındaki ortalama devir müddetine tamamen eşittir. Bu dikkat çekici zamanlama Ay'ın Dünyaya hep aynı yüzünü göstermesine yol açar.

Yörüngesel hareketindeki düzensizlikler ve yörüngesinin ekliptik düzleme eğik olması **“optik titremeler”** oluşturarak Dünyadan Ay'ın yüzeyinin %59'unun görünmesini sağlar. Kalan %41'lik bölüm, **Luna 3** adlı Rus uzay gemisinin Ekim 1959 tarihinde fotoğraflarını çekmesine kadar bilinmiyordu. O günden bu yana ayrıntılı haritaları çıkarılmıştır.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Arz ile Ay arasında birbirine benzemeyen daha başka noktalar da vardır. Yer eksenini etrafında döner; Ay'da ise, dönme çok yavaş olur. Bir tarafı on beş (15) Dünya günü (360 saat) karanlık iken, diğer tarafı on beş (15) Dünya günü Güneş ışınlarına maruz kalır. Bu durum dünyaya nazaran çok büyük sıcaklık farklarının doğmasına yol açar...

Eksenini etrafındaki hareketini bir ayda tamamladığına göre, Ay'da gündüz ve geceler on beşer gün sürer. Bu yüzden Ay yüzündeki sıcaklık değişimleri dünyaya nazaran çok daha büyüktür. Bunun +100 ile -100 arasında değiştiği sanılıyor.

Ay'da hava olmayışın en mühim neticelerinden biri, gece ile gündüz arasındaki aşırı sıcaklık farkıdır. Güneşin tam tepede olduğu zaman yüzey sıcaklığı +135 °C ye (max.) erişirken; gece, Güneş görmeyen tarafın sıcaklığı ise, -170 °C ye (min.) kadar düşer. (Eğer arz da atmosferini kaybetseydi, sıcaklıkta aynı aşırı farklar görülecekti.

Ay'ın görünen iki hareketi vardır. Bunlardan birincisi, günlük hareketidir. Bütün gök cisimleri gibi, Ay da her gün doğudan doğar, batıdan batar. Ay'ın görünüşte doğudan batıya doğru hareket etmesi, Dünyanın [kendi mihveri etrafında] dönmesinden ileri gelen bir görüş yanlışlığından başka bir şey değildir. Dünya etrafındaki hakiki hareketi batıdan doğuya doğrudur. Ortalama yörünge sür'ati saatte 3660 kilometredir. Bu süratle hareket ederken doğuya doğru bir kayma hasıl olur. Ay, böyle her gün biraz daha [ortalama 50 dakika] daha geç doğar ve batar. Bu zaman kaybına **gecikme süresi** denir.

Ay, ancak bu yüksek hızı nedeniyle [sebebiyle] dünyanın kuvvetli çekim gücünden korunabilmektedir. Ay, hızının daha yavaş olması halinde dünyaya çarpabilecek, daha hızlı olması durumunda ise uzaya savrulacaktı.

Ay'ın büyüklüğü ve hızı dünyayı etkilemekte ve **Gel-Git** [Med-Cezir] dediğimiz olaya sebep olmaktadır. Ayın çekim kuvvetinin biraz daha fazla olması halinde dünyanın büyük bölümü bir anda sular altında kalabilirdi.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Ay'ın görünen ikinci hareketi ise; her 24 saatte, doğuya doğru ve yıldızlara göre yaptığı 13° lik harekettir. Güneşin de yıldızlara göre görünen bir hareketi olduğunu biliyoruz, ancak bu hareket miktarı 24 saatte 1° kadardır. 1° yaklaşık 4 dakikaya karşılık geldiğinden Ay her gün takriben 52 dakika geç doğar. Ancak bu miktar ortalama bir değer olup, sonbaharda 20 dakikaya kadar inebildiği gibi, ilk baharda da 52 dakikadan fazla olur.

Ay ve Güneşin bu görünen hareketleri günlük hareketin zıt yönündedir. Açık olarak görülüyor ki ard arda gelen iki Yeni Ay aynı noktada olmaz. Bir Yeni Ay evresinden sonra Ay'ın tekrar Güneşe kavuşması için, bir kez dolandıktan sonra yaklaşık 27° lik bir dolanma daha yapması gerekir. Bu nedenle iki aynı evre arasındaki zaman farkı olarak tanımlanan kavuşum ayı, bir yıldız ayından uzun olur. Bir kavuşum ayı 29,53059 gündür. Bir ay denilince **kavuşum ayı**na ait zaman anlaşılmalıdır.

Ay'ın bir yüzeyinin Dünyadan gözükmeyişinin sebebi; kendi mihveri etrafında dönüş süresine müsavi olmasından dolayı olduğunu -hemen hemen- bütün ilim adamları belirtmiş olmasına rağmen; Sadettin MERDİN ise (Tanrıya Koşan Fizik) isimli bir kitabında "**Ay'ın ilginç bir özelliği de kendi eksenini etrafında dönmez. Bu yüzden Ay biz insanlara hep aynı yüzünü gösterir. Diğer karanlık yüzünü göremeyiz.**" demek suretiyle yanlış bilgi vermektedir. Bu bilgiyi hangi mehzadan naklettiğine dair bir dipnot belirtmemiş olduğundan kendi şahsî (indî) fikri – varsayımı- olduğunu zan ediyoruz. Ancak buna benzer bir açıklama **Isaac ASIMOV'** un bir kitabında da (Yeryüzü ve Uzay. Sh: 113.) mevcut olmasına rağmen; aynı paragrafın sonunda: "**...Kuşkusuz bu durum gerçeğe uymaz. Elbette Ay her zaman aynı yüzünü dünyaya çevirir ama aynı zamanda döner.**" demek sûretiyle Ay'ın kendi eksenini etrafında dönmediği iddiasını farklı bir üslupla tenkid etmiştir. "**Ay da Döner mi?**" başlığı altında yazmış olduğu iki sahifelik konu bütün olarak okunduğunda mes'elenin daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz.

Isaac ASIMOV' un haricinde, **Lütfi GÖKER** ise; bir kitabında : "**Ay, Yerküre etrafındaki yörüngesi üzerinde dolanırken, Yerküreden Ay'ın yüzeyine ait yapılacak gözlemlerde, Ay'ın daima aynı yüzünün gözlemlendiğini tesbit ederiz. Bu durum bizde, Ay'ın Yerküre etrafında bir dönme hareketi**

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

yapmadığı düşüncesi uyandırır. Gerçekte, Ay'ın daima aynı yüzünün görünmesi onun eksenini etrafında da bir dönme hareketi yapmadığını gösterir. Bunu aşağıdaki şekil üzerinde açıklayalım.” (Türk- İslâm Astronomi Bilginleri ve Gökyüzü Bilgileri. Sh: 100.) Demek sûretiyle paragrafın son cümlesinde “.....onun [Ay'ın] eksenini etrafında da bir dönme hareketi yapmadığını gösterir.” Yazısından Ay'ın kendi eksenini etrafında dönmediği anlaşılmakta ise de; Parağraf içerisinde yukarıda belirtilen bir yanlış anlaşılmayı düzeltmek için “Gerçekte,....” kelimesiyle başlamasından dolayı; “..... hareketi yapmadığını gösterir.” Cümlesi içerisine -ma- olumsuzluk eki sehven yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Parağrafın sonunda çizili bulunan şekilde Ay'ın eksenini etrafında dönmediği değil; döndüğü gösterilmektedir. Şeklin açıklamasını ise; bir sonraki sahifede anlaşılır bir ifadeyle yazmıştır. Hatta bu hatânın Lütüfî GÖKER tarafından değil; Kitabın baskı için hazırlık aşamasında bilgisayar ile yazılırken [dizgi esnasında] olduğu daha mantıklı gelmektedir. Lütüfî GÖKER'in kendisinden kaynaklandığı iddia edilse bile; değişen bir durum olmaması gerekir. Zira sehven yanlış yazı yazmak veya konuşurken yanlış bir cümle sarfetmek insanın iradesi haricinde olan bir durumdur. Önemli olan yapılan hatânın farkına varılıp kısa zamanda düzeltilmesidir.

Meselâ biz bu yazıyı yazarken mümkün olduğu kadar doğru cümleler kullanarak yazmaya, yanlış bilgi vermemeye gayret etdik. Buna rağmen hatâmız olmuş olabilir; Zaten hatâmız olmadığını veya olamayacağını iddia edemeyiz. Bunun için farkında olmadan yazmış olduğumuz yanlış yazılarımızın tashih edilmesi için ilim adamlarımızdan veya herhangi bir okuyucumuzdan **E-MAIL (E-POSTA)** bekliyor, tashih edileceğini taahhüd ediyoruz.

Herhangi bir kitab içerisindeki bir konuyu noksan okuduğumuz vakit çoğu zaman yanlış bilgi almamız mümkün olan hadiselerdir.

Şayet, Ay'ın bir yüzeyinin dünyadan gözükmeşişinin sebebi; kendi mihveri etrafında dönmeyişi olsaydı; Ay'ın dünya çevresinde dönmelerinden oluşan jiroskobik denge sebebiyle Ay' Dünyadan uzaklaşacak, dolayısı ile gözükmesi dahi imkânsız olacaktı.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

Ay'ın dünya etrafında dönmesi sebebiyle oluşan **jiroskopik dengenin** karşısına, kendi mihveri etrafında dönmesi sebebiyle oluşan **santrifüj kuvvet** oluşmakta, dolayısıyla her ikisi arasındaki mesafe belli bir seviyede kalmaktadır. Muayyen bir vakte kadar da aynı mesafede bulunacaktır..

Ay'ın Dünya çevresindeki dönüşünü tamamlayarak gökyüzünde eski durumunu alması, 27 gün 7 saat 43 dakika 11,6 saniye alır. Dünya Güneşin çevresinde Ay'ın dönüş yönüyle aynı yönde döndüğü için, aynı görünüşe ulaşması 29 gün 12 saat 44 dakika 2,8 saniye sürer. Bu süre iki dolunay arasındaki zamana eşittir ve çok eski zamandan beri bilinmektedir. Ay'ın ortalama hızı 1,023 km./saniyedir ve bu değer ortalama açısal hız olarak saatte 33 dakikalık bir açığa eşdeğerdir; bu da Ay'ın çapından biraz fazladır.

Burada önemli bir hususa değinmeliyiz: **Kitab-Mukaddes [Tevrat]**, Güneş ve Ay'ı her ikisini de «**ışıklandırıcı**» diye nitelendirdiği sadece Güneşe büyük, Ay'a küçük sıfatlarını ekleyerek iki cismi birbirinden ayırt ettiği halde, Kur'ân gerek birine, gerek ötekine boyut farklılıklarını yansıtan sıfatlardan farklı sıfatlar da vermektedir. Evet, Kur'ân'ın yaptığı bu şekildeki ayırım tamamıyla benzetme yoluyla, ama Güneşin ışık neşredici, Ay'ın ise ışık yansıtıcı oldukları, dolayısıyla aynı cins ışıklandırıcılar olmadığı kavramını ifade ederken, o asrın insanların zihinlerini bulandırmadan onlara bundan başka bir şekilde nasıl hitap edebilirdi.

"Ay'ın da seyrine menziller tayin ettik. Nihayet, eski urcun haline döndü (kurumuş hurma dalının yay şeklini almıştır.)"

Ayet-i kerimede anılan menzillerden maksad, Ay'ın görünüş safhalarıdır. Bu menziller maddi olmayıp Ay'ın Yer çevresinde tuttuğu yörüngedir.

Allah'ü Teala bu yörüngenin nasıl olduğunu bildirmek amacıyla **Urcun'i Kadim** gibi olduğunu buyurup bu menzillerin bir yörüngeden başka bir şey olmadığını göstermiştir.

Urcun; hurma salkımının, eğri olan dip tarafına denir. Bunun eskisi, yani önceki yıla ait salkım çöpü daha ince, daha eğri ve daha renkli olur. Bu benzetme, ilk ve son şeklini göstermekle kalmıyor, aynı zamanda Ay'ın yörüngesinden

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

geçerken dünya çevresinde bir ayda aldığı yolun şeklini de göstermiş oluyor. Ay'ın yolu, tam dairevi olmayıp, bir tarafı konkav bir eğrilik arz etmektedir.

* Bu dalda Hurma salkımı yaratılır; salkım büyümeye başlayınca yapraklar alınır, böylece çıplak bir hâlde kalır, büyüyen salkım, bu dalı eğer, nihayet salkımı da alınır. Ağaç köküne ekli olan kısmı kalın ve enlidir. Bu en ile kalınlık dipten uca doğru gittikçe azalır, salkımın ağırlığından da bu uç tarafı sarkar, kok tarafının kalın olmasından ötürü de dalın orta tarafı yüksekde kalır, sanki bir «**Elips**» biçimini alır. İşte yörüngenin «**Elips**» şeklinde olduğunu Kur'an-ı Kerim böyle, gâyet kolay anlaşılır bir ta'rifle bildirmiştir.

*

*

*

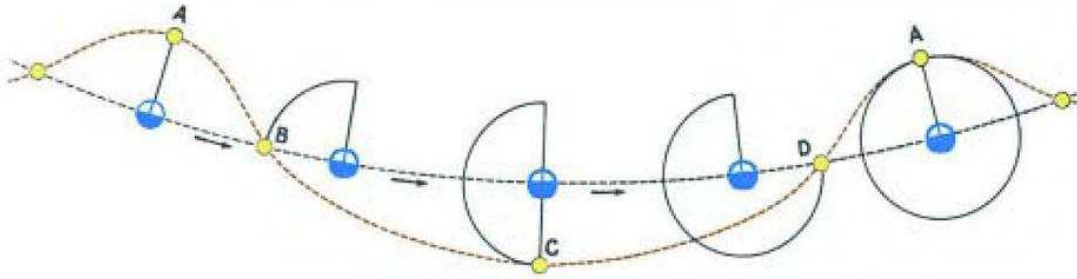

Urcun'i Kadim = Hurma Dalı

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Ay'ın yörüngesi diğer gezegenlerin uyduları gibi düzgün bir yörüngede ilerlemez. Ay, yörüngesinde seyrederken Dünya'nın bazen önüne bazen arkasına geçer. Aynı zamanda Dünya'yla birlikte Güneş'in etrafında da döndüğünden, uzayda sürekli "S" harfi benzeri bir yörünge çizer. Ay'ın uzaydaki bu yörüngesinin şekli, Kuran'da "eski bir hurma dalı gibi döndü (döner)" ifadesiyle tarif edildiği gibi, kurumuş hurma ağacı dalının eğriliğine oldukça benzemektedir. Nitekim ayette geçen "**urcun**" kelimesinin anlamı, kuruyup incelmış, bükülmüş hurma dalıdır ve hurma ağacının meyveleri toplandıktan sonra, salkımdan geriye kalan kısmı ifade etmek için kullanılır. Ayrıca bu salkım dalının "**eski**" ifadesiyle tasvir edilmesi de son derece hikmetlidir, çünkü hurma dalının eskisi daha ince ve daha eğridir.

Bu benzetmeyle Ay'ın evrelerindeki ilk ve son şekliyle beraber, Ay'ın Dünya etrafında kat'etdiği yörüngenin şekline de işaret vardır. Ayetin matematiksel ölçülendirmeye dikkat çekmesi kadar, eğri ve eski hurma dalıyla yaptığı benzetme de mucizevi niteliktedir ve o dönemin bilgi seviyesiyle ne Ay'ın yörüngesindeki matematiksel inceliklerin, ne de Ay'ın Dünya'nın etrafında dolanırken çizdiği yörüngenin şeklinin bilinmesi mümkündür.

AY'IN MENZİLLERİ (YÖRÜNGELERİ)

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* Ay'ın Dünya etrafındaki dolanımına gelince; Dünya ve Ay iki cisimli bir sistem oluştururlar. Bu iki cisim, kendi oluşturdıkları sistemin kütle merkezi etrafında dolanım hareketi yaparlar. Dünya, Güneş etrafındaki dolanımını bir yılda (365.2422 ortalama Güneş günü) tamamlarken Ay'da Dünya etrafındaki sideral periyodunu 27.3 günde tamamlar. Ancak, bu süre zarfında Dünya'nın da yörüngesi üzerinde hareketi olduğundan Ay bu dolanımını Güneş'e göre 29.5 günde tamamlamış olur. Gökyüzüne baktığımızda Ay'ın yörüngesi üzerindeki hareketi Doğu'ya doğrudur. Ay, her gün $360 / 29.5$ [$^{\circ}$ /gün] kadar yani günde yaklaşık $12^{\circ}.2$ kadar Güneş'e göre Doğu'ya doğru hareket eder. Bunun anlamı şudur; diyelim ki her hangi bir gece Ay'ı saat 23:00 'da *meridyende* gözledik. Ertesi günü Ay aynı saatte meridyenin $12^{\circ}.2$ kadar Doğu'sunda bulunur. Bu kez meridyenden geçme saati $12.2/15 = 0.81$ saat, yani 48.8 dakika daha gecikecek ve 23:48.8 'de meridyenden geçecektir. Ay'ın deklinasyonuna bağlı olarak bu sürenin değişeceği de unutulmamalıdır.

*

*

*

MEHAZLAR

*** 1 - MUHTELİF KİTAPLAR**

- * Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye – M. Sıddık GÜMÜŞ
- * Büyük İslam İlmihali – Ömer Nasuhi BİLMEN
- * Rehber İlmihali – Hasan YAVAŞ – İhlas A.Ş.
- * Nuru'l-İzâh ve Tercümesi – Kahraman Yayınları
- * Reddül Muhtar – İbn-i Abidin – Trc: Ahmed DAVUDOĞLU
- * Hadislerle Hanefî Fıkhi – Eşref Ali Et-Tehânevî . vd.
- * Mektûbât Tercemesi – İmam-ı Rabbânî Ahmed Farukî
- * Mebde ve Mead – İmam-ı Rabbânî Ahmed Farukî
- * Nimet-i İslam – Mehmed Zihni Efendi
- * El - Hidaye Tercemesi – İslam Fıkhi – Kahraman Yayınevi
- * Ruhu'l – Furkan – Mahmud USTAOSMANOĞLU
- * Hak Dini Kur'ân Dili – Elmalılı Hamdi YAZIR
- * el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an – İmam Kurtubî
- * Hakk'ın Daveti – Prof. Dr. Ömer ÇELİK
- * Ahkâm Tefsiri – Muhammed Ali Es-Sabunî
- * Kur'ân-ı Kerîm'in Meâli Âlisi ve Tefsiri. – Ömer Nasuhi BİLMEN
- * Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri – T. KOÇYİĞİT – İ. CERRAHOĞLU
- * Tebyinu'l Kur'an – İşte Kur'an – Hakkı YILMAZ
- * Ebussuud Tefsiri – Şeyhulislam Ebussuud Efendi
- * İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri – Celal YILDIRIM
- * Feyzü'l-Furkan Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali – H. Tahsin FEYİZLİ
- * Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi – Prof. Dr. İbrahim CANAN
- * Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi – Trc: Ahmed DAVUDOĞLU
- * Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi – Trc: Haydar HATİPOĞLU
- * Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi – Abdurrahman Cezirî

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

- * Kaynaklarıyla İslam Fıkhi – Celal YILDIRIM
- * Dürr-i Yekta Şerhi – Hafız Muhammed Esad Bin Abdullah
- * Büyük Şafii İlmihali – Halil GÜNENÇ
- * Günümüzün Meseleleri ORUÇ ZEKAT – İsmail MUTLU
- * Size Sesleniyorum – Seyyid Ahmed ARVASÎ
- * Genel Astronomi - 1 . – Doç. Dr. Salih KARAALİ
- * Astronomi ve Uzay Bilimleri. – Hey’et ; Tekışık Yayıncılık
- * Güneş Fiziği - Güneş - Ay Tutulmaları – Prof. Dr. Nadir DOĞAN
- * Ay ve Güneş Tutulmaları, Ders Notları – Doç. Dr. Selim O. SELAM
- * Türk- İslam Astronomi Bilginleri ve Gökyüzü Bilgileri – LÜTFİ GÖKER
- * Gezegenler Kılavuzu – Patrick MOORE
- * Yeryüzü ve Uzay – Isaac ASIMOV
- * Bir Bilene Soralım – Mehmet Ali DEMİRBAŞ - İhlas A.Ş.
- * Kur’ân-ı Kerîm’de Fen Bilimleri – Dr. Celal KIRCA
- * Müsbet İlimlerde Kur’ân Mucizesi – Dr. Hikmet ÖZDEMİR
- * Uzay Ayetleri Tefsiri – Dr. Celal YENİÇERİ
- * Akla Takılanlar Ya da Aklın Takıldıkları – Dr. Naim TATLICI
- * Risâle-i Nur Külliyyatı’ndan – Mektubat – Said Nursî
- * Risâle-i Nur Külliyyatı’ndan – Sözler – Said Nursî
- * Risâle-i Nur Külliyyatı’ndan – Şualar – Said Nursî
- * Tehâfüt El-Felâsife – İmam-ı Gazâlî
- * İslam’ın Işığında Günün Meseleleri -- Hayrettin KARAMAN
- * Sorularla Tevhid ve Akaid – Mehmet ALPTEKİN
- * Günümüz Fıkıh Problemleri – *Prof. Dr. Hacı Mehmet GÜNAY*
- * Diyanet İlmihali – Türkiye Diyanet Vakfı
- * Ramazan ve Oruç – Seyfettin YAZICI – Diyanet İşleri Başkanlığı
- * Ansiklopedik Kur'an Kavramları ve Güncel Yansımaları – Ahmed KALKAN
- * Gök Biliminde Türk İslam Bilginleri – Necmi DAYDAY - Vural ALTIN
- * Gökyüzünün Derinliklerinde – Astromed Ltd. Şti.
- * Peygamberin Ramazanı – Mehmed PAKSU
- * İnanç ve İbadet İlmihali – Mehmed PAKSU

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

- * Yunus Emre Şiirleri ve Açıklamaları – Dr. Kaplan ÜSTÜNER
- * Namâz Kitâbı – Hasan YAVAŞ – İhlas A.Ş.
- * İhya-u Ulum'id-dîn - İmam-ı Gazalî
- * Astronomi (Lise Ders Kitabı – 1976) – Sezai HAZER
- * Astronomi Dersleri – Prof. Dr. Abdullah KIZILIRMAK
- * Keşfu'l-Hakayık an Nüketi'l-Ayâtî ve'd-dekâyık - Mir Muhammed Kerim el-Baküvî
- * Et Tefsirül Hadis - Nüzul Sırasına Göre Kuran Tefsiri – İzzet Derveze
- * Bir Müslümanın Yol Haritası – Akademi Araştırma Heyeti - Işık Yayınları
- * Kur'an Işığında Kainat Ve Göklerin Fethi – Mehmet EMİNOĞLU
- * Tanrıya Koşan Fizik – Sadettin MERDİN
- * Uzayın Sırları – Fizik Yük. Müh. Taşkın TUNA
- * Muhteşem Tasarım – Fizik Yük. Müh. Taşkın TUNA
- * Marifetnâme (Tam Metin) – Erzurumlu İbrahim Hakkı
- * Sahur Vakti ve Rü'yet-i Hilal Meselesi – Yakup ÇİÇEK
- * Aylar ve Rü'yet-i Hilâl – M. Sadi ÇÖĞENLİ – Ali BAYRAM
- * Oruç Risalesi – Ahmet Mahmut ÜNLÜ – Arifan Yayınları
- * Akla Takılanlar Ya da Aklın Takıldıkları – Dr. Naim TATLICI
- *

*** 2 - ANSİKLOPEDİLER**

- * Yeni Rehber Ansiklopedisi – İhlas A.Ş.
- * İslâm Ansiklopedisi. – T.D.V.
- * Şamil İslam Ansiklopedisi – Şamil Yayınevi
- * İslâm Fıkhi Ansiklopedisi – Prof. Dr. Vehbe ZUHAYLÎ
- * Tercüman Genel Kültür Ansiklopedisi. – Tercüman Gazetesi
- * Temel Britannica Ansiklopedisi. – Ana Yayıncılık
- * Yeni Hayat Ansiklopedisi – Doğan Kardeş
- * Grolier International Americana Encyclopedia
- * Gelişim Dünya Atlasları Ansiklopedisi
- *
- *

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

* **3 – TAKVİMLER**

- * **Türkiye** Gazetesi Takvimi – İhlas A.Ş.
- * Fazilet Takvimi – Fazilet Kitabevi
- * Diyanet Takvimi – Diyanet İşl. Bşk.
- *
- *

* **5 – DERGİLER**

* İlahiyat Fakültesi Dergisi – **Ru’yet-i Hilal Meselesi / Doç. Dr. İsmail KÖKSAL**

- * Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi / **Dr. Ali TOKSARI**
- * Yeni Ümit Dergisi - İbadet Vakitlerinin Hesaplanması / **Abdurrahman ÖZKAN**

* Diyanet İlmî Dergi – Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Takvimler Ve “Ru'yet-i Hilâl” Üzerine Bir Müzakere / **Mehmet BULUT**

* Köklü Değişim Dergisi – Fıkḥ ve Siyasi Açıdan Ru’yetu’l Hilâl / **Abdullah İMAMOĞLU**

- * C. B. Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi – 2011 -- Lütfullah YAVUZ

* Altınoluk Dergisi – Mayıs 1986 – Oruçla İlgili Bazı Fıkḥ Hükümler / **Prof. Dr. Abdulaziz BAYINDIR**

* Bilim ve Teknik Dergisi – EYLUL 1998 – Dünya Ayın Gölgesinde / **Alp AKOĞLU**

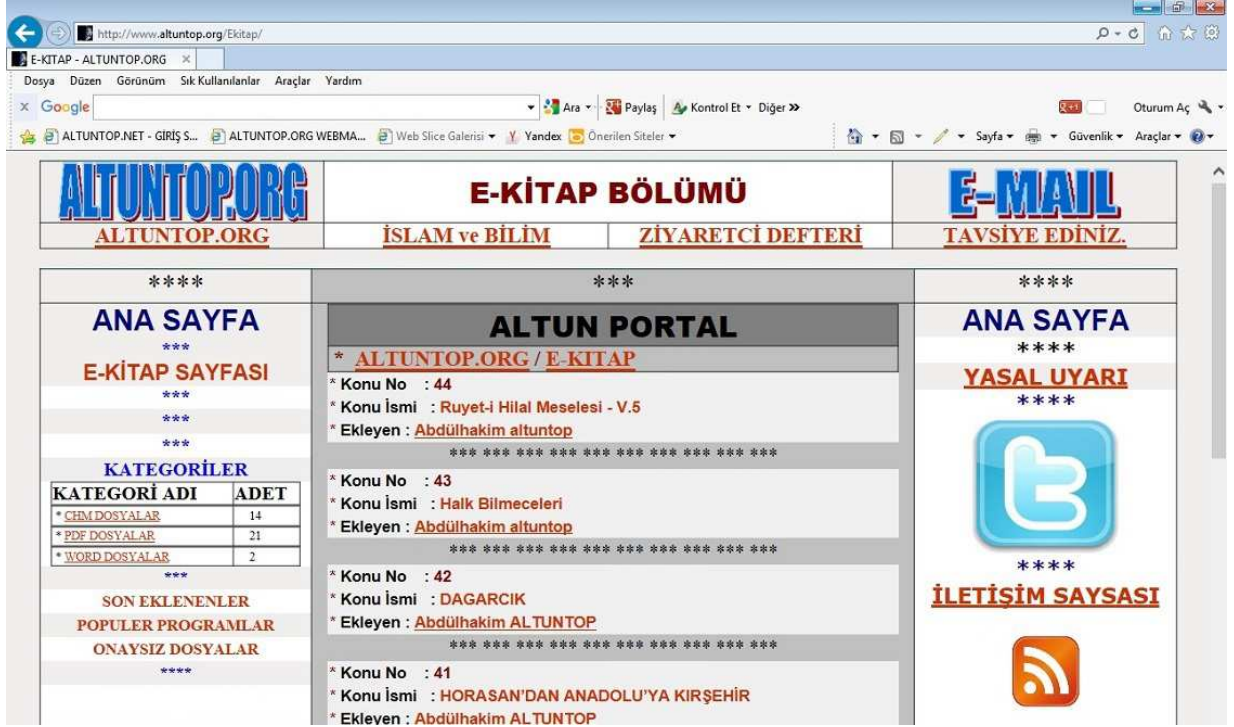
* Din ve Hayat Dergisi – Yıl : 2008, “Kameri Ay Başlangıçlarının Belirlenmesi – Hümeýra Nur İŞLEK”

- *
- *

*** 6 – WEB SİTELERİ**

- * www.altuntop.org -- Abdülhakim ALTUNTOP
- * www.halisece.com -- Halis ECE
- * www.farukbeser.com -- Prof. Dr. Faruk BEŞER
- * www.ahmetsahin.org -- Ahmet ŞAHİN
- * www.hayrettinkaraman.net -- Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN
- * www.dinimizislam.com -- Dinimiz İslam Web Sitesi
- * www.mehmetalidemirbas.com -- Mehmet Ali DEMİRBAŞ
- * www.huseyinhilmiisik.com -- Hüseyin Hilmi IŞIK
- * www.diyanet.gov.tr -- Diyanet İşleri Başkanlığı
- * www.guncelvaaz.com -- Güncel Vaazlar Web Sitesi - Seyid Ali TOPAL
- * tebyin.wordpress.com -- Dr. Seyfi SAY
- * www.ahmedkalkan.com.tr -- Ahmed KALKAN
- * www.ihsansenocak.com -- İhsan ŞENOCAK
- * www.tavaf.com/Vakit%20Hesaplama.htm -- Abdurrahman ÖZLEM
- * alperen.cepmuvakkit.com/alperen/makale/makale.htm -- Abdurrahman ÖZLEM
- * www.hayatonline.eu -- HAYAT Aylık Gazete
- * www.igmg.org -- IGMG
- * www.aklatakilanlar.com -- Dr. Naim TATLICI
- *
- *

WEB SİTEMİZDEKİ E-KİTAP SAYFAMIZ

Hazırlamış olduğumuz bu kitabımızı

www.altuntop.org/Ekitap/

Web sayfamızdan indirebilirsiniz.

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

WEB SİTEMİZ

http://www.altuntop.org/

ALTUNTOP.ORG / ABDUL... x

Dosya Düzen Görünüm Çık Kullanılanlar Araçlar Yardım

Önerilen Siteler Web Slice Galerisi Yandex

ALTUNTOP.ORG ***** E-MAIL YASAL UYARI

ANA SAYFA İSLAM ve BİLİM TAVSİYE EDİNİZ *** Altuntop Net Hakkında

DUYURULAR :

ANA SAYFA

- * ANA SAYFA
- * HAKKIMIZDA
- * DOWNLOAD
- * E - KİTAPLAR
- * TARİHİ OLAYLAR
- * İSLAM ve BİLİM
- * ZİYARETÇİ DEFTERİ
- * DOST SİTELER
- * REFERANS SİTELER
- * WEB SİTELERİMİZ
- * HABERLER
- * VİDEOLAR
- * Arapça-Osmanlıca Klavye

ALTUN SAYAC

Aktif Ziyaretçi:	2
Bugün Gelen Ziyaretçi:	1705
Toplam Ziyaretçi:	708548
İP Adresiniz:	85.70.139.209
Çözünürlüğünüz:	853 X 693

Sitemizi 13. ziyaretiniz

W3 HTML 4.01

MADDE ile MANANIN; RUH ile VÜCUDUN;
AKIL ile ZEKANIN BULUŞTUĞU ADRES :

**EĞİTİM, BİLİM, ARAŞTIRMA
ve
GENEL KÜLTÜR SİTESİ**

Güzel Sözler'den Bir Söz
Değerli adam için şeref, hayattan çok daha ağır basar.
* Shakespeare

HAZIRLAYAN ve YAYINLAYAN :
Abdülhakim ALTUNTOP

facebook
www.facebook.com/abdulhakim.altuntop

ANA SAYFA

Facebook'ta Paylaş

İLETİŞİM

ZİYARETÇİ DEFTERİ

ANTOLOJİ.COM

İSLAM ve BİLİM

Abdülhakim ALTUNTOP

WEB : www.abdulkhakim.altuntop.org

www.abdulkhakim.altuntop.org

*** Bu Site En İyi Internet Explorer 5.0 ve üzeri Sürümlerde 1024 X 768 Piksel ayarlarında görüntülenir. *****

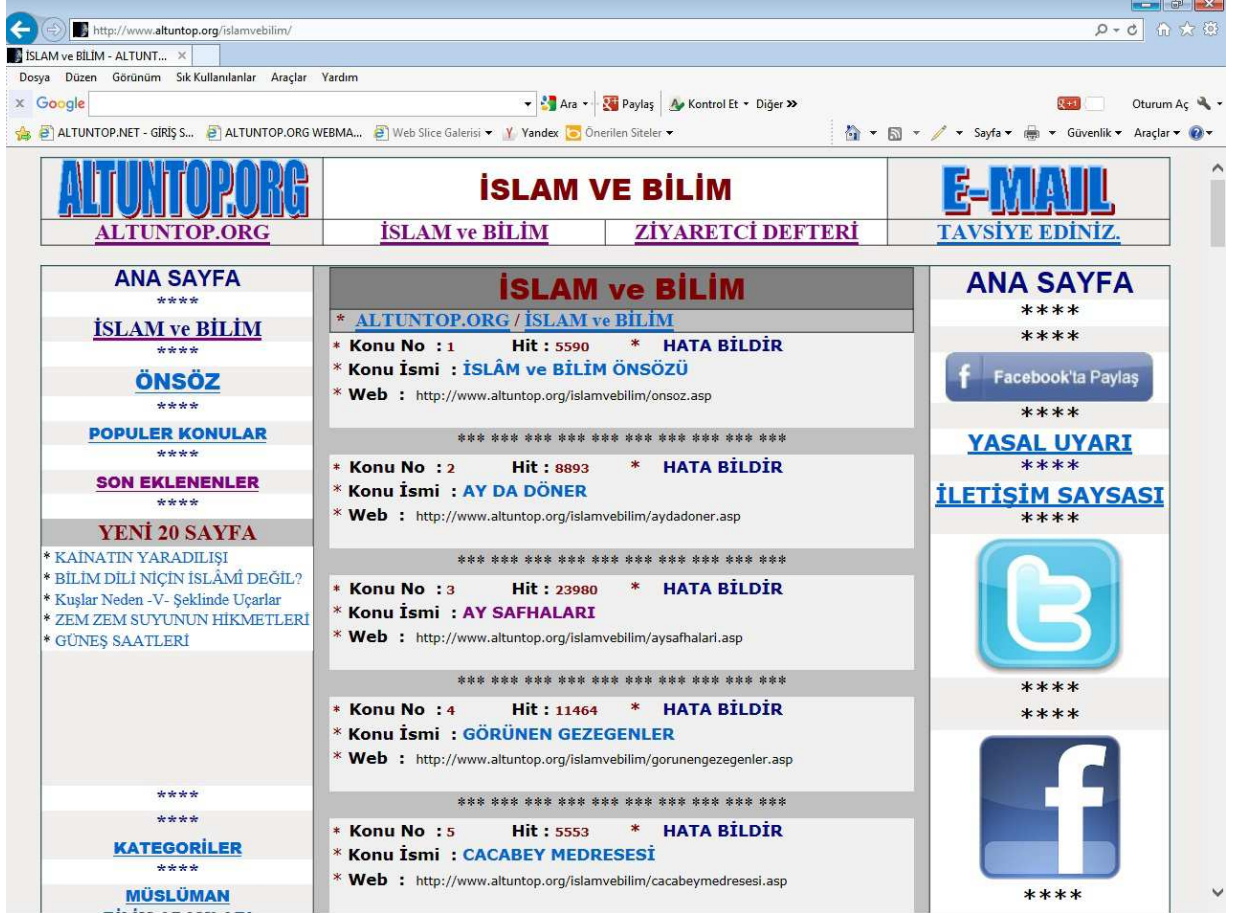
COPYRIGHT © 2005 BY ALTUNTOP.ORG / Abdülhakim ALTUNTOP HER HAKKI SAKLIDIR.

http://www.altuntop.org/islamvebilim/ %75

WWW.ALTUNTOP.ORG

Abdülhakim ALTUNTOP - RUYET-İ HİLÂL MESELESİ

WEB SİTEMİZİN İSLAM ve BİLİM BÖLÜMÜ

* BU BÖLÜMDE 150'DEN FAZLA SAYFA MEVCUTTUR.